882-3
P70

S. IMPRUMUT PT. ADULTI

ANDREI PLATONOV

FRO

NUVELE ŞI POVESTIRI

ÎN ROMÂNEŞTE DE
CONSTANTIN STREIA
şi TATIANA BERINDEI

4
2019

1988

4
1998

208022E

BIBLIOTECA MUNICIPALA
– CLUJ –

208.022

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ BUCUREŞTI - 1968

1
2009

Scanned with CamScanner

Coperta de
VICTOR MAŞEK

Din volumul
А. ПЛАТОНОВ
В ПРЕКРАСНОМ И ЯРОСТНОМ МИРЕ
повести и рассказы

Издательство
„Художественная литература"
Москва 1965

Scanned with CamScanner

NUVELE

Scanned with CamScanner

STĂVILARELE DE LA EPIFAN

DEDICAT

M.A. KAŞINŢEVEI

I

„Cît de înţelepte sînt minunile firii, scumpul meu frate Bertram ! Şi atît de adînci tainele lumii, că nici mintea cea mai ascuţită nu le poate pătrunde ! Oare poţi să vezi, chiar şi numai în închipuire, locul din inima continentului asiatic în care se află fratele tău ? Îmi dau seama că nu eşti în stare să înţelegi asta, fiindcă se ştie doar că te farmecă prea zgomotoasa Europă şi forfota oamenilor din oraşul meu natal, Newcastle mereu plin de marinari şi unde privirea unui om luminat are de ce se bucura.

Cu atît mai adînc m-a cuprins dorul de patrie, şi cu atît mai mult mă roade urîtul vieţii mele de schimnic de aici.

Scanned with CamScanner

Ruşii sînt oameni blînzi, ascultători şi plini de răbdare în muncile lor trudnice şi fără de odihnă, dar sălbatici şi întunecaţi în neştiinţa lor. Buzele mi s-au ferecat din lipsă de grai civilizat. Nu vorbesc cu şefii mei de echipă de pe şantiere decît prin semne, iar aceştia le spun cu glas tare poruncile muncitorilor.

Locurile de pe aici sînt binecuvîntate : păduri bogate în lemn pentru corăbii acoperă malurile rîurilor şi aproape toate cîmpiile. Fiarele sălbatice îşi găsesc aici cele de trebuinţă vieţii, ca şi omul, şi ruşii de prin sate îndură din pricina lor mari neajunsuri.

Grîne şi carne de vită afli din belşug, şi din cauză că mănînc prea mult, m-am cam îngreunat la trup, în ciuda dorului meu de scumpul nostru Newcastle.

Scrisoarea aceasta este mai puţin amănunţită decît cea de dinaintea ei. Neguţătorii care pornesc către Azov, Cafa şi Constantinopol şi-au terminat repararea corăbiilor şi se pregătesc de plecare. Ca să ajungă mai repede la Newcastle, trimit epistola mea prin ei. Aceştia se grăbesc, ca nu cumva să scadă apele Tanaidului [1] şi să nu le mai îngăduie să plece cu corăbii atît de încărcate. Rugămintea pe care ţi-o fac nu-i tocmai greu de îndeplinit şi te rog să nu mă refuzi.

Ţarul Peter este o foarte mare personalitate, deşi cam împrăştiat şi face zarvă numai ca s-o facă. Mintea lui se asemuieşte cu ţara sa : ascunde bogăţii îmbelşugate, dar pare a fi sălbatică şi plină de sihle şi fiare.

Cu toate acestea, este foarte binevoitor şi darnic cu meşterii corăbieri din ţările străine.

Am durat la gurile rîului Voronej o ecluză cu două trepte, cu batardou, folositor pentru repararea corăbiilor pe uscat cu cît mai puţine greutăţi. Am mai construit un întins batardou şi o ecluză cu porţi potrivite pentru scurgerea apelor. După aceea am mai făcut o ecluză cu două porţi pentru trecerea unor corăbii mari, în aşa fel, încît să le poţi închide pe acestea din urmă oricînd în locul împrejmuit de batardou şi să se dea drumul la apă, după ce corăbiile vor fi intrat acolo.

Cu treaba aceasta s-au scurs şaisprezece luni. Apoi am primit altă însărcinare. Ţarul Peter, mulţumit de silinţa mea,

[1] Donul.

Scanned with CamScanner

mi-a poruncit să durez o altă ecluză mai sus, ca să facă Voronejul navigabil pînă la oraş pentru corăbii de optzeci de tunuri. În decurs de zece luni, am terminat şi această lucrare grea, şi construcţiile mele vor dăinui cît lumea. Şi asta, deşi pămîntul pe care am ridicat ecluza este cam slab şi ţîşneau din el izvoare puternice. Pompele nemţeşti nu le-au putut ţine piept şi ne-am întrerupt munca timp de şase săptămîni din pricina marelui belşug de apă. Atunci, am construit noi o maşină ce scotea cîte douăsprezece butoaie de apă pe minut şi care a lucrat fără oprire vreo opt luni ; abia după aceea putînd să intrăm pe uscat, în fundul gropanului.

La sfîrşitul acestei lucrări grele, Peter m-a sărutat şi mi-a dat o mie de ruble de argint, o sumă destul de mare pentru vremea noastră, mai spunîndu-mi pe deasupra că nici Leonardo da Vinci, născocitorul ecluzelor, nu şi-ar fi făcut treaba mai bine.

De aceea m-am gîndit cu tot dinadinsul, iubitul meu Bertram, să te chem în Rusia. Cei de aici sînt tare darnici cu inginerii, iar lui Peter îi plac foarte mult îndeletnicirile inginereşti. Am auzit din gura lui că e de trebuinţă construcţia unui canal între două rîuri mari din această ţară, anume Don şi Oka.

Vrea să facă o cale de apă neîntreruptă între Marea Baltică, Marea Caspică şi Marea Neagră, ca să ajungă cu corăbiile prin întinsele ţinuturi ale continentului, pînă în India, în ţările Mediteranei şi în Europa. Asta şi-a pus în minte ţarul. Şi a luat această hotărîre din pricina negoţului şi a tagmei celor ce fac mai toată neguţătoria prin Moscova şi prin oraşele din jur ; unde mai pui că bogăţiile ţării se află şi ele mai cu osebire către mijlocul continentului, de unde nu ai avea alt drum de ieşire decît legînd rîurile mari prin canaluri, spre a naviga pe ele de la Perşi pînă la Sanct-Petersburg şi de la Atena la Moscova, precum şi către Ural, pe Ladoga, în stepele calmuce şi mai departe.

Pentru o astfel de ispravă măreaţă însă ţarul Peter are nevoie de ingineri. Fiindcă un canal între Don şi Oka nu-i lucru de glumă şi cere mare silinţă şi cunoştinţe adînci.

Aşa că i-am făgăduit ţarului să-l chem de la Newcastle pe fratele meu Bertram, pentru că eu sînt cam obosit, pe lîngă

Scanned with CamScanner

faptul că-mi iubesc logodnica şi mi s-a făcut dor de ea. De patru ani trăiesc ca un sălbatic, m-am istovit şi mă prostesc.

Răspunde ce hotărăşti în legătură cu propunerea mea, dar eu te sfătuiesc să vii. Are să-ţi fie cam greu, dar după cinci ani te poţi întoarce la Newcastle om bogat şi-ţi poţi petrece restul zilelor acasă, în pace şi belşug. Ţelul acesta merită orice trudă.

Să-i transmiţi logodnicei mele, Any, dorul şi dragostea mea şi s-o înştiinţezi că mă voi înapoia curînd acasă. Te rog să-i spui că trăiesc numai cu gîndul la ea şi să mă aştepte. Rămîi cu bine şi salută cu dragoste iubita noastră mare, voiosul Newcastle şi scumpa noastră Anglie.

Al tău frate şi prieten,

inginer *William Perry*

8 august, 1708."

II

Bertram Perry a sosit la Sanct-Petersburg în primăvara anului 1709, de îndată ce s-a deschis navigaţia.

Călătoria de la Newcastle o făcuse cu „Mary", o corabie veche, ce cutreierase de multe ori porturile australiene şi sud-africane.

Căpitanul Sutherland i-a strîns mîna lui Perry, urîndu-i drum bun prin această ţară înfricoşătoare şi o întoarcere cît mai grabnică în casa părintească. Bertram i-a mulţumit şi a debarcat în portul oraşului străin din împărăţia uriaşă, unde-l aştepta o muncă grea, singurătatea, ba poate chiar şi moartea.

Nu avea decît treizeci şi trei de ani, dar faţa lui posomorîtă, tristă, precum şi tîmplele cărunte îl făceau să pară de patruzeci şi cinci.

In port l-a întîmpinat trimisul ţarului Rusiei şi rezidentul regelui Angliei.

Scanned with CamScanner

După ce s-au schimbat cuvintele plictisitoare potrivite cu împrejurarea, s-au despărţit : trimisul ţarului s-a dus acasă, pentru ca să-şi mănînce kaşa de hrişcă, rezidentul englez, la birourile lui, iar Bertram, în locuinţa ce-i fusese rezervată lîngă un depozit din port.

Avea odăi curate, pustii şi tihnite, dar liniştea şi bunăstarea din jur erau pline de melancolie. În fereastra veneţiană bătea dinspre mare un vînt puternic, şi răcoarea care adia de la geam îi amintea şi mai mult de singurătatea sa.

Pe o masă trainică şi scundă a găsit un plic cu peceţi.

Bertram l-a deschis şi a citit :

„Din porunca Măriei-sale, cîrmuitor al întregii Rusii, Colegiul Ştiinţific îl roagă stăruitor pe inginerul de marină englez Bertram-Ramsey Perry să poftească la Colegiul Ştiinţific de la Direcţia de ape şi canaluri din Obvodnîi prospect.

Măria-sa ţarul veghează în persoană la desăvîrşirea lucrărilor de legare a rîurilor Don şi Oka, prin lacul Ivan, şi rîurile Şat şi Upa şi cere grăbirea muncii pentru întocmirea planurilor.

De aceea, sînteţi poftit a vă înfăţişa grabnic la Colegiul Ştiinţific, îngăduindu-vă totuşi puţină odihnă după călătoria pe mare, cît e de trebuinţă pentru liniştirea simţurilor şi întremarea trupului.

Din porunca preşedintelui,

Legislator-şef şi jurisconsult al Colegiului Ştiinţific,

Heinrich Wortmann.“

Bertram s-a întins, cu scrisoarea în mînă, pe o canapea nemţească, largă, şi, fără să-şi dea seama, a adormit.

Îl trezi furtuna dezlănţuită afară. Pe strada întunecoasă şi pustie, cădea în vîrtejuri o ninsoare umedă şi deasă. Bertram aprinse lampa şi se aşeză la masă, cu faţa spre fereastra înfricoşătoare. Dar nu avea ce face şi începu să studieze.

Se scurse multă vreme ; pămîntul fusese cotropit de mult de noaptea furişă. Uneori, uita unde este şi se întorcea deodată, socotind că se află în odaia lui de acasă, de la Newcastle, unde se vede pe fereastră peisajul portului cald şi plin de lume, cu geana tulbure a Europei mijind în zare.

Scanned with CamScanner

Dar vîntul, noaptea şi zăpada din stradă, tăcerea şi frigul din casă, toate-i arătau că locuinţa lui se găsea pe o altă paralelă.

Şi gîndul de care se ferise atîta vreme puse deodată stăpînire pe el.

Mary Carborund, logodnica lui, în vîrstă de douăzeci de ani, acum se plimbă probabil pe străzile pline de verdeaţă din Newcastle, cu o crenguţă de liliac în bluză. Poate că altul o duce de braţ, şoptindu-i cuvinte înşelătoare de dragoste; dar el, Bertram, n-o va afla niciodată. Călătorise două săptămîni pe mare şi cîte nu se putuseră petrece în vremea aceasta în inima capricioasă şi uşuratică a logodnicei sale!

Este oare în stare o femeie să-şi aştepte soţul timp de cinci sau zece ani, păstrînd dragoste unui chip depărtat? Greu de crezut! De-ar fi fost aşa ceva cu putinţă, pămîntul s-ar fi umplut de mult de oameni cu suflet nobil.

Dacă ar fi convins că lasă în urma lui o iubire adevărată şi plină de credinţă, orice om ar pleca bucuros chiar şi în lună.

Bertram îşi umplu luleaua cu tutun de India.

„La drept vorbind, Mary are dreptate! Ce nevoie are ea de un soţ negustor sau simplu marinar? Eu o iubesc şi este o fată deşteaptă..."

Gîndurile îi alergau foarte repede, unul după altul, însă fără să se învălmăşească.

„Ai toată dreptatea, micuţa mea Mary... Mai simt încă mireasma de iarbă pe care o răspîndeai în jurul tău. Îmi aduc aminte că ai spus: «Vreau un soţ ca pelerinul Iscander, ca vijeliosul Tamerlan sau ca neîmblînzitul Atila. Dacă este şi navigator, aş vrea să fie ca Amerigo Vespucci...» Multe mai ştii şi ce înţeleaptă eşti tu, Mary!... Ai, într-adevăr, dreptate: dacă-l iubeşti pe soţul tău mai mult decît viaţa, să fie cel puţin mai interesant şi mai de preţ decît ea! Altminteri, te-ai plictisi, şi nefericirea te-ar duce la pieire."

Bertram scuipă cu îndîrjire tutunul pe care-l mesteca, spunînd:

„Da, Mary, ai avut prea de timpuriu o minte ascuţită. Poate că nu merit o soţie ca tine. Dar ce simţămînt plăcut e să mîngîi un căpşor atît de ager! Pentru mine, ar fi o desfătare să ştiu că sub buclele nevestei mele sălăşluieşte o minte atît de pătrunzătoare! Dar să vedem unde vom ajunge!... De aceea am plecat încoace, în Palmira aceasta atît de tristă!

Scanned with CamScanner

Nu scrisoarea lui William m-a îndemnat la un asemenea pas, ea a venit doar în sprijinul unei hotărîri a inimii mele..."

Bertram simţi că înţepeneşte de frig şi se pregăti de culcare. În timp ce el şi-o închipuia pe Mary şi vorbea cu ea în gînd, peste Sanct-Petersburg se dezlănţuise viscolul, care se opintea în clădiri, înfrigurînd încăperile.

Se înfăşură în plapumă, mai puse deasupra şi mantaua lui de marinar, făcută din piele de drac, un postav fără moarte, şi aţipi ; dar o tristeţe vie şi furişă punea tot mai mult stăpînire pe trupul său uscat şi puternic fără să asculte de glasul raţiunii.

Din stradă se auzi un pîrîit ciudat, de parcă se crăpa în două o corabie izbită de sloiuri ; Bertram deschise ochii şi-şi încordă auzul, dar, uitîndu-şi suferinţa, adormi înainte de a se dezmetici bine.

III

A doua zi se duse la Colegiul Ştiinţific unde găsi proiectul lui Petru. Lucrările de proiectare abia începuseră.

Ţarul hotărîse ca între Don şi Oka să fie săpat un canal navigabil, care să facă legătura dintre ţinuturile Donului şi Moscova, precum şi cu provinciile de pe lîngă malurile Volgăi. În acest scop, trebuia să se pornească la înfăptuirea întinselor lucrări de construire a stăvilarelor şi canalelor, pentru proiectarea cărora fusese chemat Bertram din Britania.

Săptămîna următoare şi-a petrecut-o studiind documentele, pe temeiul cărora urma să se proiecteze lucrările. Acestea s-au dovedit a fi bine întocmite de oameni pricepuţi, şi anume de inginerul francez generalul-maior Trousson şi de tehnicianul polonez căpitanul Cickiewski.

Bertram era mulţumit, fiindcă, datorită acestor cercetări temeinice, se puteau începe fără întîrziere lucrările de construcţie. Atras de personalitatea lui Petru, se zbătea cu gîndul, chiar de la Newcastle, să-l ajute pe ţar la opera de civilizare a acestei ţări sălbatice şi plină de taine, lucru care ar fi hotărît-o şi pe Mary să-l ia de bărbat.

Scanned with CamScanner

Iscander fusese un cuceritor, Vespucci, un descoperitor de lumi noi, iar acum, în veacul construcţiilor, inginerul inteligent luase locul ostaşului însingerat şi al călătorului obosit.

Bertram muncea din greu, însă era fericit : durerea pricinuită de plecarea lui de lîngă logodnică se mai potolea cîte puţin în timpul lucrului.

Rămăsese în aceeaşi locuinţă în care descinsese în ziua sosirii sale, nu se ducea la serate, nici la Amiralitate, nici prin case particulare, nu căuta să aibă relaţii cu doamne şi cu soţii lor, deşi unor doamne din înalta societate le-ar fi plăcut să-l cunoască pe englezul acesta singuratic mai îndeaproape. Bertram îşi conducea munca aşa cum conduci o corabie — prevăzător, cu judecată, fără pierdere de vreme, ferindu-se în planşele lui de bancurile de nisip şi de pragurile primejdioase ale teoriei.

Pe la începutul lui iulie, proiectul era gata, şi planurile, trecute pe curat. Documentele au fost înfăţişate ţarului, care le-a încuviinţat şi a poruncit să i se plătească lui Bertram, drept răsplată, o mie cinci sute de ruble de argint, iar pe viitor să i se statornicească o leafă de o mie de ruble pe lună şi să fie numit maistru şi constructor-şef al tuturor stăvilarelor şi canalelor care trebuiau să lege Donul de Oka.

Tot atunci, Petru a poruncit guvernatorilor şi voievozilor din provinciile în care urmau să se construiască stăvilarele şi canalele să-l sprijine cu mare silinţă pe şef, dîndu-i orice le-ar cere. Bertram a fost învestit cu împuternicirile unui general, neavînd mai mari peste sine decît pe ţar şi pe comandantul-şef al armatelor.

După o convorbire oficială, Petru s-a ridicat în picioare şi i-a spus lui Bertram următoarele cuvinte :

— Meştere Perry ! Îl cunosc pe fratele tău William, care este un iscusit corăbier şi navigator pe rîuri şi se pricepe de minune să înfrăţească puterile apelor cu meşteşugite alcătuiri. Ţie ţi se încredinţează o muncă şi mai de seamă, o muncă mai înţeleaptă, prin care noi ne-am gîndit să contopim pentru vecie cele mai mari rîuri ale împărăţiei noastre într-un singur trup de apă, aducînd astfel un ajutor temeinic negoţului paşnic, precum şi oricăror osteneli militare. Prin numitele lucrări, am hotărît cu tărie să intrăm în legătură cu străvechile ţări din Asia, peste Volga şi Marea Caspică şi, de-o fi cu putinţă,

Scanned with CamScanner

să legăm lumea întreagă de Europa cea luminată. Mai dorim să ne mai hrănim şi noi puţin prin această neguţătorie cu toate ţările, deprinzînd totodată mîinile poporului nostru cu meşteşuguri străine.

Tocmai de aceea îţi dau poruncă să porneşti neîntîrziat la înfăptuirea lucrărilor pentru această cale de navigaţie !

Dacă se va împotrivi careva, să mă înştiinţezi prin soli, ca să mă răfuiesc cu cine-o fi cît mai degrabă. Iată mîna mea drept chezăşie ! Fii dîrz chiar dintru început, sîrguieşte-te cu înţelepciune, că eu ştiu a-i mulţumi, dar a-i şi pedepsi cu cnutul pe cei ce-s nepăsători cu averea statului ori se ridică împotriva voinţei ţarului !

Cu o repeziciune pe care nu ai fi bănuit-o în trupul său masiv, Petru s-a apropiat de Bertram şi i-a dat mîna.

Apoi s-a întors şi a pornit către odăile sale, dregîndu-şi glasul şi gîfîind.

Cuvintele ţarului i-au fost tălmăcite inginerului, care s-a bucurat de ele.

Proiectul lui Perry era următorul : să se dureze treizeci şi trei de stăvilare din piatră de calcar şi granit, să se sape un canal de unire de douăzeci şi trei de verste de la satul Liubovka, de pe malul rîului Şat, pînă la satul Bobrikov de pe Don ; albia Donului să fie curăţată şi adîncită, pentru a se putea naviga pe el de la satul Bobrikov pînă la satul Gai, cale de o sută zece verste ; pe lîngă acestea, urma ca lacul Ivan, din care izvorăşte Donul, precum şi tot canalul, să fie împrejmuite şi apărate de un val şi de dîmburi de pămînt.

Trebuia, aşadar, să se dureze două sute douăzeci şi cinci de verste de drum de apă, cu un capăt la Oka, iar cu celălalt pătrunzînd în Don printr-un canal de o sută zece verste lungime. Canalul urma să aibă doisprezece stînjeni în lăţime şi o adîncime de doi arşini.

Administraţia şantierului trebuia să se stabilească în oraşul Epifan din provincia Tula, care se afla în centrul viitoarelor lucrări.

O dată cu Bertram porneau la drum cinci ingineri nemţi şi zece conţopişti de la Pricazul administrativ.

Se hotărîse plecarea pentru 18 iulie. În ziua aceasta, la ora zece dimineaţa, în faţa casei lui Bertram trebuiau să tragă rădvanele de poştă pentru călătoria prin locuri pustii, care cerea multă răbdare, spre Epifan, un punct neînsemnat de pe hartă.

Scanned with CamScanner

IV

Un suflet de om, cît trăieşte pe lumea asta, trece dintr-un necaz într-altul.

Cei cinci nemţi şi Perry s-au adunat la un ospăţ îmbelşugat, să mănînce cît îi ţineau puterile, ca să nu mai simtă nevoia hranei o zi şi-o noapte.

Şi-au umplut, aşadar, bine pîntecele, pregătindu-se pentru o îndelungată contemplare a întinderilor pustii din împărăţia Rosiei din acele vremi.

Acum, Perry îşi rînduia într-un cufăraş pachetele de tutun — cel din urmă lucru pe care-l făcea înainte de orice drum. Nemţii îşi încheiau scrisorile către familiile lor, şi cel mai tînăr dintre ei, Karl Bergen, izbucnise pe neaşteptate în plîns, cuprins de un dor mistuitor la gîndul tinerei şi iubitei lui soţii.

În clipa aceasta s-a auzit în uşă bătaia puternică şi poruncitoare a unei mîini de slujbaş. Aşa nu putea să bată decît un om trimis, fie să aresteze, fie să vestească despre vreo milostivă hotărîre a turbatului ţar.

Dar nu era nici una, nici alta, ci un trimis de la Pricazul poştelor.

Acesta întrebă care dintre ei este Bertram Perry, căpitan şi inginer englez. Cinci mîini de nemţi, pistruiate şi cu aluniţe, îl arătară pe englez.

Trimisul scoase înainte un picior, luînd o poziţie caraghioasă, şi-i întinse respectuos lui Perry un plic cu cinci peceţi.

— Domnule, aveţi bunătatea de a primi această epistolă din ţara englezească !

Perry luă plicul, se retrase lîngă fereastră, îl deschise şi citi :

„Newcastle, iunie 28

Bunul meu Bertram ! Îţi dau o veste neaşteptată. Îmi pare rău că te supăr. Să fii convins că dragostea mea pentru tine nu s-a stins încă de tot. Dar un simţămînt nou şi puternic mi-a cuprins sufletul. Şi cu sărmana-mi minte mă străduiesc să

Scanned with CamScanner

evoc chipul tău drag, pe care inima mea l-a adorat cu atîta tristeţe.

Eşti însă un om naiv şi crud. De dragul cîştigului, al aurului, ai plecat în ţări îndepărtate ; mînat de setea nestăpînită de glorie, mi-ai întunecat dragostea şi tinereţea însetată de iubire. Sînt femeie, fără tine pierdută ca o crenguţă desprinsă de pom şi mi-am încredinţat viaţa altuia.

Îţi mai aminteşti, bunul meu Bert, de Thomas Rice ? El e soţul meu. Oricît de amărît ai fi, trebuie să recunoşti că este un om foarte cumsecade şi mi-e tare devotat ! L-am respins o vreme, dîndu-ţi întîietate ţie. Dar tu ai plecat, şi el m-a consolat mult timp, potolindu-mi spaima şi durerea pricinuite de dragostea mea pentru tine.

Nu te întrista, Bert ! Mi-e atît de milă de tine ! Ai fost într-adevăr în stare să crezi că-mi doream de bărbat un Alexandru Macedon ? Nu, eu simţeam nevoia unui soţ credincios, pe care să-l iubesc, chiar de-ar încărca în port cărbuni sau ar naviga ca simplu marinar, dar şi-ar cînta tuturor oceanelor dragostea lui pentru mine. Asta îi trebuie unei femei şi să te gîndeşti mereu la lucrul acesta, naivul meu Bertram !

Au şi trecut două săptămîni de la nunta mea cu Thomas. Sîntem amîndoi foarte fericiţi. Poate că şi port un copil în pîntece. Ca să vezi ce repede s-au petrecut toate ! Şi asta pentru că Thomas este iubitul meu şi nu mă va părăsi, pe cînd tu ai plecat în colonii ; poţi să rămîi cu ele, că eu îl păstrez pe Thomas.

Adio ! Să nu fii trist, şi cînd te vei întoarce la Newcastle, vino să ne vezi, c-o să ne facă plăcere. Iar dacă mori, te voi plînge împreună cu soţul meu,

Mary Carborund-Rice."

Cuprins parcă de nebunie, Perry citi scrisoarea de trei ori, luînd-o mereu de la capăt. Apoi ridică privirea spre uriaşa fereastră : era păcat s-o spargă — geamul fusese cumpărat cu bani grei din ţara nemţească. Să facă zob masa ? Dar nu avea la îndemînă ceva destul de greu. Să-l cîrpească pe vreunul dintre nemţi ? Însă erau fiinţe fără apărare, iar unul dintre ei mai şi plînsese. În timp ce furia se dezlănţuise în sufletul lui, şovăind totuşi să-i dea frîu liber, reţinut de judecata sa rece, aceasta îşi găsi o ieşire...

— *Herr* Perry, ce aveţi la gură ? îl întrebară nemţii.

Scanned with CamScanner

— Cum ? zise acesta, sleit de puteri şi cuprins de o nemărginită tristeţe.

— Ştergeţi-vă la gură, *Herr* Perry.

Inginerul îşi smulse cu greu pipa dintre dinţii care se înfipseseră în ea ; dar aceştia, puternic încleştaţi, se adînciseră în gingii, făcînd să curgă din ele sînge amar.

— Ce s-a întîmplat ? Vreo nenorocire acasă ?

— Nu. Gata, prieteni...

— Ce-i gata, *Herr* Perry ? Sînteţi bun să ne spuneţi ?

— Uite că s-a oprit sîngele, şi gingiile se vor vindeca. Acum să plecăm la Epifan.

V

Călătorii urmau Calea Solilor, care duce, prin Moscova, pînă la Kazan, contopindu-se dincolo de Moscova cu Kalmiusskaia Sakma, drumul tătăresc spre Rusia de pe malul drept al Donului. Tocmai pe acolo trebuiau să se abată drumeţii, pentru ca apoi, continuîndu-şi călătoria pe marile căi ale Idovului şi Ordobazarului, precum şi pe drumeaguri de ţară, să ajungă la Epifan, unde urmau să se stabilească.

Vîntul care bătea din faţă risipea, o dată cu răsuflarea, şi durerea din pieptul lui Perry.

Îl încîntau meleagurile acestea atît de bogate, dar şi atît de zgîrcite şi simple. Străbăteau pămînturi, pe care, deşi erau un adevărat îngrăşămînt, nu creştea decît o vegetaţie săracă : mesteceni rari, dar eleganţi, şi plute despletite şi fremătătoare.

Întinderea aceea intensifica sunetele cu atîta putere chiar şi în miez de vară, de parcă ar fi fost imaterială.

Uneori, în inima vreunei păduri, răsărea cîte o bisericuţă modestă, de lemn, în stil bizantin. În apropierea Tverului, Perry descoperise la o biserică de sat, în ciuda aspectului ei de o simplitate cu adevărat protestantă, austeră, o oarecare influenţă gotică. Privind-o, simţi ca o adiere caldă din patrie,

Scanned with CamScanner

spiritul rece şi practic al credinţei strămoşilor săi, care înţeleseseră deşertăciunea tuturor celor nepămînteşti.

Îi atrăgeau atenţia întinsele turbării de sub poala pădurilor ; simţea pe buze gustul imenselor bogăţii ascunse în aceste soluri negricioase.

Neamţul Karl Bergen, cel ce plînsese la Sanct-Petersburg scriind o scrisoare, se gîndea la acelaşi lucru. Aerul curat îl înviorase, durerea despărţirii de tînăra lui soţie se mai potolise, şi acum îi explica lui Perry, înghiţindu-şi saliva :

— *England* este *Schachtmeister* [1]. *Russland* este *Torfmeister* [2] ! Aşa e, *Herr* Perry ?

— Da, da, chiar aşa, răspunse Perry, întorcîndu-se şi contemplînd înspăimîntătoarea înălţime a cerului de peste întinsurile uriaşe, înălţime cu neputinţă de închipuit deasupra mării, ori deasupra îngustei Insule Britanice.

Călătorii se opreau din cînd în cînd prin satele din drum, ospătîndu-se din belşug. Perry mînca doniţe întregi de lapte covăsit, care i se părea destul de gustos şi bun pentru digestie în timpul călătoriei.

Au trecut prin Moscova. Inginerii nu au uitat mult timp muzica clopotelor ei şi tăcerea turnurilor goale de tortură din colţurile Kremlinului. Pe Perry l-a impresionat mai ales biserica Sfîntul Vasili Blajennîi, rodul cumplitei strădanii a unui suflet primitiv de artist vrînd să atingă sublimul, precum şi arcuita splendoare a lumii dăruite omului.

Cîteodată, dinaintea lor se întindeau stepe fără de sfîrşit şi pămînturi acoperite numai cu colilie, pe care nu vedeai nici o urmă de drum.

— Dar Calea Solilor unde e ? îi întrebară nemţii pe surugii.

— Chiar asta e, au răspuns aceştia, arătînd cu mîna întinderea dreaptă.

— N-o vedem ! exclamară nemţii, cercetînd pămîntul cu ochii.

— Apoi, cale se cheamă că o iei pe-aici către un loc anume, că de bătătorit un drum pe meleagurile astea nici vorbă nu poate fi. Stepa ţine aşa pînă la Kazan, tot ca-n palmă, îi lămuriră surugiii pe cît se pricepeau.

— Grozavă treabă ! au zis nemţii, rîzînd.

[1] Regina minelor de cărbuni (germ.).
[2] Regina turbăriilor (germ.).

Scanned with CamScanner

— Nici vorbă ! încuviinţară cu gravitate surugiii. Aşa ai vedere mai largă şi loc mai mult ! Cînd te uiţi la stepă, cum se întinde ea dinainte-ţi, te podidesc lacrimile de bucurie !

— Foarte interesant ! se minunau nemţii.

— Nici vorbă ! ziceau mereu surugiii, zîmbind pe sub mustaţă, ca să nu fie nimănui cu supărare.

Dincolo de Reazan, un tîrguşor pierdut şi nu tocmai primitor, nu întîlneau decît rar vreo aşezare omenească. Localnicii duceau o viaţă simplă şi plină de teamă. Cu teama rămăseseră de pe vremea tătarilor ; îi speria orice drumeţ ; aveau o fire închisă şi cămări dosnice în care îşi păstrau puţinele averi.

Bertram Perry privea uimit rarele aşezări întărite, în mijloc cu cîte o bisericuţă. Oamenii trăiau în cocioabe îngrămădite unele într-altele. Felul de viaţă din jurul unor astfel de cetăţui părea nou, fiindcă, pe vremea cînd tătarii ajungeau pînă aici prin stepa acoperită cu ierburi, localnicii se adăposteau după valuri de pămînt şi zăplazuri de lemn. Aceste cetăţui erau locuite mai mult de slujbaşi, oameni aduşi încoace de cnezi, şi doar de puţini plugari folositori ţării. Acuma însă aşezările creşteau, şi toamna se ţineau în ele nedei de pomină, cu toate că ţarul se războia cînd cu suedezii, cînd cu turcii, secătuind ţara.

Peste puţin, călătorii urmau să cotească pe Kalmiusskaia Sakma, drumul tătarilor spre Rusia, ce ducea, pe malurile Donului.

Într-o zi, pe la amiază, surugiul îşi flutură pe neaşteptate biciul, scoţînd un chiot sălbatic. Şi caii porniră-n goană.

— Tanaidul ! strigă Karl Bergen, scoţîndu-şi capul din rădvan.

Perry opri trăsura şi coborî. Departe, în zare, acolo unde cerul se uneşte cu pămîntul, strălucea, ca o fantasmă de argint, o geană vie, luminoasă ca omătul de pe vîrful unui munte.

„Aşadar, acesta este Tanaidul !“ îşi spuse Perry, înspăimîntat de planul lui Petru ; atît de mare i se părea a fi ţinutul, atît de minunat şi de nesfîrşit peisajul în care trebuia să dureze pentru corăbii o cale de apă. Ceea ce pe planurile de la Sanct-Petersburg părea clar şi uşor de înfăptuit, aici, la o jumătate de zi de Tanaid, părea a fi un lucru primejdios, anevoios şi măreţ.

Scanned with CamScanner

Perry străbătuse oceanele, dar pămînturile uscate, încremenite de dinaintea lui erau tot atît de misterioase, minunate şi grandioase.

— Acu, către Sakma ! zise surugiul de pe unul din caii înaintaşi. O luăm pieziş ! Înainte de se lasă noaptea, trebuie să fim negreşit pe şleaul Idovului !

Caii bine hrăniţi cu ovăz porniră în goană, parcă gînd în gînd cu oamenii grăbiţi.

— Opreşte ! strigă deodată surugiul din faţă, ridicînd biciul, ca să le dea de ştire celor din urmă.

— Ce s-a-ntîmplat ? întrebară nemţii, cu teamă.

— Am uitat să-l luăm pe străjer, răspunse omul.

— Cum aşa ? întrebară din nou nemţii, mai liniştiţi.

— La popas, s-a dus să-şi facă nevoile-ntr-o viroagă, şi cînd mă uit în spate, ia-l de unde nu-i !

— Vai de capul lui de pîrgar bărbos ! zise, sfătos, al doilea surugiu.

— Uite-l cum vine-n goană prin stepă, chelbosul, ţinîndu-şi nădragii cu mîna ! se linişti primul surugiu.

Şi caravana porni mai departe, spre miazăzi, către şleaurile Idovului şi Ordobazarului, ca apoi s-o ia pe drumurile de ţară ale Epifanului.

VI

Lucrările de la Epifan au fost pornite fără întîrziere.

O limbă aproape necunoscută, un popor ciudat şi propria-i deznădejde îl prăbuşiseră pe inginerul Perry în prăpastia singurătăţii.

Toată energia şi-o revărsa pe şantier, înfuriindu-se uneori fără pricină, de ajunseseră ajutoarele lui să-i spună comandant de ocnaşi.

Voievodul de la Epifan îi trimisese la corvadă pe toţi ţăranii din voievodatul său. Unii spărgeau piatra şi o cărau la stăvi-

Scanned with CamScanner

lare, alţii săpau canalul ori curăţau albia rîului Şat, stînd pînă la brîu în apă.

„Ei bine, Mary, nu şi nu ! mormăia Bertram, rătăcind noaptea prin locuinţa lui de la Epifan. Durerea pe care mi-ai pricinuit-o nu mă va învinge ! Cît sînt viu, voi lupta. Construiesc canalul, ţarul mă va răsplăti împărăteşte şi voi pleca în India... O, ce milă mi-e de tine, Mary !..."

Doborît de suferinţă, de gînduri negre şi de prisosul de energie din trupul său viguros, cădea fără veste într-un somn greu, iar prin somn striga ca un copil, topindu-se de durere.

Spre toamnă, veni la Epifan şi ţarul Petru. Nu l-au mulţumit lucrările.

— Bateţi apa-n piuă, în loc să vă siliţi a grăbi un lucru de folos pentru ţară, a zis el.

Într-adevăr, oricît se străduia Perry, lucrările înaintau încet. Ţăranii căutau să scape de corvadă, iar cei mai bezmetici fugeau şi se ascundeau cine ştie pe unde.

Cîţiva localnici mai puşi pe pîră s-au dus la Petru cu jalba-n proţap, plîngîndu-se împotriva răutăţii mai-marilor lor. Petru porunci să se facă o cercetare şi se dovedi că voievodul Protasiev îi scutea pe unii ţărani din comunele din apropierea oraşului de orice corvadă în schimbul unor mari sume de bani şi mai cîştiga pe deasupra şi un milion de ruble din tot felul de socoteli încărcate şi cereri de ajutoare de la vistierie.

Ţarul a poruncit ca Protasiev să fie bătut cu cnutul, apoi l-a trimis la Moscova pentru un adaos de cercetare, dar din pricina amărăciunii şi a ruşinii acesta a murit acolo înainte de soroc.

După plecarea împăratului, înainte de a se uita faptele ruşinoase ale voievodului, peste şantierul de la Epifan s-a abătut o altă nenorocire.

Lucrările de la lacul Ivan erau conduse de Karl Bergen ; acolo se ridica în jurul lacului un dîmb de pămînt, pentru ca, umplîndu-se apoi cu apă, să se poată naviga pe el.

În septembrie, Perry a primit de la acesta următorul raport :

„Oamenii sosiţi aici, mai cu seamă slujbaşii de la Moscova şi meşterii de pe malurile Balticii, cu voia lui Dumnezeu zac aproape toţi bolnavi. I-a ajuns o mare nenorocire, sînt seceraţi mai ales de friguri şi se umflă. Muncitorii de rînd de prin partea locului o duc mai bine, dar de cum dau de vreo greutate

Scanned with CamScanner

ori grăbire a lucrărilor prin apa mlaştinilor, care acum spre toamnă s-a făcut cam rece, umblă cu gînduri de răzmeriţă. Cred că, dac-o merge tot aşa mai departe, s-ar putea să ne pomenim şi fără şefi, şi fără meşteri. Drept care aştept porunci grabnice din partea inginerului constructor-şef."

Perry aflase mai dinainte că meşterii de la Marea Baltică şi tehnicienii nemţi nu numai că se îmbolnăveau şi mureau prin bălţile de pe lîngă Şat şi Upa, dar că-şi părăseau şi lucrul şi fugeau pe drumuri neştiute spre căminele lor, însuşindu-şi sume mari de bani.

Îl cuprinse teama ca viiturile de primăvară să nu dărîme construcţiile începute şi fără de apărare. Ar fi vrut să ajungă cu ele atît de departe, încît apele crescute să nu le mai poată pricinui neajunsuri prea mari.

Dar asta era o treabă grea, fiindcă tehnicienii ori mureau, ori fugeau, iar răzvrătirea se întindea printre ţărani tot mai mult şi nu mai ieşeau la lucru sate întregi. Bergen nu putea să ia singur în piept vitregia aceasta a împrejurărilor şi nici să vindece oamenii de friguri.

Atunci, ca să pună capăt măcar unuia dintre rele, Perry a trimis poruncă tuturor centrelor sale de muncă, precum şi tuturor voievodatelor din jur ca, sub pedeapsa cu moartea, să nu se îngăduie străinilor — meşterilor de la canale şi stăvilare — să treacă pe acolo, nici să li se închirieze care, să li se vîndă cai sau să li se dea bani cu împrumut.

Şi l-a semnat pe ţar, pentru ca, înspăimîntîndu-i, oamenii să-l asculte : n-avea decît să fie certat de Petru, doar nu putea să se ducă la Voronej, unde acesta pregătea o flotă pentru expediţia în Marea de Azov, ca să umble după semnătura Măriei-sale, pierzînd două luni de zile.

Dar nici în felul acesta nu izbuti să-i sperie pe meşteşugari.

Abia acum îşi dădu seama că greşise cînd pornise lucrările în asalt, cu un număr atît de mare de muncitori, slujbaşi şi meşteri. Ar fi trebuit s-o ia mai încet, ca să îngăduie oamenilor şi meşterilor să se deprindă treptat cu o astfel de muncă şi să-şi vină în fire.

În octombrie, lucrările s-au oprit cu desăvîrşire. Inginerii nemţi se străduiau din răsputeri să ţină pază bună pe lîngă construcţii şi materiale, dar nu izbuteau să facă nici asta. Tocmai de aceea îi trimiteau cu orice prilej lui Perry rapoarte

Scanned with CamScanner

peste rapoarte, cerîndu-i să le dea drumul de pe şantiere, pentru ca atunci cînd o veni ţarul, să nu fie ucişi în bătaie fără nici o vină.

Într-o duminică, se înfăţişă la Perry voievodul de la Epifan.

— Berdan Ramzeici, uite ce ţi-am adus ! O nemaipomenită necuviinţă !

— Ce anume ?

— Un document. Dar să cugeţi pe-ndelete asupra lui, că eu aştept cu răbdare... Ti-i-i ! Dar tare-i pustiu în casa ta, Berdan Ramzeici ! E drept că nu prea avem noi neveste pe măsura ta. Văd şi eu, văd şi eu şi-mi pare rău de tine...

Perry despături hîrtia :

„Către
Petru I Alexeici,
Ţar şi Stăpînitor a toată Rusia.

Noi, robii tăi, precum şi ţăranii noştri fost-am puşi ăst an, Slăvite Doamne, să trudim nelipsit la a Măriei-tale lucrare de canal şi la stăvilare, tocmai la vreme de arat, de secerat şi de adunat fînul. Zăbovind noi la această treabă, nu ne-am mai putut duce pe la casele noastre, din care pricină nu am adunat nici bucatele semănate de cu toamnă, iar pe cele de primăvară n-am apucat a le semăna, că n-are cine şi cu ce. Din lipsă de cai nu avem cu ce ne duce, iar care dintre fraţii noştri şi dintre ţărani mai stăpîneau dinainte o mînă de grîne date la treier ori nu, apăi pe acelea slujbaşii şi muncitorii porniţi întru slujba Măriei-tale către Epifan le-au luat cu nemiluita şi neplătind nici un ban, iar ce-a mai rămas, cu voia lui Dumnezeu, fost-a ros de şoareci, pînă ce s-a ales prafu de ele, iar nouă şi ţăranilor noştri acei slujbaşi şi lucrători ne pricinuiesc multe neajunsuri şi jafuri, stricîndu-ne şi mai toate fetele înainte de vreme."

— Ai văzut, Berdan Ramzeici ? îl întrebă voievodul.

— Cum de-a ajuns scrisoarea asta la domnia-ta ? zise Perry.

— Uite-aşa, din întîmplare. Vreo cîţiva slugoi s-au tot ţinut timp de vreo două săptămîni de pisarul meu, rugîndu-l, fie să le dea, fie să le spună cum se fac cernelurile, făgăduindu-i drept răsplată o şuncă de porc. Pisarul, om cu moşie şi viclean foarte, le-a dat cerneala, dar s-a apucat să umble pe urmele

Scanned with CamScanner

lor, a aflat de ce-i vorba şi-a pus mîna pe jalbă... căci în tot Epifanul nu afli cerneală decît la Pricazul voievodal şi nimeni nu ştie din ce fel de vopseluri se face !...

— Să-i fi chinuit eu într-adevăr într-atît ?! zise Perry.

— Da de unde, Berdan Ramzeici ! Aşa sînt oamenii de pe la noi, nesupuşi şi necuviincioşi ! Oricît le-ai căuta în coarne, tot ar ticlui jalbe şi cereri, măcar că nu sînt ştiutori de carte şi nu se pricep nici din ce să facă cernelurile... Dar las-că-i bag eu la strîmtoare ! Îi învăţ eu minte să se ridice împotriva noastră şi să scrie jalbe ţarului fără contenire... Cu grea osîndă ne-a năpăstuit Dumnezeu ! De ce le-o mai fi dat şi lor grai ? De vreme ce nu ştiu a scrie şi a citi, drept ar fi fost să li se ia şi graiul.

— Dar de la lacul Ivan ai mai primit domnia-ta vreo înştiinţare ? Gloatele de muncitori trimişi pe jos şi cu carele, îndrumate către lac de domnia-ta de la Epifan, însoţite de străjeri, or mai fi acolo ?

— Care gloate ? Alea de le-am mînat eu în ziua de Ispas, în luna lui gustar ? Da de unde, Berdan Ramzeici ! Acu vreo zece zile a venit de-acolo un străjer călare, zicînd că ăi de-au mers pe jos au dat bir cu fugiţii pînă la unul către Iaik şi Hoper, şi familiile lor chiar că trăiesc ca vai de lume, flămînzind pe la Epifan. Muierile nu-mi mai dau pace, şi-apoi toţi nemernicii umblă să mă-nfunde cu cîte-o jalbă... Tare mă tem de mînia ţarului, Berdan Ramzeici ! Dac-o pica pe-aici, pune să mă bată, fără altfel de judecată. Să-mi iei apărarea, Berdan Ramzeici, te rog s-o faci în numele Dumnezeului tău ăl din Anglia !

— Bine, am să-ţi iau apărarea, i-a spus Perry. Dar căruţele cu cai mai lucrează la lacul Ivan ?

— Da de unde, Berdan Ramzeici ! Caii le-au luat-o înainte celor ce-au plecat pe jos, s-au împrăştiat care mai de care prin stepă şi prin cătune prizărite, pitindu-se. Parcă-i mai poţi găsi ? E rău, e rău, caii s-au istovit de tot muncind, şi nu mai sînt de folos la arat, iar mulţi au şi apucat să-şi dea sfîrşitul prin stepă... Asta-i, Berdan Ramzeici !

— Da, da ! exclamă Perry, strîngîndu-şi cu palmele capul netrebnic, care nu-l putea ajuta cu nimic. Şi-acum ce-ai de gînd, voievoade ? întrebă el. Mie-mi trebuie lucrători ! Descurcă-te-ntr-un fel şi fă-mi rost de oameni şi de cai, fiindcă

Scanned with CamScanner

viitura de ape o să-mi dărîme stăvilarele la primăvară, şi ţarul n-o să-mi ierte asta.

— Fă cum ţi-e voia, Berdan Ramzeici. Poţi să-mi tai şi capul, că n-am nici o putere, în tot Epifanul n-au mai rămas decît muieri, şi voievodatul meu e plin de tîlhari. Nu mai am curaj nici să mai trec prin el, darămite să caut muncitori ! Mie mi-e totuna, că dacă scap de mînia poporului, tot îmi taie ţarul capul !

— Asta nu mă mai priveşte ! Uite care-i porunca mea, voievoade : pînă săptămîna viitoare să-mi aduci la lacul Ivan cinci sute de oameni fără cai şi o sută cu cai ; la stăvilarul de lîngă satul Storojevaia Dubrovka, o mie cinci sute fără cai şi patru sute cu cai ; la stăvilarul Niuhovski, două mii fără cai şi şapte sute cu cai ; la canalul Liubovskoi, între Şat şi Don, patru mii fără cai şi o mie cinci sute cu cai, iar la stăvilarul Gaievski o sută cu cai şi şase sute fără. Asta-i însărcinarea, voievoade ! Ia hîrtia ! Şi într-o săptămînă să-mi faci rost de toţi, într-altfel mă plîng ţarului !

— Ascultă-mă, Berdan Ramzeici !...

Perry îi tăie vorba :

— Nu mai ascult nimic. Nu mai vreau să mai îngădui ce se petrece şi să mă jeluiesc doar, fiindcă nu-s mireasă. Mie îmi trebuie muncitori, nu văicăreli ! Du-te prin voievodat şi fă-mi rost de oameni !

— Am înţeles, Berdan Ramzeici, am înţeles ! Atît numai că nu pot face nimic, jur pe răposata maică-mea...

— Du-te prin voievodat ! repetă mîniat Perry.

— Atunci, măcar să-ngădui, Berdan Ramzeici, să lăsăm pe primăvară căratul pietrei. Ţăranii se tem de asta mai mult decît de orice, că prea-i mare de tot greutatea, şi-apoi nici piatra nu se scoate uşor la Liutorţ...

— Bine, fie, răspunse Perry, căruia numai de lucrări noi nu-i mai ardea, cînd nu ştia cum să-şi apere de viitură nici lucrările vechi. Acum du-te, voievoade ! Prea eşti bun de gură, iar la treabă, viclean şi fără rost.

— Foarte mulţumesc pentru piatră ! Rămîi cu bine, Berdan Ramzeici !

Voievodul mai murmură cîteva cuvinte şi plecă.

Cele din urmă cuvinte le spuse în graiul băştinaş de la Epifan, şi Perry nu le înţelese. Că dacă ar fi înţeles, şi-ar fi dat seama că nu-l aşteaptă nimic bun.

Scanned with CamScanner

VII

Cei cinci ingineri nemţi au venit să petreacă lunile de iarnă la Epifan. În cele din urmă şase luni îmbătrîniseră, le crescuseră bărbile şi păreau sălbăticiţi.

Karl Bergen se usca pe picioare de dorul nemţoaicei lui, dar pentru că semnase un contract cu ţarul pe timp de un an nu putea să plece mai curînd : pe vremea aceea, nu-ţi prea prindea bine să-i nemulţumeşti pe ruşi, din care pricină tînărul neamţ tremura de frică, se topea de dorul alor lui şi nu mai era bun de nimic.

Ceilalţi nemţi se simţeau şi ei prost şi le părea rău că veniseră în Rusia după cîştig.

Numai Perry nu se dădea bătut, şi durerea din cauza fostei lui logodnice nu-şi găsea potolire decît prin cheltuiala crîncenei sale energii.

Stînd la sfat cu nemţii, Perry şi-a dat seama că stăvilarele neterminate erau în mare primejdie. Revărsarea de primăvară a apelor putea să mături din calea ei toate lucrările, dar mai cu seamă pe cele de la Liutorţ şi Murovl, de unde muncitorii fugiseră încă din luna august.

Ca răspuns la ultima poruncă a lui Perry, voievodul de la Epifan nu-i trimisese nimic — sau din rea-voinţă, sau că, într-adevăr, nu izbutea să adune muncitori.

Cumpănind starea lucrurilor, inginerii n-au putut născoci cum să scape stăvilarele de urgia apelor primăverii. Perry ştia că ţarul avea obiceiul să poruncească inginerilor de la Petersburg care-i durau corăbiile să îmbrace înainte de lansarea acestora giubele negre, ca de înmormîntare. Dacă lansarea şi cursa de probă a corăbiei decurgeau cu bine, Petru îl răsplătea pe constructor cu o sută ori chiar cu mai multe sute de ruble, după tonajul vasului, şi-l dezbrăca de veşmîntul de condamnat la moarte cu propriile lui mîini. Dacă însă corabia lua apă şi se lăsa pe-o rînă, fără vreo pricină vizibilă, ori, şi mai rău, se scufunda aproape de mal, ţarul poruncea ca acestor ingineri corăbieri să li se taie capul fără întîrziere.

Perry nu se temea să-şi piardă şi el capul, deşi ştia că asta ar fi cu putinţă, ceea ce nu le-a spus nemţilor.

Scanned with CamScanner

Şi a început o iarnă aşa cum sînt ele de obicei în marea Rusie. Epifan a fost îngropat în zăpadă, şi împrejurimile au amuţit cu totul. S-ar fi părut că oamenii de aici erau doborîţi de mîhnire şi de o chinuitoare plictiseală. În realitate însă n-o duceau prea rău. Îşi făceau vizite unii altora, cu prilejul nenumăratelor sărbători goleau multe cupe cu vin de casă, mîncau varză murată şi mere acre şi se însurau, fiecare la sorocul lui.

Copleşit de urît şi de singurătate, unul dintre nemţi, anume Peter Forch, s-a însurat de Crăciun cu o fată din localitate, Xenia Tarasovna Rodionova, fiica unui bogat negustor de sare. Acesta era stăpînul a patruzeci de căruţe, care băteau drumul dintre Astrahan şi Moscova cu douăzeci de cărăuşi, îndestulînd cu sare ţinuturile de la miazănoapte. În tinereţea lui, Taras Zaharovici Rodionov făcuse şi el cărăuşie. Peter Forch s-a mutat la socrul său şi, de atîta tihnă şi hrană bună, a prins curînd carne pe trup.

Toţi inginerii de sub ordinele lui Perry s-au îndeletnicit cu sîrg pînă-n pragul noului an european cu întocmirea proiectelor de lucrări, cu devizele pentru materialele de trebuinţă şi mîna de lucru, precum şi cu plănuirea a tot felul de mijloace care să ajute construcţiilor să scape cu bine din epoca revărsării apelor.

Perry înaintă ţarului un raport, arătînd felul în care se desfăşuraseră lucrările, urmările nenorocite ale lipsei de muncitori, precum şi faptul că se îndoieşte de terminarea lor cu bine. Pentru orice eventualitate, trimise o copie a raportului său şi ambasadorului englez de la Sanct-Petersburg.

În februarie, un curier al ţarului a adus la Epifan un plic pentru Perry.

„Lui
Bertram Perry,
Inginer-constructor şef al stăvilarelor de la Epifan şi al canalelor dintre rîurile Don şi Oka.

Vestea despre nepriceperea la treaba la care te-am pus a sosit la mine înainte de venirea jalbei tale. Din neizbînda asta judec cum că oamenii de la Epifan sînt nişte netrebnici şi nu pricep ce le este de folos, dar s-ar fi cuvenit ca şi tu să pornești mai cu nădejde la înfăptuirea celor de trebuinţă şi să-i muncești mai cu străşnicie pe cei ce ţi-au fost daţi să te ajute, ca

Scanned with CamScanner

nimeni să nu îndrăznească a se arăta nesupus, fie el meşter străin, ori om de rînd.

După ce m-am gîndit temeinic la cele de nevoie stăvilarelor de la Epifan, am hotărît a lua anume măsuri de pază pentru vara viitoare.

Pe voievodul ăla al tău l-am alungat, mai dîndu-i şi-un canon, anume să ducă nişte brandere [1] de la Azov, pe Voronej, prin vaduri cu ape puţine. Iar în locul lui ţi-l trimit pe Grişka Saltîkov, om cu tărie şi pricepere, după cîte ştiu aprig şi iute la mînie. El o să-ţi fie de cel mai mare sprijin întru îndrumarea gloatelor de muncă şi a carelor de trebuinţă.

Am mai hotărît ca în voievodatul Epifanului să fie stare de război şi să se ia toţi bărbaţii de-a valma la cătănie. Apoi o să-ţi trimit porunci şi căpitani dintre cei mai destoinici, care-or să meargă cu companii de recruţi şi cătane de la Epifan la locurile tale de muncă, iar tu să fii socotit peste ei general, dîndu-le lor, ajutoarelor tale, precum şi meşterilor, gradele cuvenite, precum le merită.

Am hotărît starea de război şi în voievodatele vecine, unde-or să se-ntindă lucrările tale...

Dar dacă şi-n vara ce vine o să dai greş cu stăvilarele şi canalele, să ştii că nu-i de glumă. N-o să-ţi meargă bine, chiar dacă eşti supus britanic."

Perry s-a bucurat de răspunsul lui Petru. Datorită noilor reforme de pe teritoriul Epifanului, succesul lucrărilor era asigurat. Se temea doar ca revărsările de primăvară să nu pricinuiască pagube atît de mari, încît să se aleagă praful şi pulberea de toată munca din anul acela.

În martie primi de la Newcastle o scrisoare pe care o citi ca pe o veste de pe lumea cealaltă, dovedind cît de mult uitase viaţa lui din trecut.

„Bertram,

În ziua de Anul nou s-a stins din viaţă primul meu născut, un băiat. Mă chinui cu gîndul la el. Iartă-mă că-ţi scriu, deşi eşti acum pentru mine un străin, dar tu ai crezut totdeauna în sinceritatea mea. Îţi aminteşti ? Spuneam că femeia nu-l uită niciodată pe omul căruia i-a dăruit cea dintîi sărutare.

[1] Brander — vas incendiar, folosit în lupte navale pentru a da foc flotei inamice.

Scanned with CamScanner

Nici eu nu te-am uitat, de aceea îţi şi scriu despre bucuria mea pierdută, despre micul meu fiu. L-am iubit mai mult decît pe soţul meu, decît amintirea ta şi decît pe mine însămi. O, de cîte ori mai scump mi-a fost el decît tot ce am eu mai de preţ ! Nu-ţi mai scriu despre el, fiindcă o să mă podidească plînsul şi n-o să mai termin scrisoarea aceasta, a doua pe care ţi-o trimit. Prima am expediat-o acum o lună.

Bărbatul meu s-a înstrăinat cu totul de mine. Munceşte mult, seara se duce la clubul marinarilor, iar eu rămîn singură şi-mi este atît de urît ! Nu mai am decît o singură mîngîiere : lectura şi scrisorile către tine, pe care, dacă nu te superi, ţi le voi trimite acum mai des.

Rămîi cu bine, scumpul meu Bertram ! Mi-eşti drag ca un prieten şi ca un fel de rudă îndepărtată ; mă leagă de tine amintiri dragi. Scrie-mi, scrisorile tale mă bucură mult. Nu mă mai ţine pe lumea asta decît iubirea pentru bărbatul meu şi amintirea ta. Dar băieţelul mă cheamă în visurile mele, să împart cu el chinurile şi moartea.

Şi eu trăiesc încă, mamă fricoasă şi nepăsătoare !

Mary

N.B. La Newcastle e primăvară şi foarte cald. Ca şi pe timpuri, în zilele senine, dincolo de canal se zăreşte ţărmul Europei. El îmi aminteşte mereu de tine, mărindu-mi dorul.

Îţi mai aduci aminte de versurile pe care mi le-ai scris cîndva într-o scrisoare de-a ta ?

«...O, dragoste, prea plină de durere,
Chezaş îţi este-un suflet, mult de zei iubit...»

Ale cui sînt ? Îţi mai aminteşti de prima ta scrisoare în care-mi mărturiseai că mă iubeşti, sfiindu-te să-mi spui prin viu grai cuvintele acestea hotărîtoare ? Atunci mi-am dat seama de curajul şi modestia ta şi mi-ai plăcut."

După citirea acestei epistole, Perry, mai îmbunat, s-a lăsat cuprins de o dulce senzaţie de pace : poate că-i părea chiar bine de nenorocirea fostei sale logodnice, fiindcă ea crea un echilibru în destinele amîndurora.

În lipsa altei cunoştinţe mai aropiate, începu să se ducă în vizită la Peter Forch. Acolo bea ceai cu dulceaţă de vişine şi stătea de vorbă cu soţia acestuia, Xenia Tarasovna, povestindu-i de îndepărtatul Newcastle, de canalul cel cald şi de ţărmul european care se zărea în zilele senine. Numai despre

Scanned with CamScanner

Mary nu vorbea cu nimeni, deşi amintirea ei era pentru el un izvor de adînci simţăminte omeneşti şi apropiere sufletească de semenii săi. Începuse luna martie. Localnicii posteau, clopotele bisericilor ortodoxe sunau tărăgănat, iar la cumpenele apelor ogoarele se înnegriseră.

Perry era mereu voios. Nu-i răspunsese fostei sale logodnice, fiindcă ştia că soţului ei nu puteau să-i fie pe plac scrisorile lui şi, pe de altă parte, nici nu se simţea îndemnat să aştearnă pe hîrtie formule obişnuite de politeţe.

Pe inginerii nemţi îi trimisese la stăvilarele mai primejduite, ca să conducă lucrările pentru scurgerea apelor de primăvară.

Ţăranii fuseseră luaţi toţi la cătănie. Iar noul voievod, Grigori Saltîkov, tăia şi spînzura în voievodat fără milă şi cruţare ; închisorile gemeau de ţărani nesupuşi, şi în „Casa de biciuire", un aşezămînt nou, înfiinţat anume, nu era zi în care să nu se bage cu biciul mintea în capul ţăranilor.

Acum aveau destui muncitori, cu şi fără cai, dar Perry îşi dădea seama că trăia în necurmată primejdie. O răzmeriţă putea izbucni oricînd şi nu numai că te aşteptai să fugă toţi de la lucru, dar mai erau în stare să şi distrugă construcţiile.

Primăvara era plină de toane : ziua gheaţa se topea puţin, iar noaptea dădea îngheţul. Apa trecea prin stăvilare ca printr-o sită, dar nemţii şi muncitorii de pază apucau să astupe cu pămînt îngheţat crăpăturile din stăvilare, aşa că stricăciunile nu erau prea mari.

Perry, tare mulţumit de mersul lucrurilor, se ducea mai des pe la soţia lui Forch, acum singură, stătea de vorbă cu tatăl ei despre cărăuşii care transportau sarea, despre năvălirile tătarilor şi despre ierburile grase din bătrîna stepă acoperită de năgară.

Către sfîrşitul primăverii, atît de frumoasă pe meleagurile acestea, se lăsă o căldură mare, apoi întreaga fire îşi pierdu tinereţea. Venise vremea maturităţii şi a îndîrjitului toi de vară, făcînd să freamăte întreaga suflare a pămîntului.

Perry îşi pusese în gînd ca pînă-n toamnă să termine construcţia tuturor canalelor şi stăvilarelor. Îl cuprinsese nostalgia de mare, de patrie, de bătrînul său tată de la Londra.

Dorul tatălui de fiul său se măsura cu scrumul pipei lui, pe care nu o lăsa din gură cît era ziua de lungă. La despărţire, îi spusese :

Scanned with CamScanner

— Bert, cine ştie cît tutun o să mai fumez pînă la întoarcerea ta.

— Mult, tată, foarte mult ! răspunsese Bertram.

— Apăi, fiul meu, nici o otravă nu mai are putere asupra mea ! Cred că o să-ncep curînd a mesteca foi de tutun...

La începutul verii, lucrările au mers mai repede. Înspăimîntaţi de poruncile ţarului, ţăranii munceau din greu. Cu toate acestea, unii, oameni sălbăticiţi, tot fugeau şi se ascundeau pe la schituri îndepărtate. Iar alţii, mai plini de neastîmpăr, se înţelegeau în taină şi ademeneau echipe întregi, fugind în Ural ori în stepele calmuce. Erau urmăriţi, dar totdeauna zadarnic.

În iunie, Perry începu să treacă pe la locurile de muncă şi găsi că se sîrguia şi se construia mulţumitor.

Prima bucurie i-a adus-o însă Karl Bergen. Acesta descoperise în partea cea mai adîncă a lacului Ivan un izvor subpămîntean cu atîta apă, că părea să poată îndestula canalele în anii de secetă. Nu mai rămînea decît să se mai înalţe cu încă un stînjen dîmbul de pămînt făcut cu un an mai înainte, ca să se îngăduie ridicarea nivelului apei din lac, şi după aceea, cînd va fi de trebuinţă, să i se dea drumul către canale printr-un anume sistem de descărcare.

Perry încuviinţă planul lui Bergen şi hotărî ca puţul acela bogat să fie curăţat fără întîrziere cu o lingură de lăcărit, după care să se coboare în el un tub mare de fier, împreună cu o plasă, pentru ca mîlul să nu astupe din nou izvorul. În felul acesta, prin mărirea debitului, nădăjduia să împiedice scăderea apelor în lunile secetoase.

Apoi se întoarse la Epifan cuprins de teamă şi îndoieli. Proiectele întocmite la Petersburg nu ţinuseră seama de condiţiile locale, dar mai ales de secetele dese de pe meleagurile acelea. Se vedea chiar de pe acum că în verile secetoase canalele vor duce lipsă de apă, şi din calea fluvială nu va mai rămîne decît un drum nisipos de uscat.

De cum ajunse le Epifan, Perry cercetă din nou datele tehnice şi descoperi ceva îngrozitor : proiectul fusese întocmit după datele locale din 1682, un an cu o vară bogată în ploi.

După ce stătu de vorbă cu localnicii şi cu socrul lui Forch, îşi dădu seama că în anii cu zăpadă şi ploi puţine, apele din canale vor fi atît de scăzute, că nu vor putea pluti pe ele

Scanned with CamScanner

nici măcar nişte simple bărci ; cu atît mai puţin în verile secetoase, cînd din albiile lor se va ridica praful.

„Asta înseamnă că pesemne n-o să-l mai văd pe tata ! îşi zise Perry. Nici la Newcastle nu voi mai pleca, nici ţărmul Europei nu-l voi mai zări vreodată !"

Nu mai avea decît o singură speranţă — izvorul de pe fundul lacului Ivan. Dacă el dădea destulă apă, se puteau alimenta canalele şi în anii secetoşi.

Însă descoperirea lui Bergen nu-i aduse lui Bertram liniştea şi pacea, cum se întîmplase după primirea scrisorii de la fosta lui logodnică. Nu credea că puţul va îndestula canalele cu apă, dar îşi alina deznădejdea cu această mică speranţă.

Deocamdată, pe lacul Ivan se construia o plută anume, de pe care urma să se lucreze la adîncirea puţului subacvatic şi să se bage în el un tub larg de fontă.

VIII

La începutul lunii august, Perry primi de la Karl Bergen un raport de serviciu adus de voievodul Saltîkov :

— Iată, excelenţă, scrisoarea aceasta e pentru domnia-ta. Băieţii mei mi-au spus că adunătura de mujici de la stăvilarul Tatinka a fugit deunăzi în taină. Dar fii pe pace : mîine mîn acolo toate muierile bărbaţilor care-au dat bir cu fugiţii. Iar pe fugari o să-i prind şi-or să fie judecaţi de consiliul de război. Cînd oi reteza cîteva capete, ăilalţi or să-şi vină ei în fire. Aşa stă treaba.

— Bine, Saltîkov ! răspunse Perry, foarte îngrijorat.

— Aşadară, excelenţă, o să iscăleşti domnia-ta condamnările la moarte ? Că acuşi eşti cel mai mare aici.

— Bine, iscălesc...

— Şi-apoi, domnule general, să ştii că mîine fac vedere pentru fie-mea. Un fecior de negustor din Moscova, care-i

Scanned with CamScanner

trage clopotele, vrea s-o ia de nevastă pe Fekluşa mea. Aşa că să pofteşti la noi...

— Mulţumesc. Poate că vin. Mulţumesc, voievoade.

Saltîkov plecă, şi Perry scoase plicul lui Bergen.

„Confidenţial !

Stimatul meu coleg,

Între 20 şi 25 iulie s-a îndeplinit forarea sondei subacvatice de la lacul Ivan, pentru adîncirea, lărgirea şi curăţirea puţului. Potrivit hotărîrilor şi prevederilor domniei-voastre, debitul acestuia trebuia să crească în foarte mare măsură.

Însă cînd s-a ajuns la al zecelea stînjen, lucrările au fost curmate din pricinile de mai jos.

În ziua de 25 iulie, la 8 seara, lingura nu a mai scos clisă, ci doar nisip mărunt şi uscat. În toată vremea lucrărilor, am fost de faţă.

Depărtîndu-mă cu barca de pluta de pe care se fora, pentru a mă duce pe mal să-mi fac nevoile, pe lac am zărit iarbă ieşind din apă — lucru pe care nu-l mai văzusem pînă atunci. Scoborînd pe uscat, l-am auzit urlînd pe Iliuşka, un cîine care se hrăneşte cu ce pică de la cazanul soldaţilor. Şi, în ciuda credinţei mele în Dumnezeu, m-am înfiorat.

De la muncitorii-soldaţi am aflat că apa din lac scădea de la amiază fără contenire. Apoi, în mijlocul lui, iarba a ieşit de tot din apă şi s-au arătat două ostroave mici.

Pe soldaţi i-a cuprins o cumplită spaimă ; ziceau că am spart cu tubul fundul lacului şi că acesta va seca de tot.

Şi într-adevăr, urma lăsată pe mal arăta bine că apa scăzuse în douăzeci şi patru de ceasuri cu o jumătate de stînjen.

M-am întors pe plută şi am poruncit să se oprească forarea şi să se înceapă fără întîrziere astuparea puţului. Pornind la treabă, am coborît în el un capac de tuci cu un diametru de un arşin, dar a fost tras de îndată în adîncul pămîntului şi-a pierit. Atunci, am băgat în puţ un tub umplut cu lut, însă a fost supt şi acesta şi nu s-a mai ştiut de el. Apa din lac se scurge pe acolo fără oprire şi în clipa de faţă, pierzîndu-se pe veci.

E uşor de ghicit ce s-a petrecut. Meşterul a străpuns cu lingura de foraj stratul de argilă care ţinea apele din lac.

Sub ea se află nisipuri uscate şi lacome, care sug acum toată apa, trăgînd la fund orice lucru de fier.

Scanned with CamScanner

Nemaiştiind ce e de făcut, aştept ordinele domniei-voastre."

Perry, care nu cunoscuse pînă atunci spaima, se cutremură, ca oricare ce s-ar fi aflat în locul lui. Copleşit de groază, îşi lăsă fruntea pe masă şi izbucni în lacrimi.

Soarta rea se ţinea pretutindeni de el : îşi pierduse patria, o pierduse pe Mary ; acum se prăbuşeau şi construcţiile sale. Ştia că n-o să mai scape cu viaţă din văile acestea secate, că n-o să mai vadă scumpul lui Newcastle, nici ţărmul Europei, nici pe tatăl său, cu pipa în gură, că n-o s-o mai poată privi măcar o dată pe Mary.

Stătea în odaia scundă şi pustie, scrîşnind din dinţi şi plîngînd în hohote. Răsturnase masa şi se zbuciuma, încolţit ; copleşit de suferinţă şi pierzîndu-şi stăpînirea de sine, începu să urle, şi deznădejdea se dezlănţui în el, întunecîndu-i judecata.

In sfîrşit, împăcîndu-se cu răul, zîmbi, ruşinat de izbucnirea deznădejdii sale. Apoi scoase din geamantan o carte şi începu s-o citească :

„Arthur Chumbufield
Lady Beuty Hugh şi iubirea ei
Roman
în
trei volume şi 40 de părţi.

Doamna mea ! Inima-mi plină de iubire geme, cuprinsă de nesfîrşite chinuri, trîmbiţîndu-şi cu glas de înger rugămintea : alege-mă dintre toţi bărbaţii din lumea bună sau scoate-mi inima afară din piept şi mănînc-o, precum un ou moale !

O furtună lugubră îmi cutremură ţeasta capului, şi sîngele îmi arde-n vine ca smoala în flăcări ! Oare n-o să mă mîngîi, doamnă Betty ? Nu te teme că vei plînge pe mormîntul unui om străin, dar devotat ?...

Mistress Betty, ştiu că dacă mă voi apropia de casa voastră, *mister* Hugh mă va ucide cu vechea lui armă încărcată cu praf de puşcă stătut. Fie ! Împlinească-se destinu-mi fatal !

Sînt un spărgător de cămine, dar simţirea mea caută îndurare sub cămaşa iubitei, acolo unde-i bate inima sub colinele sînilor naivi !

Sînt un vagabond fără de adăpost ! Dar cer să fiu tratat cu bunăvoinţă de consortul domniei-tale, care-i un om cu greutate !

M-am săturat să tot iubesc cai şi alte vieţuitoare, caut dragostea la o fiinţă mai fină, la o femeie..."

Perry căzu pe neașteptate într-un somn adînc și înviorător ; cartea, vrednică de luare-aminte, dar hărăzită a nu fi citită pînă la capăt, îi pică din mînă.

Se înserase, odaia se răcise, lumina vie se stinsese, înlocuită de picuratul unor raze nelămurite, coborînd din cerul misterios ce se boltea peste nesfîrșitele întinderi.

IX

Trecu un an demn de ținut minte, o toamnă îndelungată, o iarnă și mai îndelungată și o primăvară sfioasă, de o rară frumusețe.

Și deodată înflori liliacul, trandafirul acesta al provinciilor rusești, darul grădinilor modeste și simbolul nelipsitelor visări pastorale.

„Calea fluvială de stat dintre Don și Oka“ fusese terminată. Pe ea urmau să navigheze ani de-a rîndul corăbii mari și mici, potrivite cu o țară continentală.

Călduri mari se lăsaseră chiar din luna mai. La început, plantele tinere umpluseră cîmpiile de miresme, dar în iunie, de pe cîmpuri porni o adiere de pulbere, de frunze veștede și de flori ofilite de zăpușeală ; și nu pica un strop de ploaie.

Pentru luarea în primire a stăvilarelor și a canalelor, țarul a trimis un inginer francez, pe generalul Trousson, însoțit de o comisie alcătuită din trei amirali și un inginer italian.

— Inginer Perry, a spus Trousson. Din porunca țarului vă poftesc ca peste o săptămînă să puneți în stare de navigație canalul dintre Don și Oka ! Măria-sa m-a împuternicit să inspectez construcțiile navale, pentru a vedea dacă funcționează bine și se potrivesc cu ceea ce a urmărit luminata sa minte.

— Am înțeles ! a răspuns Perry. Calea navigabilă va fi gata peste patru zile !

— O, e minunat ! a exclamat mulțumit Trousson. Atunci porniți la lucru, domnule inginer, și nu întîrziați întoarcerea noastră la Sanct-Petersburg !

Scanned with CamScanner

Peste patru zile s-au deschis porţile stăvilarelor, lăsînd apa să se reverse, însă debitul era atît de mic, încît ea nu s-a ridicat la mai mult de un arşin nici chiar în locurile cele mai adînci. Apoi, cînd apa s-a înălţat cît de cît în albia rîului, apăsînd şi înăbuşind izvoarele subterane, acestea s-au oprit.

În ziua a cincea, apa nu a mai crescut de loc în spaţiul dintre stăvilare. Era arşiţă, nu ploua, din vîlcele nu se scurgea în canal nici un strop de apă.

Pe rîul Şat, de la stăvilarul Murovleanski, a fost pusă pe apă o barcă încărcată cu lemne, cu un pescaj de cinci sferturi de arşin. După ce s-a îndepărtat o jumătate de verstă, aceasta s-a împotmolit pe un banc de nisip, chiar pe şenalul canalului.

Trousson şi comisia lui de recepţie mergeau pe mal de-a lungul traseului, în troici.

În afară de muncitorii de trebuinţă, nici un ţăran nu a fost de faţă la inaugurarea acestei căi fluviale. Aceştia abia aşteptau să scape de pacostea de la Epifan, şi pe apă nu se gîndea să circule nici unul dintre ei ; poate c-o s-o mai treacă vreodată cu piciorul vreun beţiv, şi mai rar, cuscrii, veniţi de la depărtări de cîte două sute de verste, fiindcă vecinii nu se încuscreau între dînşii din pricina muierilor, care nu se puteau înţelege.

Trousson înjura în franţuzeşte şi în englezeşte, dar fără nici un folos. Pe ruseşte nu ştia să înjure, din care cauză nici măcar muncitorii de pe la stăvilare nu se temeau de el, neînţelegînd ce tot zbiară, cu spume la gură, străinul acesta făcut general rus.

Că apă o să fie puţină şi n-o să poată ţine corăbii pe ea ştiau femeile de la Epifan de mai bine de un an. Tocmai de aceea şi socotiseră localnicii că lucrarea aceasta era o distracţie a ţarului şi o născocire nemţească, fără să îndrăznească însă a întreba pentru ce era pus poporul la asemenea cazne.

Numai femeile de la Epifan se înduioşau de soarta posomorîtului Perry :

„E potrivit de stat şi chipeş, om la locul lui ; şi nici bătrîn parcă n-ar fi, dar cu muieri nu umblă. L-o roade vreun necaz ori şi-o fi îngropat nevasta, cine poate şti, că de spus nu spune... Şi-i atît de mîhnit, că ţi-e mai mare jalea să te uiţi la el...“

A doua zi, o sută de ţărani au fost trimişi să măsoare adîncimea apei. Aceştia au început a păşi prin vad. De înotat n-au apucat decît oleacă pe lîngă stăvilar, încolo au mers peste tot pe jos. Şefii de echipă însemnau adîncimea, făcînd crestături pe

Scanned with CamScanner

prăjinile duse de oameni, dar foloseau ca măsură mai mult partea piciorului de la genunchi la gleznă, după care socoteau în palme, care la cîte unii aveau cîte o jumate de arşin. Pe vremea aceea, degetele de la mîna omului erau mai lungi şi nu se prea potriveau la măsurători.

Într-o săptămînă, s-a sfîrşit măsurătoarea pe toate canalele şi Trousson a stabilit că nici măcar o barcă nu putea trece pretutindeni, iar pe alocuri, nici chiar o plută.

Iar ţarul poruncise ca apa să fie atît de adîncă, încît pe rîuri şi canale să poată naviga corăbii de cîte zece tunuri.

Comisia a întocmit un proces-verbal, care a fost citit lui Perry şi ajutoarelor sale, inginerilor nemţi.

În acesta se spunea că atît pe canale cît şi pe rîurile pe care se ridicaseră stăvilarele nu se putea naviga, nici pluti, din pricina adîncimii prea mici a apei. Toate cheltuielile şi munca fuseseră făcute fără de nici un folos pentru nimeni. Procesul-verbal urma să fie înaintat ţarului, pentru ca acesta să hotărască ce va socoti de cuviinţă.

— Hm, da, a spus un amiral dintre însoţitorii lui Trousson, halal de calea voastră fluvială ! O să se ducă pomina de ce-aţi săvîrşit aici. Şi-aţi mai supus şi poporul la munci istovitoare şi fără de folos. Iar pe ţar l-aţi făcut de ruşine — de batjocură l-aţi făcut. Văzînd isprava voastră, chiar că m-au apucat arsurile la stomac ! Vai de sufletul vostru, nemţilor ! Iar tu, englez făcător de minuni, acum te poţi aştepta la bătaia cu cnutul şi să fii mulţumit dacă te-alegi numai cu atît, fiindcă asta ar fi o pedeapsă destul de milostivă. Mă tem chiar ca ţarul, cînd va primi acest raport, să nu ne ia la palme.

Perry tăcea. Ştia că întocmirea proiectului se întemeiase pe datele adunate chiar de Trousson, dar nu mai avea nici un rost să-şi caute scăparea.

A doua zi, în zori, Trousson a plecat cu însoţitorii lui.

Perry nu ştia cum să-şi folosească obişnuita lui putere de muncă şi se plimba în fiecare zi prin stepă, şi seara citea romane englezeşti, dar nu *Betty Hugh şi iubirea ei.*

După zece zile de la plecarea comisiei, nemţii au dispărut. Voievodul Saltîkov trimisese oameni în urmărirea lor, dar aceştia nu se întorseseră încă.

Dintre nemţi, la Epifan nu mai rămăsese decît Forch, care-şi iubea soţia.

Scanned with CamScanner

Perry şi Forch ştiau că fuseseră puşi sub supraveghere de Saltîkov. Voievodul aştepta porunci de la Petersburg şi se ferea să dea ochi cu englezul.

Acesta din urmă se sălbăticise de tot şi nu mai era în stare nici să gîndească. Era încredinţat că nu mai avea nici un rost să încerce să se salveze. Ştia că va fi pedepsit crunt de ţar. Scrisese o scrisoare scurtă ambasadorului britanic de la Petersburg, rugîndu-l să-l ajute, fiind supus al regelui Angliei, deşi nu se îndoia o clipă că voievodul va întîrzia plecarea scrisorii, ori o va înainta într-un plic oficial la Pricazul de taină de la Petersburg.

Peste două luni, Petru a trimis un curier cu un plic confidenţial, care a sosit cu un rădvan ; băieţandrii alergau după el, şi în praful ridicat de picioarele lor soarele într-apus se răsfrîngea în chip de curcubeu.

În ceasul acela, Perry tocmai stătea la fereastră. Şi aşa văzu el apropiindu-se grabnicu-i destin... Bănui de îndată ce veşti aducea solul şi se culcă, pentru ca să treacă mai uşor timpul, de care nu-i mai păsa.

A doua zi, la răsăritul soarelui, cineva a bătut în uşă.

În casă a intrat voievodul Saltîkov.

— Cetăţene englez, Berdan Ramzeici Perry, îţi vestesc voia prea luminatului ţar. Din clipa asta nu mai eşti general, ci doar un civil, iar pe deasupra şi un criminal. Vei merge la judecata ţarului, la Moscova, pe picioare, sub pază. Pregăteşte-te de drum şi părăseşte clădirea statului !

X

La ceasul prînzului, Perry străbătea cu piciorul nemărginita întindere a Rusiei centrale, uitîndu-se îndelung la firele de iarbă din cale. În spate avea un sac, iar alături, straja.

Îi aştepta un drum lung, şi străjerii se purtau bine cu el, gîndind că n-au de ce să se mînie, zbuciumîndu-se zadarnic

Doi dintre ei erau localnici de la Epifan. Îi spuseră lui Perry că a doua zi dimineaţa, Forch, singurul neamţ care nu fugise, urma să fie bătut cu biciul în casa caznelor. Ziceau că

Scanned with CamScanner

ţarul nu-i dăduse nici o altă osîndă, în afară de bătaia asta, după care să fie alungat în ţara lui nemţească.

Drumul pînă la Moscova s-a dovedit a fi atît de lung, încît Perry aproape uitase unde se ducea ; era atît de obosit, că nu mai dorea decît un singur lucru — să ajungă cît mai repede la capătul călătoriei şi să-şi găsească moartea.

La Reazan, paznicii de la Epifan au fost înlocuiţi de alţii, care i-au spus lui Perry că se aşteaptă izbucnirea unui război cu ţara englezească.

— De ce ? i-a întrebat acesta.

— Se zice că ţarul Petru l-ar fi prins în aşternutul ţarinei pe un sol englez, că i-a tăiat capul şi l-a trimis soaţei sale într-un sac de mătase...

— Oare să fie adevărat ?

— O, d-apăi cum ? i-a răspuns unul dintre străjeri. L-ai văzut pe împăratul nostru ? O matahală de om ! Zic unii cum că i-ar fi sucit gîtul acelui sol cu mîinile goale, ca pe al unui pui de găină ! Te joci cu el ? Da merge vorba că ţarul n-o să ridice poporul la război de dragul unei muieri...

Către sfîrşitul drumului, Perry nu-şi mai simţea picioarele. Se umflaseră atît de tare, de parcă umbla cu pîslari.

Unul dintre străjeri, un bătrîn, i-a spus pe neaşteptate la cel din urmă popas de noapte :

— Şi unde te ducem noi pe tine ? Poate că la moarte ! Ţarul e în stare în furia lui de acum de orice cruzime... Eu îmi luam de mult picioarele la spinare, zău aşa ! Şi uite că tu mergi la moarte ca un puişor de găină ! De parcă n-ai avea sînge-n vine, frăţioare ! Eu aş fi făcut în locul tău pe nebunul şi nici să mă bată nu m-aş fi lăsat, darămite să mă mîne la moarte !

XI

L-au dus la Kremlin, în temniţa din turn. Nu i-a spus nimeni o vorbă, şi el nu s-a mai gîndit la soarta sa.

Toată noaptea a stat la fereastra mică, privind măreţia stelelor, încîntat de minunatele scînteieri din adîncul fără de fund al hăului, nesupuse nici unei legiuiri.

Scanned with CamScanner

S-a înviorat şi a rîs vesel, şezînd pe podea, cu ochii în adîncul cerului, care domnea fericit peste nesfîrşitele spaţii.

Deodată a tresărit din somnul în care căzuse fără să-şi dea seama, trezit de doi oameni care stăteau în picioare dinaintea lui, vorbind în şoaptă, fără să-l scoale. Prezenţa lor îl deşteptase.

— Bertram Ramsey Perry, a zis diacul, citindu-i numele de pe o hîrtiuţă, din porunca prea măritului ţar ai fost osîndit la moarte prin tăierea capului. Asta-i tot. S-a sfîrşit cu tine ! Fie ca sufletul tău să fie primit în împărăţia cerului ! Oricum, eşti un om !

Diacul a plecat, s-a muncit o vreme cu zăvorul de fier şi a zăvorît uşa.

Înăuntru a rămas însoţitorul lui, o matahală, un om din topor, numai în nădragii încheiaţi cu un nasture şi fără cămaşă.

— Scoate pantalonii !

Perry a dat să-şi scoată cămaşa.

— Ţi-am poruncit să-ţi scoţi pantalonii, tîlharule !

Ochii albaştri ai călăului s-au întunecat, strălucind sălbatic, plini de o fericire năvalnică.

— Unde ţi-e toporul ? l-a întrebat Perry, fără pic de teamă, în afară de o neplăcere uşoară, de parcă se afla dinaintea unei ape reci, în care voia să-l arunce omul din faţa lui.

— Toporul ! a rînjit călăul. Îţi vin eu de hac şi fără topor !

În creierul lui Perry a pătruns ca un ascuţiş năprasnic o bănuială cumplită şi străină firii lui, aidoma unui glonţ înfipt într-o inimă vie.

Şi bănuiala aceasta a înlocuit senzaţia pe care i-ar fi lăsat-o tăişul toporului pe gît : ochii îngheţaţi şi muţi i s-au umplut de sînge şi s-a prăbuşit în braţele călăului, care urla.

Peste un ceas, diacul a tras cu zgomot zăvorul de fier.

— Gata, Ignati ? a strigat el prin uşă, chincindu-se pe vine şi ascultînd.

— Ai răbdare, nu te băga, păduche ! a răspuns gîdele, scrîşnind din dinţi şi gîfîind.

— Ce diavol ! a mormăit diacul. N-am mai văzut un om ca el ! Te şi temi să intri pînă ce nu-şi revarsă toată răutatea !

Clopotele sunau pentru „Cuvine-se". Utrenia era pe sfîrşite.

Diacul a trecut pe la biserică, şi-a luat o prescură pentru gustarea de dimineaţă şi o lumînărică, pentru ca să citească seara, în singurătate, la lumina ei.

Scanned with CamScanner

* * *

În august, în ziua sărbătorii Schimbării la Faţă, voievodul Epifanului, Saltîkov, a primit un plic parfumat, acoperit cu mărci străine. Şi adresa era scrisă într-o limbă străină, iar în ruseşte se puteau citi numai trei cuvinte :

Inginerului
Bertram Perry

Saltîkov era atît de tulburat, încît nu ştia cum să scape mai repede de scrisoarea aceasta trimisă unui mort. Şi ca să nu intre-n păcat, a pus-o în dosul unei icoane, să rămînă acolo pe veci, sălaş al păianjenilor.

1927

Scanned with CamScanner

SLOBOZIA SURUGIILOR

I

Uliţa Milioanelor se afla de cincizeci de ani în slobozia aceasta. Aici era o casă cu o poartă veche de lemn, nu cu două canaturi ca altele, ci făcută dintr-o singură tăblie de scînduri prinsă în ţîţîni ca nişte cîrlige. Lemnul de culoarea ţărînii, sleit de mult de vreme şi de toate cîte trecuseră peste el, se îmbrăcase cu un veşmînt catifelat de muşchi. Poarta nu se deschidea decît o dată pe săptămînă, ca să treacă sacagiul, cu multă băgare de seamă şi supravegheat de stăpînul casei. Pe stîlpul din stînga al porţii se vedeau trei inscripţii, tot atît de vechi, pe cîte o placă ruginită de tablă :

„Z. V. ASTAHOV NR. 192"

Deasupra numelui de familie, ca un blazon, erau încrustate o furcă şi o găleată, arătînd că stăpînul casei era dator să ducă

Scanned with CamScanner

uneltele acestea oriunde izbucnea un incendiu. O altă inscripție spunea simplu : „Prima societate de asigurare din Rusia, 1827", dovedind că locuința de mai sus fusese asigurată. În sfîrșit, pe a treia scria : „De vînzare", dar de mai bine de douăzeci și patru de ani nu venise nimeni s-o cumpere ; iar tinicheaua se înnegrise, și stăpînul casei uitase pentru ce o pusese acolo.

Străbunicul lui Zahar Vasilievici Astahov fusese surugiu în slujba țarului. Pe vremea aceea, domnea țarina Ecaterina a II-a, iar stepa aceasta era pustie și înfricoșătoare. Aici veniseră coloniști din miazănoapte, oameni aprigi, în stare de orice, care înduraseră multe în viață. Nădăjduiseră să-și cîștige pîinea prin muncă liberă, dar nu se aleseseră decît cu mizerie și trudă chinuitoare, sălbăticindu-se curînd, uitați de Dumnezeu și de lume în aceste locuri pustii și îndepărtate. Pe împărătească nu o prea interesau coloniștii, cu toate că printre ei erau răufăcători, care le dădeau destulă bătaie de cap moșierilor de pe meleagurile nordice. Pentru ea, stepa dintre marea de miazăzi și Moscova, cu pustietatea ei, nu însemna decît cel mult o cale spre regiuni mai călduroase, de care nu te dumireai la ce putea folosi. De aceea, îi privea pe coloniști ca pe niște localnici din margine de drum, care să asigure trecerea curierilor și a slujbașilor prin stepa virgină. Și puținii locuitori ai stepei s-au adaptat fără întîrziere nevoilor tronului ; au crescut cai buni, cu trupul zvelt, au întemeiat fierării și hanuri, au durat de-a lungul drumurilor cîrciumi și au pornit a transporta tot ce ținea de slujba statului.

Unii dintre ei, mai năbădăioși sau mai bisericoși, s-au tras mai adînc în stepă, departe de drumul mare, nerîvnind la cîștiguri de stat. Trăiau viață neștiută de nimeni, mîncînd an de an pîinea muncită de ei, fără să dea ochii vreodată cu vreun slujbaș al stăpînirii. Pe aceștia i-a nedreptățit mai tîrziu țarina.

Alții, mai lacomi și mai dornici de viață ușoară și de petreceri, s-au oploșit pe lîngă drumurile cele noi croite prin stepă, urcîndu-se pe capra tarantaselor sau făcîndu-și de lucru cu cîte-o cîrciumă ori han. Cei veniți mai dinspre miazănoapte sau din apusul țării, de pe meleaguri sărace, pe unde oamenii se hrăneau din meșteșuguri, au întocmit pe lîngă drum cîte-o vatră și-o nicovală și s-au făcut fierari. Uneori, prin stepă treceau în goană oameni de seamă din slujba țarinei și era o mare cinste să-i servești.

Scanned with CamScanner

În străvechea slobozie a surugiilor, de pe vremea cînd ea nu era decît un cătun aşezat la margine de drum, locuiau trei ţărani — strămoşii lui Astahov, ai lui Teslin şi ai lui Scepetilnikov. Se deosebeau de ceilalţi colonişti prin iubirea lor pătimaşă şi geloasă pentru cai, prin firea lor muieratică şi slugărnicia faţă de generalii şi înalţii demnitari care treceau pe acolo. Nutreau în taină visul să-şi aibă propriile lor herghelii, dar prilejul să ajungă bogaţi şi să şi-l împlinească nu se ivea nicicum.

Cînd duceau vreodată în iureş nebun pe cîte un trimis din Petersburg, îşi goneau fugării pînă la istovire, ştiind bine că slujbaşii ţarului n-o să-i lase nerăsplătiţi şi or să le dea preţul a doi cai pentru unul singur ce se putea prăpădi pe drum.

Negustorii călătoreau arareori pe aici, preferînd marile rîuri din răsăritul ori din apusul ţării ; nu le prea plăcea să fie duşi în galop prin stepă, iar mărfurile şi le transportau, toate, fără grabă, pe apă, fiindcă-i costa mai ieftin.

Dar traiul îmbelşugat nu a ţinut prea mult, abia vreo patru ani. Apoi deodată funcţionarii au început a-şi strînge băierile pungii. Chiar dacă mai dădeau cîte ceva, era atît de puţin, că nu mai ajungea nici de dohot.

— Plătim, ziceau ei, preţul statornicit de împărăţie, şi dacă vreţi să vă plîngeţi, duceţi-vă la împărătească.

Surugiii îşi înghiţeau năduful şi tăceau. Dar a mai trecut o vreme şi funcţionarii n-au mai plătit nimic.

— Trăiţi pe degeaba pe pămînturile statului, spuneau ei, să-i fiţi recunoscători ţarinei, că într-altfel odată vă alungă Potemkin de pe locurile astea ! Drumul cu noi nu e pentru voi o corvadă, ci o plăcere, şi nu vă faceţi decît datoria către patrie ! Aşa să ştiţi !

Surugiii pricepeau ameninţarea şi se trăgeau în întunericul stepelor dinspre răsărit, ca să se apuce acolo de sfînta plugărie. Aşa s-a sfîrşit pentru mulţi slujba de surugiu în stepă.

Dar nu s-au împrăştiat chiar cu toţi, unii se învăţaseră într-atît cu drumurile stepei, încît au rămas pe loc. Îi îndemnase mai ales nădejdea în vreo răsplată de la călătorii de vază, nevenindu-le a crede c-or să-i ducă veşnic pe degeaba. Şi-apoi îşi scoteau paguba cu cîrciumile şi hanurile de lîngă drum, în care jupuiau oamenii de vii, pretinzînd preţuri „ca în străinătate", cum spusese odată unul dintre călători.

Scanned with CamScanner

Cînd surugiii s-au împuţinat de tot, treburile statului au început a merge cam prost în sudul Rusiei : slujbaşii zăboveau cam mult în stepă, ca să poată ajunge la locurile de trebuinţă la vremea hotărîtă. Atunci s-a adus la cunoştinţa împărătesei că oamenii de pe-acolo sînt săraci, dar îndărătnici, aşa că, deocamdată, n-ar fi rău să le cumpere într-un fel bunăvoinţa, fiindcă lungă-i calea prin stepă şi nu-i bine să se stîrnească nemulţumiri pe drumurile ei. Şi ţarina a hotărît să-i înzestreze cu cîte o bucată de pămînt pe toţi cei ce dovediseră o deosebită osîrdie şi inimoşenie în slujba de surugiu. Iar sarcina întocmirii unui tabel cu numele acestor oameni pentru viitoarea lor împroprietărire a încredinţat-o savantului academician Bergraven, ca pe o misiune lesnicioasă pentru el, care se ducea cu treburi prin stepa din sudul Rusiei. Bergraven tocmai se pregătea să plece din Petersburg într-o expediţie ştiinţifică pe cîmpia rusă, pe care urma s-o străbată de mai multe ori în lung şi-n lat. Aşa că avea prilej să dea ochi cu toţi surugiii.

Era însă un om bătrîn şi tare slăbit. Cînd a ajuns în casa străbunicului lui Astahov, a căzut bolnav şi-a zăcut pe cuptor, părăsit de puteri, vreme de două săptămîni. Văzînd el asta, i-a zis surugiului Astahov :

— Ascultă, măi frate, porneşte prin stepă şi caută prin locurile mai înalte şi mai netede un fel de nod ori întăritură, aşa cum ar fi buricul burţii tale. Şi dacă-l găseşti, vino să-mi spui.

La început, de frică, Astahov a tot umblat călare prin stepă, cotrobăind peste tot după buricul pămîntului. Ba chiar se minuna în sinea lui cum de nu-l văzuse el mai înainte. Dar după o vreme nu l-a mai căutat şi a pornit a-şi petrece timpul dormind cît e ziulica de lungă într-o vîlcea mai îndepărtată. Învăţatul îl întreba în fiecare seară :

— N-ai găsit nimic, măi frate ? Trebuie să fie mare şi plin de cicatrice şi de crăpături, ca un ciot ori un gorgan. În crăpăturile acelea se află neapărat noroi plutonic întărit ! Ia seama, cercetează totul cu de-amănuntul, şi-apoi vino să-mi spui ce-ai văzut.

— N-am văzut nimic, Luminăţia-Voastră, în afară de stepă şi colilie ! Da buricu ăsta trebuie să fie el pe undeva. Stau aşa şi mă gîndesc : oare n-o fi ascuns în vreo rîpă ? Că pămîntul, de n-ar avea buric, s-ar face fărîme — aşa că să fie fără buric nu se poate !

Scanned with CamScanner

— Că bine zici, chiar aşa ! se bucura cărturarul nu se ştie de ce. Fireşte, e el pe undeva, nodul ăsta al pămîntului. Dar unde s-o fi aflînd, frate ?

— Poate că-n vreo vale, Luminăţia-Voastră ? îşi dădea supus cu părerea Astahov.

— Mă, dar tare caraghios mai eşti ! Cum poţi spune aşa ceva ! Ce, buricul tău e la subsuoară ? Ai ? Tu nu-ţi dai seama ce vorbeşti ?!

— O să-l găsesc, Luminăţia-Voastră, staţi tihnit şi fiţi pe pace ! zicea Astahov, şi a doua zi pornea cu noaptea-n cap la vîlceaua lui.

I-a cercetat şi pe bătrînii satului. „Unde-o fi oare buricul pămîntului ?“ Dar se părea că nu-l văzuse nimeni. „S-o afla pe undeva, în inima stepei, da parcă poţi să ajungi acolo călare ?“

Cum nu avea nici un chef să-şi deşele calul, i-a spus cărturarului că pleacă pe trei zile departe, în susul stepei, şi s-a dus să-l vadă pe un cumătru de-al lui, un cazac care locuia la vreo patruzeci de verste de acolo.

— Aşadar, ce treabă ai făcut, prietene ? l-a întrebat învăţatul, cînd s-a întors după cele trei zile. Ai găsit buricul ?

— L-am găsit, Luminăţia-Voastră ! a răspuns Astahov, oftînd nepăsător. Şade proţap într-un loc mai deluros în inima stepei, mîncat de carii, plin de vînătăi şi întocmit din bucăţi ! Da chiar aşa vechi şi dărăpănat cum e, tot se cunoaşte că-i alcătuit din carne vie !

Învăţatul l-a tot descusut pe Astahov timp de o săptămînă, umplînd cu scrisul lui psaltirea ce i-a ţinut loc de hîrtie, după care şi-a pus dedesubt apostila. Iar la plecare i-a dat un zapis pentru patruzeci de deseatine de pămînt, să şi-l hotărască unde-o vrea în stepă.

Ceilalţi surugii s-au ales şi ei cu cîte ceva de la învăţatul acela. Dar lor, lipsindu-le osîrdia şi tragerea de inimă pentru munca pămîntului, l-au împărţit în bucăţi şi l-au dat în arendă pe bani puţini coloniştilor mai noi, de felul lor plugari.

Mai apoi a murit şi ţarina, s-au durat drumuri bune pe care călătoreai mai repede, s-a înfiinţat poşta, iar Slobozia Surugiilor a rămas acolo pe vecie. Localnicii şi-au păstrat pămîntul căpătat din vechi — dîndu-l şi acum în arendă ţăranilor — precum şi numele de surugii, cu toate că nici unul dintre ei nu mai avea de mult cai de poştă.

Scanned with CamScanner

Localnicii trăiau din arenda de la țărani, la care mai adăugau și cîte-un cîștig lăturalnic, iar uneori cîte-un meșteșug, precum și spiritul lor de economie.

II

Într-o zi de iulie, Zahar Vasilievici Astahov își dregea gardul de nuiele la grădină, ajutat de un flăcău, anume Filat.

Despre Filat, localnicii spuneau :

Nu e om la noi în sat
Mai de treabă ca Filat.

Iar fetele cîntau de sărbători :

Bun băiat mai e Filat !
Nici pocit, nici cocoșat,
N-are cel mai mic păcat,
Drag le e la fetișcane,
Dar și mai drag la văduane.

Zadarnic însă, căci pe Filat nu-l trăgea inima la fete. Omul acesta nu avea nici o rudă și trăia din tot felul de munci mărunte : știa să repare garduri de nuiele și găleți, îl ajuta pe fierar în munca lui, ținea locul văcarului, avea grijă în vreo casă de cîte-un prunc, cînd mama acestuia pleca la tîrg, dădea fuga la biserică, trimis să aprindă o lumînare pentru vreun bolnav, păzea grădinile de zarzavat, vopsea acoperișurile cu miniu și săpa gropi în desișuri de brusturi, ca să care apoi în ele, cu găleata, murdăria din haznalele ce se umpluseră.

Se mai pricepea el și la multe altele, numai la un lucru nu — să se însoare. Degeaba îi spunea mereu Makar, care vara era fierar, iar iarna, curelar :

— Ce rost are, Filat, să stai așa singur cuc, cît ăi trăi ?

Scanned with CamScanner

O muiere face cît jumătate din viaţă ! Dacă nu te-apuci de ele pîn' la treizeci de ani, mai încolo, oricît ţi-ar da inima ghes, nu te mai ţin balamalele !

Filat fonfăia puţin, şi cei din sat ziceau că-i cam prostănac dar el nu se supăra niciodată :

— Apăi de-asta-mi arde mie, Makar Mitrofanîci ! Mie-mi arde să trudesc pentru pîinea cea de toate zilele şi să-mi duc traiul mai deoparte ! Ş-apoi, unde să fie-n sat o proastă pe măsura mea ?!

— Ce tot îndrugi la nerozii, mă ! răspundea Makar. Ce, eşti bătut în cap ? De la un bărbat nu se cere să fie cine ştie ce arătos, ci să aibă vlagă-n trup ! Asta o ştie orice muiere, numai tu n-o ştii !

— Vlagă, zici, Makar Mitrofanîci ? Pe mine doar atît că mă trece mai des, altă vlagă n-am !

— Mă Filat, că prost mai eşti !... zicea mîhnit Makar, apucîndu-se de lucru.

Filat muncea oriunde cu spor, dar la fierăria lui Makar Mitrofanovici trudea parcă mai cu tragere de inimă decît în oricare altă parte. Fierarul mai mult stătea de vorbă cu muşteriii lui ţărani decît lucra, că Filat făcea treabă cît patru, ca dracul cel din povestea din bătrîni : „Suflă, bate, cară apă, jar şi nisip !"

Astăzi însă Filat îi dădea o mînă de ajutor lui Zahar Vasilievici. Luna iulie era călduroasă şi cu zile senine : tocmai bună de secerat grînele şi de cosit fînul. Livada lui Astahov pornea chiar din dosul curţii şi era înconjurată de grădinile altor gospodari. În ea se aflau în totul vreo patruzeci de pomi : meri, peri şi doi arţari. Printre ei creşteau brusturi, urzici, agrişe, zmeură şi fermecătoarea nalbă, care nu avea nici un miros, în ciuda frumuseţii florilor.

— Aprinde-ţi o ţigară, Filat, strigă Zahar Vasilievici. Ia te uită ce mîndreţe de zi e azi, parc-ar fi de Rusalii !

Cu toate că nu fuma, acesta coborî ascultător de pe gard şi se apropie de stăpînul casei, care era cam fudul de ureche şi-l întreba din cînd în cînd : „Aud ?", cu toate că argatul nu scotea nici o vorbă. Zahar Vasilievici îl privea o clipă cu ochii lui spălăciţi şi, cînd vedea că nu e silit să răspundă, se liniştea.

Stăpînul casei fuma, şi Filat stătea numai aşa, fără treabă.

Scanned with CamScanner

Nu simţea niciodată nevoia să intre în vorbă cu vreun om, răspundea doar la întrebări. Cît despre Zahar Vasilievici, nu era în stare să gîndească şi să vorbească decît de un singur lucru — de nestăpînitele lui pofte trupeşti, care pe el, Filat, nu-l mişcau de loc. Zahar Vasilievici încerca şi acum să-l tragă de limbă pe Filat într-o chestiune de felul acesta.

Trăgînd cu urechea la vorbele stăpînului, argatul îşi aminti de Makar Mitrofanovici, care în fiecare duminică seara citea, buchisind dintr-o carte familiei sale, şi el, împreună cu ai casei, ascultau înduioşaţi cuvintele rostite de alţii.

— Makari Mitrofanovici a citit din carte cum că ce află omul prin femeie nu poate afla de la o lume întreagă.

— Auzi prostie ! exclamă Astahov, respingînd uimit această afirmaţie.

— Eu nu ştiu, Zahar Vasilievici, dar aşa scrie în carte, îi răspunse Filat, care nu-l contrazicea, dar credea cu toată tăria în cuvîntul scris.

După încă două ore de muncă la gard, cei doi truditori s-au dus la masă.

În partea aceasta mănoasă de stepă, unde se aşezase pe veci Slobozia Surugiilor, verile erau lungi şi frumoase, fără să înfierbînte pămîntul pînă la sleire, ci făcîndu-l să rodească din plin şi ajutînd la strîngerea bucatelor pînă în pragul iernii. Fertilitatea biruitoare a cernoziomului se vădea chiar şi în plantele fără de folos, cum sînt brusturii şi ciulinii, cuiburi de prăsire a norilor de muşte şi musculiţe ce te pişcau fără milă în ceasurile serii.

În anul acela, iulie fusese înăbuşitor, şi oamenii trăgeau la cvas şi la hrană mai uşoară, lichidă. Stăpîna casei pusese masa de prînz afară. O aşternuse sub o tufă de liliac, la umbră şi răcoare. Om lacom şi nerăbdător, bărbatul ei se apropiase iute de masă, fără să-şi mai aştepte nevasta, în timp ce Filat se oprise timid, mai deoparte.

Cînd văzu laptele din strachină, acoperit cu o pojghiţă subţire, Zahar Vasilievici, crezînd că-i rece, puse mîna pe polonic, îl umplu, şi-l sorbi într-o clipă.

Dar această primă gustare nu păru să-i tihnească, fiindcă dădu s-o scuipe, apoi sări ca apucat pîrleazul în curtea vecinului. Filat se fîstîci, de parcă el era vinovatul, şi se trase şi mai departe de masă. Nevasta, ieşind în curte, întrebă :

Scanned with CamScanner

— Dar Zahar pe unde-o umbla ?

— S-a repezit pînă la vecin, nu ştiu de ce !

— Dar cine mi-a vărsat laptele, tu ? N-ai răbdare ! Nu vezi că-i clocotit ?!

— Eu n-am pus mîna. L-a-ncercat jupînu !

Dar jupînul dispăruse şi nu s-a întors prea curînd. A gonit întîi pe stradă, cît era ea de lungă, şi pe-o parte, şi pe alta, şi abia după aceea a intrat pe portiţă în curtea lui. Filat era lihnit de foame, dar aştepta răbdător. Gazda prinsese o găină care căzuse cloşcă şi o vîrîse în hîrdăul cu apă, bătînd-o uşor cu o nuieluşă, ca să-i scoată prostiile din cap şi să se pună iar pe ouat.

Tocmai atunci veni şi Zahar Vasilievici, liniştit cu totul, şi zise blînd :

— Hai odată la masă, că mi-am fript şi maţele din mine !

Filat mînca mai cuviincios şi mai puţin decît ceilalţi. Se ştia străin, îşi dădea seama că nimeni n-o să-i ierte lăcomia, şi din pricina asta n-o să-l mai tocmească la muncă.

În timpul prînzului, Zahar Vasilievici, din obiceiul lui de surd, mai întreba din cînd în cînd : „Aud ?“, dar ceilalţi plescăiau tăcuţi mai departe, şi convorbirea nu se lega. Cînd stăpîna casei a adus carnea pe masă şi a împărţit-o, Filat a prins să răsfire bucata lui cu degetele, uitîndu-se la ea cu luare-aminte.

— Ce-i ? îl întrebă Zahar Vasilievici.

— Un păr ! răspunse Filat, ruşinîndu-se de scîrba lui.

— Ţi-e scîrbă de mîncare ? Înghite-o cu totul, că se descurcă ea-n burtă !

Şi Zahar Vasilievici îi aruncă nevestei o privire binevoitoare, parcă zicînd : nu-i nimic, trece şi-asta !

Gazda, care văzuse şi ea părul pe bucata de carne a argatului, zise ţîfnoasă :

— O fi căzut de pe mîinile tale spurcate, că eu nici n-am păr atît de lung !

Soţul ei ajunsese la kaşa moale şi se grăbea ca o fiară lehăită de foame, străduindu-se să apuce cît mai mult.

— Ho-ho-ho ! Ce-i, măi Filat, te-ai speriat de-un fir de păr ! Apăi mîndruţa ta o să aibă destule ! Toată viaţa o să le pescuieşti din ciorbă !

Acesta zîmbea ruşinat ; firul de păr îl înghiţise de mult, ca să nu-i supere pe stăpînii casei.

Scanned with CamScanner

— Zaharuşka, nu-i aşa, kaşa e bine fiartă ? îl întrebă nevasta, înadins cît mai mîngîietor, ca să-l facă să uite dezgustătorul fir de păr.

Bărbatul mestecă mai încet kaşa, ca să-i simtă calităţile, şi zise fără prea mare entuziasm :

— Merge !

În clipa aceasta se deschise portiţa, şi în curte păşi un om în vîrstă, cu un bici în mînă, dar fără cal.

Gospodarul îl lăsă să se apropie de masă şi-l întrebă, fără să-şi încetinească mestecatul :

— Ce vrei, Ponti ?

Omul tăcu o clipă, îşi scoase căciula, îşi făcu semnul crucii fără nici un motiv şi răspunse domol :

— Ei, bună ziua ! Poftă bună ! apoi tăcu, deşi Filat, văzîndu-l cum se pregăteşte, se aştepta să povestească cine ştie ce.

— Bună ziua ! răspunse stăpînul casei, punînd lingura pe masă, cu un rîgîit năvalnic. Ajunge, m-am umflat ! Ai venit pentru hazna, Ponti ! Nu mai e nevoie, adineauri a cărat Filat tot şi l-a răspîndit cu palmele printre brusturi ! E tare aprig la treabă !

Omul cu biciul mai stătu o vreme nemişcat ; nu se putea hotărî să plece.

— Care va să zică, deocamdată nu aveţi nevoie ?

— Nu, Ponti, Filat a cărat tot !

— Ei, să nu mă uitaţi, Zahar Vasilievici, cînd i-o veni sorocul !

— Se-nţelege ! Numai să-ncarci cărătorul cît mai plin şi să nu iei linguroiul cel prost, ci p-ăl făcut de Makar !

— Mai e vorbă, Zahar Vasilievici ! O să fiţi mulţumit. Rămîneţi cu bine !

— Umblă sănătos, Ponti ! Şi vezi, nu-ţi împrăştia marfa pe uliţă ; de copil ţin minte duhoarea ce-o laşi după tine.

Dar Ponti nu mai auzi ultimul sfat : biciul lui întărîta cîinii şi, de îndată ce omul se îndepărtă de masă, dulăul de curte, Volciok, se porni pe hămăit.

Îl chema Panteleimon Gavrilovici şi era proprietarul cîtorva căruţe cu hîrdaie pentru golit haznale, omul cel mai bogat, dar şi cel mai umil din toată slobozia. Ca să-i pronunţe mai uşor numele, dar şi din respect pentru el, oamenii îi ziceau Ponti. Făcea treaba asta de la vîrsta de şapte ani ; mînca împreună cu

Scanned with CamScanner

lucrătorii lui, şi de ani de zile nu dormea uneori nopţi întregi, moţăind doar pe leagănul căruţei cu cărătorul, cînd convoiul pornea din sat spre o rîpă îndepărtată.

— Ar trebui să te faci căcănar, că-i afacere bănoasă, îi spunea cîteodată după-masă Zahar Vasilievici lui Filat, căzînd pe gînduri, de parcă avea şi el chef să se apuce de meseria asta. Filat chibzuise mai demult s-o facă, dar ar fi avut nevoie de o sută de ruble, ca să cumpere un cal şi o căruţă cu cărător. Dacă nu i s-ar rupe cămăşile şi nădragii timp de mai bine de cincisprezece ani, ar aduna suta de ruble, altminteri de unde să ia atîta bănet !

În anul acela, Makar socotise două seri de-a rîndul la lumina lămpii şi-i spusese lui Filat :

— Nu, frate, treaba asta cere capital mare. Să zicem aşa, că n-ai munci pe mîncare, ci pe bani... Atunci ar trebui sau să nu mănînci nimic un an şi jumătate, sau să umbli flămînd timp de cinci ani — ori una, ori alta ! Numai aşa ai face rost de-o căruţă cu un cal !

Stăpînul şi argatul au mai muncit la gardul din dosul casei pînă seara tîrziu, cînd n-au mai putut îndura înţepăturile ţînţarilor. Mirosea a bălegar şi a pămînt încins, dar chiar şi mirosul acesta acru părea o mireasmă pe lîngă duhoarea din casele scunde şi-i făcea poftă de mîncare lui Zahar Vasilievici, în aşteptarea cinei.

Au cinat sub aceeaşi tufă de liliac. Glasul oamenilor zumzăia prin liniştea serii, şi mirosurile tainice de prin curţi se împrăştiau peste tot satul. Zahar Vasilievici sorbea laptele proaspăt, abia muls, desfătîndu-se cu viaţa cea paşnică şi bucurîndu-se la gîndul somnului ce-l aştepta. Filat nu căpătase lapte, i se dăduse numai pîine cu castraveţi. Acum trăgea cu urechea la glasul unui vecin, Teslin ; acesta descînta o scîndură pe care urma să picteze a doua zi. Asta se întîmpla în fiecare seară, dar toţi îi cunoşteau meteahna şi nu-l mai ascultau. Numai gospodina spuse în treacăt :

— Iar a început Vasil Prohorîci cu mormăitul lui ! Şi urmă : Vrei să te culci cu mine-n casă, ori în tindă ?

— În tindă, că-i prea mare zăpuşeală înăuntru, zise bărbatul.

Teslin zugrăvea icoane pentru biserici, dar, deşi credea în Cel-de-sus, nu credea în puterile dătătoare de viaţă ale talentului său. Din cauza asta nu pornea la zugrăvirea dumnezeieşti-

Scanned with CamScanner

lor chipuri înainte de a atinge de trei ori scîndura pe care picta de pîntecele nevestei sale, zicînd, tot de trei ori, cu glas cîntător, următoarele :

Să prinzi pe dată
Miros de fată,
Miros de viaţă,
Miros de lemn...

Teslin pornea la treaba asta, nu se ştie de ce, numai în serile senine. Cînd era vreme rea, punea scîndurile deoparte şi nu se apuca de pictat pînă ce nu le putea sfinţi, atingîndu-le de trupul nevestei. Vecinii nu văzuseră niciodată vreo icoană de-a lui. Pictorul le vindea cu ajutorul unui călugăr cunoscut, de la o rizniţă de mănăstire, prin sate mai îndepărtate şi prin schiturile din nordul ţării. Şi bine făcea, fiindcă localnicii nu s-ar fi închinat la o asemenea icoană pîngărită de burta unei muieri.

După cină, oamenii ieşeau neapărat în uliţă, înşirîndu-se pe laviţele din faţa porţilor. Ieşi în uliţă şi Filat, împreună cu stăpînul casei. Gazda se rotunjea în pîntece, căci Zahar Vasilievici aştepta prin noiembrie un fecior. Spunea că n-are cui să lase casa după moarte şi că neamul Astahovilor fusese întemeiat chiar de Ecaterina cea Mare în trecere prin acele locuri. Timp de doi ani, se temuse mereu că o să i se tragă vreo năpastă din partea ţarului, dacă n-are urmaşi ; dar cînd nevasta îi purcesese grea, se liniştise, simţindu-se cu conştiinţa împăcată, şi-şi recăpătase voia bună. Filat nu ştia dacă lucrurile stăteau chiar aşa cum le arăta Zahar Vasilievici, ori numai şi-o luase în cap din pricina obîrşiei sale, dar nu întreba nimic.

Pe bancă l-au găsit pe un băiat dolofan. Îl cunoşteau din vedere : era Volodka, fiul jandarmului de la calea ferată, care locuia în capul celălalt al uliţii.

— Ia fă-mi şi mie oleacă de loc, domnişorule, spuse Zahar Vasilievici.

Dar băiatul, în loc să-i facă loc, se sculă în picioare şi plecă, insultîndu-i :

— Aţi crăpat, de-o să plesniţi, pociţilor, şi-acum ieşiţi în stradă !

S-au aşezat toţi trei pe bancă, şi stăpînul a prins a sughiţa tare. Dar, fără să-i pese de sughiţ, a început cu nevasta o discuţie în legătură cu dulceaţa.

Scanned with CamScanner

— Să cumperi vişine cît mai multe, Nastasia, că pe urmă nu le mai prinzi, se urcă-n preţ ! Se trec repede !

— Aş vrea să mai iau puţină zmeură, n-am făcut dulceaţă destulă şi n-o să ne-ajungă pe toată iarna ; ţie-ţi place şi-mi ceri mereu !

— De zmeură mai ai vreme. Vezi să nu scapi coacăzele !

— Ştiu, ştiu, am vorbit cu un ţăran să-mi aducă vineri...

— Ai băgat laptele la beci ? Să nu se acrească !

— Nu se acreşte, îl duc cînd om pleca la culcare !

— Să cumperi mîine o litră de gaz, că iar mi-e patul plin de ploşniţe !

Filat şedea tăcut, respirînd uşor : el nu făcea provizii ; dacă n-ar căpăta de lucru vreo două săptămîni, ar pieri netulburat de nimeni. Dar nu-şi amintea să fi rămas vreodată fără treabă, deşi trăise, ca din greşeală, aproape treizeci de ani.

Familia lui Teslin era şi ea afară, dar stătea pe prispă, fiindcă nu avea laviţă dinaintea casei.

Se înserase, nu se mai vedea nici chipul băbuţei care tocmai ieşise din locuinţa lui Teslin. Dincolo de drum şedeau pe la porţi alţi oameni, dar nu-i trăda decît zvonul de glasuri ce răzbătea prin noapte. Se auzi vocea prietenoasă a bătrînei :

— Bună seara, Nikitişna !

De pe banca de peste drum îi răspunse un glas cîntător, dintr-o gură fără dinţi :

— Bună seara, bună seara, Pelagheia Ivanna !

Apoi bătrînele tăcură, fiindcă îşi spuseseră totul de mult : se cunoşteau de patruzeci de ani şi erau vecine de treizeci.

Greierii îşi ţîrîiau cîntecul de seară, făcîndu-te să te simţi pe uliţă ca acasă, cu sufletu-mpăcat. Departe, treceau din cînd în cînd trenuri, fără să trezească în inima cuiva simţăminte ori amintiri, fiindcă nimeni nu călătorise vreodată cu drumul de fier. Călătoria în care porneau aproape jumătate din oamenii de pe uliţa aceasta în fiecare an se făcea pe jos ; duceau crucea în procesiune de la mănăstirea Sfîntului Ioakim din apropiere pînă la racla prea cuviosului Varava, optzeci de verste pe drumul cel mare din stepă. Mai mergeau uneori cu căruţa în satele vecine, la cîte-un hram, unde se îmbuibau cu mîncăruri prea îmbelşugate şi grele, cu care prilej unii îşi dădeau cîteodată chiar şi obştescul sfîrşit.

Din livezile satului se auzea ca un mormăit pierdut care-ţi strîngea sufletul de spaimă. Înecate în negură, livezile închi-

Scanned with CamScanner

puiau arătări de groază şi nimeni nu-şi petrecea nopţile de vară în răcoarea lor. Ziua, pomii erau verzi şi blînzi, dar noaptea te înfiorau cu freamătul coroanelor fantastice.

— E-e-e, a venit şi ceasul somnului, vesti Zahar Vasilievici. ridicîndu-se, ca să încheie şi ziua de azi.

Argatul se culcă în curte, lîngă şopron, pe-un braţ de iarbă pregătit de el din timp, pentru toate nopţile pe care urma să le petreacă aici.

Gospodăriile satului amorţiseră : dormeau cu toţii, ori îşi rosteau în şoaptă rugăciunile, înainte de culcare.

Filat stătu, uitîndu-se la stelele cele de neînţeles, pînă cînd îşi zise că tot n-or să se apropie mai mult de el şi n-or să-l ajute cu nimic şi adormi smerit, nădăjduind într-o zi mai bună.

III

Pe maidanul din capătul Sloboziei Surugiilor, unde oamenii cărau fără să ceară voie nimănui tot felul de rămăşiţe şi gunoaie ce se adunau zi de zi prin gospodăriile lor, se afla o căsuţă veche, locuită de un meşteşugar, om liber, Ignat Kneaghin, poreclit Naşul. Căsuţa nu avea decît o odaie şi un singur locatar.

— Însoară-te ! îl bătea la cap tot satul acela de gospodari cu familii numeroase pe orice burlac, deci şi pe Naşul. Ce stai aşa, singur cuc ?!

— Ia mai slăbeşte-mă cu însurătoarea ! i-o tăia el scurt oricui venea cu îndemnul acesta nepotrivit. Am destule greutăţi şi singur, ce-mi mai trebuie mie şi odraslele muierilor ?

Nu era băştinaş, venise de printre-alte părţi. De aceea se şi alesese cu căsuţa nelocuită din groapa de gunoaie a satului, unde mai înainte îşi găsiseră adăpost nişte cerşetori cu nevestele lor. Dar el îi zvîrlise repede afară, milogii se împrăştiaseră cine ştie pe unde, şi cerşetoria pierise din sat, de parcă nu fusese niciodată.

Prin această faptă hotărîtă, noul venit îşi cîştigase pe dată simpatia virtuoşilor gospodari, care nu se mai temeau să-şi lase

Scanned with CamScanner

laptele, nepăzit, în tindă. Mai înainte, cerşetorii, cutreierînd satul, beau laptele pregătit pentru prînz, fără a cere îngăduinţa nimănui, ba mai mîncau şi alte bucate care nu fuseseră gătite pentru ei. Se-nţelege că rînduiala asta nu le convenise gospodarilor şi-şi luase fiecare cîte-un cîine de curte ; dar potăile se învăţaseră încet-încet cu milogii şi nu-i mai lătrau.

Tocmai atunci apăruse şi Naşul, lăsîndu-i fără adăpost pe cerşetorii mai acătării, drept care aceştia, fără a mai aştepta venirea iernii, s-au tras mai departe, către oraşele din sud.

Gropile de gunoi, care alcătuiau oarecum domeniile casei Naşului, erau vestite. Casa aflîndu-se pe un loc de depozitare a gunoaielor, rămăsese pe vremuri fără cercevele, fără sobă, chiar şi fără tavan ; nu mai dovedeai la ea decît pereţii şi un acoperiş de tablă, găurit. Fusese cîndva a unui burlac uitat, care murise demult. Primarul, preţuind această avere imobilă a nimănui la opt ruble şi patruzeci şi trei de copeici, ea nu intrase în patrimoniul statului, fiindcă stăpînirea nu lua pe seama sa proprietăţi cu o valoare mai mică de zece ruble, aşa că rămăsese fără stăpîn, iar mai tîrziu puseseră stăpînire pe ea cerşetorii. Cu toate că-i alungase din ea, Naşul îi stima în oarecare măsură, fiindcă reparaseră casa, de-o puteai locui.

— N-au făcut-o ei de plăcere, ci de teama viscolului. Aşa explica el însuşirile gospodăreşti ale cerşetorilor.

Cei rămaşi fără adăpost nu plecaseră însă numaidecît, ci mai rămăseseră vreo două luni pe-acolo. Noaptea îi spărgeau geamurile cu pietre şi dădeau foc uşii de lemn, dar Naşul le ţinea piept de unul singur, şi în zori, cînd milogii adormeau obosiţi pe mormanele de gunoaie din jur, pornea în recunoaştere. Nu se răzbuna pe bătuţii ăştia de soartă, dar îi punea să-ndrepte isprăvile făptuite din prostie.

— Kliuşnik, zicea el, apropiindu-se de cîte un cerşetor somnoros — îi cunoştea pe toţi pe nume — ia fă-ncoa o rublă, că mi-ai stricat cerceveaua !

Bănuind numaidecît despre ce e vorba, Kliuşnik nu izbutea nicicum să se deştepte din somn. Muierea lui, trează de mult, clipea speriată, în vreme ce bărbatul nu se scula în ruptul capului de jos, prefăcîndu-se că doarme şi mormăind cînd şi cînd vorbe fără noimă. Naşul stătea lîngă el în picioare, pretinzîndu-i răbdător rubla. Milogul pornea să deschidă şi să închidă ochii, de parcă nu ştia pe ce lume se află. Atunci Naşul, pierzîndu-şi răbdarea, făcea rost de-o cărămidă şi i-o arunca, tăcut, în cap,

Scanned with CamScanner

dar cu atîta îndemînare, că aceasta nu făcea decît să treacă vîjîind pe lîngă urechea celui ce se prefăcea că doarme, fără să-l atingă.

— Scoate rubla, diavole ! zbiera amenințător Naşul, de la înălțimea trupului său uriaş.

Nevasta cerşetorului sărea în picioare, țipînd şi bodogănind, apoi începea să descoasă rubla reclamată din desişul fustelor ei înfoiate. După ce-şi primea dreptul lui, Naşul îi lăsa în plata Domnului şi pornea printre mormanele de gunoaie în căutarea datornicului următor.

Fusese pesemne bun ochitor la cătănie, ori se îndeletnicise şi cu scamatoria pe la bîlciuri, că se pricepea să ia la ochi părțile cele mai cu primejdie ale trupului, fără însă a pricinui cuiva vreo vătămare.

După ce i-a dezvățat pe cerşetori de rele, Naşul s-a apucat de o treabă nemaivăzută : căuta lucruri de preț prin gunoaie. Gîndul acesta nu se putuse naşte decît în mintea unui venetic. În Slobozia Surugiilor se ducea un trai atît de zgîrcit, că pînă şi paharele rămîneau întregi din moşi-strămoşi, lăsîndu-se moştenire urmaşilor. Copiii nu mîncau bătaie decît numai cînd distrugeau vreun bun ; cei mari îi pedepseau crîncen, cuprinşi de o furie cumplită la gîndul că împreună cu lucrurile stricate se duce de rîpă şi viața lor. De altfel, asta era singura tărie a aşezării — ținea strîns ce-avea, din neam în neam. Dar Naşul nu ştia că oamenii de aici nu trăiau din cîştiguri, ci din economoie, şi nădăjduia să găsească prin gunoaie cîte-un lucru de folos general, pe care să-l poată vinde asigurîndu-şi hrana.

După ce a răscolit însă maidanul timp de-o săptămînă, şi-a dat seama că o să trebuiască să plece într-altă parte, dacă nu voia să piară de foame, că prin gunoaiele aruncate din trai zgîrcit nu găseai nimic care să aibă vreun preț. Dar el tot nădăjduia să dea de ceva şi scormonea gunoaiele, cercetînd cu de-amănuntul orice-i cădea în mînă. Însă şi oasele erau roase, de parcă fuseseră trecute prin foc, şi atît de subțiri, ca de găină ; tocmai de aceea nici nu le mai primeau colectorii de oase şi de zdrențe : nici vorbă că fuseseră mai întîi oferite colectorilor şi nimeriseră la groapa de gunoaie abia după ce aceştia le refuzaseră de mai multe ori.

Zdrențele se făceau şi ele scrum în mînă şi se vedea bine că nu mai erau bune de nici un fel de prefaceri. O pulbere necu-

Scanned with CamScanner

noscută se cernea printre degetele Naşului, ceva cu desăvîrşire lipsit de valoare.

În zilele vîntoase, din gunoaie se ridicau nori de praf, care se depuneau pe undeva departe de gospodăria omului. Dar Naşul nu avea astîmpăr ; primise, după îndelungi rugăminţi, de la o văduvă o sită uriaşă, dreptunghiulară, care făcuse cîndva parte dintr-o vînturătoare, şi începuse a cerne gunoiul prin ea, pe rînd, grămadă cu grămadă. Obiectele rămase în sită le ducea acasă fără să se mai uite la ele şi le arunca într-un colţ, unde rămîneau pînă seara, cînd începea să le cerceteze. În prima seară nu s-a ales cu nimic, recoltase cîteva bucăţele de fecale, împietrite de vechi ce erau, nişte spălătoare de neîntrebuinţat, un sfert de talpă dintr-un pîslar, o tinichea oarecare cu doi zimţi, un ciucure de bonetă sau de la potcapul vreunui călugăr, două pietricele, o crenguţă cu nişte bobiţe uscate, cioburi de sticlă, cîte o coadă de mătură, un cuib de pasăre şi multe alte lucruri, atît de nefolositoare.

Şezu pînă la miezul nopţii pe scaunul lui, chibzuind, şi zorile îl găsiră îngheboşat de tot, de atîta mizerie fără vreo rază de speranţă.

— M-apuc să fac căciuli, că s-apropie toamna ! îşi zise el dimineaţa. Poate că mi-o merge ! Aci, în sat, tot nu se îndeletniceşte nimeni cu treaba asta, la oraş sînt scumpe foc, şi eu o să le lucrez ieftin din pîslari vechi, să le ţină oamenilor de cald !

În ziua aceea s-a dus la oraş, unde şi-a vîndut cizmele şi sumanul, iar pe la vecernie se şi întorsese, în spate cu un sac, în mînă cu un băţ să se apere de cîini, iar în buzunar, cu patru ruble şi douăzeci de copeici.

— Pîslari vechi, purtaţi, cîrpiţi cumpă-ă-ăr ! striga Naşul cu glas străin, trăgînd cu ochiul spre ferestre şi portiţe.

A umblat vreo două ceasuri, tot strigînd aşa, dar zadarnic — nu i s-a oferit nimic. Doar o dată a ieşit o nevastă-n poartă, numai în fustă, fără altceva dedesubt, şi cu braţele pline de săpun :

— Dar fiare stricate de călcat nu iei ?

— Nu !

— Şi ce cumperi ?

— Pîslari !

— D-apăi cine să ţi-i vîndă acum, în prag de iarnă, mă-ă-ă prostule ! Mai bine ai cumpăra fiare de călcat, ori ai drege capace de închis hogeacul !

Scanned with CamScanner

— N-am nevoie ! Du-te şi spală izmenele şi nu mă-nvăţa tu pe mine, că doar sînt destul de învăţat, trecut prin ciur şi prin dîrmon, păţit şi vînturat... Pîslari purtaţi, vechi, cîrpiţi cumpă-ă-ăr !

Femeia s-a uitat o clipă împietrită, cu ochii holbaţi şi parcă speriată la năzdrăvanul acesta, apoi a intrat înăuntru, trîntind poarta cu mînie.

„Abia de-au strîns bucatele de pe cîmp, ce vorbă-i asta că vine iarna ? îşi zise Naşul. Mă, da tare-i grijulie lumea de pe-aici, o ia înaintea vremii !“

Între timp, Filat şi cu Zahar Vasilievici împletiseră gardul. Pentru ca argatul să-şi împlinească totuşi ziua şi să-şi cîştige pe deplin cina, stăpînul îi mai găsi o treabă :

— Ia mai piaptănă puţin gardul, Filat, să nu se ciufulească, apoi repede-te pînă la Makar şi adu găleata pe care i-am dat-o să-i pună o toartă.

Acesta porni de-a lungul gardului, ca să tundă capetele nuielelor mai răsărite, iar pe cele de prisos să le scoată cu totul. După o astfel de lucrare, gardul rămînea neted şi frumos, cu fiecare mănunchi de nuiele la locul lui. Cînd şi-a terminat treaba, şi-a încălţat pîslarii, ca să nu mai zgîndăre înţepăturile cu care se alesese lucrînd la gard, şi porni la Makar.

Între timp, Naşul cumpărase o pereche de pîslari vechi şi mergea întins şi ţanţoş. Felul acesta de a umbla se datora trupului său zvelt şi bine legat şi ţinutei rămase din trecutul lui necunoscut. Bucuros de prima sa izbîndă, îşi zbiera fără contenire oferta de cumpărare a pîslarilor.

Filat venea din partea opusă, crăcănat, că nu făcuse cătănie şi nu văzuse în viaţa lui nimic care să aducă a severitate, exactitate şi putere.

— Scoate-ţi pîslarii, Filat ! îi spuse Naşul, preţuind în gînd cam cît ar face.

— De ce oare, Ignat Porfirîci ? Mi-s picioarele zgîriate de tot şi-am făcut umflături de slab ce sînt !

— Şi de ce eşti aşa slab ? îl întrebă grav Naşul, punîndu-şi sacul jos. Suferi de foame, ori ăi fi bolnav ?

— Apăi eu, Ignat Porfirîci, mă moleşesc către seară, şi dimineaţa abia de mă pot scula...

Scanned with CamScanner

— Mănînci carne ? Visezi noaptea ? îl întrebă din nou celălalt, cercetîndu-l din cap pînă-n picioare, îngîndurat şi mohorît.

— Nu prea visez, că n-am ce, iar carnea o mănîncă doar gospodarii, că-i scumpă, zic ei, şi nu le ajung banii, şi eu m-aleg cu zarzavat dat cu socoteală !

— Afurisită treabă ! zise Naşul fără răutate şi oarecum îndurerat. Din zarzavat nu-şi poate trage omul tăria ! Iar acolo, tîmpiţii ăia, idioţii dracului, îşi varsă sîngele...

— Unde ? întrebă Filat, şi ochii i se umeziră, înduioşat de soarta acelor oameni.

— Un'să fie, doar nu pe burta muierii : la război, acolo sînt ! Ai auzit vreodată de război, ori trăieşti aici ca pe lumea cealaltă ?

— Am auzit ! Dar fiindcă nu am ieşit cu trupul la măsurătoare, mi-au dat o hîrtie la mînă şi-o port mereu la mine, de frică să n-o pitesc pe undeva şi să n-o mai găsesc. Ş-apoi, din slobozia noastră n-au prea luat mulţi oameni : unii s-au făcut normatori la calea ferată, alţii au primit foaie de lăsare la vatră.

— Ştiu, aici sînt mai mult surugii, moşieri de pe vremea Ecaterinei ! Ce le pasă, le aduc ţăranii plocon de toate pentru iarnă !

— Chiar aşa-i, Ignat Porfirîci, toamna vine căruţă după căruţă.

— Ei, dă-i dracului ! încheie convorbirea Naşul, ca după cîteva clipe de tăcere să dea o definiţie lapidară a celor din Slobozia Surugiilor : Nişte limbrici din maţele ţăranului, asta sînt stăpînii tăi !

Filat nu prea înţelegea, dar fu de aceeaşi părere — că prea deştept era convins că nu este.

— Eşti om blînd şi nici prea prost ! zise Naşul.

— Ce nevoie am eu de minte, Ignat Porfirîci, că doar de cînd mă ştiu numai cu braţele robotesc ; mintea se hodineşte mereu, din care pricină s-a şi slăbit, mărturisi Filat.

— Lasă, băiete, lasă-ţi capul să se odihnească — odată şi-odată o să-nceapă el a gîndi, zise Naşul, răsuflînd zgomotos de obidă. La cine munceşti acum ?

— Apăi, am gătat astăzi de împletit gardurile din grădina lui Zahar Vasilievici, şi mîine mă duc pe la oameni să caut de lucru !

Scanned with CamScanner

— Ştii ce ? Vino la mine să facem căciuli, şi mai apoi om vedea.

— Te pricepi oare ? se îndoi Filat.

— Mă pricep. Dar tu te descurci ?

— O să mă descurc eu, zise mai voios Filat, pornind, în sfîrşit, spre Makar, să aducă găleata. Iar Naşul o luă iar prin sat, să facă rost de pîslari.

Pe podeaua de lut din casa Naşului şedeau doi oameni, meşterind din cărîmbii pîslarilor căciuli pentru vreme de iarnă. Munceau de-o săptămînă, dar nu făcuseră decît patru căciuli. La prînz, mîncau pîine cu castraveţi şi varză, însă erau mulţumiţi. Uneori, din pricina plictiselii, a sălbăticiei maidanului cu gunoaiele lui şi a unei senzaţii de întuneric şi teamă, Naşului i se părea că soarele se întunecase pe veci ; îl controla cu o privire aruncată pe fereastră, şi soarele se ascundea după un nouraş, ieşea din ascunziş, ca apoi să înceapă din nou să lumineze.

— A înghiţit şi norul ăsta, mişelul ! zise Naşul, cu gîndul la soare. Mare nemernic, luminează tot ce trăieşte, dar nu preţuieşte nimic — e mai rău ca dobitoacele !

Pînă seara nu se odihneau, fiindcă Naşul se grăbea să fie gata pentru tîrgul de la Sfînta Maria Mare, ca să scoată acolo un ban, să-şi mai cumpere vreo buleandră, el şi Filat.

Cînd cădea noaptea, el lăsa primul lucrul :

— Ajunge, frăţioare, că mi s-au pus cîrcei în picioare, şi sufletul mi-e numai zbîrcituri ! Scoate colea din sac nişte pîine, s-o mestecăm, şi pace !

Satul se afunda într-un somn adînc, peste case plutea un fel de abur, ieşit din răsuflarea deasă şi liniştită a pămîntului, ce zvîrlea afară otrăvurile omeneşti de peste zi.

Naşul obişnuia ca înainte de a se culca să se ducă în cerdac şi să stea acolo o vreme nemişcat, în picioare, uitîndu-se la viaţa nopţii. Vedea inima dezlănţuită şi bubuitoare a pămîntului trăgîndu-se înlăuntrul trupului său uriaş, ca să freamăte mai departe acolo, în beznă, pînă la slobozirea de a doua zi. Îi plăcea să privească fenomenul acesta zilnic, cu toate că nu avea în el nimic deosebit.

Năprasnic somn aveau — de oboseală şi de greutatea vieţii care le apăsa grumazul.

Scanned with CamScanner

IV

Între cei doi oameni se înfiripase o prietenie mai adîncă decît orice legătură de sînge, şi Filat ar fi rămas bucuros pe veci calfă de căciular, dacă Naşul nu l-ar fi gonit înainte de soroc.

În schimb, în lipsa lui Filat, multe treburi din sat rămăseseră nefăcute. Abia acum se dovedise că era singurul meşter în stare să găsească leacul tuturor nevoilor dintr-o casă de gospodar. Alt om blînd ca el, destoinic şi fără pretenţii nu se mai găsea.

Unele gospodine veneau după dînsul la groapa de gunoi şi-i ciocăneau în geam.

— Filatuşka, mai treci pe la noi : curge acoperişul, s-a stricat şi grătarul samovarului !

Bun la suflet, acesta nu era în stare să refuze pe nimeni.

— Cînd mi-oi găta treaba, trec pe la voi, Mitrevna ! Să mă aştepţi negreşit duminică !

Naşul se supăra cînd îl vedea că se-nduplecă :

— Ce le tot îndemni pe muierile astea să-şi facă dîră pe-aici ? Nu te-ai săturat de zarzavatul dat cu porţia ? Eşti un prost şi-un neisprăvit !

Într-o zi s-au pomenit cu Zahar Vasilievici, care a cercetat din ochi atelierul de căciuli şi-a zis :

— Să treci pe la noi, Filat, nevasta mi-a născut doi copii şi nu ştiu ce să mă fac ! Apoi a plecat, fără să mai audă răspunsul lui Filat din pricina surzeniei sale.

— La ăsta să te duci ! i-a spus Naşul. I-o fi greu omului !

Duminică, Filat s-a înfăţişat la Zahar Vasilievici. Palidă şi toropită, stăpîna casei zăcea pe un pat de lemn, pe care nu se dormea de obicei din cauza ploşniţelor. Argatul rămase în picioare dinaintea ei privind, plin de milă, chipul ei nobil şi fin, fără să scoată o vorbă.

— Ce vrei, Filat ? îl întrebă femeia, în şoaptă chinuită. Ai venit ?

— Am venit, Anastasia Semionovna... Poate să vă ajut la ceva.

— Of, eu n-am nevoie de nimic, Filat. Întreabă-l pe Zahar !

Scanned with CamScanner

Cam stînjenit de mila lui fără de folos, acesta ieşi afară din odaie. Îi era milă, dar parcă şi ruşine, ca şi cum el ar fi fost vinovat de chinurile femeii. Trupul îi fusese cuprins de un fel de durere nervoasă şi-l mistuia o sfială chinuitoare şi neînţeleasă, cum nu mai simţise de pe cînd era adolescent. Nu se ţinuse niciodată de femei, dar dacă vreo fată, chiar şi ciupită de vărsat, s-ar fi îndurat de el şi l-ar fi strîns la piept cu gingăşie şi blîndeţe de mumă, ar fi fost în stare să ţină la ea cu neînchipuită dragoste, plin de credinţă şi foc. S-ar fi lăsat copleşit de mîngîierile ei binevoitoare şi ar fi iubit-o cu nesaţ pînă la moarte. Dar niciodată nu i se întîmplase aşa ceva, şi acum se frămînta, fremătînd în faţa misterului nupţial al altuia.

Zahar Vasilievici era binevoitor în ziua aceea şi-i poruncea domol :

— Filat, să aduci nişte apă, să fie în casă la noapte ! Nu uita să le dai găinilor grăunţe înainte de culcare !

Într-o astfel de zi, Filat avea singur grijă de toate. În ceasurile de nedomolită osteneală, se simţea totdeauna mai la largul său. Cînd avea de îndeplinit o sarcină mai grea, îşi uita mai uşor grijile lui proprii şi apăsătoare. Naşul zisese odată în legătură cu asta :

— Pentru d-alde noi, munca e un har ceresc ! Nu-i vorba de tain ; fără doar şi poate că şi acesta-i de trebuinţă, dar nu îndestulează omul ! Cînd munceşti, frate dragă, sufletul aţipeşte şi-şi găseşte alinarea fără să vrea.

Acum Filat, după ce făcuse tot ce găsise de făcut, mătura frenetic curtea. Stăpînul ieşea rar afară, se aţinea mai mult prin casă, pe lîngă soţia sa. Şi asta-l bucura pe Filat : „Stai liniştit, frate dragă, zicea el în gînd, stîrnind praful cu tîrnul lui, mă descurc eu şi fără tine, că eu sînt învăţat singur, dar voi sînteţi doi : să nu-ţi necăjeşti nevasta !“

Cutreieră prin curte pînă pe la miezul nopţii, veghind să fie linişte şi ordine, însă toate amuţiseră de mult ; numai o cloşcă mai cîrîia pe ouă, în magazie.

Ceva tot îl neliniştea pe Filat şi asculta încordat, dar din casă nu se mai auzea nimic ; pesemne că Nastasia Semionovna adormise, refăcîndu-şi puterile pierdute o dată cu sîngele în durerile facerii.

Scanned with CamScanner

Obosit, argatul îşi aşternu hăinuţa veche lîngă liliacul din curte şi-l cuprinse somnul, dar un somn atît de uşor, că auzea cum deasupra capului său curge şi freamătă noaptea. Undeva, pe vreun maidan, lătra fără-ncetare un cîine, de departe îi răspundea un altul, singuratic, şi lătratul lor se mistuia în întunericul adînc, tînguitor şi fără de răspuns. El îl auzea prin sita conştiinţei sale aţipite, aproape stinse ; şi suna atît de nedesluşit şi de trist, de parcă venea dintr-o lume străină, pierdută undeva, departe ; asta-l liniştea, şi nu-i tulbura somnul. O creangă de liliac se clătina pe dinaintea ochilor lui, dar noaptea nu se clintea, nu mişca văzduhul greu : creanga se legăna singură din pricina vieţii ei de vegetală şi a unei nelinişti lăuntrice.

Filat se trezi în faptul răcoros al zilei. Din tindă se auzea cum în casă plînge cu sughiţuri unul din copiii Nastasiei Semionovna ; plîngea pentru prima oară de cînd se născuse. Omul se sculă în picioare şi porni prin curte, trăgînd cu urechea la plînsul cel jalnic şi ciudat.

Curînd, copilul tăcu, fiindcă Nastasia Semionovna îl domolise pesemne cu ce-l poate domoli o mamă, şi în curte ieşi Zahar Vasilievici, cu chipul istovit şi nepăsător.

— Filat ! zise el. Pune samovarul, e nevoie de apă caldă, şi mai încolo du-te la piaţă şi la farmacie !

Acesta porni aprig şi cu multă îndemînare să facă surcele, bucurîndu-se de munca lui de folos Nastasiei Semionovna şi de ziua cea nouă, atît de luminoasă.

Localnicii se sculaseră şi ei şi rătăceau prin curţi după felurite lucruri de trebuinţă traiului de toate zilele. Mai căscau încă, se frecau la ochi şi se uitau printre gene din cauza soarelui care prindea putere şi-i orbea. La ceasul acesta străveziu al dimineţii, pe orice om îl copleşeşte încîntarea, dar mai tîrziu, pe la zece, îndîrjirea gospodarului şi grijile de tot felul îi iau piuitul bucuriei.

Zahar Vasilievici hotărî botezul pentru a treia zi, însă pe la amiază îi dădu drumul lui Filat, fiindcă veniseră două cumetre să aibă ele grijă de gospodărie.

Argatul îşi luă haina, legă cu o sforicică pingeaua desfăcută de la pîslar şi porni spre groapa de gunoaie, la Naşul. Nas-

Scanned with CamScanner

tasia Semionovna şedea în casă, legănîndu-şi gemenii, iar în uliţă, lîngă geamul casei, stăteau cîteva muieri îngrijorate, vorbind în şoaptă de întîmplarea aceasta.

De n-ar fi fost prieteni atît de buni, Naşul şi Filat ar fi dus-o tare greu în timpul iernii. Celor din slobozie iarna li se părea amarnică şi fără de sfîrşit. Bărbaţii erau luaţi la război, şi femeile rămîneau văduve şi se ofileau de tot. Dar prea multă lume nu murea : în apropierea satului se construia şi se repara de vreo zece ani o linie de cale ferată, şi oamenii îşi găseau adăpost acolo, fugind de militărie.

Zahar Vasilievici se angajase şi el ca tinichigiu la calea ferată şi pleca la lucru de dimineaţă, luîndu-şi hrană rece în desagă. Se vedea că munca-l oboseşte, era tras la faţă şi părea totdeauna jignit.

— Ignat Porfirîci, dar dumneata de ce nu te-ai dus la război ? Iaca, pe feciorul lui Gladki, cît îi el de slab, şi tot l-au luat ! îi spuse într-o zi Filat Naşului.

— Halal întrebare, frăţioare ! porni a rîde acesta şmechereşte. Eu sînt un om sfîrşit ; la război, am fost vătămat la cap şi încet, încet înnebunesc !

Filat rămase cu gura căscată de uimire, apoi spuse :

— A-a-a ! Dar după faţă pari om deştept !

— Tocmai de aia stau şi fac căciuli din cîrpe împreună cu tine, ca să le ţină de cald păduchilor din căpăţîna altora ! De-aş fi prost, aş zăcea acum în tranşee, în slujba ţarului şi a ţării.

Filat căscă din nou gura, neştiind ce ar mai putea să întrebe.

Seara, pe cînd se pregăteau de culcare, Naşul vorbi, fără să fie stîrnit, de pe pătura lui de cal :

— Să vezi, băiete, eu am fugit de pe front ! Că multă mîhnire e acolo şi viaţa omului n-are nici un preţ ! Dar să nu vorbeşti cu nimeni de asta !

— Păi, altă treabă n-am, Ignat Porfirîci ? răspunse acesta, grăbit şi speriat. Ce-am eu să vorbesc ? Atîta numai, să nu scapi dumneata vreun cuvînt că mi te-ai mărturisit. Că altminteri, eu plătesc cel dintîi !

— Doar n-ăi crede că mă pîrăsc singur, cap prost ce eşti ? se răsti Naşul, jignit, aprinzîndu-şi din nou ţigara stinsă.

Şi vorbele lor au rămas uitate.

Scanned with CamScanner

V

Zilele din miezul iernii erau scurte, se întuneca devreme, zăpada zăcea tăcută şi uitată pe cîmpie. Slobozia Surugiilor trăia aproape fără să răsufle, iar Naşul şi Filat meştereau mereu cu neobosită sîrguinţă la căciulile lor, deşi presimţeau că o să se termine curînd cu ele şi n-or să mai ştie nici ei de ce să se apuce.

— Hai, Ignat Porfirîci, să ne tocmim paznici de noapte, să batem toaca ! Frumoasă treabă, să stai de pază noaptea, şi ziua să te odihneşti. Atîta numai că pîn-or muri Prohor şi Saveli nu ne ia, că ăştia sînt paznici de cînd mă ştiu şi primarul ţine la ei.

— Nici nu-mi trece prin gînd, Filat ! Eu paznic nu mă bag. Mai bine stau şi bat toba ziua nămiaza mare cu un băţ noduros într-un poloboc gol, dar paznic nu mă bag ! Doar sînt bărbat în toată firea, de ce vrei să mă pui în rînd cu bătrînii ? Să mai aşteptăm puţin !

Deocamdată, treaba mai mergea şi-şi vindeau marfa. De obicei, căciulile erau cumpărate de ţăranii din satele mai îndepărtate, dar se apropia primăvara şi cine mai lua cîte una, o lua ca s-o aibă pentru la anul. Cu toate că munciseră cu rîvnă şi se hrăniseră cu economie, cei doi nu izbutiseră să adune un ban şi pentru zile negre, aşa că la sfîrşitul iernii nu le mai rămînea decît să se apuce de furat lucruri de prin curţile oamenilor.

Într-o zi intră la ei un bărbat necunoscut şi-i întrebă din prag :

— Dar la şepci vă pricepeţi ?

— Cum de nu, răspunse Naşul, ca să nu piardă muşteriul.

— Dar cozoroc de lac puteţi face ?

— Putem, că facem rost şi de lac, dacă ne comanzi o sută de şepci !

Omul rîse batjocoritor şi se aşeză pe laviţă, cercetîndu-i pe cei doi meşteri cu ochi de om umblat. Apoi îşi scoase şapca de pe cap, cu un cozoroc fără luciu, şi-i mustră cu glasul celui ce cunoaşte meseria.

Scanned with CamScanner

— Tare caraghioşi îmi sînteţi ! Parcă s-ar mai putea găsi pe-aci pe undeva lac din cel lucios, care se aducea înainte cu vagoanele din Germania ! Vindeţi castraveţi la grădinar, mă, păduchioşilor ? Eu, de cînd sînt, şepcar am fost, şi-acu mă ţineţi de prost, de parcă n-aş şti ce-i dedesubtul şepcii !

Misteriosul venetic părea atît de jignit, fără să se ştie de ce, că nu-şi mai găsea locul ; cerceta materialul din care cei doi meştereau modestele căciuli.

— Ăsta-i material ? E-o adevărată nelegiuire ! Cu ce vreţi voi să apăraţi gîndul, capul omului ? Că ăsta-i doar un pîslar, care adună năduşeala şi ascunde unghiile de la picioare, iar voi, uite, îl faceţi podoabă de cap ! Cîrpacii dracului !

Naşul îşi dădu seama pe dată ce era cu musafirul lor :

— Ia ascultă-mă, prietene dragă, nu cumva te-ai întors vătămat la cap de la război ?

Acesta se mai potoli.

— Chiar de-acolo vin... Au dat gazele peste mine ! M-au slobozit să crăp acasă. Fără piele de lac, tot nu pot lucra. Un cozoroc fără luciu nu dă nici o strălucire capului ! Ce treabă-i asta ?

— Tocmai ne pregăteam să ne punem la masă ! zise Naşul. Stai jos, soldatule, să ospătezi cu noi !

— Fie, dacă zici ! se învoi omul. Dar să-mi faci rost de ceva lapte, să înting pîinea-n el ; aşa mîncam eu pe vremuri acasă şi tare mi-e dor de mîncarea asta...

— Îţi facem noi rost şi de lapte ! îl îmbie Naşul cu bunătate. Ălelalte s-or găsi nu s-or găsi, dar lapte este. Ai venit pe picere de la gară ?

— D-apăi cum ! răspunse încet şi împăcat musafirul. De unde să ia bani un ostaş ? Şi pe degeaba, cine să te ducă ?

Trecu o zi, trecu o noapte, mai îmbătrînită cu încă o zi, dar musafirul se învăţase la ei, uita să plece, deşi nu se descălţase. Acum stătea lîngă Filat şi răscroia cu îndemînare pîsla. Naşul îl privea cu bunăvoinţă pe omul acesta bun, numai că-l mai potolea cînd şi cînd din mîncare. Într-adevăr, oaspele înfulica atît de sîrguincios şi cu atîta poftă nesăţioasă şi nestăpînită, că ceilalţi doi se alegeau cu te miri ce.

— Mestecă mai domol, nesătulule ! îi spunea Naşul. Doar nu-i numai pentru tine. Ia te uită, într-o clipă ai şi halit toată kaşa !

Scanned with CamScanner

Oaspele se mai potolea o vreme, dar apoi scăpa iar caii şi-l treceau năduşelile de atîta încordare a fălcilor.

— Eu zic că trebuie să fii tare bun de muncă, dacă te pricepi aşa la mîncare, spuse Naşul.

— Cred şi eu ! încuviinţă musafirul. Sînt numai muşchi ; pe front zdrobeam cîteodată ţestele şapte zile-n şir, pe nedormite ! Şi mîncam c-un tovarăş un dublu de cartofi dintr-o suflare.

— Dar la cusut ştii să te ţii de lucru ?

— Eh, asta-i un fleac pentru mine ! Dacă-mi pui pîine la-ndemînă, sînt în stare să nu mă scol de pe scaun săptămîni întregi.

Clopotele din sat chemau oamenii la vecernie cu un dangăt lin, iar cei trei prieteni trudeau din greu. Ca să-i mai treacă oboseala, Naşul îl iscodea din cînd în cînd pe noul venit :

— De ce te-ai oploşit, frăţioare, tocmai pe la noi ? N-ai neamuri ? îl întrebă el o dată.

Surprins, acesta spuse :

— Am avut şi eu femeie şi soacră ; nevasta a înăbuşit copilul în somn din greşeală şi s-a spînzurat cu un ştergar, iar soacra şade-acum cu mîna-ntinsă în pridvorul bisericii ! Şi-aşa am rămas eu să tînjesc de unul singur. Aş vrea să am un fecior, dar nu găseşti uşor o nevastă.

— Ce nevoie ai tu de-un fecior ? se minună celălalt. Nici ţie nu-ţi ajunge bucata de pîine şi vrei să mai aduci pe lume un om să se chinuie ?

— Păi, cum să nu vreau ? zise nedumerit musafirul. Acum n-ai din viaţă nimic bun. N-am nici o bucurie, ba-i război, ba mă doboară grijile, nimic nu aflu pentru sufleţelul meu. Iar un fecior şi-ar uita de frageda lui copilărie şi, cînd s-ar face mare, ar duce-o bine...

Naşul îşi arătă îndoiala :

— Cine poate şti ! Atunci poate c-o fi şi mai multă lume schilodită.

— Oho, nu, aşa ceva n-o să se poată ! zise îndîrjit musafirul, sărind în picioare. N-o să se poată ! Uite, eu mai mult tac, dar inima-mi sîngerează de durere. De-atîta suferinţă mi-a mîncat rugina sufletul, de nici nu mai ştiu încotro s-o apuc ! Crezi tu că de viaţă bună şed ici, la tine, pe jos şi fac căciuli, cap prost ? Am fost pe front, şi-acolo oamenii mor cu nemiluita, şi tu spui că fecioru-meu o să fie un schilod ?

Scanned with CamScanner

Dar ce, crezi că-l las eu pe mîna vreunui ticălos ?! Că îngădui să fie chinuit, neam de nătîng ce eşti, tîmpit janghinos ? Apăi, cu dinţii, aşa stricaţi cum sînt, îi rup beregata într-o clipă nemernicului pe toate cusăturile pentru o treabă ca asta !

Naşul zîmbea, mulţumit că atinsese o coardă sensibilă a oaspelui. Acesta şi-a tras sufletul ; şi-a strîns vorbele care-o luaseră razna de-atîta îndîrjire şi a început a zice din nou :

— Corciturі muiereşti, lepădăturile dracului ! Aţi scornit un ţar şi-o credinţă, le-aţi pecetluit cu patria mumă şi-i daţi la cap poporului, ca să dovediţi temeinicia unei asemenea născociri ! Dacă mai vine unul şi-şi stoarce din creierul cu minte scurtă o altă născocire, iar dau iama prin popor ! Şi toate astea ca lumea să creadă într-un singur adevăr ! Lua-v-ar dracul, afurisiţilor, ticăloşilor !

Repezi printre dinţi un scuipat vîscos şi-l strivi furios cu bocancul său austriac, tocit.

Naşul fuma cu faţa luminată de plăcere :

— Că bine-i zici, prietene, curat aşa-i ! Poţi să şezi la noi şi pe degeaba ; n-am ştiut ce zace-n tine !

Filat, bucuros de venirea acestui om nou, spuse şi el :

— Care are neamuri pe-acasă le duce dorul la război... Iar mai mult decît altora, nevestei şi feciorului...

Soldatul îi luă în seamă vorbele şi răspunse cu o nouă cugetare :

— Ţarul şi bogaţii habar n-au că oamenii de pe lumea asta nu trăiesc de-a valma, ci pîlcuri-pîlcuri : copii, mame, neveste, şi fiecare ţine la celălalt. Şi-s atît de straşnic legaţi prin legături de sînge, că să-i desparţi e mai rău decît să-i omori... Numai priviţi de sus s-ar părea că sînt toţi otova şi nu se iubesc între ei ! Apăi, umfla-i-ar dracul, cum de ia ei omului ce-i e drag ? Ce-i poţi da în loc ?

Vorbea, mişcîndu-şi degetele în neastîmpăr, de parcă modela nişte familii iubitoare, adunînd la un loc neamurile, sudîndu-le cu un sînge dens şi legîndu-le pe veci. Dar pînă la urmă se linişti şi zise încet :

— Tare multe lucruri născocesc oamenii în mintea lor, asta-i nenorocirea cea mare...

— Nu mai spune, prietene ! zise Naşul, cu un zîmbet uşor. Şi eu care credeam că mintea ne ajută la nevoie !

Scanned with CamScanner

Musafirul îşi depăna mai departe gîndul :

— Dacă ne ajută, e bine, dar vai şi-amar cînd ne îndeamnă la lăcomie ! Omul se repede, însă în calea sa dă de ceva drag inimii lui — şi-l calcă-n picioare, şi cînd se întoarce şi vede, varsă lacrimi...

— Rămîi la noi ! hotărî Naşul. Ne-om descurca şi-n trei, că n-o să ne sărăceşti tu cu pofta-ţi de mîncare.

Soldatul începu numaidecît să se descalţe, oftînd adînc, ca omul la casa lui. Cercetă din ochi odaia pentru prima oară şi-i plăcu, simţindu-se cuprins deodată de o oboseală atît de mare, că nici dacă ar fi dormit nopţi de-a rîndul nu s-ar fi săturat.

— Ca să vezi, spuse Naşul, noaptea, uitîndu-se la musafirul adormit. Stăpînii cred că venim pe lume ca să băgăm hrană-n noi, şi el, poftim, îşi duce viaţa, chinuindu-se, şi-i ghiorăie capul, ca burta...

Filat moţăia, gîndindu-se la musafirul lor că greu i-o fi fost cînd îi intraseră-n mormînt feciorul şi nevasta. Noroc că el, Filat, nu avea pe nimeni. Apoi adormi, răpus de somn.

Treptat, nopţile se scurtau, şi nevoile căciularilor erau tot mai mari, că nimeni nu le mai cumpăra marfa. Zăpada se încălzea şi se îngălbenea la soare, întrezărindu-se bălegarul de dedesubt din anul acela. Cîte o zi era mai luminoasă, ca pe vreme de vară ; albul zăpezii îngheţate se împotrivea cu dîrzenie focului ceresc, şi văzduhul curat scînteia puternic de zăpadă înţepătoare şi de căldură molcomă.

Slobozia trăia cu ochii închişi, căci războiul mai împuţinase belşugul surugiilor, şi oamenilor nu le venea să se bucure pe timpuri ca acestea de frumuseţea fără seamăn a începutului de primăvară.

Zahar Vasilievici lucra sîrguincios la calea ferată, cu teama-n suflet că o să fie scos de la lucru şi trimis pe front. Cei doi băieţaşi ai lui creşteau, iar tatăl îi iubea cu o dragoste ursuză — nu-i răsfăţa niciodată şi nici nu-i mîngîia.

În schimb, Nastasia Semionovna se prăpădea de frică să nu li se întîmple ceva, chinuindu-i cu fel de fel de doctorii şi fremătînd de spaimă la orice pîntecăraie.

Makar se ocupa de curelărie şi se pregătea cu mare plăcere de îndeletnicirea lui din timpul verii, fierăria, bucurîndu-se dinainte de farmecul zilelor de vară petrecute în aer

Scanned with CamScanner

liber. Ceilalţi săteni îşi duceau şi ei traiul, văzîndu-şi de rosturile lor, cu nădejdea într-un viitor mai bun şi mai uşor.

Naşul se desfăta cu lumina şi căldura mai mare de afară, dar tot se întrista oleacă, invidiind soarta celor neînsufleţite şi nemişcătoare : ele nu cunoşteau grija hranei şi a bunăstării, trăind într-un fel de linişte şi deplină uitare de sine.

— Vara, chiar de-ai vrea, nu poţi muri de foame ! îi spuse Mişa, musafirul, aflînd de grijile Naşului. Tragem cu praştia-n porumbei, ne ducem şi prindem peşte, adunăm ceva verdeţuri de mîncare, şi gata supa şi ciorba de peşte şi, ca felul doi, ce mai rămîne pe fund !

Totuşi Naşul îl trimise din vreme pe Filat în sat să-şi caute de lucru.

— Cu toate că mi-e milă de tine, om blînd, şi sîntem buni prieteni, în trei vezi şi tu că nu ne descurcăm, şi Mişa chiar că n-are unde să se ducă !

De două zile meşterii nu mai lucrau nimic, şi mai-nainte Mişa se repezise după pîine cu cele din urmă cinci copeici pe care le mai avea, dar nu fusese în stare nici măcar să aducă pîinea întreagă acasă — o ciupise toată-n drum şi-i mîncase miezul.

— Asta-i, n-am ce face ! zise Filat. Mă duc şi eu pe la curţile oamenilor, poate-oi rămîne pe undeva ! Iar pe la dumneata, Ignat Porfirîci, mai trec eu să mai stăm de vorbă !...

VI

Primăvara se iţea din pămîntul reavăn, somnoros şi din toate muşuroaiele. Filat umbla vesel că are şi el un cunoscut, pe Ignat Porfirîci, şi o casă, la gropile de gunoi, unde putea să se ducă oricînd.

Se rostui la curelar, unde se tocmi să-i isprăvească cele patru rînduri de hamuri începute şi să-i păzească fierăria cît o lipsi, căci Makar pornea cu drumul de fier să dibuiască pe undeva cîţiva cărbuni pentru vatră. Sătenii se plîngeau că

Scanned with CamScanner

nu mai găsesc cele de trebuinţă, dar Naşul, Filat şi Mişa nu simţiseră niciodată nevoie de ceva ce nu se găsea de vînzare. De aceea, abia după ce se stabili iar în sat, înţelese Filat ce înseamnă războiul şi puterea lui vlăguitoare, care-i nenoroceşte pe oameni.

Din pricina umezelii şi a lipsei de reparaţii, tot satul era mohorît şi se uita trist prin ferestrele înfundate, ca un om sfîrşit de foame. Cîinii se jigăriseră, şi noaptea tăceau chitic. Toate păreau că se pierd într-un sac fără fund ; cuprins de jale, Filat era gata să muncească şi pe o hrană de nimic. Dar Makar îi lăsase destulă mîncare, fiindcă meseria lui de curelar din timp de iarnă le era de trebuinţă sătenilor, aşa că nu ducea lipsă de-ale gurii.

Curelarul cam zăbovea la drum, şi Filat se plictisea fără treabă ; isprăvise de mult hamurile. Naşul şi Mişa se pomeneau în fiecare zi cu el în prag. Cei doi o duceau prost de tot, hrănindu-se doar cu ce rămînea din porţia lui Filat.

Dar el nu le ducea numai resturi, ci aproape tot tainul său, mulţumindu-se cu un coltuc de pîine şi cu patru cartofi pe zi.

— Dar tu mănînci oare pe săturate ? îl întrebă Naşul. Vezi că nouă ne e uşor să mîncăm tot, da tu o să-ţi pierzi puterile !

— Nu mi le pierd ! spunea încurcat Filat. Acu n-am de lucru, iar numai ca să răsufli aşa, n-ai nevoie de cine ştie ce mîncare.

Naşul se supăra :

— Ce vorbă-i asta : „Numai ca să răsufli aşa ?“ Uită-te la Mişa ! Nici el nu face mai mult decît să răsufle, dar acuşi ar putea să-nfulice orice fel de jivină !

— Chiar că aş putea ! încuviinţă Mişa din culcuşul său, oftînd de poftă.

Într-o noapte, Filat sări speriat din somn, deşi în colţul fierăriei unde dormea era atît de întuneric, încît se simţea la adăpost de orice primejdie. Dincolo de peretele de bîrne, satul zăcea învăluit în negura molcomă a nopţii, ascunzîndu-l de restul lumii pînă-n zori. Nu se auzea nici o mişcare, nici o frămîntare. Somnoroşi, surugiii îşi dezmorţiseră pesemne de mai multe ori oasele, răsucindu-se de pe o parte pe alta. Zahar Vasilievici îi spusese lui Filat, în vreme ce dregeau gar-

Scanned with CamScanner

dul, că atunci cînd Nastasia Semionovna se răsuceşte noaptea în pat îl aruncă jos, pe podea.

— Şi muierea mea nu-i cine ştie ce voinică ; ce să mai zică ăia care au femei dolofane ! zisese rîzînd Zahar Vasilievici.

Dar în jurul lui era o linişte adîncă ; din stradă nu se auzea cum se rostogolesc pe podea bărbaţii aruncaţi din pat de nevestele încălzite de somn.

Deodată, tresări şi se ridică în coate — nişte împuşcături bubuiră iute una după alta şi desluşi o rumoare îndepărtată, ca un vuiet de spaimă.

Filat, care nu avea conştiinţa propriului său eu şi nu trecuse niciodată dincolo de hotarele sloboziei, nu păstra întipărite în minte decît locurile copilăriei sale, unde crescuse lîngă maică-sa. Muncind mereu, creierul său nu avusese timp de alte gînduri şi, încetul cu încetul, se dezvăţase, fără să vrea, de orice cugetare ; mai tîrziu, cînd voise şi el să gîndească, îşi dăduse seama că nu putea : de atîta nefolosinţă, capul îi rămăsese prost pe veci.

Tocmai de aceea tresărise acum, speriat de împuşcăturile neînţelese. În legătură cu războiul ştia numai că nu şi-l poate închipui în nici un fel, oricît s-ar strădui Mişa să-l lămurească.

Trosnetul armelor nu se mai auzea, dar acum se desluşeau clar ţipete de oameni. Filat îşi dădu seama că în gară se petrecea ceva.

Cerul era plin de stele, şi Filat îl cercetă cu atenţie. Un vis vechi îl făcea să se uite la el întotdeauna cu luare-aminte, nădăjduia să zărească o stea în clipa cînd se rupea din locul ei şi pornea în zbor prin hău. Stelele căzătoare îl tulburaseră din copilărie, dar nu avusese niciodată parte să vadă vreuna în clipa cînd se desprindea din cer.

Dimineaţa, Makar s-a întors fără cărbuni şi îngîndurat :

— Nu mai avem ţar de mult, iar pe calea ferată îşi fac de cap dezertorii... Noi, de-aici, nu ştim nimic ; poporul cară traversele de la gară, pune mîna pe locomotive, cică să le dea la arteluri...

Vestea era prea greu de înţeles pentru Filat, aşa că nu l-a năucit ca pe Makar ; a tăcut doar, cuprins de o oarecare curiozitate. Presimţea vag că toate gardurile, găleţile, hamurile şi celelalte angarale vor rămîne pe veci în sat şi o să le repare careva.

Scanned with CamScanner

Către seară, după ce şi-a terminat treburile, Filat a pornit spre casa Naşului, dar în drum s-a întîlnit cu el şi cu Mişa. Acesta din urmă era plin de voie bună şi-avea la subsuoară o pîine întreagă, iar Ignat Porfirîci părea foarte emoţionat.

— Plecăm din sat, Filat ! îi spuse el cu tristeţe. Rămîi cu bine, că cei de pe-aici nu mai au nevoie de noi.

— Sînt oameni de nimic, zise Mişa, ameninţător. Au pus mîna pe pămînt, mitocanii dracului, şi hălăduiesc în pace, iar la tine nu se uită nimeni — n-ai decît să baţi drumurile, fă-te vagabond !

Filat îi petrecu pînă la gară, unde-şi luă rămas bun :

— Poate că te mai întorci vreodată, Ignat Porfirîci. Poate că mai treci prin sat.

Se uita la ei cu o întristare supusă, fără să ştie cum să-şi mai uşureze durerea despărţirii.

Naşul se înduioşă şi el. La sfîrşitul drumului, îl îmbrăţişă pe Filat şi-l sărută, înţepîndu-i cu mustaţa buzele uscate şi scorojite, pe care nu le mai sărutase decît maică-sa, pe cînd era copil. Speriat de sărutul acesta, Filat îşi încreţise jalnic faţa, străduindu-se să-şi ţină lacrimile neaşteptate şi neobişnuite pentru el.

— Te-ai şi pleoştit, muiere, şi credeam că eşti bărbat ! spuse trist Mişa, trăgîndu-l de mînecă pe însoţitorul său. Ce-i mai faci inimă rea omului ? Lasă-l, că-şi găseşte alţi prieteni ! Aşa-i el, zănatic !

Filat nu se îndreptă spre casa lui Makar, ci mai făcu un ocol, abătîndu-se, cu inima grea de tristeţe, pe la groapa de gunoi. Cocioaba lui Ignat Porfirîci era pustie şi tăcută, iar lui Filat i se păru că pînă şi pereţii şi ferestrele tînjesc de dor în singurătate după cei plecaţi. Căsuţa pustie, care mai păstra mirosul oamenilor plecaţi pentru totdeauna, rămăsese vie şi scumpă inimii sale. Zăbovi o vreme în picioare, îşi puse palma pe clanţa cuprinsă cu mîna zi de zi de prietenul său, se uită la cîmpul din jur, la care se uitase şi Ignat Porfirîci ; se întinse pe jos, unde dormiseră ei toată iarna aceea mohorîtă, şi-şi întoarse faţa, doborît de o deznădejde surdă ce nu putea fi alungată de nici o consolare.

În fiecare zi se ducea la groapa de gunoi şi privea căsuţa de departe, înduioşat şi plin de dragoste. Aştepta prosteşte să se deschidă uşa, şi Ignat Porfirîci să iasă afară cu ţigara-n gură, zicînd :

Scanned with CamScanner

— Intră-n casă, Filat, ce stai acolo, în bătaia vîntului ?! Oricînd eşti binevenit, om smerit.

Uneori, în gară, noaptea, se auzeau împuşcături. Slobozia se aproviziona, storcînd în grabă tot ce mai datorau ţăranii din recolta anului trecut. Zahar Vasilievici s-a dus în sat la arendaşul său.

— Vremurile sînt nesigure, Prohor, a zis el, şi tu mi-ai mai rămas dator patruzeci de puduri de mei cojit. Să mi le-aduci cît sînt drumurile-ngheţate, că se lasă curînd moina şi pînă la duminica Tomii nu se mai zvîntă pămîntul.

— Apăi nici eu nu mai ştiu ce să fac, Zahar Vasilievici, a răspuns Prohor cu îndoială, cu aceeaşi bună-cuviinţă de totdeauna. Lumea cuvîntă că de-acu pămîntul o să rămînă pe degeaba ţăranului, aşa că să mai aşteptăm cu ce mai avem de dat.

Zahar Vasilievici clipea des de mînie, simţind cum îi clocoteşte-n urechi sîngele înfierbîntat. Dar vorbea domol şi căuta să-l convingă pe ţăran, luîndu-l în zeflemea :

— Puterea cea nouă nu-i mai proastă la cap decît cea veche, Prohor ! Tu vezi doar că i-au dat afară pe cei nătîngi şi i-au pus în locul lor pe moşieri ; acum or să ţină pămîntul şi mai bine în stăpînirea lor ! Şi pe bună dreptate, că doar nici tu nu ţi-ai dărui lotul vecinului ! Revoluţia înseamnă c-a adus libertatea — atît, încolo n-are nimic de-a face cu proprietatea. Cum a fost, aşa rămîne !

— Lotul n-ar fi cine ştie ce ! răspunse acesta, pe gînduri. Nu de el e vorba. Da uite ce mi-a spus un soldat, că să nu mai plătesc arendă în ruptul capului, altfel puterea cea nouă se duce de rîpă şi-o luăm iar de la început cu războiul...

— Războiul nu se opreşte ! zise Zahar Vasilievici, cu hotărîre. Ţine pînă-l dăm gata pe neamţ ! Cît despre pămînt, nu sînt nici un fel de drepturi noi, nici să nu te gîndeşti la una ca asta ! Şi cu meiul să nu mai zăboveşti, altminteri dau pămîntul la anul celor din cătune, că-s oameni mai de-nţeles...

— D-apăi cum binevoiţi ! Iar cu meiul nu vă mai amîn ; de îndată ce-mi pun căruţa pe roate, mă şi reped la slobozie... Geaba ne luăm după flecăreala oamenilor ; nimeni nu ştie cum şi ce fel o să fie ! Mîine mă reped pe jos pînă la gară, să-i mai descos pe soldaţi !

Scanned with CamScanner

— Du-te, du-te de-i întreabă, că ai şi picioare, şi cap, şi cui îi pasă de ele ! se supără pînă la urmă Zahar Vasilievici, luîndu-şi rămas bun.

Printre surugiii din slobozie se stîrni o adevărată vîlvă ; primarul chema lumea la adunare la fiecare două zile, canalizînd nemulţumirile pe făgaşul legal :

— De pe front năvălesc încoace puhoaie de dezertori afurisiţi, duşmanul patriei dă buzna în pravoslavnica noastră ţară. Acuşi ce-i de făcut, oameni buni, că pînă şi ţăranii şi-au pierdut obrazul şi umblă să pună mîna pe pămînt străin ! Eu zic că-n lege nu e o asemenea rînduială. Şi pentru a stăvili aceste neruşinate samavolnicii, trebuie să trimitem toţi o jalbă la gubernie, pentru ca cei de acolo să ştie ce se petrece pe aici, şi s-o iscălim toţi cu numele nostru întreg şi citeţ !

Filat trăia fără chef şi fără tragere de inimă. De cînd plecase Ignat Porfirîci, viaţa pierduse pentru el orice sens. Erau vremuri grele, şi Makar, nemaiavînd de lucru, îi dădu curînd drumul. „Vezi şi tu că stăm amîndoi cu mîinile-n sîn, şi asta nu se cuvine. Aşa că du-te şi caută cîte-o treabă pe la curţile oamenilor !“

VII

Cam pe la mijlocul sloboziei era o casă veche cu un cat. Lîngă ea fusese săpată o fîntînă, iar alăturea se întocmise o magazie rotundă — o temniţă de cal. În temniţa asta, pe loc strîmt, un cal se învîrtea cît era ziulica de lungă, înhămat la o roată de lemn, pe care se înfăşurau şi se desfăşurau frînghiile, scoţînd apă din puţ cu ciuturile. Apa se răsturna într-un hîrdău mare, iar din hîrdău curgea în jgheaburi. Ţăranii care veneau la tîrg în slobozie adăpau din ele caii, plătind cîte o copeică de cap, iar oamenii îşi astîmpărau setea pe degeaba.

În casa cu un cat locuia proprietarul puţului, Spiridon Matveici Suhorukov, cu nevasta lui, Marfa Alexeevna, şi cu doi băieţaşi.

Scanned with CamScanner

La despărţire, Makar îl ospătase bine pe Filat, şi acesta, sătul, se abătu pe la puţ să bea apă. Dar din hîrdău nu curgea nimic, şi în uşa magaziei întunecoase stătea Spiridon Matveici, uitîndu-se la el cu ochi răi.

— N-ai săpat la puţ, dar de băut vrei să bei, bagabondule ! Ia vino-ncoace !

Filat îi dădu ascultare.

— Încotro ? îl întrebă Spiridon Matveici.

— După lucru !

Stăpînul puţului se mai îmbună oleacă :

— Tot umblaţi teleleu, mama voastră, şi faceţi umbră pămîntului degeaba ! Vino de munceşte pe lîngă calul meu, că sluga mea s-a dus în sat să facă pe răsculatul !

Filat se pomeni în magazia întunecoasă, în care stătea un cal slab, cu ochii închişi.

— Să plescăi din limbă, ca să umble mereu, îi spuse stăpînul. Dar între timp să te mai uiţi şi pe-afară : să nu laşi lumea să adape fără plată — iei cîte-o copeică de car, chiar şi două !

Calul porni agale în cerc, şi de sforţare sîngele îi umflă vinele de sub pielea slabă. Cîteodată rămînea locului ; atunci, Filat îl îndemna plescăind din limbă, şi calul pornea din nou să tragă la roată.

Ceasurile se scurgeau în întuneric, şi pe Filat îl cuprinse o tristeţe înăbuşitoare şi neogoită. Ieşea afară, asculta cum pocnesc, răsturnîndu-se în hîrdău, ciuturile pline şi privea strada pustie şi tăcută. Se uita la cîmpul fără de margini peste care primăvara îşi vărsa lumina, însă nici pe el nu se vedea ţipenie de om. Se gîndea cu tristeţe la Ignat Porfirîci, dar soarta calului care scotea mereu apa din puţ, fiind şi mai jalnică, se simţea oarecum mai împăcat.

Noaptea se odihnea într-o cămăruţă despărţită printr-un perete de iatacul stăpînilor. Nemaifiind deprins să doarmă în casă, îl chinuia zăpuşeala, şi bagdadia-l speria ; i se părea că ori de cîte ori închide ochii, se lasă în jos spre el.

Colţul ierbii răsărea de peste tot în întîmpinarea verii, care se împodobea cu florile tinereţii sale. Livezile se ruşinaseră deodată şi se acoperiseră în grabă cu frunziş. Pămîntul mirosea aţîţător şi înfrigurat, de parcă voia să nască o viaţă veşnică, neobişnuită, luna lumina ca o flacără de pe mormîntul

Scanned with CamScanner

unor morţi dragi, ori ca un felinar atîrnat deasupra tuturor drumurilor pe care se întîlnesc şi se despart oamenii.

Filat mîna calul cu multă milă, stînd îngîndurat în magazia lui întunecată. Animalul se deprinsese cu el şi umbla fără a mai fi îndemnat, aşa că Filat îşi petrecea zilele de capul lui, fără nici o treabă, încasînd doar din cînd în cînd cîţiva bănuţi de pe la ţăranii veniţi la adăpătoare. Gîndurile grele şi melancolia răsar mai cu osebire în mintea omului fără treabă ori leneş, întocmai ca buruienile de pe pîrloage. Aşa se întîmpla şi cu Filat ; dar creierul lui, învelit în slănina netulburată a trîndăviei, îşi închipuia cîte ceva nelămurit, uriaş şi înspăimîntător, ca prima frămîntare a munţilor împietriţi în cristale în strînsoarea din jur şi în uitarea cea dintîi. Aşa că, în clipa cînd în mintea lui Filat tresărea un gînd, el îi şi auzea vuietul în inimă.

Uneori i se părea că dacă ar gîndi limpede şi curgător ca alţii, i-ar veni mai uşor să învingă apăsarea din suflet, născută din chemarea nelămurită a unui dor. Chemarea aceasta o auzea mereu, şi seara se prefăcea într-o voce limpede, rostind vorbe grele de înţeles. Însă creierul lui nu gîndea, ci scrîşnea doar, căci limpedele izvor al conştiinţei sale fusese astupat pe veci şi nu se lăsa influenţat de iureşul simţămintelor lui tulburi. Atunci, Filat se întorcea la cal şi-l ajuta, împingînd la roată. După ce făcea astfel vreo zece ocoluri, se simţea cuprins de o ameţeală legănătoare şi pornea să bea apă rece. Îi plăcea să bea mult, căci apa, cu prospeţimea şi limpezimea ei, îi liniştea, binefăcătoare, sufletul. Îl simţea ca un fel de nod în gît şi uneori îşi mîngîia beregata cînd îi era urît de atîta singurătate şi de dorul de Ignat Porfirîci.

În magazie venea ades Vaska, un băieţaş de opt ani, fiul lui Spiridon Matveici, isteţ şi cam obraznic. Filat îl mîngîia pe cap şi-i povestea cîte ceva. Copilul povestea şi el, dar lucruri mai neaşteptate :

— Filat, maică-mea iar s-a pus pe oală, şi tata a suduit...

— Las-o-n pace, Vaska, o fi bolnavă şi se teme c-o fi vînt în curte ! zicea Filat.

— Ba nu, s-a pus dinadins, ca să-mpută casa, în necazul tatei. E nebună, zău !

Filat schimba vorba, povestind despre Naşul şi soldatul Mişa, dar băiatul îl asculta cît îl asculta, şi-apoi îşi amintea iar de-ale lui :

Scanned with CamScanner

— Aseară, mama a vărsat oala cu ciorbă, şi tata i-a tras una cu cociorva-n burtă... Mama a ţipat, zicînd că dă roşu, zău aşa ! Iar tata i-a spus : „Atunci ai cu ce vopsi acoperişul, tîrfo". Dar mama nu s-a suit în pod, ci s-a culcat în pat şi a-nceput a plînge ! Aşa e ea, mereu se preface !

Filat era tare amărît de vorbele băiatului şi-şi zicea : „Iată, acuma sîntem trei : calul, eu şi mama acestui copil. Amarul s-a dat în trei şi fiecare s-a ales cu o parte mai mică."

Într-o zi, Vaska năvăli dis-de-dimineaţă în magazie, strigînd :

— Filat, vino de vezi : mama iar s-a pus pe şezut în tindă, iar tata a mîncat toată kaşa în curte, fără să ne lase nici un pic !

Filat se strădui să-l liniştească, dar se simţea tare stînjenit.

După-masă, intră în casă. Trebuia să ia nişte bani de la Spiridon Matveici, ca să cumpere frînghie nouă pentru una din ciuturi.

Din tindă, îl auzi pe Vaska ţipînd sălbatic şi dispreţuitor, iar pe mama lui, încercînd să-l domolească în şoaptă, probabil zadarnic.

— Dă-mi lumînarea, otravo ! striga copilul ameninţător, ca un om mare. N-auzi ? Îmi dai ori ba ? ! Cît să mai aştept ? Că de nu, odată trîntesc samovarul jos, vită-ncălţată ce eşti !

Maică-sa îi răspundea grăbită, încet şi speriată :

— Potoleşte-te, Vaska ! Îţi găsesc acuşi o lumînare, că doar pe cealaltă ai ars-o tu aseară... Mă duc după pîine şi-ţi cumpăr alta...

— Las-că ştiu eu, ai dosit-o, diavoliţă blestemată, zbiera Vaska răguşit, hurducăind cu ceva prin casă, pesemne cu samovarul.

— Înţelege, Vasea, că nu mai am nici o lumînare, îţi cumpăr...

— Ba să mi-o dai acuşi ! Că de nu...

Se auzi un zgomot de aramă şi şuierul apei fierbinţi. Copilul trăsese jos samovarul.

— Ţi-am spus să-mi dai, dar n-ai vrut ! o lămuri mai liniştit băiatul.

Filat deschise uşa încet şi intră în bucătărie, cu inima ticăind şi cu obrajii roşii de ruşine.

Tînăra femeie plîngea, şezînd pe un taburel şi ştergîndu-şi ochii cu un colţ al bluzei.

Scanned with CamScanner

Vaska se uita supărat la apa fiartă care curgea din samovar. În primele clipe nu-l observă pe Filat, dar cînd îl văzu, îi zise mamei sale :

— Aha ! Vezi ce-ai făcut ? Te spun eu tatei : abia am cositorit samovarul şi-l trînteşti pe jos ! Las-că vine tata acasă şi-ţi arată el ţie.

Femeia plîngea în tăcere. Filat, mai speriat decît băiatul şi decît mama acestuia, uită cu totul pentru ce venise. Femeia îşi aruncă o clipă asupra lui privirea sălbăticită a ochilor ei negri, apoi şi-o ascunse din nou sub pleoape. Era slăbuţă şi foarte frumoasă : oacheşă, chinuită, cu un obraz în care ochii, gura, nasul şi urechile păreau nişte podoabe. Nu puteai înţelege cum scăpaseră toate acestea neatinse, după naşteri, chinul cu copiii, cu un soţ atît de rău şi cu o soartă aşa de grea.

Celălalt băieţaş, mai mic decît Vaska, şedea într-un colţ, plîngînd în tăcere ca maică-sa. Filat băgă de seamă că acesta semăna mai mult cu mama lui, negricios cum era, cu o feţişoară dulce şi speriată, de parcă se aştepta mereu să fie lovit.

Văzînd că Spiridon Matveici nu era acasă, Filat plecă fără o vorbă.

În zilele de sărbători mari, Filat se ducea la Makar sau ieşea afară la cîmp. Makar spunea că revoluţia îi ocolise ca o ploaie, fără să se atingă de Slobozia Surugiilor, şi că acum nici nu se vedea, nici nu se mai auzea nimic, poate că se sfîrşise totul, ori turna cu găleata cine ştie pe unde.

— Pentru noi e totuna ! zicea Makar. Că bogăţia oricum n-o să se ajungă pentru toţi ; da curînd o să rămînem fără pîine si se potolesc toate singure.

— Dar prin gară tot mai trece lumea ? îl întrebă Filat.

— Trece mereu ! Vin puhoi, ca năucii ; tot războiul dă năvală către case ! Că doar n-or să se bată la nesfîrşit, s-au săturat oamenii de atîta suferinţă, şi-acum nu poţi să le zici nici dă-te mai încolo, că odată se zborşesc !

Filat stătea la Makar pînă tîrziu, tot întrebînd de una şi de alta, pînă cînd acesta începea să caşte şi să-l îndemne :

— Mai bine te-ai duce, Filat, că se cuvine să ne odihnim şi noi ; pe mine încaltea m-a răzbit oboseala.

Filat pleca, şi iar se închidea în muţenia lui pînă la o altă zi de sărbătoare.

Scanned with CamScanner

Lumina verde a verii se întuneca şi bătea în albastru — culoarea maturităţii şi a fertilităţii biruitoare. Filat o privea, zicîndu-şi : „În curînd or să înceapă a se micşora amiezile cele lungi, vara va îmbătrîni şi se va face cafenie, apoi galbenă şi aurie, căci aşa încărunţeşte firea. Atunci slobozia o să se retragă iar prin case, o să-şi închidă obloanele la patru după-amiază şi-o să aprindă lămpile de gaz."

Surugiii numărau zilele pînă la strînsul recoltei, dînd cu bobii să ghicească dacă ţăranii or să aducă arenda ori nu. Spiridon Matveici era om rău, nemilos cu nevasta, dar avea minte ascuţită cînd stătea de vorbă cu vecinii la fîntînă.

Surugiii veneau anume să-l întrebe ce gîndeşte cu privire la pămîntul său.

— S-a sfîrşit cu el ! a răspuns Spiridon Matveici. Mi l-au luat ţăranii cu japca, drept răsplată pentru război...

— D-apăi, Spiridon Matveici, drepturile cele noi n-au ieşit încă ! a zis unul dintre surugii, încercînd să-l convingă, dar să se convingă şi pe sine. L-au luat cu anapsîna, doar nu după lege !

Spiridon Matveici se uită mohorît la capul acestuia, pe care nu se mai vedea decît un chenar de păr. Prostia omenească trezea în el din totdeauna un val de mînie grea.

— Se vede că nu de prea multă minte ţi-ai pierdut părul, Eremei Frolîci ! Anapsîna nu se arată decît cînd nu are a se mai teme de puterea împărăţiei ; şi-acum ce împărăţie mai avem noi ? Ăştia gîndeau să împartă prin sate pînă şi locomotivele, darămite pămîntul, şi pămîntul este cel mai prima !

— Adică, le-a sunat ceasul de apoi surugiilor ? îl întrebă domol Eremei Frolîci.

Spiridon Matveici zise grav şi trist :

— Să mai zăbovim puţin cu moartea, Eremei. Că pînă la urmă ne-om răfui noi şi cu ei.

— Dar ce zici, cu arenda cum rămîne ? S-o mai aşteptăm anul ăsta, ori tocmai la anul ?

— Să n-o mai aşteptaţi de loc ! Nici să nu vă mai gîndiţi la ea, că ţăranul nu mai plăteşte arendă. Găsiţi-vă şi voi altă treabă.

Filat îi asculta şi începea a cuprinde înţelesul simplu al revoluţiei : luarea pămînturilor. Băgase mai demult de seamă că pe surugii îi stăpînea o supărare ascunsă şi îndîrjită, dar şi o mare îngrijorare şi teamă. Însă în timp ce teama lor creş-

Scanned with CamScanner

tea zi de zi, ura se topea, prefăcîndu-se într-o tristeţe smerită, fiindcă lucrurile se petreceau cu ţăranii tocmai pe dos : supărarea lor crescuse, transformîndu-se într-o îndîrjire plină de mînie, care-i făcea să se ridice împotriva moşierilor, pîrjolind şi distrugînd.

O vreme, surugiii crezură că sunase şi ceasul sloboziei lor, dar apoi înţeleseră că nu erau decît nişte mici proprietari agricoli, iar ţăranii aveau destulă bătaie de cap şi fără ei.

Filat privea în jurul lui mai cu luare-aminte, cu toate că nu se aştepta la nimic mai bun pentru el. Ştia că porţile n-or să se deschidă singure, ca să-l primească, şi că iarna o s-o ducă iar greu, mult mai greu decît anul trecut ! Atunci îl avusese cel puţin pe Ignat Porfirîci... Dar îl cuprinsese pe nesimţite un dor de ducă : nădăjduia că acum n-o să mai moară de foame, chiar dacă ar părăsi slobozia, deşi era convins că înainte aşa i s-ar fi întîmplat. Frica neîntreruptă din sufletul lui că nu avea cu ce să-şi ducă viaţa, care se prefăcuse cu trecerea anilor în blîndeţe, se destrăma înlăuntrul său, singură, şi cele dintîi dorinţi tulburătoare îi încălzeau tot mai mult inima. Nu ştia nici el ce anume dorea. Cîteodată ar fi vrut să se afle în mijlocul unei mulţimi de oameni, să vorbească despre cîte-n lună şi-n stele, despre lumea întreagă, aşa cum şi-o închipuise el în singurătatea sa. Altădată îi venea să plece şi să uite pe veci Slobozia Surugiilor, cei treizeci de ani de viaţă întunecată, şi să se lase purtat de dorul acela nespus al inimii, care-l cuprinde pesemne o dată pe fiecare om, chemîndu-l undeva, în negurile soartei sale.

Ca orice om care munceşte mult, nu era în stare să prindă gîndul într-o clipă, fără pregătire. Întîi simţea ceva nelămurit, apoi senzaţiile îi năvăleau în cap, răsturnînd şi transformînd delicata întocmire a minţii. La început, simţămîntul ce-l cuprindea îi cutremura atît de violent gîndul, încît acesta se năştea cu chip de monstru, cu neputinţă de exprimat în cuvinte sau de înţeles. Capul nu era încă în stare să răspundă simţămîntului acela tulbure, şi Filat îşi pierdu echilibrul vieţii.

Acum se ducea rar de tot pe la casa lui Ignat Porfirîci : în ea intraseră iar nişte cerşetori şi pribegi, care pîngăriseră pînă şi groapa de gunoaie. Dorul de prietenul pierdut era năpădit de buruiana tristelor amintiri, care aproape că nici

Scanned with CamScanner

nu-l mai chinuiau. Casa nu-l mai atrăgea prin amintirile ce-l legau de ea, ci-l îndemna să-i urmeze pe cei ce-l părăsiseră. Părea că-l încurajează şi-l înviorează, luminîndu-i vremea petrecută în slobozie, de parcă erau cele din urmă zile din viaţa lui pe care putea să le trăiască aşa cum dădea Dumnezeu.

VIII

Veni toamna, trecînd cu paşii ei peste frunzele căzute, moi, şi păstrînd îndelung pămîntul uscat şi cerul senin. Ogoarele despuiate de grîne păreau pustii, răcoroase, şi deasupra lor pluteau funigei abia întrezăriţi. Cerul strălucea albastru, ca fundul unei cupe deşertate de o gură lacomă. Se petreceau lucruri înduioşătoare şi zguduitoare, dintre cele ce stau la temelia lumii, dar nu se repetă întocmai niciodată şi stîrnesc mereu uimire. Omul din fundul şi străfundul pămîntului descoperă zi de zi, mereu, lumina senină de deasupra capului său şi soarbe sîngele unor nădejdi uluitoare.

Lui Filat îi era dragă toamna ; el nu se temea de ea cum nu te temi de venirea iernii. Cerul era mai înalt, văzduhul mai necuprins şi i se părea că respiră mai uşor. Şi în anul acesta contempla toamna atît de cunoscută şi totuşi mereu nouă, trăgînd uşor cu urechea la îngrijorările surugiilor. Dar ei nu erau prea îngrijoraţi, mai mult umblau să afle ce se petrece-n lume şi-şi împărtăşeau unii altora cele auzite. Tot mai credeau că revoluţia nu era decît o născocire prostească şi nu se temeau de ea.

La început se spusese că pămîntul va fi înapoiat surugiilor, că s-ar fi făcut o lege nouă şi temeinică şi că nemţii mănîncă iar bătaie. Apoi toate zvonurile astea fuseseră date uitării, şi lumea dezlănţuită se zbuciuma pe undeva în tăcere, fără ca glasul ei să străbată pînă în aşezarea lor.

Se strîngeau grămadă şi se duceau la gară, să-l întrebe pe acar dacă nu venise clipa să scoată şinele şi să împartă poporului averea gării. Acarul le spunea să mai aibă puţină răbdare, că tot acolo o să se ajungă ; cînd o fi să fie, se repede el

Scanned with CamScanner

pînă-n slobozie să le spună. Ei au luat atunci din stivă, cîte doi, o traversă şi au dus-o acasă, făcîndu-le oarecum o bucurie nevestelor. Totdeauna erau foarte mulţumiţi cînd se alegeau cu cîte ceva pe degeaba, chiar atunci cînd obiectele căpătate nu le foloseau în nici un fel în gospodărie. În schimb, nu le plăcea să cumpere nimic, totdeauna li se părea că preţurile sînt prea ridicate. Era un obicei din vechi, făcea parte din firea lor.

Doar surugiii aveau toată hrana de peste an de la ţărani, pe de-a gata, reprezentînd arenda pămîntului, iar casele erau proprietatea lor ; hainele însă dădeau prilej de întristare şi certuri de familie, fiind siliţi, deşi rar, să le cumpere pe bani.

Într-o duminică, bătrînele s-au adunat după liturghie în pridvorul bisericii şi au ieşit grămadă afară din sat. Îşi pregătiseră din vreme desagi cu mîncare de post, se înţeleseseră cu preotul şi porniseră în procesiune la mănăstirea Sfîntului Ioachim. Filat tocmai fusese în marginea sloboziei să încaseze de la un surugiu nişte bani datoraţi stăpînului său, dar nu făcuse nici o ispravă : surugiul, om văduv şi singur pe lume, se dusese la călugărie, lăsîndu-şi gospodăria soacrei. Filat văzu o mulţime de băbuţe umblînd încet şi se sperie ca de întruchiparea ursitei lui rele. Bătrînele umblau vorbind în şoaptă, cu părul lor rar, parcă fără viaţă, despletit. Picioarele şi le tîrau prin nisip, ridicîndu-şi fustele să nu facă praf şi dezgolindu-şi ciolanele colţuroase, slabe şi reci. Popa mergea în frunte fără să se uite în urmă, la însoţitoarele lui : nu era încă bătrîn, dar fusese speriat de viaţă. Bătrînele coborîră rîpa de lîngă slobozie şi dispărură după tufişuri. Uitîndu-se la urmele tîrligilor lor, făcuţi chiar de ele, Filat îşi aminti, nu ştia nici el de ce, de sicriele pe care surugiii foarte bătrîni şi le întocmeau din timp — ca să fie — păstrîndu-le cu sfinţenie în podul casei. Femeile însă, oricît de bătrîne, nu-şi comandau niciodată dinainte sicriul, şi cînd mureau erau îmbrăcate în rochiile lor vechi, de mireasă.

Surugiii care fuseseră pe front şi scăpaseră cu viaţă se întorseseră acasă. Fiecare povestea altceva despre revoluţie : unii ziceau că se răsculaseră evreii şi nimiceau toate neamurile, ca să rămînă ei singuri pe pămînt şi să pună mîna pe el ; alţii, că golănimea îi taie pe cei bogaţi, aşa că ar trebui să se grăbească să prade moşiile şi oraşele, cît mai era ceva de găsit.

Scanned with CamScanner

Cei mai vîrstnici îi îndemnau pe oameni să se roage la Dumnezeu, lămurindu-i că în Biblie vremurile de azi erau prezise întocmai ; atîta numai că omul trebuie să se roage cu atîta osîrdie, încît sudoarea să i se prefacă-n sînge şi atunci acela se va face duh.

— Încearcă tu să te rogi pînă-ţi dă sîngele ! îi spunea Spiridon Matveici cu gînd viclean cîte unui propovăduitor de acesta. Şi noi o să vedem dacă duhul tău o să se simtă bine cînd o să-ţi dai suflarea.

— Uite c-o să-ncerc şi-o să mă simt mai bine ! răspundea cu înflăcărare cîte un surugiu mai bătrîn. Iar tu încearcă-ţi inima. Ce, îţi place cumva viaţa de azi ? Nici tu sătul, nici tu flămînd, oamenii se mănîncă între ei, pe ţar l-au spurcat, au zdruncinat chiar şi puterea dumnezeiască... Uită-te, uită-te, chiar şi cerul se clatină deasupra capului tău !...

Spiridon Matveici se uita la cer :

— Nu-l văd clătinîndu-se. Ce, crezi că lui Dumnezeu deasta-i arde, să se ţină de asemenea nimicuri ? Ia te uită la el ce grozav se crede ! Că Dumnezeu n-o avea altă treabă decît să-i poarte lui de grijă !

— Nu mă cred de loc grozav, dar am şi eu un suflet şi-i un bun al lui Dumnezeu ! răspundea mînios bătrînul.

— Apoi vezi să nu-ţi vadă bunul ăsta careva, că odată vine un ţăran ori alt golan şi ţi-l ia. Doar ştii în ce vremuri trăim !

Acum Spiridon Matveici o ducea prost, şi Filat vedea asta. Dar mai vedea că e şi omul cel mai potolit din toată slobozia. Într-adevăr, răbda şi nu se mînia, gîndind că, altă scăpare nemaifiind, zbuciumul nu-şi mai are rostul. Înainte de război avusese o prăvălie mare şi se îmbogăţise, dar izbucnise un incendiu şi arsese dimpreună cu casa pînă-n temelii. El făcuse faţă nenorocirii, vînzînd jumătate din pămînt, şi cu banii luaţi îşi ridicase în grabă o casă nouă şi cumpărase un puţ. Se spune că în incendiul acesta pierduse o fată pe care o avea de la nevasta lui dintîi şi că, deznădăjduit, renunţase prea curînd la stingerea focului, socotind că averea nu-i mai era de nici un folos de vreme ce-i pierise copilul. Din anul acela i se închisese şi inima ; începuse să fie aspru şi lipsit de bunăvoinţă cu oamenii, de parcă-i erau toţi duşmani.

Scanned with CamScanner

Pe soţia lui de-acum o iubea (Filat vedea că-i poartă de grijă într-ascuns), dar nu-şi putea stăpîni firea năprasnică şi o bătea fără pricină cu ce apuca, chinuindu-se şi perpelindu-se singur. Nu femeia era de vină, ci durerea lui adîncă şi ascunsă, ce se prefăcuse-n boală. Spiridon Matveici ştia că are o nevastă foarte bună şi foarte frumoasă şi, după ce-i trăgea o bătaie amarnică, intra de multe ori în magazie, şi în vreme ce-şi mîngîia calul, din ochi îi curgeau lacrimi fierbinţi. Dacă Filat se nimerea prin apropiere, îl alunga :

— Ia du-te-afară, Filat. S-au strîns ţăranii cu carele şi pleacă fără să plătească !

Filat ieşea şi dădea cu ochii de cîte un sărăntoc în haine ostăşeşti, stîmpărîndu-şi setea din căuşul mîinii cu apa din adăpătoarea cailor.

Curînd, vara s-a domolit de tot, şi cerul învăluit în nori groşi şi-a pierdut întreaga-i strălucire.

Prin bezna unei nopţi, cînd pămîntul părea că se înecase în străfundul u[illegible] puţ, de la capătul celălalt al stepei s-a auzit bubuit de tunuri. Slobozia s-a trezit deodată, de la un sfîrşit la altul, a aprins candelele, şi gospodarii au strîns în juru-le familia deodată cuminţită.

Către dimineaţă, împuşcăturile au mai contenit, şi stepa neştiută s-a învăluit cu o negură tîrzie. În ziua aceea, locuitorii sloboziei nu au mîncat decît o singură dată, şi întrucît viitorul se înălţa ameninţător dinainte-le şi voiau să-l aştepte, se înfruptau din provizii cu economie, deşi se părea că fac un lucru fără noimă.

Seara a trecut prin aşezare, fără să se oprească, un detaşament de cazaci călare, cu patru tunuri. Unii dintre ei şi-au adăpat caii la Filat. Spiridon Matveici le-a vîndut puţin tutun şi a aflat că se întorceau acasă, dar sovietul din oraşul Luneveţk nu-i lăsase să treacă cu armele, poruncindu-le să le predea. Ei au refuzat, sovietul a trimis împotriva lor un detaşament, şi cazacii au primit lupta. Acum se îndreptau spre Don pe căi ocolite, prin vaduri seci şi cumpene de ape, ferindu-se de locurile populate de prin văile rîurilor unde se înfiinţaseră soviete.

— Şi cine a intrat în soviete ? îi întrebă Spiridon Matveici.

— Cine ştie ! răspunse nepăsător un cazac, încălecînd pe cal. Se zice că n-ar fi alcătuite decît din argaţi şi venetici de prin alte oraşe, o adunătură de străini !

Scanned with CamScanner

— De felul ăstuia ? întrebă Spiridon Matveici, făcînd un semn spre Filat, ale cărui haine, de vechime, abia de se mai ţineau pe el.

Cazacul dădu pinteni calului, uitîndu-se înapoi :

— Da, da, din nişte sărăntoci ca el.

Intr-un tîrziu, clopotul de la biserică a sunat prelung, chemîndu-i la vecernie pe toţi cei mîhniţi, pe toţi cei ce-şi irosiseră viaţa, pe cei în sufletul cărora pleoapele stăteau să se închidă peste o inimă deznădăjduită. Fumul lumînărilor şi oftările pline de tristeţe străbăteau pridvorul, înălţîndu-se în văzduh ca un pîrîu cărunt şi ofilit. Stînd pe două rînduri, cerşetorii, de mulţi ce erau, se luau la ceartă şi numărau rugăciunile ce mai rămăseseră pînă la sfîrşitul slujbei. Cîntările triste ale corului de orbi se prelingeau afară, amestecîndu-se cu foşnetul domol al copacilor morţi. Uneori, cînta solista cea oarbă, şi rugăciunea se transforma, supusă, în nemîngîiată deznădejde, care-i făcea pînă şi pe cerşetori să-şi curme sfada şi să tacă înduioşaţi.

După sfîrşitul slujbei, oamenii uitau numaidecît tot, prea prinşi de nevoile care nu le dădeau răgaz. O muiere isteaţă, părăsind pridvorul bisericii, îşi mustra bărbatul :

— Bărbaţi sînteţi voi ? Staţi şi vă tînguiţi laolaltă cu muierile ! Mai bine aţi pune mîna pe arme, aţi ascuţi nişte pari şi v-aţi duce-n sat să-i învăţaţi pe ţărani să se supună legilor ! Că de nu, or să vă ia şi casele, şi o să tot staţi rugîndu-vă la Dumnezeu şi grămădindu-vă prin preajma cazanului cu mîncare. Băşini de muiere ce sînteţi, Doamne iartă-mă !

Bărbatul tăcea, fornăind pe nas, ceea ce o înfuria şi mai mult.

— O-of, nătîngule ! Nu te-aş mai vedea ! urma ea, mînioasă, sporovăind tot drumul pînă acasă, fără să-şi fi descărcat năduful.

Surugiul se culca în graba mare, cu nasul la perete, numărînd ploşniţele care fugeau de colo, colo.

Spiridon Matveici se ducea foarte rar la biserică, dar şi atunci numai fiindcă-i plăceau cîntările. Cît despre Filat, nu se ducea de loc, din pricină, zicea el, că n-are ce-mbrăca.

Incet, încet, vremea se răcea, şi zilele pe care Filat le mai umbla cu calul în magazia lui le îndura greu. Nădragii i se subţiaseră, de nu mai ţineau peticele, te uitai prin ei ca prin

Scanned with CamScanner

sită şi erau cleioşi de sudoare, iar haina se făcuse un fel de flenderiţă şi n-avea cum să-i mai ţină de cald. Dar vedea că stăpînul său nu scotea din exploatarea puţului mai mult de vreo treizeci de copeici, că ţăranii nu mai veneau acum la slobozie şi-i era ruşine să-i ceară bani să-şi repare hainele. Ştia că, dacă-l alungă Spiridon Matveici, îi vine şi lui sfîrşitul : cine să-şi mai ia acum un argat, căci surugiii, pierzînd pămîntul, ajunseseră vai de capul lor.

Cînd Filat s-a sculat într-o dimineaţă şi a ieşit afară din bucătărie, i s-a arătat o lume cu desăvîrşire schimbată : căzuse cea dintîi zăpadă, ca puful. Pămîntul amorţise sub acoperămîntul lui de nea, într-o curăţie neclintită şi moartă. Copacii, aţipiţi pentru multă vreme, îşi lăsaseră crengile în jos, păstrînd cu grijă omătul de pe ele ; bolta plină de rezonanţă a cerului încremenise şi nimic nu se mai mişca. Filat îşi întipări talpa în zăpadă şi se întoarse în bucătărie.

Erau zorile unei dimineţi frumoase şi limpezi. Într-un ceas ca acesta simţi cum îţi clocoteşte sîngele-n vine şi creşte în tine deosebit de clară amintirea aproape ştearsă a vremii cînd tu însuţi ai fost vinovat şi i-ai pierdut pe alţii. Şi ţi se înroşesc obrajii de ruşine, cu toate că eşti singur şi n-are cine să te judece.

Filat şi-a amintit de mama lui, uitată în satul său şi moartă pe drum, cînd pornise să-şi caute scăparea pe lîngă fecior. Dar băiatul nu putea să-i fie de nici un folos : pe atunci ducea noaptea la păscut caii surugiilor şi mînca pe rînd la fiecare gospodar. Simbria — zece ruble pe vară — o căpăta numai toamna. Pe maică-sa au culeş-o de pe drum, au dus-o îndărăt, acasă, şi au îngropat-o, fără coşciug, nişte oameni buni. De atunci, Filat nu mai fusese în satul lui, căci în cei cincisprezece ani care trecuseră nu avusese niciodată trei zile libere de-a rîndul, nici haine cît de cît nezdrenţuite, ca să nu-i fie ruşine să se arate acolo. Acum, cei din locul său de baştină îl uitaseră de tot şi alt loc spre care să-l tragă inima, în afară de casa lui Ignat Porfirîci, nu mai avea.

În acea primă zi de ninsoare, Spiridon Matveici i-a spus că este nevoit să-şi vîndă calul, fiindcă nu mai scoate nimic de pe urma puţului, şi fînul este scump. Aşa că Filat să-şi caute alt loc, dar deocamdată mai poate locui în bucătărie, fără mîncare, că timpurile erau grele.

Scanned with CamScanner

Filat nu a mai scos o vorbă. După plecarea stăpînului, şi-a pipăit trupul care-l necăjea mereu cu dorinţa lui de a trăi. Nu-şi putea nicicum veni în fire.

Stăpînul şi-a dus calul în sat, şi spre seară s-a întors fără el. Filat a dat ocol fîntînii, pe urma lăsată de cal, cuprins aproape de acelaşi simţămînt pe care-l avusese în căsuţa pustie de la groapa de gunoaie după plecarea lui Ignat Porfirîci.

Mai petrecu acolo încă o noapte, fără să mănînce nimic iar dimineaţa plecă să se roage de Makar să-l tocmească. La fierărie nu era foc, zăpada îi troienise pe jumătate uşa, Makar răsucea o frînghie în şură, vorbind de unul singur. Filat auzi un crîmpei din vorba lui : cum că o frînghie nu-i ca salcia, creşte şi iarna...

Cînd îl văzu, Makar îi luă nădejdea chiar dintru început :

— Şi oamenilor mai acătării le-a sunat ceasul morţii, darămite unor prăpădiţi ca tine ; vouă nu vă mai rămîne decît să vă întindeţi în zăpadă şi să aşteptaţi sfîrşitul lumii !

Filat a pornit îndărăt spre poartă, dar, supărîndu-se pe neaşteptate, a zis din mers :

— Unora le-o aduce zăpada moartea, dar mie îmi aduce drum.

— Atunci dă-i drumul, mănînc-o şi încălzeşte-te cu ea ! curmă discuţia Makar, plin de năduf, vărsîndu-şi focul pe frînghia la care lucra. Lua-te-ar dracul, ştii să te rupi, şi cînd e vorba de cărat ceva, nu eşti bună de nimic !

Filat se simţea atît de sigur de el, de parcă avea casa lui, şi acolo, prînzul pregătit şi o nevastă. Nu se mai temea de foame şi pornise la drum fără să se mai ruşineze de loc de zdrenţele sale. „Nu eu sînt de vină c-o duc atît de rău, îşi zicea. Doar nu am venit pe lumea asta din vrerea mea, aşa că lumea să mă rabde şi pe mine, că eu nu vreau să mă chinuiesc."

Ajungînd la casa lui Astahov, Filat îl căută pe stăpînul ei şi-şi povesti necazul. Acesta îi ascultă păsul cu urechile lui surde şi înţelese ce voia :

— Cică ieri a murit paznicul cimitirului şi astăzi nu a avut cine să tragă clopotele de liturghie. N-ar fi rău să treci pe-acolo !

Nevasta lui Zahar Vasilievici spăla vasele. Auzind sfatul soţului său, se băgă şi ea în vorbă :

Scanned with CamScanner

— Ce tot îndrugi acolo cu paznicul ? A bătut dascălul clopotul, dar surd cum eşti, tu n-auzi nimic ! Şi-apoi, am aflat de la Nikitişna că l-au tocmit paznic pe Paşka-cizmarul.

— Aud ? Care Paşka ? întrebă Zahar Vasilievici, clipind din ochi de atîta încordare.

— Pe Paşka ! Ăl de are o soră, Lipka ! striga Nastasia Semionovna. Nu ţii minte ? Ăla de-a scos-o anul trecut din mormînt pe maică-sa, de i-a găsit părul şi oasele ! Acum ştii care ?

— Aha, spuse Zahar Vasilievici, pe Paşka ? Filat ar fi tras mai tare clopotele !

IX.

Ziua nu se sfîrşise încă, dar norii o întunecaseră, şi fulgi uşori şi rari de zăpadă porniseră în zbor prin văzduh. Undeva scîrţîia trist un oblon, mişcat de curentul stîrnit în curte, şi Filat îşi zicea că nici oblonul n-o duce prea bine cu viaţa.

Nimeni nu-l aştepta nicăieri, aşa că trebuia să se întoarcă la bucătăria lui Spiridon Matveici să mai petreacă acolo o noapte pe nemîncate.

Zicîndu-şi că e prea devreme, şi dacă se culcă de-acum n-o să poată dormi, porni spre groapa de gunoaie.

Casa lui Ignat Porfirîci părea tot atît de părăsită ca şi anul trecut. Dar spre ea duceau prin zăpadă mai multe cărări noi — erau urmele cerşetorilor care plecaseră la liturghie şi la vecernie.

Filat se opri puţin mai departe : tot n-or să-l lase cerşetorii să intre înăuntru. Sub pătura de nea se vedeau clar mormanele de gunoaie, iar dincolo de ele se întindea stepa, întunecată şi stinsă, abia întrezărită.

În depărtare, pe urmele vechiului drum de stepă, trecea cu sania spre satul său un ţăran singuratic ; întunericul ce se lăsa timpuriu îl învăluia treptat. Filat s-ar fi suit bucuros

Scanned with CamScanner

lîngă el, în sanie, ca să ajungă într-un sat plin de căldură şi de fum, să mănînce o ciorbă şi să doarmă pe cuptor, în zăpuşeala casei, uitînd de ziua ce s-a scurs. Dar ţăranul se şi mistuise în zare, şi acum zărea fără-ndoială fereastra luminată a casei sale.

Filat observă că în cocioabă se străduia careva zadarnic să facă lumină ; pesemne că li se terminase uleiul din opaiţ, căci gaz nu găseai ni-ăieri. Uşa casei se dădu în lături, se auzi larma guturală a cerşetorilor, şi un om cu o ţigară arzînd cu flacără ieşi afară. Pesemne că el îşi aprinsese ţigara şi luminase fereastra. Abia-şi tîra picioarele bolnave prin zăpadă, cocîrjîndu-se la fiecare pas. Cînd ajunse în dreptul lui Filat, oftă şi spuse :

— Repede-te, omule, pînă-n slobozie şi cumpără nişte pîine. Îţi dau şi ţie un codru, că pe mine nu mă mai duc picioarele !

Filat se învioră deodată şi porni în goană, iar cerşetorul se lăsă pe vine — ca să nu se mai obosească — să-l aştepte acolo.

Cînd se întoarse Filat cu pîinea, cerşetorul îl pofti în casă:

— Vino de te-ncălzeşte. Îţi tai şi pîinea mai omeneşte, cu un cuţit. De ce să stai aici singur ?!

Înăuntru era mai întuneric decît afară şi puţea a haine vechi ce putrezesc pe trupuri nespălate.

Filat nu izbuti să desluşească pe nimeni. Pe jos şi pe laviţă şedeau în capul oaselor sau stăteau întinşi vreo zece oameni, vorbind de-a valma.

Se învinuiau reciproc că se ascund de ceilalţi şi socoteau cît adunase fiecare în ziua aceea.

— Mie să nu-mi spui fleacuri, tîrfo, am văzut cu ochii mei cînd ţi-a dat un pitac !...

— Dar i-am înapoiat patru, broască rîioasă ce eşti !

— Îţi pute gura de minciuni.

Femeia îi întoarse spatele şi plecă, ocărînd :

— Fir-ai a dracului de greaţă roşcată, n-auzi că n-am nici un pitac ? De nu crezi, caută-mă.

— Da covrig de ce-ai mîncat, lacomo ! D-aia nu mai ai pitacul, soro !

— Lasă gura, păduche soios, că-ţi ard una peste bot, de-ţi sare împărtăşania afară !

Scanned with CamScanner

O femeie, după glas tînără şi voinică, se ridică în picioare. Dar se auzi vocea puternică a unui bărbat :

— Ce, fă, afurisitele dracului, iar vă bateţi ? Potoliţi-vă. Aşteptaţi să se facă ziuă, c-o să vă întărît chiar eu.

— Fimka e vinovat, Mihail Frolîci, cică-s pofticioasă şi mă suduie c-am mîncat şi eu o dată un covrig într-un an, se plînse femeia cu vocea ei proaspătă.

— Fimka, zise Mihail Frolîci cu vocea lui bubuitoare, să nu te-atingi de Varia că nu-i lacomă, da ce scoate din ea cînd se deşartă nici c-un car nu poţi duce !

Cerşetorii izbucniră în hohote de rîs, ca nişte oameni fericiţi.

Filat stătea în prag, ascultîndu-l pe omul căruia Varia îi spusese Mihail Frolîci. Dar acesta tăcuse.

Deodată, Filat simţi că i se aprinde sufletul şi strigă ca un bezmetic :

— Ignat Porfirîci !

Cerşetorii amuţiră.

— Care eşti ăla, mă prăpăditule ? se auzi din întunericul de neclintit glasul lui Mihail Frolîci.

— Eu sînt, Mişa, răspunse Filat. Dar Ignat Porfirîci unde-i ?

Mişa se apropie de Filat şi scăpără un chibrit :

— Tu eşti, Filat ? Care Ignat Porfirîci ?

Filat simţi că i se înmoaie picioarele, şi în trupul său sleit auzi bătînd o inimă uriaşă. Se rezemă de zid, zicînd încet :

— Nu-ţi mai aduci aminte cum am stat aici împreună toată iarna ?

— Aha, de Ignati mă întrebi ? îşi aminti Mişa. A fost unul, da s-a ascuns pe undeva, cu mine nu-i.

— Dar de trăit mai trăieşte ? îl întrebă umil Filat.

— De n-o fi pierit pe undeva — o fi-n viaţă. Dar ce-ai cu el ?

Răspundea cu zgîrcenie, şi Filat nu a mai îndrăznit să-i pună şi alte întrebări. Curînd, Mişa s-a întins pe jos într-un colţ, cu capul pe braţul îndoit, şi a aţipit. Filat mesteca descumpănit pîinea pe care i-o dăduse bătrînul cerşetor.

— Culcă-te ici, lîngă noi, tinere ! îl pofti Varia. Afară s-a lăsat frig. Trînteşte uşa şi culcă-te. Mîine întindem iar mîna şi ne pierdem iar obrazul. Mama ei de viaţă !

Scanned with CamScanner

După ce mai înjură o vreme, amuți și ea. Filat se culcă într-o rînă lîngă Mișa și rămase așa, înțepenit, pînă se crăpă de ziuă.

Mișa s-a trezit devreme, înaintea cerșetorilor. Dar Filat se și sculase.

— Încotro, Mișa ?

— Vezi tu, Filat, am venit c-o treabă. Am ajuns aici aseară, n-am avut unde mîna și am tras la locul cel vechi. Dar astăzi trebuie să fiu departe.

— Unde anume ?

— Ar trebui să fiu la Luneveț. Acolo mă așteaptă Ignat Porfirîci... Cadeții vin puhoi, și eu nu m-am ales de la gubernie decît cu puține întăriri.

Mișa își închise cu grijă tolba și-și suflecă mai bine poalele mantalei militare, spunînd :

— Ei, vii cu mine ori ba ? Ignat Porfirîci își amintea de tine... Nu știu dacă-i mai găsim în viață : cazacii au pus stăpînire pe toată stepa. Numai de n-o zăbovi detașamentul ; mi-au făgăduit la gubernie să-l trimită chiar azi. Umblă și ei cu minciuni, afurisiții, că mare harababură e și-acolo...

Apropiindu-se de Filat, Mișa îi potrivi hainele mototolite și-și aminti :

— Aseară n-am vrut să-ți spun nimic : mă gîndeam că n-o să ne fii de nici un ajutor. Dar cînd m-am trezit noaptea și te-am văzut dormind, m-a cuprins mila și mi-am zis : las-să vină omul, că-i păcat de el.

Cercetînd încă o dată din ochi încăperea, ca să nu uite nimic, Mișa ieși afară. Filat îl urmă, uitînd ușa dată de perete.

Varia simți numaidecît frigul și se trezi supărată :

— Au lăsat ușa deschisă, armăsarii dracului !

1926—1928

Scanned with CamScanner

UN OM ASCUNS

I

Foma Puhov nu era un om sensibil. Deoarece în casă nu se afla nici o gospodină care să-i pregătească masa, făcîndu-i-se foame, a tăiat un cîrnat fiert pe cosciugul nevestei sale şi l-a mîncat zicînd :

— Natura îşi cere drepturile !

După înmormîntare, s-a culcat, fiind foarte obosit de prea multă alergătură şi griji. Cînd s-a trezit, i-a venit să bea nişte cvas, dar acesta se isprăvise încă de pe timpul bolii răposatei, şi în lipsa ei nu avea cine să se mai îngrijească de aprovizionare. Ca să-i treacă de sete, a aprins o ţigară. Dar nici n-a apucat s-o termine, că s-a auzit în uşă o bătaie puternică şi poruncitoare.

Scanned with CamScanner

— Cine e acolo ? strigă el, tolănindu-se şi întinzîndu-se pentru ultima oară. Ce ticăloşi ! De te-ar lăsa măcar singur cu necazul tău !

Se duse totuşi să deschidă ; putea să fie cine ştie cine cu vreo treabă.

Era paznicul de la biroul şefului secţiei de întreţinere a căii.

— Foma Egorîci, ţi-a ieşit foaia de parcurs ! Iscăleşte ici, la rubrica asta ! Iar a-nceput să ningă, parcă văd că se înzăpezesc trenurile !

După ce semnă unde se cuvenea, Puhov se uită pe fereastră. Într-adevăr, se pornise viscolul, şi vîntul prinsese a şuiera pe coş. Paznicul plecă, iar Foma Egorîci asculta, copleşit de tristeţe, viscolul ce se înteţea mereu, simţind cum îl apasă tot mai greu urîtul şi lipsa lui de rost pe lume de cînd îi murise nevasta !

„Toate de pe pămînt ascultă de legile firii !“ îşi zise el, sfătos, mai liniştindu-se puţin.

Dar viscolul vuia în dezlănţuirea lui cumplită drept deasupra capului său, în coşul sobei, şi Foma ar fi vrut să aibă pe cineva lîngă el, un suflet viu acolo, chiar şi de n-ar fi fost nevastă-sa.

Potrivit ordinului, trebuia să se prezinte la gară la ora şaisprezece, dar acum abia era douăsprezece, aşa că putea să mai doarmă, ceea ce a şi făcut, fără să ia în seamă şuierul viforului pe coş.

Încălzit şi moleşit de somn, se dezmetici greu. Din obişnuinţă, o strigă tare pe soţia lui :

— Glaşa !

Dar nu-i răspunse decît scîrţîitul din toate încheieturile al căsuţei lor de lemn care înfrunta loviturile văzduhului şi ale zăpezii. Cele două odăi erau pustii ; cine să-i audă chemarea ? Pe vremuri, nevastă-sa, femeie plină de inimă, sărea numaidecît :

„Ce doreşti, Fomuşka ?“

„Nimic, îi răspundea el. Te-am strigat numai aşa, să văd dacă mai eşti pe lume !“

Acum nu-i răspunse nimeni, nu primi nici un semn de grijă de la cineva care să fi fost lîngă el — aşa erau ele, rînduielile firii !

Scanned with CamScanner

„De-i făceam bătrînei mele ceva reparaţii capitale, scăpa cu viaţă. Dar n-am avut cu ce, iar mîncarea e şi ea cam proastă !“ murmură Puhov, strîngîndu-şi şireturile de la bocanci.

„Barem să se fi inventat vreun dispozitiv automat : tare m-am plictisit să tot muncesc !“ îşi continuă el gîndurile, bămîind merinde în traistă : un codru de pîine şi nişte kaşa de mei.

Afară, zăpada şi viscolul îi biciuiră faţa.

„Fiară-ndrăcită !“ ţipă omul la spaţiul în frămîntare, înjurînd întreaga natură.

Mergea prin mahalaua din apropierea gării, la ceasul acesta pustiu, mormăind mînios, nu atît din răutate, cît mai curînd de jale şi din alte pricini pe care nu şi le mărturisea cu glas tare.

În gară staţiona sub presiune o locomotivă puternică şi grea ; de ea era cuplat un vagon-plug special pentru curăţat zăpada. Pe plugul acesta scria : „Brevet ing. E. Burkovski“.

„Cine o fi şi Burkovski ăsta şi pe unde-o rătăci acum, dacă mai trăieşte ? Cine ştie ?“, se gîndi el, cu tristeţe, şi-l cuprinse deodată, fără nici un rost, dorinţa de a-l vedea pe acest Burkovski.

Şeful secţiei de întreţinere îi ieşi în întîmpinare.

— Citeşte ici, Puhov, semnează şi dă-i drumul ! zise, întinzîndu-i ordinul :

„Ordonăm ca linia din dreapta, dintre Kozlov şi Liski, să fie încontinuu curăţată de zăpadă, folosindu-se toate plugurile de zăpadă, care să fie puse în stare de funcţionare şi să lucreze neîncetat. După satisfacerea nevoilor trenurilor militare, toate locomotivele să asigure tracţiunea plugurilor. În cazuri excepţionale, să se afecteze în acelaşi scop şi locomotivele de serviciu din staţie. Pe vreme de viscol puternic, înaintea fiecărui tren militar va lucra neîncetat cîte un plug de zăpadă, pentru ca traficul să nu se oprească o clipă, iar capacitatea de luptă a Armatei Roşii să nu fie slăbită.

Preşedintele Comitetului Superior Revoluţionar al c.f. din S-E. *Rudin*.
Comisar al Transporturilor feroviare din S-E. *Dubanin*.“

Scanned with CamScanner

Puhov semnă : în anii aceia nu prea puteai să nu iscăleşti cînd ţi se cerea !

— Iar o s-avem parte de-o săptămînă de nesomn ! zise mecanicul de locomotivă, semnînd şi el.

— Iar ! întări Puhov, stăpînit de senzaţia unei plăceri ciudate la gîndul greutăţilor şi al frămîntărilor ce-l aşteptau. Aşa, zilele au să treacă totuşi mai uşor şi mai repede.

Şeful secţiei de întreţinere, un inginer cu o fire mîndră, asculta liniştit urletul viscolului, uitîndu-se în gol, peste locomotivă, cu ochi absenţi. Fusese de două ori în primejdie de a fi executat, cărunţise devreme şi se resemnase, fără văicăreli şi fără să învinuiască pe nimeni. În schimb, îşi zăvorîse pentru totdeauna gura şi nu vorbea decît cînd dădea dispoziţii.

Impiegatul ieşi din clădirea gării şi-i înmînă inginerului foaia de parcurs, urîndu-i drum bun.

— Pînă la Grafskaia nu oprim ! îi spuse inginerul mecanicului. Sînt patruzeci de verste ! Dar apa o să-ţi ajungă dacă mergem tot timpul în regim forţat ?

— Ajunge, răspunse acesta. Avem atîta apă, că n-o s-o folosim toată.

Inginerul şi Puhov s-au suit în vagonul-plug. Acolo au găsit întinşi pe jos opt muncitori care încinseseră cu lemnele statului o sobiţă de tuci pînă la roşu şi deschiseseră fereastra pentru aerisire.

— A dracului putoare aţi mai făcut iar aici ! zise Puhov, strîmbînd din nas. Abia aţi venit şi nici n-aţi mîncat cine ştie ce ! O-o-of, ce dobitoci !

Inginerul se aşeză pe un scaun rotund din faţa geamului bombat, de unde conducea toate operaţiile locomotivei şi pe cele din vagonul-plug, iar Foma Egorîci trecu lîngă balansier.

Lucrătorii îşi luară şi ei locurile lîngă nişte pîrghii mari ; cu ele se bascula rapid greutatea pe balansier, care scobora sau ridica rama-parazăpadă.

Viscolul urla monoton şi îndîrjit, cu toată furia pe care o purta cu el încă de prin stepele din sud-estul ţării.

În vagon nu era prea curat, dar cald şi se simţea o oarecare intimitate. Se auzea bubuitul tablei de pe acoperişul gării, desprinsă de vînt, şi scrîşnetul metalului se amesteca din cînd în cînd cu cîte o salvă îndepărtată de artilerie.

Scanned with CamScanner

Frontul se afla la şaizeci de verste. Albgardiştii se ţineau tot timpul pe lîngă linia de cale ferată, căutînd adăpost în vagoane şi prin clădirile gărilor, obosiţi de drumurile bătute pe caii lor s'abi prin stepa înzăpezită. Erau alungaţi însă de trenurile blindate ale roşilor, care împroşcau troienele cu plumbul scuipat de mitraliere ele lor uzate. In timpul nopţii, trenurile blindate treceau abia auzit, cu luminile stinse şi tăcute, scrutînd spaţiul întunecat şi cercetînd cu locomotiva liniile şi starea lor. Noaptea nu ştii cu cine ai de-a face. Uneori vreun copac răzleţ din stepă îşi clătina crengile în întîmpinarea trenului, şi de pe acesta porneau rafale de mitralieră, culcîndu-l la pămînt. Aşa, ca să nu se mai clatine de pomană !

— Gata ? întrebă inginerul, cu ochii la Puhov.

— Gata ! răspunse acesta, cu mîinile pe manete.

Inginerul trase de frînghia care ducea la locomotivă şi aceasta scoase un şuierat duios, smucind brutal plugul de zăpadă.

După ce trecu de liniile din staţie, cu o mînă, inginerul smuci scurt de frînghia fluierului, iar cu cealaltă făcu spre Puhov un gest care însemna : la lucru !

Locomotiva şuieră, mecanicul dădu drumul la abur, iar Puhov manevră cele două pîrghii, coborînd rama-parazăpadă cu lamele şi desfăşurînd aripile.

Plugul îşi micşoră numaidecît viteza şi începu să se înfunde în zăpadă, lipindu-se de şine ca atras de un magnet.

Inginerul mai smuci o dată de frînghia locomotivei, ceea ce însemna : măreşte tirajul ! Dar locomotiva, suprasolicitată, tremura din toate încheieturile, pufăind cu atîta putere, că zvîrlea pe coş cărbuni încinşi. Roţile patinau prin zăpadă, ca pe un teren împietrit, lagărele, unse cu ulei prost, se încingeau din cauza turaţiei excesive, iar fochistul, leoarcă de năduşeală, muncea la focar, repezindu-se mereu după lemne pe tender, unde bătea un vînt rece, de douăzeci de grade minus.

Plugul de zăpadă şi locomotiva intraseră într-un troian adînc. Numai inginerul nu scotea o vorbă. Ce-i păsa lui ? Însă ceilalţi de pe locomotivă şi de pe vagonul-plug strigau cu grosolănie, folosind expresii proprii şi spunîndu-şi fiecare părerea.

Scanned with CamScanner

— Presiunea e prea mică. Curăţă grătarul şi dă drumul suflorului să bubuie în focar, numai aşa facem treabă!

— Aprindeţi-vă cîte-o ţigară! strigă Foma Egorîci, bănuind ce se petrecea pe locomotivă.

Inginerul îşi scoase şi el chiseaua şi turnă într-un colţ de ziar o grămăjoară de mahorcă verde.

Se învăţaseră de mult cu viscolul, ba chiar îl uitau, cum uiţi de obicei de aerul înconjurător, cînd are o temperatură normală. După ce-şi termină ţigara, Puhov ieşi din vagon şi abia acum îşi dădu seama de urletele vijeliei, de gerul năprasnic şi de şfichiuirea fulgilor îngheţaţi de zăpadă.

„Mare porcărie!" zise el, descurcîndu-se cu greu în ceea ce avea de făcut.

Supapa de siguranţă a locomotivei porni deodată să urle ca turbată, zvîrlind afară aburul de prisos. Puhov sări în vagon. Locomotiva smuci şi scoase dintr-o dată plugul din troianul de zăpadă, patinînd atît de tare pe şine, că de sub roţi ţîşniră mănunchiuri de scîntei. Din cauză că se dăduse prea mult drumul la aburi, pe coşul locomotivei năvăli un şuvoi de apă, şi Puhov preţui îndrăzneala mecanicului:

— Grozav băiat aveţi pe locomotivă!

— Aud? îl întrebă şeful de echipă, Şugaiev.

— Ce „aud"? îl îngînă Puhov. Faci pe surdul? Gata să dăm de bucluc, şi ţie-ţi arde de discuţii!

Şugaiev nu răspunse.

Locomotiva mai şuieră de două ori, şi inginerul strigă:

— Opreşte plugul!

Puhov trase de pîrghie, ridicînd rama.

Se apropiau de o trecere de nivel, prevăzută cu contraşine. Locurile acestea le străbăteau fără a pune în funcţiune plugul de zăpadă, fiindcă lama tăia omătul mai jos de capul şinelor şi cînd se mai afla ceva pe lîngă ele nu-l lăsau să lucreze ca nu cumva să se răstoarne.

După ce trecură de locul acesta, porniră în goană pe întinsul stepei. Calea ferată, aşezată cu măiestrie, era acoperită de zăpadă. Puhov privea totdeauna cu uimire întinderile acestea nesfîrşite. Îi alinau suferinţele şi-i măreau bucuriile. cînd avea vreuna.

Acelaşi lucru se petrecea cu el şi acum. Se uita pe fereastra acoperită de zăpadă şi, cu toate că nu vedea cine ştie ce, se bucura.

Scanned with CamScanner

BIBLIOTECA MUNICIPALA
— CLUJ —

Vagonul-plug, cu arcurile lui tari, hurducăia ca o căruţă prin hîrtoape şi, lopătînd zăpada, o împrăştia ca un nor pe talazul din dreapta, fremătînd cu aripa lui întinsă. Menirea acesteia era să arunce zăpada la o parte, ceea ce şi făcea.

În staţia Grafskaia s-au oprit mai îndelung. Au umplut rezervoarele locomotivei cu apă, iar ajutorul de mecanic a curăţat cutia de fum, focarul şi tot ceea ce mai ţinea de instalaţia de încălzire.

Mecanicul, rebegit, nu mai făcea nimic, ci înjura doar viaţa pe care o duce. Căpătă puţin alcool de la statul-major al unui detaşament de marinari, încartiruit la Grafskaia. Puhov îşi primi şi el porţia, doar inginerul nu vru să bea.

— Bea, inginerule, îl îmbie cel ce părea a fi şeful marinarilor.

— Mulţumesc. Nu beau niciodată.

— Treaba ta ! Dar dacă vrei să te-ncălzeşti, bea ! Să-ţi aduc nişte peşte ?

Inginerul refuză iar, fără nici un motiv.

— Măi drăcie, zise jignit marinarul. Noi te poftim din toată inima, nu ne pare rău că-ţi dăm, şi tu nu vrei ! Hai, te rog să mănînci !

Mecanicul şi Puhov mestecau de zor şi beau tot ce li se oferea, zîmbind pe socoteala şefului.

— Ia mai lasă omu-n pace ! sări un alt marinar. Ar vrea să mănînce, da nu-l lasă gîndurile !

Inginerul nu răspunse. În realitate, numai de mîncare nu-i ardea. Se întorsese cu o lună mai înainte din delegaţie, de lîngă Ţariţîn, unde se făcuse recepţia unui pod reparat de el. Dar de curînd, chiar în ajun, primise o telegramă prin care era anunţat că podul se lăsase sub greutatea unui tren militar. El consolidase podul acesta în grabă, cu nişte lucrători necalificaţi, care executaseră nituirea de mîntuială, şi fermele cedaseră sub greutatea unui tren cît de cît încărcat.

Cu două zile mai înainte începuse ancheta, şi inginerul primise o citaţie trimisă de anchetatorul Tribunalului Revoluţionar de la calea ferată. Din pricina deplasării urgente, nu se putuse prezenta la Tribunalul Revoluţionar, dar citaţia nu-i mai ieşea din minte. Din cauza asta, nu-i mai tihnea nici băutura, nici mîncarea. Nu, teamă nu-i mai era. Îl cuprinsese doar un simţămînt de nepăsare, după părerea lui, mai cumplit decît frica ; fiindcă nepăsarea secătuieşte sufletul

208.022

Scanned with CamScanner

omului, evaporîndu-l, cum se evaporă apa la un foc potolit, şi cînd te dezmeticeşti, te pomeneşti cu sufletul uscat. Atunci, poţi să-l pui pe om în fiecare zi dinaintea unui pluton de execuţie, că nu-ţi cere nici măcar să mai aprindă o ţigară — ultima dorinţă a unui osîndit la moarte.

— Incotro porniţi acum ? îl întrebă pe Puhov mai-marele marinarilor.

— Cred că spre Greazi !

— Ah, da, lîngă Usman s-au înzăpezit două trenuri militare şi unul blindat, îşi aminti marinarul. Se zice că Davîdovka au luat-o cazacii, dar muniţiile stau înzăpezite dincolo de Kozlovo.

— Las-c-o să curăţăm noi zăpada. Tăiem şi oţelul, darămite zăpada, e un fleac ! zise sigur de sine Puhov, sorbind în grabă şi ultimele picături de alcool, ca să nu lase să se piardă nimic pe vremurile astea.

Au luat-o spre Greazi. Acum aveau şi un pasager, un bătrînel care se rugase să-l ia cu ei. Zicea că vine de la Liski, unde fusese la fecioru-său ; cine ştie, poate că spunea adevărul !

Balansierul dudui, repezind rama cînd în jos, cînd în sus, iar muncitorii, care nu apucaseră să mănînce şi ei din peştele gras adus de marinari, mormăiau.

— Ce-aş mai mînca acum nişte mere murate ! zise Puhov, în timp ce plugul înainta în goană. Aş mînca şi o găleată întreagă !

— Mie mi-e poftă de-o scrumbie, îi ţinu isonul bătrînelul. Oamenii zic că la Astrahan putrezesc milioane de puduri de scrumbii, dar nu-s mijloace de transport !

— Şezi binişor şi lasă gura, dacă te-am luat cu noi ! îi spuse Foma Egorîci cu asprime. Auzi vorbă : au poftă de scrumbie ! Parcă alţii n-ar avea !

— Eu, se amestecă în vorbă ajutorul lui Puhov, lăcătuşul Zvorîcinîi, am fost la o nuntă la Usmani şi am mîncat singur un cocoş întreg. Tare gras era afurisitul !

— Şi cîţi cocoşi se aflau pe masă ? îl întrebă Puhov, parcă simţind gustul păsării în gură.

— Numai ăsta. De unde să ia oamenii mai mulţi în ziua de azi !

Scanned with CamScanner

— Şi nu te-au alungat de la nuntă ? stărui Foma Egorîci, dorind din suflet să-l fi dat afară pe Zvorîcinîi.

— Nu, am plecat singur, din timp. M-am ridicat de la masă, ca să mă duc pîn-afară, de, ca omul, şi dus am fost.

— Ce zici, moşule, n-ar trebui să te dai jos ? Parcă se zăreşte satul tău, ha ? întrebă Puhov. Vezi să nu te iei cu vorba şi să treci de locul de coborîre.

Bătrînul se repezi la fereastră, aburi geamul cu suflarea şi-l şterse cu degetul.

— Parc-ar fi locuri cunoscute, colea pe deal aş zice că se zăreşte cătunul Hamovskie Vîselki !

— Dacă-i aşa, ai ajuns, spuse Puhov, care le ştia pe toate. Dă-te jos cît mai urcăm la deal !

Bătrînul se cam codea, luîndu-şi sacul, şi zise umil :

— Tare mai goneşte maşina voastră, domnule mecanic, auzi cum şuieră vîntul ! Mi-e să nu-mi pierd viaţa dacă sar din mers ! Poate că opriţi o clipă şi cobor îndată.

— Ia te uită la el ! se supără Puhov. Să opresc pentru el maşina statului, acum, pe timp de război ! Pînă la Greazi nu mai oprim.

Bătrînul tăcu o clipă, apoi zise cu mare umilinţă :

— Am auzit că-n ziua de azi se fac nişte frîne tare grozave, opresc trenul oricît de iute-ar merge.

— Hai, moşule, dă-te odată jos, se mînie Puhov. Auzi vorbă ! Să reducem viteza ! Doar nu sări pe stîncă, ci-n zăpadă ! O să vezi ce moale e, n-o să-ţi mai vie nici să te scoli ; să tot stai şi să te-ntinzi !

Bătrînul ieşi pe platformă şi mai verifică o dată sfoara de la gura sacului, firește nu ca să-i încerce soliditatea, ci ca să mai treacă timpul, să prindă curaj, apoi pieri deodată, căzînd probabil din tren.

La Greazi, plugul de zăpadă primi ordinul să tragă după el un tren blindat şi pe cel al comandantului, deschizînd drumul prin nămeţi pînă la Liski.

I se asigură tracţiunea dublă : trenul comandantului le cedă o a doua locomotivă, o maşină uriaşă pe care te puteai bizui, fabricată de uzinele Putilov.

Trenul blindat, de mare tonaj, era tras de obicei de două locomotive dintre cele mai bune.

Dar acum nici ele nu puteau răzbi prin noianul de omăt, acesta fiind mai rău decît nisipurile. De aceea, în iarna zbu-

Scanned with CamScanner

ciumată şi viforoasă din anul acela, importante erau, în primul rînd, nu locomotivele, ci plugurile de zăpadă.

Pînă şi înfrîngerea albilor de către artileria trenurilor blindate lîngă Davîdovskaia şi Liski se datora faptului că brigăzile de pe locomotive şi de pe plugurile de zăpadă împrăştiau neobosit nămeţii, fără să doarmă cu săptămînile şi hrănindu-se doar cu kaşa rece.

Lui Foma Egorîci toată munca asta i se părea cît se poate de normală. Nu se temea decît de un singur lucru — că n-o să mai găsească mahorcă la liber, din care cauză adunase acasă un pud întreg de mahorcă, greutate verificată la cîntar.

Înainte de-a ajunge la staţia Kolodeznaia, plugul de zăpadă se împotmoli : cele două locomotive puternice care-l trăgeau ca pe un adevărat plug se înfundară în plină viteză, pînă la coşuri, într-un troian de zăpadă.

Din cauza ciocnirii locomotivei cu un morman de zăpadă şi a opririi ei bruşte, mecanicul de la trenul comandantului, un flăcău din Petrograd, care conducea locomotiva din faţă, fusese aruncat din locul lui şi proiectat pe tender. Maşina continua să se lupte cu obstacolul, patinînd pe loc şi tremurînd din toate încheieturile : împinsă de încrîncenata şi nestăvilita-i putere, presa mînioasă cu pieptul muntele de zăpadă de dinaintea ei.

Mecanicul sări în zăpadă şi se rostogoli prin ea, răcorindu-şi capul însîngerat şi înjurînd de mama focului.

Puhov se apropie de el, în mînă cu patru dinţi de-ai săi, care se rupseseră cînd se lovise cu falca de o manetă, şi-i scosese din gură, nemaifiindu-i de nici un folos. În cealaltă mînă ţinea bocceluţa cu merinde : pîinea şi meiul cojit. Fără să se uite la mecanicul întins pe jos, rămase cu ochii ţintă la locomotiva-minune care se zbătea mereu în zăpadă.

— Grozavă maşină, bestia ! Apoi îi strigă ajutorului : Închide aburul, afurisitule, că se rup manivelele !

Dar de pe locomotivă nu-i răspunse nimeni.

Atunci, îşi puse merindele pe zăpadă, aruncă din pumn dinţii rupţi şi se căţără pe maşină să închidă regulatorul şi suflorul pentru tiraj.

În cabină, găsi cadavrul ajutorului de mecanic. Fusese zvîrlit cu capul într-un pivot de alamă ce-i străpunsese craniul ; atîrna acolo, mort, şi păcura împrăştiată pe jos era

Scanned with CamScanner

stropită de sînge. Omul stătea în genunchi, cu braţele vinete şi neputincioase aruncate în lături şi cu capul pironit de pivot.

„Cum de-o fi nimerit tocmai în el, tîmpitul ! Şi drept în moalele capului, unde-i locul mai slab !“ mormăi Puhov constatînd faptul.

Curmă fuga pe loc a locomotivei înnebunite, îi cercetă din ochi instalaţiile şi zise din nou, cu gîndul la ajutorul de mecanic :

„Păcat de tîmpitul ăsta ! Ştia să menţină presiunea în cazan !“

Într-adevăr, manometrul indica şi acum 13 atmosfere, aproape presiunea-limită, şi asta după zece ore de parcurs prin zăpada adîncă şi compactă !

Viscolul se potolise — era cam lapoviţă. În depărtare se vedeau fumegînd pe liniile deszăpezite blindatul şi celălalt tren.

Puhov coborî din locomotivă. Lucrătorii de la plugul de zăpadă şi inginerul se apropiau de ea, înotînd prin omăt pînă la brîu. Oamenii din brigada celei de a doua locomotive coborîseră şi ei, bandajîndu-şi cu cîlţi capetele sparte.

Puhov se apropie de mecanicul din Petrograd. Acesta stătea pe jos şi-şi răcorea cu zăpadă capul însîngerat.

— Ei, ce e cu maşina ? îl întrebă el pe Puhov. Ai închis cenuşarele ?

— Toate sînt în regulă, tovarăşe mecanic ! răspunse acesta ca la raport. Doar că ţi-a murit ajutorul, dar ţi-l dau pe Zvorîcinîi ; e flăcău deştept, atîta numai că mănîncă de stinge !

— Bine, zise mecanicul. Ia pune-mi nişte miez de pîine pe rană şi bandajează-mă cu o obială ! Nu-i chip să opresc sîngele, lua-l-ar dracul !

De după plugul de zăpadă se arătă un bot de cal, obosit, dar frumos, şi peste cîteva clipe se apropie de locomotivă un detaşament de cazaci de vreo cincisprezece oameni.

Nu-i luă nimeni în seamă.

Puhov şi Zvorîcinîi tocmai îmbucau cîte ceva. Zvorîcinîi îl sfătuia pe Puhov să-şi înlocuiască neapărat dinţii pierduţi cu alţii de oţel şi nichelaţi : „Aşa ceva, zicea el, se face la

Scanned with CamScanner

atelierele din Voronej şi te ţin cît trăieşti, de-ai sfărîma şi pietre cu ei".

— Dar dacă-i pierd iar ? zise Puhov.

— Îţi facem noi o sută de bucăţi, îl linişti Zvonţcinîi. P-ăi de rezervă îi ţii în punga de tutun.

— Că bine zici, se învoi Puhov, făcîndu-şi socoteala că oţelul este mai rezistent decît osul şi la maşina de frezat s-ar putea fabrica o mulţime de dinţi.

Surprins de calmul muncitorilor, ofiţerul de cazaci îşi pierdu cumpătul şi răguşi pe loc.

— Cetăţeni muncitori, urlă el, înecîndu-se de furie şi rostogolindu-şi în cap ochii arşi de vînt şi aproape demenţi. În numele Marii Rusii Populare, vă ordon să duceţi locomotivele şi plugul de zăpadă în staţia Podgornoe. În caz de neascultare, vă împuşc pe loc !

Locomotivele pufăiau încetişor. Nu mai ningea. Adia un vînt cu iz de moină şi primăvară îndepărtată.

Sîngele din rana de la cap a mecanicului se închegase şi nu mai curgea. Acesta scărpină crusta uscată de pe rană şi porni spre locomotivă, mişcîndu-şi cu greu picioarele.

— Mă duc să pompez ceva apă şi să mai bag lemne-n foc, să nu-mi îngheţe maşina !

Cazacii scoaseră revolverele din tocuri şi îi înconjurară. Puhov se înfurie :

— Mama lor de afurisiţi, habar n-au de mecanică şi vor să comande !

— Ce-ai zis ? strigă răguşit ofiţerul. Marş pe locomotivă, că de nu, îţi trag un glonte-n ceafă !

— Ce, crezi că mă sperii cu gloanţele tale, caraghiosul dracului ? zbieră Puhov, cuprins de o furie nestăvilită. Acum te croiesc cu ranga ! Nu vezi că ne-am înzăpezit şi am pierdut oameni ! Huligan păcătos !

Auzind şuierul scurt şi surd al trenului blindat, ofiţerul se întoarse, uitînd să-l mai împuşte pe Puhov.

Inginerul stătea culcat pe mantaua lui întinsă pe zăpadă, gîndindu-se la cine ştie ce, în timp ce privea posomorît cerul îmblînzit şi anemic.

Deodată de pe locomotivă se auzi strigătul de jale al unui om. Era probabil mecanicul care desprindea din pivot cadavrul ajutorului său.

Scanned with CamScanner

Cazacii descălecaseră şi dădeau ocol locomotivei, parcă în căutarea unui lucru pierdut.

— Încălecaţi ! le strigă ofiţerul, zărind trenul blindat care ieşise din curbă. Daţi drumul la locomotive, că trag ! Şi-şi descărcă pistolul în capul inginerului, care, fără să tresară măcar, îşi suci puţin picioarele obosite şi se întoarse cu faţa în jos, să nu-l mai vadă nimeni.

Puhov sări pe locomotivă şi o făcu să şuiere, întrerupt şi puternic, a alarmă. Mecanicul, om isteţ, deschise robinetul injectorului şi toată locomotiva se învălui într-un nor de abur.

Detaşamentul de cazaci începu să tragă nebuneşte în muncitori, dar aceştia se ascunseră sub locomotive sau o luară la fugă şi se scufundară în troiene, salvîndu-şi viaţa.

De pe trenul blindat, care se apropiase între timp de ei, porni să bată un tun de 76 de milimetri şi să ţăcănească mitralierele.

Detaşamentul de cazaci se retrase în galop, dar la vreo douăzeci de stînjeni se împotmoli în nămeţi, şi focul deschis din trenul blindat îi nimici pînă la unul.

Nu scăpă decît un cal, care se repezi în galop prin stepă, nechezînd înfricoşat şi încordîndu-şi din răsputeri trupul ager şi slab.

Puhov îl urmări îndelung din ochi, trăgîndu-se la faţă de mila lui.

Cei din trenul blindat îşi desprinseră locomotiva şi o alăturară, din spate, de plugul de zăpadă, ca să-l împingă din urmă.

Peste un ceas, după ce s-a ridicat presiunea în cazane, cele trei locomotive au străpuns nămeţii de zăpadă şi au ieşit la loc deschis.

II

Poposiră timp de trei zile la Liski.

Puhov făcuse rost de zece funturi de mahorcă, dînd în schimb nişte păcură, şi era mulţumit. În gară, învăţase pe

Scanned with CamScanner

de rost toate lozincile şi căra ziare de la punctul de agitaţie, de dragul propriei sale documentări.

Pe pereţii gării erau afişate panouri cu lozinci agitatorice, scrise grosolan, de mînă :

Lua-vom noi cartea în mîini muncitoare,
De-acum deştept ai să fii, proletare !

— N-are nici un chichirez ! murmură Puhov. Ar trebui să scrie că toţi tîmpiţii or să se facă deştepţi, fără să umble la şcoală !

Fiecare zi trăită de noi este un cui bătut în capul burgheziei. Să trăim deci veşnic, ca s-o doară capul !

— Ei da, asta zic şi eu ! aprecie Foma Egorîci. Astea-s vorbe cu greutate !

Într-o zi, în gara Liski intră un tren. Vagoane frumoase de călători ; la toate uşile, ostaşi de-ai Armatei Roşii, iar de desăgari — nici urmă.

În clipa aceea, Puhov tocmai stătea în pragul uşii dinspre peron, gîndindu-se la cine ştie ce.

Trenul opri, dar din vagoane nu se dădu jos nimeni.

— Cine o fi sosit cu garnitura asta ? îl întrebă Puhov pe un ungător.

— Dracu ştie ! Cică ar fi un comandant din ăi mari, că-i singur în tot trenul !

Din vagonul din faţă săriră cîţiva muzicanţi, se apropiară de mijlocul trenului, se aliniară şi începură să cînte.

Puţin după aceea, în uşa vagonului de clasa întîi din faţa lor apăru un militar corpolent care le făcu un semn cu mîna. Părea că le spune : „Opriţi-vă, ajunge !"

Muzicanţii se împrăştiară. Ofiţerul coborî fără grabă scara vagonului şi se îndreptă spre gară, urmat de alţi militari, unul cu o grenadă, altul cu un revolver, unii cu mîna pe sabie, alţii înjurînd doar ; într-un cuvînt, o adevărată gardă.

Puhov se luă după ei şi ajunse în dreptul punctului de agitaţie, unde se şi adunaseră o mulţime de soldaţi, muncitori feroviari şi ţărani însetaţi de cultură.

Comandantul se urcă pe tribună şi toată lumea începu să aplaude, fără să ştie nici măcar cum îl cheamă. Dar se do-

Scanned with CamScanner

vedi a fi un om foarte sever, fiindcă le tăie dintr-o dată piuitul :

— Cetăţeni şi tovarăşi ! De data asta vă iert, dar vă declar că pe viitor asemenea demonstraţii nu trebuie să se mai repete. Nu sîntem la circ, iau eu nu sînt clovn, aşa că n-aveţi de ce aplauda !

Oamenii amuţiră pe dată, zgîindu-se înduioşaţi la orator. Dintre toţi, desăgarii se holbau mai tare, ca el să-şi amintească după aceea de feţele lor şi să-i lase să se suie în tren.

Dar comandantul plecă, după ce-i lămuri pe cei prezenţi că toţi burghezii sînt nişte ticăloşi desăvîrşiţi, fără să i se întipărească în minte nici una din feţele acelea înduioşate.

Pînă la urmă, nu a izbutit nici un desăgar să se suie în trenul cel lung şi gol : cei din garda lui au declarat sus şi tare că civilii nu au ce căuta într-un tren militar cu destinaţie specială.

— Da tot pleacă gol şi face drumul ! se tocmeau desăgarii cei prăpădiţi.

— Un comandant de armată are dreptul, după regulament, la un tren gol ! îi lămuriră soldaţii din gardă.

— Dacă-i ordin s-a terminat, se supuseră aceştia. Dar vedeţi că noi nu ne urcăm în vagoane, ci pe tampoane !

— Nu-i voie nicăieri ! Doar dacă v-aţi agăţa de spiţele roţilor !

În cele din urmă, trenul plecă, în timp ce din el se trăgeau focuri în aer, ca să-i intimideze pe desăgari, care tînjeau atît după un mijloc de transport.

— Mare minunăţie, îi spuse Puhov unuia dintre lăcătuşii de la depou. Un trup de om de nimica toată şi călătoreşte singur pe patruzeci de osii !

— Chiar că-i încărcătură mică, parcă trag cu arcanul un păduche ! îşi dădu cu părerea lăcătuşul, uitîndu-se la tren.

— Să-i fi pus o drezină la dispoziţie, şi gata socoteala, zise Puhov. Uzează de pomană o locomotivă americană !

Puhov se îndreptă spre baraca de unde-şi căpăta de obicei porţia de hrană, citind inscripţiile şi anunţurile de tot felul pe lîngă care trecea. Îi plăcea să le citească şi preţuia orice idee le trăsnea oamenilor prin cap.

Scanned with CamScanner

Pe peretele barăcii era afişat un anunţ pe care-l citi de trei ori în şir :

„TOVARĂŞI MUNCITORI !

Statul-major al celei de-a IX-a Armate Roşii de muncitori şi ţărani formează detaşamente de voluntari, compuse din tehnicieni, pentru acoperirea nevoilor de pe fronturile armatelor noastre ce operează în Caucazul de Nord, în Cuban şi pe litoralul Mării Negre.

Podurile de cale ferată distruse, dispozitivele defensive de coastă, serviciul de telecomunicaţii, atelierele pentru repararea pieselor de artilerie, bazele mecanice mobile, toate cer mîini iscusite de proletari de care duc lipsă Armatele Roşii operative din Sud.

Pe de altă parte, fără mijloace tehnice nu se poate asigura victoria asupra duşmanilor muncitorilor şi ţăranilor, duşmani care au o tehnică puternică, primită pe degeaba de la imperialiştii din Antantă.

Tovarăşi muncitori ! Vă invităm să vă înrolaţi în detaşamentele de tehnicieni, înscriindu-vă la împuterniciţii Consiliului Militar Revoluţionar al Armatei a IX-a, care se găsesc în toate staţiile-nod de cale ferată. De la aceştia veţi afla şi condiţiunile de serviciu. Trăiască Armata Roşie !

Trăiască clasa muncitorească-ţărănească !“

Puhov desprinse din perete anunţul lipit cu pap şi-l duse la Zvorîcinîi.

— Hai şi noi, Piotr ! îi spuse el. Ce să ne mai pierdem vremea pe-aici ? Aşa, o să vedem cel puţin şi noi meleagurile din sud, mai facem şi baie-n mare !

Zvorîcinîi tăcea, cu gîndul la familie.

Dar Puhov, care-şi pierduse nevasta, era gata să se ducă şi la capătul pămîntului.

— Gîndeşte-te numai, Petruha ! Zi şi tu : ce armată-i aia fără lăcătuşi ? Iar cu plugul nu mai avem nici o treabă. Primăvara a şi-nceput să ne sufle-n fundul pantalonilor.

Zvorîcinîi tăcea mereu. I se rupea inima de mila nevestei-si, Anisia, şi a băieţaşului său, pe care-l chema tot Piotr, şi maică-sa-i zicea „lepădătură mică“.

— Să plecăm şi noi, Petruş ! se străduia să-l convingă Puhov. Vedem orizont de munte şi-o să fim mulţumiţi că

Scanned with CamScanner

ne-ndeletnicim şi noi cu o treabă mai cinstită ! Doar ai văzut cum îi cară — un tren după altul — pe cei ce zac de tifos, şi noi stăm ici şi ne primim raţia. Trece revoluţia şi nouă nu ne mai rămîne nimic ! Ce-o să răspunzi cînd te-or întreba ce-ai făcut ?

— O să spun că am curăţat şinele de zăpadă ! răspunse Zvorîcinîi. Că doar la război nu faci nimic fără mijloace de transport !

— Mare scofală ! Şi ei or să-ţi spună că pentru treaba asta ţi-ai primit pîinea, că-i o muncă la fel cu oricare alta ! Şi-or să te-ntrebe : ce jertfă ai adus tu fără a cere plată, cu cine ai fost tu alături din tot sufletul ? Ei, asta-i ! Uite, la Voronej, foşti generali rînesc zăpada pentru un funt de pîine pe zi ! Aşa-i şi cu noi !

— Eu unul, nu se dădea bătut Zvorîcinîi, cred că-i mai multă nevoie de noi aici !

— Unde-i mai multă nevoie de noi nu ştie nimeni ! stăruia Puhov. N-o să ajungi departe, dacă nu faci decît să te tot gîndeşti ; trebuie să mai şi simţi cîte ceva !

— Ia mai isprăveşte cu prostiile, se necăji Zvorîcinîi, cine-o să mai întrebe care ce a făcut şi cu ce s-a îndeletnicit ? Nici aşa n-ai linişte-n viaţă ! Ce-ţi pasă ţie, eşti singur pe lume, de-aia te şi trage inima într-acolo, neghiobule ! Mai ştii, te pomeneşti că ţi-ai pus în gînd să cauţi pe-acolo o muiere mai acătării, d-aia tot dai înainte cu simţămintele ! Eşti încă bărbat în floarea vîrstei şi fără muiere te faci curînd cît o sobă ! Hai, du-te, du-te-nvîrtindu-te !...

— Prost mai eşti, Piotr ! se dădu bătut Puhov. La mecanică te pricepi, dar încolo eşti plin de prejudecăţi !

Foma Egorîci era atît de mîhnit că nu s-a mai dus nici la masă, ci drept la tovarăşul împuternicit, să se înscrie şi să termine odată şi cu treaba asta. În schimb, la întoarcere, mîncă două prînzuri întregi. Îi plăcea bucătarului de el, că-i cositorise o oală şi mai spunea şi lucruri deştepte.

— Cînd s-o termina războiul civil, mă fac nobil roşu ! le spunea Puhov prietenilor săi de la Liski.

— Cum adică ? îl întrebau lucrătorii. Atunci o să fie tot ca pe vremuri ? Te pomeneşti că ţi-or da şi pămînt ?

— Ce să fac eu cu pămîntul ? răspundea fericit Puhov. Să semăn în el piuliţe ? O să fie doar aşa, titlul şi cinstea cuvenită, fără asuprire.

Scanned with CamScanner

— Şi noi, care va să zică, o să rămînem prostimea roşie ? se interesau lucrătorii.

— Voi duceţi-vă pe front, nu şedeţi pe la casele voastre, scărpinîndu-vă spinarea ! le spuse Puhov şi plecă, să aştepte trimiterea în sud.

Peste o săptămînă porni spre portul Novorosiisk împreună cu alţi cinci lăcătuşi, înscrişi de împuternicit.

Călătoria a fost lungă şi anevoioasă, dar sînt pe lume treburi şi mai grele, şi Puhov a uitat-o cu vremea. Căpătaseră pentru drum cîte cinci funturi de voblă [1] sărată şi cîte-o pîine, mare şi rotundă, aşa că erau sătui, numai că scoborau prin toate gările ca să bea apă.

La Ekaterinodar stătu o săptămînă : pe undeva, pe aproape, se dădeau lupte şi nimeni nu putea să răzbată către Novorosiisk. Însă localnicii din orăşelul acesta pricăjit şi plin de verdeaţă se învăţaseră de mult cu războiul şi se străduiau să nu-şi piardă voia bună.

„Ai dracului, îi categorisi Foma Egorîci. Nu-şi dau seama de vremurile în care trăiesc !“

La Novorosiisk se prezentă în faţa unei comisii, care controla pasămite cunoştinţele specialiştilor.

L-au întrebat din ce se face abur.

— Ce fel de abur ? încercă să scape printr-o şmecherie Puhov. D-ăl simplu ori din ăla supraîncălzit ?

— Abur... în general ! spuse examinatorul.

— Din apă şi foc ! i-o reteză scurt Puhov.

— Bine ! Dar ce este o cometă ?

— O stea rătăcitoare.

— Exact ! Dar i-a spune-mi, cînd şi pentru ce a avut loc 18 Brumar ? întrebă examinatorul, trecînd la învăţămîntul politic.

— După calendarul lui Bruss, 18 octombrie este cu o săptămînă înainte de Marea Revoluţie din Octombrie, care a eliberat proletariatul din întreaga lume şi toate popoarele colorate ! spuse cu multă prezenţă de spirit Puhov, care citise, de pe cînd trăia nevastă-sa, tot ce-i cădea în mînă.

— Aproximativ exact, spuse preşedintele comisiei de verificare. Dar ia spune, ce ştii dumneata despre navigaţie ?

[1] Peşte mărunt din Marea Caspică.

Scanned with CamScanner

— Navigaţia poate fi mai grea decît apa sau mai uşoară decît apa ! răspunse apăsat Puhov.

— Ce fel de motoare cunoşti ?

— „Compound", „Otto-Deutz", mori, roţi de moară de apă şi orice mişcare veşnică !

— Ce este un cal-putere ?

— Un cal care lucrează în loc de maşină.

— Şi de ce lucrează în loc de maşină ?

— Întrucît avem o ţară înapoiată din punct de vedere tehnic, că la noi se ară cu un ciot şi se seceră cu unghia !

— Ce este religia ? nu se mai potolea examinatorul.

— După Karl Marx o prejudecată, şi opiu pentru popor.

— De ce a avut burghezia nevoie de religie ?

— Pentru ca poporul să nu se plîngă.

— Ia spune, tovarăşe Puhov, iubeşti proletariatul în ansamblul lui şi eşti în stare să-ţi dai viaţa pentru el ?

— Îl iubesc, tovarăşe comisar, răspunse acesta numai şi numai ca să-şi ia examenul, şi sînt gata să-mi vărs sîngele pentru el, dar să nu fie de pomană şi nici pe daiboj !

— Este clar ! spuse examinatorul şi-l numi montor în port, trimiţîndu-l la repararea unei nave oarecare.

Nava era o vedetă, denumită „Marte". Motorul ei, care mergea cu motorină, nu mai funcţiona, şi Puhov fu însărcinat să-l repare.

Novorosiiskul se dovedi a fi un oraş tare vîntos. Vîntul sufla aici fără nici un rost : se stîrnea pe neaşteptate, şi-apoi, cînd începea să bată, nu se mai oprea şi încălzea tot şi toate, el rămînînd mereu rece.

Crimeea era pe atunci ocupată de Vranghel, iar bolşevicii, aşteptîndu-se la un atac maritim din partea inamicului, dădeau zor cu reparatul vedetei „Marte", ca să aibă şi ei cu ce să se apere.

— Păi, ăla are crucişătoare englezeşti, zicea Puhov, şi „Marte" al nostru nu-i decît o bărcuţă, îl scufunzi şi cu o cărămidă !

— Armata Roşie poate orice, răspundeau marinarii. Noi am ajuns la Ţariţîn plutind pe surcele şi am bătut oraşul cu pumnii.

— Ăsta nu mai e război, ci bătaie, zise Puhov, cu îndoială.

Scanned with CamScanner

Un obuz nu e o problemă de clasă, te scufundă în doi timpi şi trei mişcări !

Motorul de pe „Marte“ nu voia să se pună cu nici un chip în mişcare.

— Ia să fi fost tu o maşină cu aburi, mormăia Foma Egorîci, stînd în calea vedetei, că ţi-aş fi venit de hac cît ai zice peşte. Pe tine se vede că te-a născocit vreun păcătos oarecare : peste tot numai fire, alămuri... îndrăcită-ncurcătură !

Marea nu-l uimise. Găsea doar că, tot legănîndu-i, nu-i lăsa să lucreze.

— Stepele noastre sînt şi mai întinse, iar vîntul bate şi mai dihai, dar cu rost, nu ca aici. Acolo, ziua bate, şi noaptea-i linişte, pe cînd aici suflă-n prostie, de nu mai ştii ce să faci cu el !

Şedea lîngă motorul care nu voia să funcţioneze, fumînd ţigară după ţigară şi bodogănind. Îl demontase de trei ori, apoi îl montase din nou, învîrtind la el, doar o porni, dar acesta fîsîia şi refuza cu încăpăţînare să se pună în mişcare.

Puhov se gîndea la motor chiar şi noaptea, cînd stătea culcat în cabina lui goală, înjurîndu-l de mama focului.

Într-o zi, veni la el, pe „Marte“, un comisar de marină şi-i spuse :

— Dacă nu porneşti mîine motorul, te trimit pe mare fără nici o ambarcaţiune, moşmonitul dracului !

— Fie, o să pornesc porcăria asta, dar în largul mării o s-o opresc tocmai cînd o să fii tu la bord ! Să mai moşmoneşti atunci şi singur, huliganule ! îi răspunse Puhov, precum se cuvenea.

Comisarul se gîndi să-l împuşte, dar îşi zise la timp că nu poţi să faci război fără ajutorul unui mecanic.

Puhov se chinui toată noaptea. Revizui din nou în gînd toată născocirea asta mecanică, o refăcu pe măsura înţelegerii sale într-un fel de maşină nouă, înlătură unele piese mai complicate şi le înlocui cu altele, mai simple ; şi dimineaţa, motorul începu să pufăie ca turbat. Puhov cuplă elicea, şi motorul o antrenă, gîfîind însă din greu.

— Ia te uită, spuse Puhov, parcă-i dracul care suie Muntele Atos !

În cursul zilei, veni din nou la el comisarul de marină.

— Ei, ai pornit motorul ? întrebă el.

— Dar ce, poate credeai că nu-l pot porni ? Voi aţi dat

Scanned with CamScanner

bir cu fugiţii de lîngă Ekaterinodar, însă eu nu mă dau înapoi de la nimic o dată ce trebuie !

— Bine, bine, spuse mulţumit comisarul. Să ştii că avem petrol puţin, aşa că să faci economie !

— Doar n-o să-l beau, cît este, atîta-i, declară grav Puhov.

— Motorul ăsta merge şi cu apă ?

— De bună seamă : petrolul îl încălzeşte, iar apa îl răceşte !

— Încearcă şi tu să pui gaz mai puţin şi apă mai multă, zise comisarul, făcînd o descoperire năstruşnică.

Puhov izbucni în hohote de rîs — lucru de mirare pentru felul lui morocănos de a fi.

— Ce te-nveseleşti aşa, dobitocule ? întrebă înciudat comisarul.

Puhov nu-şi mai putea stăpîni rîsul şi făcea un haz nebun.

— Tu ar trebui să fii însărcinat cu organizarea întregii naturi, nu numai cu a puterii sovietice. Grozav ai mai întocmi-o ! Halal mecanic !

Cînd îi auzi vorbele, comisarul se îndepărtă, simţind că pierde ceva din propria-i demnitate.

La Novorosiisk se arestau pe capete cei mai cu dare de mînă şi li se devastau casele.

„Ce-or avea cu oamenii ăştia ? îşi zicea Puhov. Parcă te poţi teme de astfel de măscărici ? Ăstora li-e frică să facă şi un pas dincolo de prispa lor."

Pe lîngă arestări, prin tot oraşul se afişaseră anunţuri : „Oratorii fiind peste măsură de obosiţi, săptămîna aceasta nu se ţin nici un fel de mitinguri".

„Adicătelea să ne plictisim !", se întristă Puhov, citindu-le.

Între timp, în port apăru un mic distrugător cu numele de „Zvezda". Avea o spărtură care trebuia nituită şi un vinci de ancoră defect de reparat. Puhov se duse şi el să se uite la stricăciunile distrugătorului, dar nu-l lăsară să treacă.

— De ce nu-mi daţi voie ? întrebă el jignit. Doar văd că acolo lucrează tot felul de nepricopsiţi. Voiam să dau şi eu o mînă de ajutor, ca să nu se-ntîmple vreun bucluc în largul mării !

— Avem ordin să nu lăsăm pe nimeni să treacă ! răspunse santinela.

— Dacă-i aşa, duceţi-vă dracului, descurcaţi-vă singuri, spuse Puhov, îndepărtîndu-se îngrijorat.

Scanned with CamScanner

În aceeaşi seară, sosi în port un vas turcesc de transport, anume „Şania". La club se spunea c-ar fi un dar din partea conducătorului turcilor, Kemal Paşa, dar Puhov se cam îndoia de asta.

— Am văzut că vaporul e în stare bună, le spuse el soldaţilor. Credeţi că sultanul turcesc face pe timp de război asemenea daruri, cînd duce şi el lipsă de nave ?

— Dar e prietenul nostru, îl lămuriră aceştia. Eşti clei în politică, Puhov !

— Şi tu te crezi mare isteţ, de bine ce ţi-ai lepădat obielele, se supără acesta, retrăgîndu-se într-un colţ să se mai uite la placarde, în care totuşi nu-i prea venea să se încreadă.

În timpul nopţii fu trezit din somn de un om de legătură de la statul-major al Armatei. O cam băgă pe mînecă : „O fi vreo porcărie de-a comisarului de marină !"

În curtea statului-major se afla un mare detaşament de soldaţi ai Armatei Roşii, echipaţi complet de campanie. Mai erau acolo şi trei meseriaşi, îmbrăcaţi şi ei cu mantale militare, şi la brîu, cu ceainice.

— Tovarăşe Puhov, îl întrebă comandantul unităţii, de ce nu eşti îmbrăcat militar ?

— Sînt bine şi-aşa, ce nevoie am eu de ceainic la brîu ? răspunse Puhov, rămînînd în picioare, ceva mai deoparte.

Afară era noapte şi întuneric beznă : dinspre munţi, răzbătea glasul vînturilor şi al apelor.

Soldaţii, îmbrăcaţi cu mantale noi, nu schimbau o vorbă. Păreau că se tem de cine ştie ce, ori ascund ceva unii de alţii.

În munţi şi pe undeva, departe, se auzea din cînd în cînd cîte un foc de armă, ce curma o viaţă neştiută.

Unul dintre soldaţi făcu zgomot cu arma şi, dojenit în aceeaşi clipă de ceilalţi, se simţi foarte ruşinat.

Puhov se nelinişti şi el, dar nu-şi trădă starea, ca nu cumva să facă vreun zgomot.

Un felinar aprins deasupra uşii grajdului lumina gunoaiele din curte, aruncînd în noapte licăriri neclare pe chipurile palide ale ostaşilor. Vîntul, rătăcit încoace dinspre munte, le povestea despre vitejia cu care se ia la trîntă cu întinderile nestrăjuite, îndemnîndu-i pe oameni să-i urmeze pilda, şi ei îi ascultau glasul.

În oraş era un adevărat dezmăţ de cîini, şi oamenii se înmulţeau pesemne în tăcere. Aici, în curtea aceasta părăginită,

Scanned with CamScanner

alţi oameni erau cuprinşi de neliniştea şi deosebita voluptate născută din conştiinţa propriei vitejii, poate unde ştiau că numărul lor va scădea.

Comisarul militar al regimentului ieşi în mijlocul curţii şi începu să vorbească încet, de parcă ar fi avut în faţa lui un singur interlocutor :

— Dragi tovarăşi ! Nu sîntem la miting şi nu vă voi spune mare lucru. Comandamentul suprem al Republicii a ordonat Consiliului Militar Revoluţionar al armatei noastre să-l lovească din spate pe Vranghel, care-şi trăieşte ultimele zile în Crimeea. Nouă ni s-a dat misiunea să străbatem strîmtoarea Kerci pe navele de care dispunem şi să debarcăm pe ţărmul Crimeii. Acolo trebuie să efectuăm joncţiunea cu detaşamentele de partizani roşii-verzi, ce operează în spatele lui Vranghel, şi să-i tăiem retragerea spre navele la care va alerga în clipa cînd Armata Roşie de nord va străpunge frontul la Perekop. Noi trebuie să distrugem podurile şi şoselele de pe teritoriul ocupat de inamic, să-i dezorganizăm spatele frontului şi să-i tăiem calea spre mare, ca să lichidăm o dată pentru totdeauna focarul acesta de infecţie !

Ostaşi ai Armatei Roşii ! Nu ne va fi uşor să ajungem în Crimeea şi vom înfrunta riscuri mari. Crucişătoarele inamice, care patrulează pe acolo, ne pot scufunda de ne vor descoperi. Vorbesc cu voi deschis, şi dacă vom izbuti să ajungem, să ştiţi că ne aşteaptă o încăierare crîncenă şi primejdii de moarte, în mijlocul unor inamici turbaţi. Puţini dintre noi, poate că nici unul nu va apuca să vadă Crimeea devenită sovietică. Asta am vrut să vă spun, dragi tovarăşi ostaşi ai Armatei Roşii !

Mai mult, vă întreb, tovarăşi : consimţiţi de bunăvoie să luaţi parte la această operaţie ?

Simţiţi în voi vitejia care să vă facă să vă jertfiţi viaţa pentru revoluţie şi Republica Sovietică ? Dacă printre voi se află cineva temător sau şovăitor, care a părăsit acasă o familie şi-i duce dorul, să iasă din rînd, să vorbească, pentru ca să-l ştim şi să-l lăsăm la vatră.

Guvernul nostru central pune mari nădejdi în acţiunea noastră, vrea să termine cît mai repede cu războiul şi să pornească la o construcţie paşnică pe frontul muncii !

Scanned with CamScanner

Aştept răspunsul vostru, tovarăşi ostaşi ai Armatei Roşii ! Trebuie să-l transmit neîntîrziat Consiliului Militar Revoluţionar al armatei.

Comisarul militar îşi încheie cuvîntarea şi rămase în picioare, cu sprîncenele încruntate. Era mulţumit, dar şi stînjenit. Soldaţii tăceau şi ei. Iar Puhov simţea cum îi tremură măruntaiele de emoţie.

„Asta zic şi eu treabă, îşi zicea el. Va să zică, ăsta e războiul bolşevic. Nu stai să cloceşti ouă !"

Nimeni nu mai auzea şuierul vîntului, nu mai vedea munţii înnegurați de umbrele nopţii. Lumea, privită ca un eveniment îndepărtat, se întunecase pentru toţi, fiecare fiind preocupat de viaţa tuturor. Felinarul din curte s-a stins din lipsă de gaz, dar nimeni nu l-a luat în seamă.

Deodată, un soldat ieşi în faţă şi spuse hotărît :

— Tovarăşe comisar ! Daţi de veste Consiliului Militar Revoluţionar al armatei şi la tot Comandamentul că aşteptăm porunca de pornire ! Nici prin gînd nu ne trecea că tocmai noi o s-avem cinstea să isprăvim cu alde Vranghel ! Am credinţa că vorbesc şi dau glas simţirii tuturor ostaşilor din Armata Roşie zicînd că sîntem, cum s-ar zice, recunoscători şi jurăm să jertfim toată vlaga din noi şi viaţa, de vreme ce-i sînt de trebuinţă puterii sovietice. Şi gata socoteala ! Ce s-o mai tărăgănim şi să mai adăstăm, cînd ştiut este că în Rusia Sovietică mor oamenii de foame, şi-n Crimeea hălăduieşte ticălosul ăla care se amestecă în ciorba noastră.

Un murmur voios fremăta prin mulţimea ostaşilor, deşi raţiunea ar fi putut spune că nu ai de ce să te bucuri. Mai ieşi un soldat din rînd.

— Statul-Major, zise el, are dreptate să mîne trupe care să debarce acolo. Să-i ardă una peste bot lui Vranghel dinspre Perekop, că noi l-om pocni cu nădejde în spate şi-o să stîrpim răul din rădăcină, iar vapoarele engleze n-or să-i mai fie de folos !

Comisarul luă din nou cuvîntul :

— Tovarăşi ostaşi ai Armatei Roşii ! De felul cum veţi răspunde la chemarea aceasta, noi, cei de la statul-major, am ştiut. Am ştiut că veţi dovedi o înaltă conştiinţă şi o neclintită credinţă faţă de revoluţie, aşa cum s-a dovedit acum. Vă exprim recunoştinţa Consiliului Militar Revoluţionar şi al Comandamentului Armatei şi vă cer ca cele spuse de mine să

Scanned with CamScanner

le priviţi ca pe un secret militar. Să ştiţi că Novorosiiskul este plin de spioni albgardişti şi, dacă se află ceva, sîntem sortiţi pieirii ! Ordinul de plecare vi se va da la timpul său. Vă mulţumesc, tovarăşi.

Comisarul plecă în grabă, şi soldaţii mai zăboviră în curte. Puhov se apropie de ei, ca să audă ce spun. Şi pentru prima dată în viaţa lui i se făcu atît de ruşine de sine, încît i se îmbujorară obrajii sub peria aspră a bărbii.

Descoperise că pe lume sînt şi oameni de treabă, şi că cei mai buni dintre ei nu se cruţă.

În noaptea rece se pregătea o furtună, şi cei singuratici erau cuprinşi de tristeţe şi îndîrjire. Dar în noaptea aceea nu a apărut nimeni pe stradă, pînă şi singuraticii stăteau prin casele lor, ascultînd cum se izbesc porţile bătute de vînt. Dacă vreunul se ducea la prieteni, cu gîndul să-şi irosească acolo timpul atît de nesigur, nu se mai întorcea acasă — dormea prin străini. Oricine ştia că pe stradă îl aşteaptă arestarea, ancheta de noapte, verificarea actelor şi ceasuri nesfîrşite petrecute în cîte un beci neaerisit, pînă cînd se dovedea că respectivul nu făcuse decît să cerşească toată viaţa sau pînă la victoria finală a bolşevicilor.

Între timp, ţăranii mai dinspre nord, îmbrăcînd mantaua militară, se transformau în oameni neobişnuiţi, care nu regretau nimic în viaţă, erau neîndurători cu ei înşişi, ca şi cu cei ce le erau dragi, şi în inimă purtau o ură nestinsă duşmanului binecunoscut. Oamenii aceştia înarmaţi erau gata să se lase sfîşiaţi în bucăţi şi de două ori la rînd, numai şi numai ca să vadă duşmanul pierind o dată cu ei, să nu mai aibă el parte de viaţă.

Noaptea, Puhov juca dame cu soldaţii şi le povestea despre un comandant pe care nu-l văzuse niciodată.

Neavînd în viaţă altă plăcere, se învăţase s-o mai înfrumuseţeze cu povestiri despre tot felul de fapte eroice, înviorîndu-i şi pe ceilalţi.

Detaşamentul de desant era compus din cinci sute de oameni, adunaţi de prin toate colţurile ţării.

Aşa că a doua zi, cinci sute de scrisori porniră spre cinci sute de sate din Rusia.

Soldaţii încondeiaseră şi mîzgăliseră foile lor de hîrtie timp de o jumătate de zi, luîndu-şi rămas bun de la mame, neveste, taţi şi neamuri mai îndepărtate.

Scanned with CamScanner

Puhov îi mai ajuta şi el pe cei slabi la scris, născocind scrisori aprobate numaidecît de soldaţi.

— Tare frumos mai scrii, Foma Egorîci, zicea cîte unul. Ce-or să mai plîngă ai mei !

— Nici vorbă, răspundea Puhov. N-ar avea de ce să rîdă, că doar nu-i glumă ! Ciudat om mai eşti şi tu !

După-masă, se duse la comisar :

— Tovarăşe comisar, mă luaţi şi pe mine în desant ?

— Te luăm, de aceea te-au şi chemat ieri la adunare.

— Numai un lucru v-aş ruga, să mă numiţi mecanic pe bordul „Şaniei". Am auzit că are o maşină cu aburi, pe cînd pe „Marte" nu-i decît un motor cu păcură şi nu prea-mi vine la îndemînă cu el — prea-i mititel !

— Cei de pe „Şania" au mecanicul lor, un turc. Dar nu-i nimic, te numim ajutor, şi pe „Marte" luăm un şofer ! Care va să zică, n-o scoţi la capăt cu un motor cu păcură, aşa-i ?

— Motorul este un fleac, dar maşina cu abur lucrează mai vîrtos. N-am nici un chef, tovarăşe comisar, să mă omor cu o porcărie de motor într-o campanie eroică ! Ăsta nu-i motor, ci primus, vedeţi şi dumneavoastră !

— Fie şi aşa, se învoi comisarul, te duci pe „Şania". La o debarcare, oamenii merg de bunăvoie şi se ocupă cu ceea ce le vine la-ndemînă ! Atîta numai, dragă băiete, să nu faci pe deşteptul în timpul campaniei !

Puhov primi o legitimaţie şi se sui pe „Şania" să-şi vadă maşina. De mai mult n-avea nevoie, unde se afla o maşină se simţea ca acasă.

Cu mecanicul turc se împrieteni curînd, spunîndu-i că principalul este ungerea ; dacă ungi bine maşina nu poţi s-o strici, oricît ai munci-o.

— Aşa-i, răspunse turcul într-o rusească fără greş, ungerea e totul, uleiul păzeşte maşina ! Cine dă ulei mult, iubeşte maşina, adică e un adevărat mecanic.

— Nici vorbă, se învioră Puhov, maşinii îi este drag grăjdarul, nu călăreţul, că doar e şi ea o fiinţă vie !

Şi astfel se împrieteniră.

Noaptea, înfruntînd vîntul care se înteţise, detaşamentul porni spre port, ca să se îmbarce. Puhov nu ştia de cine să se

Scanned with CamScanner

alipească şi mergea răzleţ, zăngănind cu ceainicul pe care-l primise o dată cu restul echipamentului. Dar soldaţii îl puseră numaidecît la punct :

— Doar ţi s-a spus să umbli încet, ce faci atîta gălăgie ?

— De ce să mă ascund ? Că n-am pornit la jaf ! zise el, mirat.

— E ordin să nu facem zgomot, îi răspunse încet un soldat cu numele de Baronov. De aceea i-au şi băgat pe cei din oraş la răcoare, ca să nu mai fie spioni !

Au mers mult şi pe tăcute, numai nisipul umed scrîşnea uşor sub picioarele lor. În întuneric se ghiceau clădirile imense ale depozitelor goale, prin care urla vîntul. Şobolani flămînzi alergau pretutindeni, hrănindu-se cu te miri ce.

Era o beznă ca în adîncul unui mormînt, dar oamenii umblau vioi, plini de entuziasm şi încordare, ca nişte vînători misterioşi de pe timpuri.

Munţii aceştia respirau vremuri de mult apuse, fuseseră martori ai voiniciei naturii, natură ce-şi datora existenţa numai şi numai acestei voinicii. Drumeţii înarmaţi erau şi ei plini de o voinicie şi o cutezanţă supremă, asemănătoare cu acelea ale naturii cînd înălţase munţi şi săpase văi pentru ape.

Din cauza asta şi izbuteau ostaşii Armatei Roşii, avînd drept armă uneori numai pumnii, să pună mîna în stepă pe automobilele blindate ale inamicului, să oprească şi să dezarmeze trenurile militare ale albgardiştilor.

Tinerii aceştia îşi construiau o ţară nouă pentru făurirea unei îndelungi vieţi viitoare, nimicind ca în delir ceea ce nu se potrivea cu visurile de fericire ale celor dezmoşteniţi, despre care le vorbise conducătorul lor politic.

Nu-şi dădeau încă seama de preţul vieţii, de aceea laşitatea, frica de a-şi pierde trupul le era necunoscută. Porniseră la război ca adolescenţi abia ieşiţi din copilărie, fără să fi cunoscut dragostea sau desfătările gîndului, ori să fi contemplat lumea aceea fără seamăn în mijlocul căreia trăiau. Se ignorau pe ei înşişi. Tocmai de aceea aceşti ostaşi ai Armatei Roşii, neavînd sufletul încătuşat în lanţuri, nu se gîndeau la propriul lor eu. Trăiau din plin o viaţă comună cu natura şi cu istoria, iar istoria gonea în anii aceia ca o locomotivă, trăgînd la deal povara universală a sărăciei, a deznădejdii şi a unei indolenţe smerite.

Scanned with CamScanner

Prin întunericul lugubru clipiră luminile semnalelor de bord. Detaşamentul păşi pe debarcader. Începu îndată îmbarcarea.

S-au îmbarcat : pe „Şania", întregul detaşament, pe vedeta „Marte", 20 de oameni din recunoaştere, iar pe distrugător, marinarii.

Puhov intră în sala de maşini a „Şaniei" şi se simţi numaidecît în largul său. Era tare vesel cînd se afla lîngă vreo maşină. Îşi aprinse o ţigară şi tuşi tare, dregîndu-şi glasul, obosit de atîta tăcere şi scoţînd din plămîni gazele care-i îmbîcsiseră.

Bocancii soldaţilor se auziră timp de vreo două ore tropăind pe punte şi pe scări.

Puhov, mulţumit de evenimentele şi frămîntările acestea, nu avu totuşi răbdare să rămînă jos şi se repezi pe punte.

Siluete întunecate de oameni, tremurătoare în lumina slabă a felinarelor, suiau încet scările, ţinînd strîns armele şi celălalt echipament de campanie, atenţi să nu se lovească şi să facă zgomot.

Din cauza luminii felinarelor, noaptea ţi se arăta şi mai fără de cuprins, şi mai întunecată ; părea că nicăieri nu mai există o lume vie. Vîntul uşor se pierdea în străfundurile întunericului, mişcînd cine ştie ce obiecte de pe chei.

Vapoarele zvîrleau semnale scurte de avertisment, spunîndu-şi ceva unul altuia, dar pe mal veghea un întuneric treaz şi un pustiu plin de chemări. Pînă-n oraş nu răzbătea nici un zgomot, doar dinspre munţi, din depărtări, se auzea ropotul unui pîrîu năvalnic.

Puhov fu cuprins de o nemaiîncercată senzaţie de mulţumire deplină, de vigoare şi de conştiinţa că viaţa lui era necesară. Stătea rezemat cu spatele de un vinci, bucurîndu-se de misterul tabloului nocturn, de oamenii care se adunau pe furiş, fără o vorbă, ca să meargă la moarte.

În anii îndepărtaţi ai copilăriei, îl uimea noaptea Învierii, simţind că în inima lui de copil se petrecea un miracol neînţeles şi neobişnuit. Bucuria aceasta naivă o trăia acum din nou, de parcă ea ajunsese dintr-o dată să fie scumpă şi trebuincioasă tuturora ; de aceea ar fi vrut să-i sărute pe toţi, pe neobservate. I se părea că se mîniase şi-i insultase o viaţă întreagă pe oameni, ca pînă la urmă să-şi dea seama cît de

Scanned with CamScanner

buni sînt şi cît de ruşine îi e de purtarea lui, pe care n-o mai putea îndrepta.

Marea clipocea alene, lovindu-se de vas şi tăinuind în străfundurile ei alcătuiri necunoscute. Dar Puhov nu se uita la mare ; pentru prima oară în viaţa lui vedea oameni adevăraţi. Tot restul naturii se îndepărtase de el, nu-l mai interesa.

Îmbarcarea s-a terminat la un ceas după miezul nopţii. De pe mal se auzi ultimul salut al Consiliului Militar Revoluţionar al Armatei. Comisarul răspunse cam absent, fiind preocupat de altceva.

Răsună o comandă scurtă şi tăioasă, apoi pămîntul începu să se îndepărteze.

Navele cu trupele de desant brăzdau apele spre Crimeea.

Peste zece minute, malul pieri în negură. Navele înaintau acum prin bezna rece. Luminile erau stinse, oamenii, cazaţi în cale ; toţi şedeau în întuneric şi zăpuşeală, dar nimeni nu dormea.

Primiseră ordinul să nu fumeze, ca nu cumva să dea foc vasului. Nu aveau voie să vorbească, deoarece comandantul şi comisarul se străduiau să dea impresia că „Şania“ era o navă comercială paşnică şi pustie.

Vasul înainta pe furiş, în răbufniri înăbuşite de abur. Undeva prin apropiere, pierduţi în noaptea adîncă, navigau fără zgomot „Marte“ şi distrugătorul. Din cînd în cînd, dădeau semne de viaţă cu un şuierat prelung, marinăresc. „Şania“ răspundea cu un semnal scurt şi gros al sirenei.

Navele îşi croiau drum cu greu prin bezna groasă, compactă, forţîndu-şi micile maşini.

Noaptea se scurgea liniştită. Soldaţilor li se părea nesfîrşită ca viaţa de apoi. Încetul cu încetul excitaţia trecea, în schimb, întunericul care dăinuia mereu încorda treptat sufletul, umplîndu-l de o tainică îngrijorare în aşteptarea unor evenimente neprevăzute şi mortale.

Marea părea şi ea cuprinsă de grijă ; amuţise de tot. Elicea parcă lepăda un lichid vîscos, care se încreţea fără zgomot dincolo de bord. Timpul se scurgea domol, chinuitor de încet. Munţii porniră să se lumineze, palid, vestind cu sfială sosirea dimineţii, dar marea se schimbase. Faţa ei netedă ca oglinda, făcută să răsfrîngă cerul, amesteca într-o tăcută frenezie toate imaginile reflectate în ea. Valuri mărunte, dar pline de în-

Scanned with CamScanner

crîncenare, sluţeau calmul mării, înghesuindu-se, frecîndu-se unele de altele şi legănînd adîncurile.

În zare, în largul mării, se ridicau munţi greoi şi domoli, care săpau abisuri, prăbuşindu-se în ele. De acolo, peste crestele mărunte, gonea o spumă albă ca varul, şuierînd ca nişte şerpi veninoşi.

Vîntul se înteţea, sfărîmînd vastele întinderi, ca să se domolească undeva, la sute de verste. Picături de apă, smulse din mare, zburau prin văzduhul frămîntat, izbind feţele ca nişte pietricele.

Probabil că în munţi se şi dezlănţuise cu vuiet furtuna, iar marea pornea tot mai turbată în întîmpinarea ei.

„Şania" era zvîrlită încoace şi încolo pe marea frămîntată, ca o frunză veştedă, scîrţîind jalnic din tot trupul.

Crivăţul bătea nebun, din plin, clătinînd întinsul apelor, şi tîra „Şania" în abisuri înconjurate de valuri, ca s-o zvîrle apoi pe creste de deal, de unde se zăreau, pentru o clipă, ţărmuri îndepărtate, stăpînite parcă de o linişte viorie.

În văzduh se simţea apăsarea iritantă a începutului de furtună.

Se făcuse de mult ziuă, dar vîntul de nord-est răcise aerul, şi soldaţii erau rebegiţi de frig.

Născuţi în mijlocul stepei secetoase, căzuseră acum aproape toţi în chinurile răului de mare ; unii se tîrîseră din cală pe punte şi, aplecîndu-se peste bord, vomitau fiere. După aceea se linişteau cîte o clipă, dar apoi, clătinaţi de valuri, umoarea organismului lor se zbătea şi clocotea, făcîndu-i să verse din nou. Comisarul, cuprins de nelinişte, se plimba necontenit pe punte, apucîndu-se, cînd tangajul era mai mare, de cîte un coş ori de vreun montant. Lui nu-i venea să verse, fiindcă fusese marinar.

„Şania" se apropia acum de locul cel mai primejdios, de strîmtoarea Kerci, furtuna însă nu se domolea de loc, parcă voind să smulgă marea din adîncurile ei.

„Marte" şi distrugătorul se pierduseră de mult în străfundurile uraganului şi nu mai răspundeau la semnalele „Şaniei". Căpitanul nu-şi mai putea conduce nava, care ajunsese prada elementelor dezlănţuite.

Puhov nu avea neajunsuri din cauza balansului. Îl lămurise pe mecanic că-l apărau arsurile de la stomac de care suferea de mult.

Scanned with CamScanner

Nici maşina nu era uşor de stăpînit : sarcina ei se schimba mereu, fiindcă elicea ba se afunda în apă, ba ieşea la suprafaţă. Din pricina aceasta, maşina ori ţiuia de atîta viteză, tremurînd din toate încheieturile, ori amuţea din cauza prea marii solicitări.

— Unge-o, unge-o mereu, Foma, dă-i ulei mai mult, că de nu, la turaţiile astea o omori cît ai zice peşte, îi spunea mecanicul.

Şi Puhov o hrănea cu ulei din belşug, cu mare plăcere, mormăind cînd şi cînd :

— Lasă, scîrnăvie, că te domolesc eu ! Îţi arăt eu ţie !

Cam după o oră şi jumătate, „Şania" străbătu cu bine strîmtoarea Kerci.

Comisarul coborî o clipă în sala de maşini, ca să-şi aprindă o ţigară, fiindcă i se udaseră chibriturile.

— Ei, cum staţi ? întrebă Puhov.

— Stăm bine, dar o ducem cam prost ! glumi comisarul, cu un zîmbet pe chipul său obosit.

— Cum ? întrebă Puhov, care nu pricepuse nimic.

— Totul e bine. Trebuie să-i mulţumim vîntului de nord-est, altfel ne-ar fi venit albii de mult de hac !

— Cum aşa ?

— Uite-aşa, îl lămuri comisarul. Strîmtoarea Kerci este păzită de crucişătoarele albilor. Dar din cauza furtunii s-au adăpostit toţi în portul Kerci şi nu ne-au observat ! Ai priceput ?

— Dar de ce n-au încercat să ne descopere cu proiectoarele ? îl descusu Puhov.

— E-hei ! La frămîntarea asta a văzduhului, cum să foloseşti proiectoarele ?

Pe la amiază, „Şania" naviga în apele Crimeii, şi marea, istovită de atîta zbatere, se învolbura, obosită, la bordul navei.

În curînd, la orizont apăru o trîmbă misterioasă de fum. Căpitanul navei, comandantul detaşamentului şi comisarul o urmăriră mult timp din ochi. Apoi „Şania" porni spre largul mării, şi fumul dispăru.

Vîntul bătea necontenit, nenorocire de care căpitanul şi comisarul erau foarte mulţumiţi. Vasele de patrulare ale albilor, socotind vigilenţa de prisos pe o asemenea furtună, se ţineau la adăpost în intrîndurile malurilor.

Scanned with CamScanner

Tocmai de aceea, își spunea comisarul, scăpase „Șania" nevătămată, nădăjduind să debarce pe mal, îndată ce se va întuneca și se va potoli furtuna.

Puhov nu ieșea o clipă din sala de mașini ; stătea, scăldat în sudoare, lîngă motorul înnebunit, pe care căuta să-l sperie cu tot felul de înjurături.

Trecuse de ora trei după-amiază, cînd apărură la orizont, pe neașteptate, patru fumuri, ce se apropiau destul de repede, vrînd parcă să încercuiască „Șania". Una dintre nave începu chiar să semnalizeze, cerîndu-le să oprească.

Fără a bănui cine este și ce vrea, soldații se năpustiră cu toții pe punte, alergînd încolo și încoace, cuprinși de curiozitate.

Judecînd după trîmba de fum, căpitanul își dădu seama că una dintre nave era un crucișător, prin urmare, sosise momentul autoscufundării navei de desant.

Căpitanul și comisarul stăteau pe puntea de comandă, căutînd o cale de salvare. Soldații primiseră ordinul să se retragă în cală, pentru ca nava inamică să nu descopere destinația militară a „Șaniei".

Vîntul vuia cu putere nestăpînită, abătînd „Șania" din drumul ei. Dar și cele patru nave necunoscute abia izbuteau să-și păstreze direcția, neputînd să se apropie de „Șania".

Curînd, trei dintre fumuri dispărură din vedere, împinse cine știe încotro de vîntul sălbatic de nord-est. În schimb, a patra navă se apropia neabătut de „Șania". Silueta ei se vedea din cînd în cînd deslușit. Căpitanul stabili că era vorba de o navă comercială de mare viteză și bine înarmată, care se străduia să-i ajungă din urmă. Furtuna zădărnicea însă apropierea ei. În sfîrșit, cei de pe navă îi întrebară ce destinație au. De cînd pătrunsese în apele Crimeii, „Șania" naviga sub pavilionul lui Vranghel. La întrebarea vasului albgardiștilor, au răspuns că se îndreaptă spre Feodosia, venind de la Kerci cu o încărcătură de pește.

Pe punte nu mai rămăseseră decît patru turci îmbrăcați în costumele lor naționale ; trupa, împreună cu comisarul și comandantul, se retrăsese în cală. De aceea, cînd vasul de comerț se apropie mai mult, albii se uitară la „Șania" cu binoclul și părăsiră urmărirea. Nu voiseră s-o remorcheze, probabil din cauza furtunii care-i primejduia și pe ei.

Scanned with CamScanner

Restul zilei se scurse în liniște. Uneori, apăreau nave care dispăreau însă repede, temîndu-se pesemne de „Șania“ și mai mult decît se temea ea de ele.

Istoviți de vărsături și de frigul umed, soldații se străduiau să-și recapete cu tot dinadinsul buna dispoziție, ruşinîndu-se de răul de mare. Se săturaseră de călătoria aceasta plictisitoare și se bucurară aflînd că se apropie de ei o navă a albilor, înarmată cu patru tunuri.

Nu erau deprinși cu marea și nu se gîndeau că elementul acesta al naturii, care te făcea să-ți verși și sufletul din tine, ascunde în el și moartea vaselor.

— Lasă-l să s-apropie ! zise un soldat din Tambov. O să-i ardem una !

— Cum o să-i arzi una, mă ? îl întrebă comisarul. E înarmat cu tunuri.

— O să vezi, spuse flăcăul din Tambov, ce-o să mai tragem în el cu armele !

Învățați să captureze mașini blindate în mers, înarmați doar cu cîte o pușcă, acești ostași ai Armatei Roșii își închipuiau că și pe mare poți să învingi luptînd doar cu pușca.

Uneori, pe dinaintea „Șaniei“ treceau în goană adevărate trombe de apă, învolburate de furia vîntului, lăsînd în urma lor hăuri care păreau să ajungă pînă aproape de fundul mării.

Deodată, după trecerea unei astfel de trombe, apăru și vedeta „Marte“, care se pierduse în timpul nopții. Trecuse prin grele încercări. Masele de apă îi sfărîmau și-i rupeau greementul, încercînd s-o dea peste cap. Dar „Marte“ pufăia îndărătnică, săltînd pe valuri cu încăpățînare, abia trăgîndu-și sufletul. Voia cu tot dinadinsul să abordeze „Șania“, dar valurile o zvîrleau mereu înapoi, în abisuri de apă.

Echipajul de pe „Marte“ precum și cei douăzeci de oameni din detașamentul de recunoaștere, îmbarcați pe el, se țineau pe punte, de tachelaje.

Strigau ceva celor de pe „Șania“, cît îi țineau plămînii, dar vuietul furtunii le sfîșia glasurile și nu se înțelegea nimic. Fețele lor erau lipsite cu totul de expresie, ochii li se spălăciseră de cumplita deznădejde, chipurile, palide ca moartea, păreau vopsite cu alb.

Faptul că se aflau atît de aproape de „Șania“ le făceau și mai cumplite chinurile morții care-i păștea. Rupeau de pe ei și cele din urmă rămășițe de haine militare, urlau ca fiarele,

Scanned with CamScanner

amenințîndu-i chiar și pe cei de pe „Șania“ cu pumnii. Zbierătele lor acopereau vuietul furtunii — un soldat voinic stătea călare pe o vergă, înfulecîndu-și rația de pîine ca să nu se piardă nimic din ea.

Oamenii aceștia sortiți pieirii băteau din picioare, cu ochii ieșiți din cap de atîta sălbatică încordare, ca să atragă atenția asupra lor.

Puhov privea vedeta de pe punte.

— De ce-or fi atît de înnebuniți ? îl întrebă el pe comisar. Se scufundă, ori s-au speriat de ceva ?

— Probabil că au pe undeva o breșă, răspunse acesta. Trebuie să găsim neapărat un mijloc de salvare !

Pe ceilalți soldați nu mai era chip să-i ții în cală. Se adunaseră pe punte și strigau la cei de pe „Marte“, luîndu-le spaima în derîdere.

Cei de pe „Șania“ se frămîntau cu gîndul la detașamentul și la echipajul de pe „Marte“. Comandantul „Șaniei“ strigă ceva, întorcîndu-se spre căpitan, comisarul strigă și el, dar căpitanul nu izbutea cu nici un chip să se apropie de nava în primejdie.

Cînd „Șania“ a fost aruncată, în sfîrșit, de un val mai aproape de vedetă, cei de acolo le strigară că apa pătrunsese în sala mașinilor.

De pe bordul lui „Marte“ se auzea sunetul unei armonici — cineva cînta înainte de moarte, înfruntînd legile firii omenești.

Foma Egorîci auzi deslușit cîntecul și se bucură, uimindu-se și el de ce se bucură într-o clipă atît de nepotrivită.

Într-un moment de acalmie, cînd „Marte“ sălta mai aproape de „Șania“, răsună o voce limpede, care acoperi strigătele ; acompania misterioasa armonică :

Hei, tu, măr al meu,
Dulce, nemurat,
În al mării val
Eu te-am fost scăpat...

— Mare secătură ! mormăi mulțumit Puhov, cu gîndul la omul vesel de pe „Marte“, și scuipă, exprimîndu-și în felul acesta neputincioasa lui simpatie.

— Coborîți barca ! strigă căpitanul, fiindcă din apă nu se mai vedea decît puntea lui „Marte“.

Scanned with CamScanner

Dar barca, abia coborîtă pe apă, se dădu de trei ori peste cap, şi cei doi marinari din ea dispărură fără urmă.

O rafală a uraganului înşfăcă deodată vedeta şi o repezi în sus cu atîta putere, încît o ridică deasupra „Şaniei".

— Săriţi ! zbieră Puhov mai tare decît toţi.

Aceştia tresăriră, se întunecară la faţă şi se zvîrliră, care cum putu, pe puntea „Şaniei". Căzeau pe ea ca lipsiţi de viaţă, rupînd braţele celor ce încercau să-i prindă, şi pe Puhov îl doborîră jos, ceea ce nu-i displăcu.

— Uşurel ! zbiera el. Aţi pornit să vă luaţi de piept cu Vranghel, diavolilor, dar de apă curată vă temeţi !

În cîteva clipe, cei de pe vedetă au ajuns pe bordul „Şaniei", în afară de doi oameni care se prăvăliseră în abisul mării.

Pe apă se auzi ca un scîncet puternic, şi vedeta, spulberată de explozia din interiorul ei, zbură în mii de ţăndări şi bucăţi de fier.

Puhov se plimba printre cei salvaţi, întrebînd :

— Tu eşti ăla, mă, care cîntai ?

— Parcă de cîntat îmi ardea mie, îi răspundea cîte un soldat sau marinar.

— Nici n-aduci cu ăla ! răspundea nemulţumit Puhov, pornind mai departe.

Nu-i găsi, de parcă nu cîntase nimeni din gură sau cu armonica. El auzise totuşi deslușit acordurile şi-şi amintea pînă şi de vorbele cîntecului.

Se însera, şi furtuna bîntuia mereu, fără gînd de odihnă.

„De unde dracu o veni blestemata asta ? Că tare aş vrea să văd locul acela !" îşi spunea Puhov, legănîndu-se în cală, o dată cu maşina.

Seara, conducerea de pe „Şania" s-a consfătuit îndelung. Nava era supraîncărcată şi nu se putea apropia prea mult de malurile Crimeii. Pe lîngă aceasta, vîntul o abătea mereu spre larg, aşa că o debarcare era cu neputinţă. Dar zăbovirea pe mare era plină de primejdie, căci puteau fi scufundaţi de primul crucişător de patrulare al albilor pe care l-ar fi întîlnit.

S-au sfătuit mult timp. Marinarii nu cedau nici în ruptul capului, ei propuneau să se aştepte liniştirea furtunii şi numai după aceea să se vadă ce e de făcut.

— Să presupunem că ne întoarcem la Novorosiisk, spuse comandantul detaşamentului de recunoaştere, marinarul Şarikov. Şi pe urmă ? În primul rînd, va trebui să răspundem

Scanned with CamScanner

că ne-am întors aşa, de capul nostru, iar în al doilea rînd, o facem de oaie, căci Vranghel scapă nevătămat.

— Poate că ai uitat, Şarikov, răspunse comisarul militar, că din „Marte" al tău n-au mai rămas decît scînduri mînate de valuri şi că distrugătorul a dispărut, făcînd probabil şi el o baie, în timp ce „Şania", din cauza încărcăturii prea mari, se mişcă întocmai ca un pietroi !... Adică, tu crezi că „Şania" trebuie să fie şi ea scufundată ?...

— Ei bine, fie cum zici tu ! se învoi Şarikov. Atîta doar că ar fi o mare ruşine să ne întoarcem înapoi !

Cu toate acestea, pînă-n amurg au hotărît să se întoarcă la Novorosiisk.

Către miezul nopţii, vîntul de nord-est se domoli puţin, dar marea tot se mai frămînta. „Şania" naviga cu chiu, cu vai spre casă.

În strîmtoarea Kerci au fost descoperiţi de proiectoarele de pe ţărm, dar albii nu au dezlănţuit tirul artileriei de coastă. Poate din cauză că pe catargul „Şaniei" mai flutura încă un rest de zdreanţă din pavilionul lui Vranghel.

A doua zi dimineaţa au debarcat în portul Novorosiisk.

— A dracului ruşine ! se necăjeau soldaţii, adunîndu-şi lucrurile.

— De ce ruşine ? le spunea sfătos Puhov. Doar natura, frate dragă, e mai ceva decît omul ! Pînă şi crucişătoarele s-au pitit prin întortocheturile ţărmului.

— Nu-i nimic, zise nemulţumit marinarul Şarikov ; după ce ai noştri vor străpunge frontul alb de la Perekop, or să se descurce ei şi fără mucoşii de noi.

Aşa s-a şi întîmplat ; Şarikov parcă ghicise viitorul.

În aceeaşi seară, Consiliul Militar Revoluţionar a dat ordin să se încerce încă o dată debarcarea.

Detaşamentul s-a îmbarcat, aşadar, din nou în timpul nopţii, şi „Şania" s-a pregătit să ridice ancora.

Şarikov alerga în sus şi în jos pe punte, în culmea fericirii, vorbind ba cu unul, ba cu altul. Comisarul militar se simţea cam prost, cu toate că la Consiliul Militar Revoluţionar nu fusese dojenit.

— Eşti muncitor ? îl întrebă Şarikov pe Puhov.

— Am fost, dar de-acum încolo mă fac scafandru, răspunse acesta.

Scanned with CamScanner

— Atunci de ce nu mergi în avangarda revoluţiei ? De ce tot bombăni mereu şi rămîi om fără de partid, în loc să fii un erou al epocii ? îl dojeni Şarikov.

— Vezi, tovarăşe Şarikov, îl lămuri Puhov, n-am prea avut încredere, şi-apoi comitetul nostru de partid s-a aciuiat în casa guvernatorului, rămasă din timpurile de dinaintea revoluţiei.

— Ce vorbă e asta „casă de dinainte de revoluţie" ? stărui Şarikov. Eu m-am născut tot înainte de revoluţie şi totuşi suport !

Cînd totul era gata de ieşirea în larg, comisarul detaşamentului de desant plecă să dea o telegramă că pornesc în bune condiţii.

După o jumătate de oră, s-a întors, dar în loc să se urce pe navă, a rămas pe chei, rîzînd şi strigînd :

— Debarcarea !

— Ce-i cu tine, omule, ai înnebunit ? Cum adică, să coborîm ? ! îl întrebă Şarikov de pe bord.

— Debarcă, dacă-ţi spun, strigă comisarul, plin de neastîmpăr, Perekopul a căzut, Vranghel fuge mîncînd pămîntul ! Poftim şi ordinul : misiunea noastră se contramandează !

Şarikov şi ceilalţi s-au cam întristat.

— Asta-i bună ! zise unul dintre ostaşi. Tocmai acum era clipa cea mai prielnică să-l lovim pe Vranghel din spate, cînd o da să ajungă la vapoare, şi cînd colo, contramandare !

— Păi, nu v-am spus eu c-or să se descurce în Crimeea şi fără voi, mucoşilor ! spuse Şarikov, ca să termine vorba în felul său.

— Las-o mai moale ! îi zise Puhov. Că dacă Vranghel o şterge pe mare, te răfuieşti tu cu alţii !

— Ehei !... strigă Şarikov, izbind cu pumnul un montant şi trăgînd o înjurătură.

— Ia-o înot, piezişş, prin strîmtoare ! îl sfătui Puhov. Eşti obiect mărunt şi nu te dibuiesc proiectoarele ! Şi dacă ajungi pe mal, se cheamă că ai făcut o debarcare !

— Bună idee ! exclamă vesel Şarikov, dar se răzgîndi, zicînd : Numai că valurile sînt cam mari, şi apa cam rece — te îneci cît ai zice peşte !

— Aştepţi şi tu pînă se mai îndreaptă vremea. Ai putea să-ţi umfli nădragii cu aer, şi cînd vezi că te îneci, îi găureşti olecuţă şi răsufli pe-acolo !

Scanned with CamScanner

— Prostii, asta nu-i treabă de marinar ! se împotrivi cu hotărîre Şarikov.

Peste două zile, aflară că distrugătorul pe care-l credeau pierdut ajunsese cu bine la ţărmul Crimeii şi debarcase o sută de marinari.

— Am ştiut eu că aşa o să fie ! exclamă Şarikov. Distrugătorul e comandat de Knîş, un marinar priceput, în timp ce eu m-am încurcat, ca un nătărău de uscat ce sînt !

III

— Puhov, s-apropie sfîrşitul războiului ! îi spuse într-o zi comisarul.

— E şi timpul. Ne înţolim cu idei, dar n-avem izmene pe noi !

— Mai e puţin şi-l lichidăm pe Vranghel ! Armata Roşie a ocupat Simferopolul !

— Şi de ce să nu-l ocupe ? răspunse Puhov, fără cea mai mică mirare. Acolo e aer curat, soarele arde pe cinste, iar puterea sovietică are mîncărimi în spate, c-o mănîncă păduchii, din care pricină şi dă buzna peste albi !

— Ce legătură are asta cu păduchii ? se înfurie comisarul. Acolo se dă dovadă de un eroism conştient ! Măi, Puhov, eşti un adevărat contrarevoluţionar !

— Iar tu, tovarăşe comisar, n-ai habar nici de teorie, nici de practică ! zise Foma Egorîci, supărat. Ştii doar să tragi cu arma, n-ai idee că-n ştiinţă şi tehnică e mare nevoie de contrapiuliţă, dacă nu vrei să-ţi sară şurubul din mers ! Înţelegi tu prostia asta ?

— Da tu cunoşti ordinul cu privire la armatele de muncitori ?

— Alea în care toţi neciopliţii să se facă dintr-o dată lăcătuşi şi să dea drumul la uzine ?! Cunosc ! De mult i-ai învăţat să stea bine înfipţi pe picioarele lor ?

Scanned with CamScanner

— Doar la Consiliul Militar Revoluţionar nu sînt proşti ! zise grav comisarul. Acolo s-au cîntărit bine toate cele !

— Asta-i drept, consimţi Puhov. Acolo sînt oameni cu scaun la cap, dar vezi că neciopliţii nu pot să-nveţe dintr-o dată mecanica !

— Dar toate minunile ştiinţei şi toate valorile imperialismului internaţional cine le-a produs ? îl înfruntă comisarul.

— Crezi că locomotiva a ticluit-o un necioplit ?

— D-apăi cine ?

— Ehei, maşina e lucru serios. Ca să umbli cu ea, îţi trebuie minte şi învăţătură. Salahorul e numai forţă brută !

— Dar n-am învăţat noi să luptăm în război ? încercă să-l încurce comisarul.

— Eh, cînd e vorba de bătălie, sîntem grozavi, nu se lăsa Puhov, da meseria e lucru delicat !

Pe stradă trecea spre baia de aburi o companie de ostaşi ai Armatei Roşii, cîntînd de zor, ca să se îmbărbăteze :

Cînd la drum mă petreceo
Măiculiţa dragă,
Coji uscate aduna,
De-mi băga-n desagă !...

— Ai dracului ! zise Puhov. Propovăduiesc mizeria într-un oraş de oameni cumsecade ! Mai bine ar cînta că i-a petrecut la drum cu plăcinte !

Timpul trecea, neînfrînat de nimic. Tunurile băteau tot mai rar. Trupele de rezervă ale Armatei Roşii, neavînd nici o treabă, au început să studieze natura şi societatea, pregătindu-se de o viaţă lungă şi bine rînduită.

Puhov se mai luminase la faţă şi trîndăvea cît era ziua de lungă, spunînd că odihna este o însuşire de temei a oricărui muncitor.

— Să te fi înscris la vreun cerc oarecare, Puhov ! Nu te plictiseşti ? îi spunea cîte unul.

— Învăţătura nu face decît să-ţi întineze creierii, şi eu vreau să mă păstrez neîntinat toată viaţa ! răspundea el în doi peri, căutînd să scape, sau poate în glumă.

— Eşti un om de nimic, Puhov, deşi muncitor ! îl mustra celălalt.

— Ia nu mă mai bate la cap : sînt muncitor calificat ! îl repezea acesta ; se lua la ceartă, aducînd injurii revoluţiei şi

Scanned with CamScanner

tuturor eroilor şi partizanilor ei. Desigur că cel care insulta era Puhov, şi interlocutorul său, făcut praf, se retrăgea abătut, lăsîndu-l în pace.

De cînd Puhov debarcase, noaptea, în „oraşul neghiob, cu climă inegală şi nesănătoasă", cum îi spunea el Novorosiiskului, trecuseră patru luni.

Fusese încadrat ca montor-şef la o bază de pe litoral, depinzînd de Direcţia de Navigaţie Maritimă Azov-Marea Neagră. Aceasta fusese creată de autorităţile din Novorosiisk, ca să-i dea cît mai repede Caucazului de nord un aspect de ţinut paşnic. Dar navele nu circulau, fiindcă aveau toate maşinile deteriorate, aşa că nici vorbă nu putea fi de o paşnică putere maritimă.

O gazetă de perete dintr-un aul mersese atît de departe, încît denumise Caucazul de nord „Anglia Sovietică răsăriteană", bizuindu-se pe existenţa unui litoral maritim şi a patru ambarcaţiuni, care, deocamdată, nici nu erau în stare de plutire.

Puhov examina în fiecare zi maşinile de pe bordul navelor şi scria rapoarte despre bolile acestora : „Avînd în vedere ruperea de tijă şi dezorganizarea armăturii, maşina principală a navei «Nejnost» (Gingăşie) nu poate fi făcută să funcţioneze nici în ruptul capului. Cît despre nava zisă «Vsemirnîi Sovet», (Sovietul mondial), suferind de explozia cazanului şi lipsă generală de focar, care nu se ştie pe unde-o fi, deocamdată nu-i nimic de făcut cu ea. Nava «Şania» şi«Krasnîi vsadnik» (Călăreţul roşu) s-ar pune iute-n funcţiune, dacă li s-ar schimba cilindrii făcuţi praf şi s-ar monta nişte sirene, dar în clipa de faţă nu ne putem gîndi nici pe departe la alezajul cilindrilor, întrucît pămîntul nu produce fontă în stare de gata, iar pe minereu nu pune nimeni mîna, de cînd cu revoluţia. Cît despre alezarea cilindrilor, cei de la unităţile de muncă nu pot să alezeze nimic, fiind doar nişte agricultori deghizaţi."

Din cînd în cînd, comisarul politic al bazei de pe litoral îl chema pe Puhov la el, ca acesta să-i facă un raport verbal, şi Foma Egorîci îi povestea cu de-amănuntul tot ce se petrecea la bază.

— Montorii tăi cu ce se ocupă ? îl întrebă într-o zi comisarul politic.

— Ce vorbă-i asta ? Urmăresc neobosiţi starea mecanismelor de pe nave !

Scanned with CamScanner

— Dar nu lucrează nimic ! ? spuse mirat comisarul politic.

— Şi ce dacă nu lucrează ? Dar de stricăciunile aduse de atmosferă nu ţineţi seamă ? Rugina năpădeşte fiarele de orice fel, însă mai cu seamă alămurile, care se coclesc şi se duc de rîpă dacă n-ai grijă de ele !

— Ai putea să te mai gîndeşti şi tu puţin şi să-ncerci să repari vapoarele !

— Deocamdată nu-i rost de gîndit, tovarăşe comisar politic.

— De ce să nu fie ?

— Fiindcă pentru gîndire n-avem destulă mîncare : e tainul prea mic !

— Măi Puhov, tu eşti un adevărat păcălici ! zise comisarul, curmînd convorbirea şi cufundîndu-se în studiul hîrtiilor curente.

— Ba voi sînteţi nişte păcălici, tovarăşe comisar !

— De ce ? îl întrebă comisarul, cu gîndul la treburile lui.

— Fiindcă nu produceţi lucruri, ci numai relaţii ! răspunse acesta, amintindu-şi nelămurit de nişte placarde, în care se spunea : capitalul nu este un lucru, ci o relaţie. Iar pentru el noţiunea de relaţie reprezenta ceva care nu există.

Într-o zi cu soare, Foma Egorîci se plimba prin împrejurimile oraşului, gîndindu-se cîtă prostie şi ticăloşie se ascunde în sufletul semenilor săi, cît de nepăsători sînt ei faţă de viaţă şi de toată firea înconjurătoare, atît de unice în felul lor.

Mergea, călcînd vîrtos. Dar, deşi era încălţat cu bocanci, simţea pămîntul cu toată talpa piciorului, înfăptuind la fiecare pas un contact intim cu el. Era o plăcere care nu costă bani, cunoscută de toţi drumeţii, simţită adesea şi de Puhov. Umblatul pe jos îi prilejuise totdeauna o adevărată desfătare trupească ; mergea aproape cu voluptate, închipuindu-şi că fiecare călcătură de picior lasă în pămînt o urmă îngustă, ceea ce-l făcea să se întoarcă din cînd în cînd, să se uite dacă aceasta se vede.

Vîntul se juca cu el, ca mîinile vii ale unei fiinţe mari şi necunoscute, care îi dezvăluie drumeţului castitatea sa, fără să i-o dăruiască ; sîngele vuia de fericire prin vinele lui Puhov.

Iubirea conjugală a gliei feciorelnice, neatinse, îi trezea în suflet simţăminte de gospodar. Cerceta natura în complexa ei alcătuire cu o duioşie gospodărească, găsind că totul este bine orînduit şi trăieşte aşa cum i-a fost dat.

Scanned with CamScanner

Aşezîndu-se printre buruieni, se adîncea în sine însuşi, trăgînd concluzii în legătură cu faptele şi existenţa sa de pînă atunci, cuprins de gînduri rupte de viaţa reală, fără nici o legătură cu calificarea sau cu originea sa socială.

Îşi amintea de răposata lui soţie şi-i era dor de ea. Niciodată nu vorbise cu cineva despre aceste simţăminte ale sale, din care cauză toţi credeau despre el că e un om sucit, care fusese în stare să taie cîrnaţi pe sicriul nevestei lui. Desigur, aşa se petrecuseră lucrurile, dar Puhov nu o făcuse în dispreţul decedatei, ci pentru că-i fusese foame. Deşi întîmplarea aceasta dureroasă se pierduse în trecut, el mai suferea încă. Nici vorbă că ţinea seamă de străşnicia legilor universale ale materiei, descoperind şi în moartea nevestei sale raţiunea şi exemplara lipsă de prefăcătorie a acestor legi. Ba chiar se bucura din adînc de această armonie şi mîndră neprefăcătorie a firii, simţind o adevărată plăcere. Însă, uneori, se frămînta, şi inima i se strîngea dureros la gîndul pierderii unei fiinţe atît de apropiate, şi-i venea să-şi verse focul faţă de toţi cei din jurul său de starea aceasta care-l făcea să se simtă cu totul lipsit de apărare. În astfel de clipe, îl durea deosebirea dintre el şi natură, suferea, cu obrazul lipit de pămîntul încălzit de suflarea lui, şi-l uda cu lacrimi zgîrcite, stoarse din greu.

Toate simţămintele acestea erau adevărate, fiindcă nu-i poţi găsi nicăieri capăt omului şi nu e posibil să întocmeşti la scară o hartă a sufletului său. În orice om există înclinarea de a se încînta cu propria sa viaţă, din care cauză fiecare zi este pentru el ca un fel de facere a lumii. Şi tocmai în asta se află tăria lui.

În astfel de clipe de concentrare, chiar şi Zvorîcinîi, care se găsea atît de departe, îi era scump, zicîndu-şi că tare s-ar bucura să-l întîlnească şi să stea cu el la sfat.

I se părea ciudat că nimeni nu-l lua în seamă, că nu era chemat decît cînd era vorba de chestiuni de serviciu.

Ostaşii din Armata Roşie erau lăsaţi, pe rînd, la vatră şi se pierdeau pe veci în satele lor îndepărtate, ducînd cu ei taina şi suflarea proaspătă a Revoluţiei. Fără dînşii, oraşul s-a pomenit orfan, ca înainte de Revoluţie, şi-şi îmbrăca învechita haină a plictiselii, văzîndu-şi de gospodăria lui.

— O să plec şi eu ! hotărî Puhov, privind cu năduful unui locuitor din stepă munţii sălbatici, răsăriţi aşa, de-ai dracului, de-a curmezişul pămîntului pe care umblau drumeţii.

Scanned with CamScanner

Nu-i spuse şefului său că-l părăseşte, pentru ca să nu supere pe nimeni şi să nu-şi complice singur existenţa.

Plecă, tot atît de singur precum venise. Îl rodea dorul de meleagurile natale şi nu era în stare să priceapă cum de se putea împămînteni Internaţionala printre oameni, cînd fiecare purta în suflet nu întregul pămînt, ci numai patria lui.

Din gara Tihoreţkaia, trenurile nu circulau spre Rostov, ci în sens opus, spre Baku.

Puhov îşi puse în gînd să ajungă acasă prin Baku, luînd-o pieziş pe malul Mării Caspice şi de-a lungul Volgăi, fiindcă nu prea avea cunoştinţe geografice. Îşi închipuia că pe acest traseu va găsi mai mult grîu, şi lui îi plăcea să mănînce pe săturate.

Călătorind pe o cisternă goală de petrol, obosise şi se împuţinase la trup. Nu se hrănea decît cu raţia lui de pîine primită la Novorosiisk şi nici măcar nu mînca pe săturate.

În calea lui vedea copaci prăpădiţi, cu frunză rară, o iarbă tristă şi pîrjolită, precum şi alte articole din inventarul viu şi mort al naturii, şubrezit de uzura climei şi de securea campaniilor militare.

Vremurile acelea istorice şi forţele duşmănoase ale unei crîncene substanţe universale îi purtau pe oameni ca într-un vîrtej, căutînd să-i piardă ; însă, după ce-şi stăpîneau foamea şi dormeau puţin, aceştia renăşteau la viaţă, se îmbujorau şi-şi recăpătau convingerea în misiunea lor deosebită. Pînă şi morţii îi stimulau pe cei rămaşi în viaţă cu trista lor amintire, parcă voind să-şi justifice dispariţia şi să nu putrezească fără rost.

Puhov privea la vîlcelele din drumul său, asculta glasul trenului, şi în închipuire îi apăreau toţi cei căzuţi în lupte, roşii şi albi, pe care glia îi prelucra acum, transformîndu-i în îngrăşăminte aducătoare de rod.

Găsea că o înviere ştiinţifică a morţilor e necesară, pentru ca să nu se irosească nimic în zadar şi să se înfăptuiască astfel dreptatea cea mare.

Cînd îi murise nevasta cu zile, din cauza foamei, a bolii neîngrijite şi a neştiinţei, nedreptatea aducătoare de jale şi nelegiuirea întîmplării le simţise ca pe o arsură. Intuise de pe atunci spre care capăt al existenţei se îndreaptă toate revoluţiile şi orice frămîntare omenească. Dar comuniştii pe care-i cunoştea, cînd auzeau înţeleptele lui gînduri, zîmbeau ironic, spunînd :

Scanned with CamScanner

— Prea vezi lucrurile în mare, Puhov. Cauza noastră e mai măruntă, dar mai serioasă.

— Nu vă aduc nici o învinuire, le răspundea Puhov, pasul omului nu măsoară mai mult de-un cot, mai mult ca atît nu poţi păşi. Dar dacă am face vreme îndelungată pas după pas, am ajunge departe — aşa cred eu. Nici vorbă că păşind nu te gîndeşti decît la acel singur pas şi nu la o verstă, pe care nici n-ai putea-o face.

— Ei vezi ? Şi tu înţelegi că trebuie să respecţi caracterul concret al scopului, îl lămureau comuniştii ; şi Puhov îşi zicea că sînt băieţi destul de buni, deşi se ridică de pomană împotriva lui Dumnezeu, nu că ar fi avut el cine ştie ce fire bisericoasă, dar pentru că oamenii se învăţaseră să-şi investească inimile în religie, iar în revoluţie nu găsiseră deocamdată un teren potrivit.

— Trebuie să-ţi iubeşti clasa, ziceau comuniştii.

— Mai întîi e nevoie să te deprinzi cu asta, îşi dădea cu părerea Puhov ; oamenilor le vine tare greu să trăiască în pustiu : trebuie să-şi găsească un loc pentru inima lor, că altfel fac prăpăd, împinşi de neastîmpărul din ea.

La Baku a fost primit bine, fiindcă l-a găsit acolo pe marinarul Şarikov.

— Ce cauţi aici ? l-a întrebat acesta, răvăşind nişte hîrtii importante de pe un birou scump şi căutînd să se descurce în ele.

— Am venit să întăresc cuceririle revoluţiei, a răspuns Puhov, fără şovăire.

— Iar eu, frate dragă, caut să pun pe roate navigaţia de pe Marea Caspică, dar nu ajung la nimic ! mărturisi cinstit marinarul.

— Păi, de ce te-ai făcut conţopist ? Pune mîna pe ciocan şi peticeşte navele ! zise Puhov, găsind un leac pentru chinurile celuilalt.

— Bine, mă, caraghiosule, eu sînt doar însărcinat cu conducerea generală a treburilor de pe Marea Caspică ! Dacă plec eu, cine să vadă aici de toată flota roşie ?

— De ce să mai vezi de ea, dacă oamenii or să lucreze singuri ? zise Puhov, fără să se gîndească la nimic.

Scanned with CamScanner

Cum-necum, lui Şarikov îi era dor de viaţa de marinar şi ofta din greu, făcîndu-şi treburile de conţopist. Nu punea decît două feluri de rezoluţii : „Fie“ sau „Nu trebuie“.

Puhov găsi la Şarikov hrană şi adăpost. Acesta locuia în gazdă la o văduvă, pe strada Schwartz. În serile libere, cînd nu avea şedinţe sau alte treburi, lucra taburete pentru gazda lui, dar de citit nu mai era în stare. Spunea că, de atîta citit, simte că înnebuneşte şi se zvîrcoleşte toată noaptea frămîntat de visuri.

— Eşti greoi la trup şi ai prea mult sînge-n vine, îl lămuri Puhov. Eşti şi prea fălcos pentru munci intelectuale. Trebuie să mai dai negreşit drumul la sînge !

— Unde să-i dau drumul ? îl întrebă, aşteptînd răspunsul salvator, Şarikov.

— În găleată. Hai să te crestez puţintel cu un cuţit ; doar şi locomotiva dă drumul la aburii de prisos !

— Ia mai tacă-ţi fleanca ! îl repezi Şarikov. De-aici încolo o să-ncep a slăbi — din pricină că trăiesc liniştit. Ştii, ori de cîte ori lupt cu arma-n mînă şi simt solidaritatea de clasă, mă învîrtoşez la trup, dar după ce toate astea trec, mă subţiez !

După o săptămînă de şedere la Şarikov, în care timp i-a mîncat văduvei toate rezervele de alimente, Puhov s-a mai înzdrăvenit.

— Mă, mama mă-ti, ce tot umbli teleleu de colo, colo ? Hai să-ţi fac şi ţie un rost, să lucrezi undeva, îi spuse într-o zi Şarikov.

Dar Puhov nu s-a dat bătut, cu toate că marinarul îi propusese să-l facă comandant al unei flotile petroliere.

Nu-i plăcea de loc la Baku. Altădată n-ar fi fost chip să-l scoţi de acolo, dar acum, toate maşinile amorţiseră, iar turlele de foraj se răscoceau la soare.

Vîntul izbea, vîjîind, cu nisip, lipindu-l de toţi porii obrazului şi umplîndu-l pe Puhov de o mînie surdă. Iar căldura era insuportabilă, deşi se aflau în octombrie.

Se hotărî să părăsească Baku şi, într-o zi, cînd Şarikov se întoarse de la serviciu, îl anunţă că pleacă.

— Du-te învîrtindu-te, îi spuse acesta. Îţi dau o foaie de drum pentru orice localitate din republică, deşi eşti un meşteşugar pentru Puterea Sovietelor.

Scanned with CamScanner

A treia zi, Foma Egorîci porni la drum. Şarikov îi dădu un ordin de deplasare la Ţariţîn, cu sarcina de a strînge la Baku proletari calificaţi şi de a face o comandă la uzinele constructoare de submarine, în vederea unui eventual război cu intervenţioniştii englezi, cuibăriţi în Persia.

— Îmi faci tu treaba asta ? îl întrebă Şarikov cu îndoială, înmînîndu-i ordinul de deplasare.

— Ba bine că nu ! zise Puhov, supărat. Ce, crezi că ăia de-acolo nu ştiu ce-i aia un submarin ? Acolo, frate dragă, este adevărata metalurgie !

— Atunci, dă-i drumul, zise Şarikov, liniştindu-se.

— Bine, mai spuse Puhov în clipa despărţirii. Păcat că nu mi-ai dat împuterniciri speciale şi un tren de patruzeci de osii ! Aş fi băgat în sperieţi Ţariţînul şi ţi-aş fi rezolvat treburile urgent !

— Ia-o din loc ! Vei călători aşa cum călătoresc toţi. Oricum, vei fi primit de colectiv, îi spuse Şarikov, la despărţire, scriind pe o adresă : „Fie". În adresă se raporta despre scufundarea unei vedete de patrulare.

IV

Vălmăşagul impresiilor de călătorie stîrni în sufletul lui Foma Egorîci un adevărat tumult. Mergea ca prin fum, cu un puhoi de nenorociţi care se îndreptau spre Ţariţîn. Aşa i se întîmpla de cînd se ştia : îşi gonea aproape inconştient viaţa prin felurîte trecători ale pămîntului, uneori cu o totală uitare de sine.

Oamenii erau zgomotoşi, şinele gemeau sub apăsarea roţilor, vidul unei lumi sferice se legăna într-un vis urît şi puturos, învăluind trenul cu valuri de aer strident, şi Puhov se înfigea în curentul acesta împreună cu ceilalţi călători, tras înainte şi neputincios, ca un trup încremenit.

Impresiile îi întunecau într-atît conştiinţa, încît nu mai găsea în ea destule puteri pentru o gîndire clară proprie.

Scanned with CamScanner

Călătorea, mereu uimit, atît de surprinzători erau feluriţii oameni pe care-i întîlnea.

Nişte ţărănci din gubernia Tver se întorceau din Anatolia turcească, purtate peste mări şi ţări nu de curiozitate, ci de nevoi. Nu le stîrneau interesul nici munţii, nici popoarele, nici constelaţiile, nu-şi mai aduceau aminte de nimic, de nici o localitate, iar despre diferitele state prin care trecuseră vorbeau ca despre o comună rurală într-o zi de tîrg. Atîta ştiau — preţurile tuturor produselor de pe întregul litoral al Anatoliei, manufacturii nedăruindu-i nici o atenţie.

— Cum se vinde sfoara pe-acolo ? o întrebă Puhov pe una dintre ele, îndemnat de un gînd care-i răsărise în minte.

— Ehe, drăguţule, acolo nu găseşti sfoară şi doar am umblat tot tîrgul ! În schimb, rinichii de berbec sînt ieftini, ce-i drept e drept, de ce să mint ! îi povesti femeia, o ţărancă din Tver.

— Dar constelaţia Crucii ai văzut-o ? Marinarii spun că au văzut-o ! o descosea Puhov, de parcă trebuia să afle lucrul acesta cu tot dinadinsul.

— Nu, drăguţule, Crucea n-am văzut-o, nici nu-i pe-acolo ; numai stelele sînt tare căzătoare ! Cînd ridici capul, le vezi cum zboară, coborînd mereu, de te prinde frica, dar de minunat — e tare minunat ! descria ţăranca lucruri de fapt nevăzute.

— Şi ce negustorie ai făcut pe-acolo ? o întrebă Puhov.

— Iacă, am cu mine un pud de porumb, pe care l-am căpătat pe-o bucată de pînză de casă ! răspunse aceasta, jeluindu-se, şi-şi suflă nasul pe podea.

— Şi cum de-ai trecut graniţa ? o iscodi mai departe Puhov. Văd că n-ai nici buzunare în care să ţii actele !

— D-apăi, drăguţule, sîntem şi noi învăţate, ştim să ne descurcăm, îl lămuri scurt femeia.

Un invalid, care-i oferise lui Puhov nişte tutun englezesc, venea din Argentina şi se ducea la Ivanovo-Voznesensk, cu vreo optzeci de kilograme de grîu sănătos, de soi bun.

Plecase de-acasă cu un an şi jumătate în urmă, sănătos tun. Voise să schimbe acolo nişte cuţite pe făină şi peste două săptămîni să se întoarcă îndărăt. Dar socoteala de-acasă nu se nimerise cu cea din tîrg — că nu a găsit făină mai aproape de Argentina ; sau poate, cuprins de setea de cîştig, îşi închipuise că în Argentina era lipsă de cuţite. Călătorind prin Mesopotamia, într-o catastrofă feroviară dintr-un tunel, s-a ales cu un picior zdrobit, care i-a fost amputat în spital la Bagdad.

Scanned with CamScanner

Nici el nu luase în seamă nicăieri frumuseţile de care era plin pămîntul. I-a povestit lui Puhov doar despre un pîrîu cu numele de Kursavka în care prinsese peşte, şi despre o buruiană, anume sulfină, pe care dacă o pui în mahorcă îi face gustul mai plăcut. De Kursavka şi de sulfină îşi mai aducea aminte, în schimb, uitase cu desăvîrşire tot ce ştiuse despre Oceanul Pacific şi nici un palmier nu-i atrăsese privirile gînditoare.

Lumea întreagă se perindase pe dinainte-i, fără să-i fi atins vreo coardă sensibilă.

— Dar cum s-a putut aşa ceva ? l-a întrebat Puhov, căruia îi plăceau pozele cu privelişti şi peisaje misterioase.

— Mi-a fost capul plin de griji, a răspuns ologul. Navigam aşa pe mări, mă uitam la tot felul de arături şi ţări îmbelşugate, dar de urît, tot urît mi-era !

Foamea ascuţise într-atît minţile celor simpli, încît se împrăştiaseră prin lumea întreagă în căutarea hranei, scăpînd de rigorile legilor din toate statele. Oameni anonimi călătoreau pe vremea aceea pe globul pămîntesc, de parcă ar fi călătorit prin judeţul lor, dar nu descopereau nicăieri nimic care să-i uimească.

Faţă de cei ce nu cutreieraseră decît Rusia nu se arăta nici un fel de respect şi nimeni nu se întrecea în a le pune întrebări. Era ceva tot atît de uşor de realizat, ca pentru un beţiv faptul de a se plimba prin propria lui casă. În fiecare clocoteau pe atunci energii nestăvilite, şi omul nu ţinea seamă de piedici, oricare ar fi fost ele. Nici unul nu se plîngea de autorităţi sau de necazurile sale, fiindcă toţi se învăţaseră cu toate, se obişnuiseră cu orice situaţie.

În gările mari, trenul staţiona cîte o zi şi o noapte, iar în cele mai mici, chiar şi cîte trei zile. Ţăranii desăgari se duceau în stepă, coseau acolo iarba altora, aşa, ca să nu-şi piardă deprinderea, apoi se întorceau în staţie, unde trenul stătea mereu ca ţintuit locului. Locomotiva nu izbutea mai mult timp să-şi aducă apa în stare de fierbere, dar cînd aceasta dădea, în sfîrşit, în clocot, terminîndu-se lemnele, rămînea mai departe pe loc, să aştepte combustibil. Între timp, apa din cazan se răcea din nou.

Puhov era foarte mîhnit. În timpul unor asemenea opriri se plimba prin iarbă, se lungea pe burtă în şanţ şi stătea aşa mozolind cîte un firicel, din care mustea mai mult amăreală decît suc călduţ. Din pricina acestei amăreli ori din cine ştie ce altă

Scanned with CamScanner

cauză, se jigărise de tot, obrazul i se acoperise cu un fel de blană şi uitase de unde plecase şi încotro se duce, ba chiar şi cine e.

Timpul din juru-i parcă se oprise în loc, ca şi cum venise sfîrşitul lumii, în care foiau tot felul de figuri umane şi se tîrau greoi întinse alcătuiri ale naturii. Iar peste toate acestea plutea, apăsătoare, ca un fum înăbuşitor, o atmosferă de tulbure deznădejde şi de tristeţe răbdătoare.

Un singur lucru era bine : că oamenii nu simţeau pe vremea aceea nimic, nefăcînd decît să trăiască în pofida tuturor piedicilor.

Puhov nu voia să coboare la Ţariţîn, fiindcă ploua şi se învîrtejea o lapoviţă, ce se aşternea, alunecoasă, pe străzi. Iar peste Volga băteau vînturi sălbatice, şi văzduhul de deasupra caselor părea copleşit de urît şi nelinişte.

Ieşi în piaţa din faţa gării, ca să schimbe nişte izmene, ce le avea de primeneală, pe puţină voblă uscată, şi-i veni rău. Pe undeva cîntau nişte cocoşi, era ora patru după-amiază, un meseriaş se certa cu o precupeaţă, învinuind-o că fură la cîntar, un altul cînta tărăgănat din armonică, stînd pe o traversă părăsită. De departe, din oraş, se auzeau focuri de armă, nişte oameni treceau cu căruţele pe drum.

— Unde-s pe-aici uzinele alea de fabrică submarine ? îl întrebă Puhov pe meseriaşul care cînta din armonică.

— Dar tu cine eşti ? îl întrebă acesta, uitîndu-se la el, în timp ce-şi dezumfla burduful armonicii.

— Vînător din pădurea de la Belovej, spuse pe neaşteptate Puhov, aducîndu-şi aminte de o lectură ciudată.

— Ştiu ! răspunse meseriaşul, începînd să cînte o melodie tristă, dar necuviincioasă. Ia-o înaite, apoi porneşti pieziş, dai de nişte gropi, coteşti spre fierărie, şi-acolo întrebi de Uzina franţuzească.

— Bine ! Mai departe mă descurc şi singur, îi mulţumi Foma Egorîci şi porni, tîrîndu-şi picioarele, fără nici cea mai mică plăcere.

Merse astfel vreo trei ceasuri, fără să privească oraşul, înfiorat şi obosit.

Oameni treceau pe lîngă el, pe jos şi în vehicule, desigur cu vreo însărcinare revoluţionară importantă. Nu-i lua în seamă, umbla tăcut, spunîndu-şi din cînd în cînd că Şarikov era o secătură, fiindcă-l pusese pe drumuri fără rost.

Scanned with CamScanner

Lîngă administraţia Uzinei franţuzeşti îl opri pe un mecanic, care mușca din mers dintr-o franzelă.

— Ia uită-te la asta ! îi spuse el, întinzîndu-i împuternicirea de la Şarikov.

Mecanicul îi luă hîrtia din mînă şi se cufundă în citirea ei. O parcurse îndelung, gînditor, fără să scoată o vorbă. Pe Puhov îl răzbea frigul, tot trupul său împuţinat tremura în aerul rece. Iar mecanicul tot mai citea, ori din cauză că nu prea ştia carte, ori fiindcă hîrtia îl interesa foarte mult.

În uzină, dincolo de un gard înalt şi vechi, domnea o tăcere plină de tristeţe: acolo nu mai trăiau decît fiarele reci, roase de o rugină leneşă.

Ziua se contopea treptat cu o noapte cenuşie şi vîntoasă. Oraşul clipea cu luminile lui rare ce se confundau cu stelele de deasupra malului înalt. Vîntul puternic vuia asemenea unei ape, şi Puhov se simţea ca un biet orfan rătăcit.

Mecanicul, sau mai bine zis omul care părea să fie mecanic, citi, în sfîrşit, ordinul pînă la capăt, şi se uită chiar şi pe partea cealaltă a foii absolut goale.

— Ei, ce zici ? îl întrebă Foma Egorîci, uitîndu-se la cer. În cît timp or să execute secţiile comanda ?

Mecanicul umezi ordinul cu limba şi-l lipi de gard, apoi o luă de-a lungul teritoriului uzinei, către casa lui.

Puhov se uită o vreme la hîrtiuţă, apoi o înfipse într-un cui ce ieşea din seîndură, ca să nu o smulgă vîntul.

Porni spre gară şi ajunse foarte repede. Vîntul de noapte şi o ploicică măruntă îl istoviseră cu totul, aşa că se bucură cînd văzu fumul locomotivei, de parcă izbucnea din vatra casei sale, iar sala de aşteptare a gării i se păru patria lui scumpă.

La miezul nopţii porni o garnitură, cu un itinerar şi o destinaţie necunoscute.

O ploaie rece de toamnă biciuia pămîntul, trezind temeri pentru căile de comunicaţii.

— Încotro merge trenul acesta ? îi întrebă Puhov pe ceilalţi călători, după ce se urcă în vagon.

— De unde să ştim ? se auzi, nehotărîtă, vocea blîndă a unui om care nu se vedea. Undeva o merge el şi ne-o duce şi pe noi.

Scanned with CamScanner

V

Trenul a mers toată noaptea, zăngănind, chinuindu-se şi buimăcind oamenii adormiţi cu vise urîte.

Prin haltele singuratice, vîntul mişca tabla de pe acoperiş, iar Puhov se gîndea ce viaţă tristă duce vîntul, compătimindu-l. Se mai gîndea şi la morile de vînt, la şurele ţărăneşti, pustii, prin care bătea el acum, la mizeria care domnea peste tot pe pămîntul deşert şi uriaş.

Trenul mergea undeva, mai departe. Legănat de mişcarea lui, Foma Egorîci se liniştea şi dormea, simţind cum pulsează ritmic sîngele cald în inima sa.

Locomotiva şuiera prelung în plin mers, speriind întunericul şi cerşind ocrotire. Sunetul slobozit de ea se frămînta multă vreme prin văi, pe cîmpii şi cumpene de apă, prefăcîndu-se prin vîlcele într-un glas înspăimîntător.

— Puhov ! auzi el prin somn o voce liniştită, însă răsunătoare.

Se trezi şi răspunse :

— Ai ? Cine mă cheamă ?

Cei din vagon sforăiau toţi, cufundaţi într-un somn adînc, şi dedesubtul lui se dezlănţuiseră turbat roţile, învîrtindu-se vertiginos.

— Ce vrei ? întrebă el din nou cu glas scăzut, deşi ştia că nu-l strigase nimeni.

O durere de mult uitată începu să murmure încet în inima şi în conştiinţa lui ; el se strînse ghem şi gemu, străduindu-se s-o astîmpere cît mai curînd şi să adoarmă, fiindcă nu avea nici o speranţă că ar putea lua cineva parte la necazurile sale. Se chinui aşa ceas după ceas, nepăsător faţă de spaţiile ce zburau pe dinaintea vagonului. Obosise tot înteţind în el focul deznădejdii şi-şi găsea mîngîierea în somn.

Dormi mult, pînă-n toiul zilei. Soarele zbicise muşuroaiele toamnei, şi acum totul strălucea ca aurul aprins, ca o bucurie domoală, şi cînta pe un ton înalt şi ţiuitor.

Pe cîmp, se zăreau din cînd în cînd, răzleţi, copaci firavi şi smeriţi. Neruşinaţi în despuierea lor premergătoare morţii, îşi mişcau, pe gînduri, ramurile, pentru ca veşmîntul lor să nu piară în zadar.

Scanned with CamScanner

În zilele acestea din preajma căderii zăpezii toată verdeaţa vie de pe faţa pămîntului fusese atacată de ger, de brume şi de nopţile lungi şi întunecoase. Mai înainte însă, natura, zgîrcită, despuiase plantele şi împrăştiase în vînt sămînţa îngheţată, mai mult moartă decît vie.

Ploile bătătoreau frunzele moarte, îndesîndu-le în pămînt, unde putrezeau ca să-l îngraşe ; tot acolo se aşeza şi sămînţa, ca să stea la păstrare. Astfel îşi face viaţa proviziile temeinic şi cu zgîrcenie. La vederea unor asemenea transformări, Puhov îşi umezea buzele şi se simţea cuprins de o adîncă mulţumire.

Călătorii din trenul cu destinaţie necunoscută s-au sculat în zori de frig şi fiindcă li se terminaseră visele. Puhov s-a trezit mai tîrziu decît ceilalţi, şi asta numai din cauză că simţea junghiuri în picioarele amorţite de nemişcare.

Neavînd nimic de mîncare, îşi aprinse o ţigară, aţintindu-şi privirile asupra peisajului pustiu al toamnei tîrzii. Era învăluit în lumina triumfătoare şi răcoroasă a soarelui foarte puţin ridicat deasupra orizontului, iar tufele de pe lîngă drum fremătau, fără apărare, în bătaia vîntului puternic de răsărit, care sufla dimineaţa. Zările din geana orizontului precis conturat erau însă limpezi, străvezii şi atrăgătoare. Îţi venea să sari jos din tren, să pipăi pămîntul cu piciorul şi să te întinzi pe credinciosul lui trup.

Mulţumindu-se cu contemplaţia sa, Puhov conchise expresiv :

— Uman peisaj !

— Au început pinii ! spuse un bătrînel bine informat, care de trei zile nu pusese nimic în gură. Se vede treaba că e pămîntul nisipos !

— Ce gubernie o fi asta ? îl întrebă Puhov.

— D-apăi cine ştie ! Una, oarecare ! zise nepăsător bătrînelul.

— Dar unde mergi ? se supără deodată Puhov.

— Tot acolo unde mergi şi tu ! Ieri ne-am suit amîndoi în tren şi tot împreună o să şi ajungem undeva.

— Nu mă confunzi cu altul ? Ia uită-te bine la mine, zise Foma Egorîci.

— Cum să te confund ? Eşti singurul om de aici ciupit de vărsat, ceilalţi au pielea netedă, îl lămuri bătrînelul, scărpinîndu-se pe şale,

Scanned with CamScanner

— Dar ce, tu eşti lustruit, de lac, ai ? zise Puhov iritat.

— De lac nu-s, dar am obraz normal, se descrise bătrînelul, trecîndu-şi degetele peste ţepii suri de pe faţă.

Puhov îl cercetă cu de-amănuntul din ochi, apoi scuipă afară, pe fereastră, şi nu-i mai dădu nici o atenţie.

În clipa aceasta, trenul hurducăi peste un pod, şi în vagon se simţi o adiere proaspătă de apă curgătoare.

— Ce rîu o fi ăsta, nu ştii cumva cum îi zice ? îl întrebă Foma Egorîci pe un ţăran negricios, cu înfăţişare de vrăjitor.

— Nu cunoaştem. I-o fi zicînd şi lui într-un fel !

Foma Egorîci oftă de amărăciune şi foame şi abia după aceea îşi dădu seama că se afla pe meleagurile natale. Rîul se numea Suhaia Şoşa, iar satul din valea aceea uscată, Iasnaia Mecea ; în aşezare trăiau nişte oameni de credinţă veche, supranumiţi „purtătorii de ouă". Dinspre locurile acestea atît de binecunoscute de el veni deodată o mireasmă de fum şi de pîine, precum şi plăcutul miros al ierburilor veştejite.

Lui Puhov i se întări glasul şi spuse din adîncul inimii :

— Ăsta e oraşul Poharinsk ! Uite şi Institutul de Agronomie şi fabrica de cărămidă ! Am străbătut peste noapte vreo patru sute de verste !

— Nu ştii, tovarăşe, aici s-o putea face vreun schimb în natură ? întrebă un bătrîn care abia-şi mai trăgea sufletul, deşi nu ducea cu el nimic pentru un schimb în natură.

— Aici nu-i rost de mare lucru, tăticule, că muncitorii au şi uitat să mestece. Iar muncitori sînt puzderie ! îl lămuri Puhov, începînd să-şi strîngă cureaua, de parcă, în lipsă de alt bagaj, se împacheta pe sine.

Gara veche şi cenuşie avea aceeaşi înfăţişare ca pe timpul copilăriei lui, cînd îl îmbia să pornească într-o călătorie în jurul pămîntului. Mirosea a cărbuni, a păcură arsă şi a încă ceva — a spaţiu misterios şi neliniştitor, aşa cum se întîmplă totdeauna în gări.

Oamenii, ajunşi cerşetori, stăteau culcaţi pe peronul asfaltat, uitîndu-se plini de speranţă la trenul gol ce intra în staţie.

La depou gîfîiau locomotivele aţipite, iar pe linii umbla, neastîmpărată, de colo, colo, o locomotivă de manevră, adunînd vagoanele în turmă, ca să fie mînate către meleaguri necunoscute.

Scanned with CamScanner

Puhov mergea încet prin gară, citind, ca pe vremuri, cu o curiozitate de copil şi cu un fel de plăcere melancolică, reclame şi afişe vechi, tipărite înainte de război :

Batoze cu aburi „Mc-Cormick".
Locomotive Wolf, cu supraîncălzitoare de aburi.
Fabrica de mezeluri Dietz.
Compania de Navigaţie pe Volga „Avionul"
Motoare de bărci Iochim & Co.
Biciclete Peugeot.
Aparate de ras pentru voiaj Heilman & Fiii.

şi multe ale anunţuri tot atît de interesante.

Cînd era copil, Puhov se ducea dinadins la gară, ca să citească anunţurile şi să petreacă din ochi, plin de tristeţe şi jind, trenurile de lung parcurs, dar el nu pleca nicăieri. Pe vremea aceea trăise destul de bine, dar mai tîrziu nu se mai repetase nimic din toate acestea.

Coborî treptele gării, ieşi într-o stradă a oraşului, trase aerul luminos în trupul său gol şi flămînd şi dispăru după o casă din colţ.

Din trenul sosit în gara Poharinsk coborîră mulţi oameni. Şi toţi porniră spre acest loc străin, ca să piară ori să scape cu viaţă.

VI

— Zvorîcinîi ! Petea ! strigă lăcătuşul Ikonnikov, cu glas surd.

— Ce vrei ? îl întrebă Zzorîcinîi, oprindu-se.

— Pot să iau scîndurile alea ?

— Ce fel de scînduri ?

— Alea şase cioplituri de acolo ! răspunse încet Ikonnikov.

Scena se petrecea în hala secţiei de roţi a atelierelor feroviare din Poharinsk. Hala, acoperită de praf şi aşchii de fier,

Scanned with CamScanner

tăcea. Brigăzile, puţine la număr, îşi vedeau de lucru lîngă strunguri şi prese hidraulice, potrivindu-le să strunjească bandaje de roţi şi să pună osii. De pe bîrne atîrnau ciucuri de murdărie învechită şi de funingine, mirosea a umezeală şi a păcură, pe maşini cădeau lucirile stinse ale luminii de toamnă.

În jurul atelierelor creşteau asmăţui şi brusturi — lemnoşi de bătrîneţe. În lungul şi latul curţii, cît era de mare, zăceau locomotive schilodite de o muncă nemaipomenită. Munţi sălbatici de fiare, fără nici o asemănare cu cei din natură, mărturiseau despre o măiestrie tehnică distrusă. Cîte o armătură fină, piesele lucrate cu precizie ale unui mecanism aminteau de încordarea şi energia care fremătase cîndva în aceste maşini credincioase. Trenuri din timpul războiului ţarist, războiul civil de pe căile ferate, goana nebună prin stepă pe itinerare urgente în campaniile de colectare, toate le văzuseră şi le înduraseră locomotivele care zăceau acum într-o sfîrşeală de moarte, în mijlocul buruienilor rustice, atît de nelalocul lor lîngă maşini.

— La ce-ţi trebuie scîndurile ? îl întrebă Zvorîcinîi pe Ikonnikov.

— Să fac un coşciug, că mi-a murit băiatul, răspunse acesta.

— Un băiat mare ?

— De şaptesprezece ani !

— Şi ce-a avut ?

— Tifos !

Ikonnikov îşi întoarse faţa, acoperind-o cu mîna lui slabă de bătrîn. Zvorîcinîi nu mai văzuse pînă atunci un om în situaţia asta şi se simţi ruşinat, înduioşat şi stingherit. Poftim, omul s-a chinuit o viaţă-ntreagă, a muncit şi a tăcut, şi-acum îşi ascunde faţa, neputincios şi jalnic.

— L-am hrănit atîţia ani, l-am făcut mare şi-acum s-a sfîrşit ! îngăimă în şoaptă Ikonnikov, aproape plîngînd.

Zvorîcinîi ieşi din atelier şi porni spre birouri.

Administraţia era departe, lîngă centrala electrică. Străbătu drumul cu capul gol de gînduri, mişcîndu-şi doar inconştient picioarele.

— Mai ai mult pînă repari presa ? îl întrebă comisarul atelierelor.

— Mîine seară îi facem proba, îi raportă nepăsător Zvorîcinîi.

Scanned with CamScanner

— Şi lăcătuşii nu murmură ? se informă cumisarul.

— Merge. Cei doi, de i-a podidit sîngele pe nas de oboseală, au plecat de la prînz acasă. Ar trebui să facem ceva pentru ei, să capete măcar cîte-o gustare, că au copii, le dau toată raţia, şi ei, de înfometaţi ce sînt, cad istoviţi la lucru !

— D-apăi, Zvorîcinîi, n-avem de nici unele ! Ieri am fost la Comitetul Revoluţionar : au micşorat chiar şi raţia soldaţilor... Ştiu şi eu că ar trebui să facem ceva, oricît de puţin, pentru ei !

Obosit şi întunecat, rămase cu ochii pironiţi la fereastra murdară şi tulbure, dar nu văzu nimic acolo.

— Ştii că azi avem adunare de celulă, Afonin ? întrebă Zvorîcinîi.

— Ştiu. Pe la secţia electrică ai trecut ?

— Nu ! Ce-i acolo ?

— Băieţii au încercat ieri să pornească generatorul cel mare şi i-au ars bobinajul. Şi cînd te gîndeşti că l-au cîrpit timp de două luni.

— Nu-i nimic, o fi pe undeva un scurtcircuit. Asta o rezolvă ei repede, zise Zvorîcinîi. Prost e că n-avem nici cărbuni, nici păcură !

— Da, e o mare porcărie, zise cam vag comisarul, zîmbind uşor. Probabil că avea o speranţă, sau poate zîmbea numai aşa, fiind un om dîrz.

În birou intră Ikonnikov :

— Atunci iau blănile alea !

— Da, da, spuse Zvorîcinîi.

— De ce împarţi scîndurile în dreapta şi-n stînga, deşteptule ? îl întrebă nemulţumit Afonin.

— Las-să le ia, îi trebuie pentru coşciug, că i-a murit băiatul !

— Ei, n-am ştiut, se fîstîci Afonin. Ar trebui să-l mai ajutăm cu ceva !

— Cu ce ? Zi, cu ce să-l ajutăm ? Vorbeşti şi tu ca să nu taci ! Dacă am putea să-i dăm pîine, dar şi noi primim raţia la ţanc, ba chiar mai puţină decît numărul de guri ! Doar ştii.

Apoi porni spre casa lui. Se întuneca, şi pe maidane foiau ciori, ciugulind cine ştie ce. Ca de obicei, Zvorîcinîi era flămînd. Se gîndea că are acasă nişte cartofi fierbinţi, cît despre frămîntările revoluţionare, putea să se ocupe de ele şi mai tîrziu.

Scanned with CamScanner

Pe cînd își ștergea cizmele de o cîrpă în tinda casei, auzi în odaie un glas străin vorbind cu nevastă-sa și-și zise că acum n-o să le mai ajungă oala de cartofi. Înăuntru îl găsi pe Puhov, care rîdea singur de poveștile pe care le spunea femeii.

— Bună ziua ! îl salută numaidecît Puhov.

— Bine-ai sosit sănătos, Foma Egorîci ! De unde vii ?

— De la Marea Caspică, m-am oprit la tine să mănînc și eu oleacă de carne de găină ! Ție îți plăceau cocoșii pe vremuri, și uite că mi s-a făcut și mie poftă de așa ceva !

— Vezi că noi o cam ducem într-un post, Foma Egorîci, mîncăm ce se nimerește !

— Gubernia flămîndă ! trase concluzia Puhov. Dacă aveți pămînt, și pîine ba, înseamnă că aici trăiesc numai proști !

— Nevastă, ia pune-i dinainte cîțiva cartofi fierți, spuse Zvorîcinîi, că altfel nu-i mai tace gura !

Puhov se descălță, își atîrnă obielele pe cuptor, la uscat, își scutură firimiturile și firele de paie din păr și se instală ca la el acasă. După ce termină de mîncat cartofii, înfulecînd la urmă și coaja, simți că-și vine în fire.

— Zvorîcinîi, de ce ești forță armată ? zise el, arătînd cu mîna puşca rezemată de sobă.

— Fac parte dintr-un detașament special, îl lămuri Zvorîcinîi și oftă, cu gîndul la altceva.

— Ce fel de „special" ? îl întrebă Foma Egorîci. Te duci să iei cu forța pîinea de la țărani ?

— Misiune specială, adică în caz de manifestări contrarevoluționare neașteptate din partea inamicului ! îi lămuri grav Zvorîcinîi această treabă neînțeleasă.

— Dar tu ce ești acum ? continuă Puhov, vrînd să le afle pe toate cu de-amănuntul.

— Ce să fiu, simpatizez așa, cîte puțin, cu Revoluția !

— Și în ce fel simpatizezi ? Ți se dă pîine în plus ori capeți ceva manufactură ? îl descusu Puhov.

Lui Zvorîcinîi îi sări deodată țandăra ; se supără foarte rău. Puhov își zise că acum n-o să mai capete cina. Soția lui Zvorîcinîi rîcîia ceva cu cociorba în cuptor ; era o femeie rea, zgîrcită, care se băga în toate.

Stăpînul casei începu să-i explice plastic lui Puhov situația lui.

Scanned with CamScanner

— Cunoaştem noi bîrfelile astea mic-burgheze ! Ce, tu nu vezi că revoluţia este rezultatul unei voinţe ferme, exprimată pe faţă ?

Puhov se prefăcea că ascultă, uitîndu-se respectuos în gura vorbitorului, dar se gîndea că acesta e un prost.

Celălalt, înflăcărîndu-se şi înfierbîntat acum de-a binelea, se apropia de ţelurile revoluţiei mondiale.

— Sînt membru de partid şi secretar al celulei din ateliere ! Ai înţeles ? încheie el, după care plecă să bea apă.

— Care va să zică, ai şi tu un bob de putere ?

— Ei, asta-i, parcă de putere e vorba ! sări Zvorîcinîi, care nu ajunsese încă la hîrdău, întorcîndu-se spre el. Cum de nu pricepi nici atîta lucru ? Comunismul nu înseamnă putere, ci o datorie sacră.

Puhov se arătă mulţumit cu această explicaţie, ca să nu-şi supere gazdele şi să rămînă fără adăpost.

Seara, Zvorîcinîi plecă la şedinţă, iar Puhov se întinse puţin pe o ladă. Lampa de gaz ardea, ţiuind încet. El îi asculta ţiuitul, însă nu se putea dumiri ce-l produce. I se făcuse foame, dar se temea să ceară şi fuma pe inima goală.

Îşi aminti că Zvorîcinîi avusese un băieţel.

— Ce-aţi făcut cu copilul ? L-aţi trimis undeva, ori a rămas să doarmă pe la neamuri ? o întrebă el pe gazdă.

Femeia clătină din cap şi-şi acoperi ochii cu şorţul în semn de durere.

Puhov tăcu, pe gînduri, deşi ştia că durerea muierii e nechibzuită.

„De-aia s-a înscris Petka în partid, îşi zise el, fiindcă i-a murit băieţaşul ; deşi n-ar fi cine ştie ce necaz, aşa sînt părinţii, se amărăsc. N-are omul unde să se ducă, muierea lui e o adevărată otravă, şi-atunci s-a-nscris !“

După ce a uitat şi de asta, gazda l-a trimis să spargă cîteva lemne. S-a chinuit mult în curte cu nişte buturugi noduroase. Cînd şi-a terminat treaba, s-a simţit slăbit şi s-a gîndit că se făcuse aşa din cauza nemîncării.

Vîntul bătea cu aceeaşi îndărătnicie ca pe vremuri. Pentru ticălosul ăsta de vînt revoluţia nu însemna nimic, dar Foma Egorîci era convins că-i vor veni, cu timpul, de hac şi vîntului, cu ajutorul ştiinţei şi al tehnicii.

Scanned with CamScanner

Pe la ora 11 s-a întors acasă şi Zvorîcinîi. Au băut toţi trei ceai de dovleac fără zahăr, au mîncat cîte doi cartofi, şi-acum se pregăteau de culcare.

Puhov a rămas să doarmă pe ladă, iar Zvorîcinîi cu nevasta s-au suit pe cuptor. Puhov s-a cam mirat de treaba asta : lui nu-i plăcea pe vremuri să doarmă pe cuptor cu nevastă-sa, fiindcă era zăpuşeală, loc puţin şi-l mîncau ploşniţele, pe cînd Zvorîcinîi dormea de cu toamnă pe cuptor.

Dar acesta era un lucru care nu-l privea, şi-l întrebă doar pe Zvorîcinîi, după ce se lăsă liniştea :

— Petea, tu dormi ?

— Nu. Ce vrei ?

— Mi-ar trebui şi mie o slujbă ! Doar n-o să trăiesc pe spinarea ta.

— Bine, aranjăm noi asta, mai vorbim mîine, îi spuse de sus Zvorîcinîi şi căscă deodată amarnic, mai-mai să-i plesnească pielea obrazului.

„Ia te uit-al dracului, cum i s-a urcat la cap ! S-a înscris în partid !“ îşi mai zise Puhov înainte de a adormi, apoi, moleşit, căscă gura.

A doua zi a fost angajat ca lăcătuş la o presă hidraulică şi s-a pomenit din nou în preajma unei maşini, într-un mediu familiar.

Doi dintre lăcătuşi erau vechi cunoştinţe de-ale lui. A istorisit fiecăruia, pe rînd, povestea vieţii sale, adică întîmplări ce nu se petrecuseră niciodată, lăsîndu-le deoparte pe cele adevărate, pe care aproape că le uitase şi el.

— Acum ar trebui să te faci şef. De ce mai lucrezi ? îl întrebau lăcătuşii.

— Şefi sînt destui şi fără mine, dar locomotive nu. Şi-apoi, nu vreau să-mi mănînc pîinea de pomană ! răspundea principial Puhov.

— Chiar de-ar fi să aduni o locomotivă din bucăţele, tot un drac e, că ţi-o face praf cu tunul ! spuse unul din lăcătuşi, îndoindu-se de utilitatea muncii.

— Şi dacă ? Cel puţin o să aibă obuzul ce lovi ! răspunse Puhov.

— Mai bine să tragă-n pămînt : e mai moale şi costă mai puţin, stăruia în teoria lui lăcătuşul. De ce să strice de pomană un produs tehnic ?

Scanned with CamScanner

— Pentru ca toate lucrările să-şi urmeze drumul în circuit, îl lămuri Foma Egorîci pe lăcătuşul nepriceput. Capeţi o raţie şi fabrici o locomotivă, iar dacă locomotiva a ieşit din funcţiune, capeţi altă raţie şi o iei de la-nceput. Altminteri n-ar avea cui să-i dea tainul.

Puhov rămase la Zvorîcinîi aproape o săptămînă, apoi se mută într-o locuinţă proprie.

La început, cînd se văzu acasă la el, se bucură, dar de singurătate îl prinse curînd urîtul şi-şi luă obiceiul să se ducă în fiecare zi în vizită la Zvorîcinîi.

— Ce-i cu tine ? îl întrebă acesta într-o zi.

— La mine mi-e urît, că nu-i casă, ci o zonă a înstrăinării ! îi răspunse el, apoi îi povesti cîte ceva despre Marea Neagră, aşa, ca să nu se spună că bea ceaiul de pomană.

— Am avut noi pe unul, Şarikov, un flecar de om, dar marinar. Am rămas fără cărbuni, şi-atunci am făcut calea-ntoarsă chiar din faţa Crimeii. Pe atunci, Crimeea era ocupată de albi, iar ca ei să nu fugă, îi păzeau englezii de pe nişte nave de război uriaşe... Şi-aşa, am ajuns cu bine la Novorosiisk şi am început să semnalizez ca să-mi trimită cu barca ceva de mîncare, fiindcă mi-era foame. Dar vezi că treaba mergea cam anapoda. În oraş se trăgea zi şi noapte, nu c-ar fi fost primejdie, ci din bădărănie. Stăteam, aşadar, pe loc, însă leşuit de foame cum eram nu-mi mai umbla nici mintea. Şi uite că vine la mine Şarikov. Zice : „De ce ai sosit la timp nepotrivit ?“ Iar eu zic : „Mi s-a făcut foame şi nu mai am cărbuni“. Şarikov, om voinic, în putere, m-a luat de piept şi m-a aruncat în mare, îmbrăcat cum eram. „Du-te înot, strigă el, să debarci, să te lupţi cu Vranghel. Pe urmă ne povesteşti şi nouă cum a fost.“ La început m-am cam speriat, apoi m-am învăţat cu apa şi-am pornit înot, odihnindu-mă din cînd în cînd. Pe înserat, am ajuns în Crimeea. Am ieşit pe malul inamicului şi m-am întins pe pămînt, în tufiş. M-am acoperit cu nisip şi-am adormit. Către dimineaţă, m-a răzbit frigul, am îngheţat de-a binelea, şi după ce m-am mai încălzit, ziua la soare, am luat-o îndărăt către Novorosiisk. Acuşi chiar mă grăbeam, că eram şi mai nemîncat ca-n ajun...

— Şi ai ajuns ?

— Am scăpat cu zile ! încheie Puhov. În mare se înoată uşor, atît numai să nu se stîrnească vreo furtună, că te prinde groaza...

Scanned with CamScanner

— Şi Şarikov ce ţi-a spus ? se interesă Zvorîcinîi.

— Şarikov zice : „Bravo ţie, te propun pentru titlul de Erou Roşu ! Pe inamic, zice, l-ai văzut ?“ Iar eu îi răspund : „Nu există nici un inamic, la Simferopol este un Comitet revoluţionar, am zăcut degeaba acolo, pe nisip“. „Nu se poate“, zice. Iar eu : „Dacă nu crezi, du-te înot şi controlează !“ Ştirile soseau anevoie pe atunci, căci nu erau destule fire de telegraf şi se cam ruginiseră materialele. Şi chiar aşa a fost : a mai trecut o zi, şi Puterea Sovietică a ocupat Crimeea. Aşa că dreptatea mea a ieşit deasupra. Iar Şarikov m-a numit şef peste exploatările miniere...

— Dar titlul de Erou Roşu ţi l-a dat ? se interesă Zvorîcinîi.

— Nici vorbă. Dar ascultă ici. Pe medalie era ştanţat : pentru devotament, omniprezenţă şi darul prevederii. Dar am fost nevoit curînd să schimb medalia pe nişte mei cojit, la Tihoreţkaia.

După ce-şi lua ceaiul, nu-i mai venea să plece. Dar Zvorîcinîi începea să picotească, să ofteze, şi Puhov, simţindu-se, îşi lua rămas bun, terminînd cea din urmă poveste în pragul casei.

Noaptea, îndreptîndu-se agale spre locuinţa lui, se uita la oraş cu o curiozitate nouă, gîndindu-se : „Cîtă mai avere !“ I se părea că priveşte aşezarea aceasta pentru prima oară. Fiecare început de zi parcă era ceva nemaivăzut, şi-l cerceta atent, ca pe o invenţie deosebită şi ingenioasă. Către seară însă, obosit de muncă, se simţea mai îndîrjit şi viaţa căpăta un gust rînced.

Cînd se întorcea de la Zvorîcinîi, nu se îndura să facă foc în sobă, de lene, şi se încotoşmăna cu toate hainele pe care le avea. Casa nu era ocupată de oameni mulţi : în afară de el, mai locuia acolo o familie, dar între locuinţa lor şi camera lui se aflau nişte încăperi goale. Cînd nu putea să doarmă, punea lampa de gaz pe un taburet de lîngă patul său şi citea materiale de propagandă şi agitaţie de care-i făcuse rost Zvorîcinîi.

Cînd nu le pricepea, îşi zicea că le-o fi scris vreun tîmpit sau fost ţîrcovnic, şi fiindcă nu-l interesau adormea numaidecît.

Nu se lăsa păcălit de visuri ; de îndată ce începea să viseze, descoperea înşelăciunea şi spunea cu glas tare : „Este doar un vis, măi diavolilor !“, trezindu-se din somn. După aceea nu

Scanned with CamScanner

putea să adoarmă mult timp, blestemînd rămăşiţele de idealism de care aflase din lecturile sale.

Într-o seară, plecase cu Zvorîcinîi de la slujbă, după ce sirena anunţase sfîrşitul zilei de lucru. Oraşul se mistuia treptat în întuneric, clopotele bisericilor jeleau încetişor din depărtări lumea care pierea.

Puhov îşi simţea trupul murdar, se gîndea la urîtul din casa lui şi mergea, tîrîndu-şi cu greu picioarele.

Însoţitorul său îşi flutură mîna spre case, zicînd apăsat:

— Iată ce înseamnă avut obştesc! Acum te plimbi prin oraş ca prin ograda ta.

— Ştiu, îl contrazise Puhov, i-al tău şi-al meu tot avutul. A avut stăpîn şi acum a rămas al nimănui!

— Eşti un caraghios! rîse Zvorîcinîi. Ce-i obştesc înseamnă că este şi al tău, dar n-ai voie să-l jefuieşti, ci să-l foloseşti cu cap. Dacă ai o casă, poftim, stai în ea şi păstreaz-o cu toate ale ei, nu-i pune uşile pe foc, cum i se năzărea burgheziei. Revoluţia, dragul meu, înseamnă grijă!

— Ce fel de grijă poţi avea de lucruri, cînd totul e avut obştesc, sau, după părerea mea, al altora? Pentru un burghez casa lui era lucru mai scump decît propriul său trup, pe cînd pentru noi...

— Ehe, burghezul simţea aşa şi-şi păzea averea cu atîta străşnicie, fiindcă ştia că e de furat: ştia că singur n-ar fi fost în stare să şi-o adune! Pe cînd noi ne construim şi casele, şi maşinile, cum s-ar zice, cu sîngele nostru, şi tocmai de aceea le păstrăm cu atîta grijă, fiindcă ştim ce scump ne costă! Dar cînd e vorba de avere, nu ne zgîrcim, că putem să adunăm alta în loc. Pe cînd burghezul tremura de frică să nu-şi piardă boarfele!

— Văd că-ţi lucrează bila! zise Puhov, cu un ton care nu-i semăna. Parcă ţi-ai pierdut şi obiceiul de a hali. Îţi mai aminteşti cum înfulecai cînd lucram pe plugul de zăpadă?

— Ce vorbă-i asta „a hali“? se supără Zvorîcinîi. Desigur, creierul are nevoie de o hrană săţioasă, care, dacă-ţi lipseşte, nu poţi gîndi!

Apoi se despărţiră, pierind fiecare din ochii celuilalt. Apropiindu-se de casă, Puhov îşi aminti că o locuinţă se mai cheamă şi cămin.

— Halal cămin — nici tu muiere, nici tu vatră!

Scanned with CamScanner

VII

În zorii unei zile umede, cînd somnul e mai dulce şi Puhov mai stătea zgribulit de frig în patul său, unul din geamuri plesni în cerceveaua lui. Deasupra oraşului se auzi bubuitul puternic al unei salve de tun.

Zgomotul acesta neliniştitor pătrunse în conştiinţa lui ca o amintire de vis despre războiul din sud, de lîngă Novorosiisk. Crezu că nu este decît o închipuire, un vis diavolesc, şi deschise ochii. Dar salva se repetă cu atîta putere, încît se clătină casa din temelii.

„Ia mai lasă prostiile!" mormăi Foma Egorîci, alungînd realitatea şi apucîndu-se să aprindă lampa, ca să verifice legile firii. Lampa se aprinse, dar se stinse la o a treia salvă: obuzul explodase probabil în mijlocul grădinii de zarzavat.

Puhov începu să se îmbrace.

„Cine-o mai fi şi dobitocul care rătăceşte cu tunurile pe asemenea noroaie?" Dar nu găsi răspuns la întrebarea lui.

În stradă i se păru că este fum şi zăpuşeală. O mitralieră sfîşia văzduhul, ţăcănind aproape şi desluşit. Lui Puhov îi plăceau mitralierele: semănau cu maşinile lui şi aveau nevoie de răcire.

Sediul Comitetului gubernial de aprovizionare fu atins de o încărcătură de mitralii, şi de-acolo veni un miros de ars.

„Dacă trag asupra oraşului cu mitralii înseamnă că nu au obuze", îşi zise Puhov. Ştia că în cazul acesta ar fi nevoie de grenade.

Oraşul era pustiu, pretutindeni domnea neliniştea şi nimeni nu ştia nimic.

Deodată clopotele mănăstirii porniră să sune încet. Foma Egorîci tresări, oprindu-se şi ascultînd atent dangătul lor întretăiat.

Mănăstirea se afla pe o mică înălţime care domina oraşul şi stepele ce se întindeau dincolo de valea rîului. La capătul străzii, Foma Egorîci văzu mijind zorile deasupra unei păşuni întinse şi paşnice, învăluite în negură; între mănăstire şi ateliere era cam o verstă; străbătu această distanţă cu paşi gră-

Scanned with CamScanner

biţi, fără să ia în seamă lupta care se înteţea, fapt cu care te înveţi uşor.

La ateliere nu găsi pe nimeni. Pe una din liniile gării staţiona un tren blindat care trăgea spre răsărit, în direcţia podului.

În sala gării stăteau în picioare comisarul Afonin şi încă doi oameni. Afonin fuma, şi ceilalţi, după ce încercau închizătoarele armelor, le aşezau la rînd.

— Puhov, să-ţi dau o armă ? îl întrebă Afonin.

— Ba bine că nu !

— Alege-ţi-o pe care vrei !

Acesta îşi alese una şi-i verifică mecanismul.

— N-aveţi ulei ? E cam înţepenit închizătorul !

— Nu, nu avem, ce nevoie ai de ulei ? îl refuză Afonin.

— Halal ostaşi ! Adu-ncoa cartuşele !

După ce primi cartuşe, mai ceru şi o grenadă, zicînd că fără aşa ceva nu se poate, fiindcă o să lupte pe uscat şi avusese grenade chiar şi cînd luptase pe Marea Neagră.

I se dădu o grenadă.

— La ce-ţi trebuie ? Avem şi aşa puţine, argumentă Afonin.

— Fără grenade nu se poate. Marinarii aruncă totdeauna cu arici din ăştia cînd se încurcă treaba !

— Bine, hai.

— Unde ?

— La podul de dincolo de crîng. Acolo-s trăgătorii noştri.

Încărcat cu toate muniţiile, Puhov porni atent pe linie. Cînd trecu prin dreptul trenului blindat, văzu nişte marinari.

Se urcă pe trepte şi ciocăni în uşiţa blindată. Aceasta se deschise anevoie, acţionată de un dispozitiv brevetat ; prin deschizătură apăru un cap.

— Ce vrei, cucuvaie ?

— Şarekov n-o fi pe-aici ?

— Nu e.

— Ia deschide că-ţi aduc o poruncă.

— Hai, dă-i drumul mai repede.

În vagonul metalic era loc puţin, şi zăpuşeala dinăuntru abia dacă o străbătea o adiere de curent. Închizătoarele tunurilor de 76 mm duhneau a unsoare rîncedă, însă în rest totul era bine amenajat din punct de vedere tehnic. Marinarul din turelă, de lîngă mitralieră, trăgea cîte o rafală scurtă, undeva,

Scanned with CamScanner

spre cîmp, dincolo de nişte magazii de cărămidă, apoi pipăia cu mîna ţeava mitralierei, să controleze dacă nu se încinsese.

Şeful marinarilor, o matahală de om, se apropie de Puhov.

— Ce vrei, frăţioare ? Zi-i mai repede.

— Ţintiţi, măi fraţilor, în clopotniţa mănăstirii. Au acolo un observator.

— Bine. Fedka, arde-i una-n clopotniţă : înălţător — o sută zece, focos — nouăzeci, pe dărîmate, foc !

Luînd un binoclu, marinarul verifică efectul tragerii.

Foma Egorîci plecă cu conştiinţa împăcată. Mergea pe terasamentul de nisip al căii ferate, vorbind singur. Într-o vîlcea viorie, ascunsă privirilor de un tufiş scund, lupta era în toi. Din cealaltă parte a podului feroviar bătea de zor artileria, bumbăcind vîlceaua din care ţîşneau mitraliile. Probabil că acolo staţiona un tren blindat al inamicului.

Artileria grea, alcătuită din piese de 152 mm, bombarda de departe oraşul, care fusese cuprins de mult de flăcări, şi acum ardea resemnat.

Ori de cîte ori trenul blindat de dincolo de pod repezea cîte un proiectil, buruienile moarte, ciufulite, de pe taluzul terasamentului tresăreau şi ele.

Din gară trăgea trenul blindat al roşilor, iar de dincolo de pod, al albilor, la o distanţă de cinci verste unul de altul. Proiectilele şuierau prin văzduh peste capul lui Puhov, care se întorcea mereu după ele. Unele zburau spre pod, altele, în sens opus. Dar nu se ciocneau.

Muncitorii, vii şi morţi, stăteau culcaţi la pămînt, în tufişul din vîlcea. Cei vii erau mai puţini, dar trăgeau spre malul celălalt al rîului, muncind parcă în acord — şi pentru ei, şi pentru cei ucişi.

Foma Egorîci se întinse şi el la pămînt, cercetînd din ochi împrejurimile. De la ei se vedeau nişte vagoane de marfă, clădirea mică a haltei şi nişte fiare vechi uitate pe linii. Nu-i despărţea de albi decît rîul şi valea, în totul o verstă şi jumătate.

„În cine tragem oare ? se întrebă Foma. Irosim doar gloanţele, aşa, de frică !“

Omul de lîngă el, ajutorul de mecanic Kvakov, se opri din tras şi se uită la Puhov.

— Ce-i cu tine ? întrebă acesta, trăgînd în ceva care se mişcase lîngă clădirea haltei.

Scanned with CamScanner

— M-a apucat burta. Trag de două ceasuri fără contenire, culcat pe pămîntul umed.

— Şi în cine tragem ?

— Ce, nu ştii ? In albgardişti !

— Care albgardişti ? Dar Armata Roşie unde-i ?

— Se luptă cu cavaleria la celălalt capăt al oraşului. Generalul Liboslavski a năvălit încoace cu puzderie de călăreţi.

— Şi cum de nu s-a aflat asta mai din timp ?

— Cum nu s-a aflat ? Apăi, frate dragă, cavaleria asta azi e la noi, şi mîine la Orel.

— Mare comedie ! zise Puhov cu năduf. Stăm aci culcaţi, tragem cu arma pînă ce ne-apucă burta, dar nu nimerim pe nimeni. Iar trenul lor blindat şi-a potrivit de mult tirul şi încet, încet ne macină.

— Ce să-i faci, trebuie să ne apărăm şi noi.

— Mare prostie ! Moartea nu înseamnă apărare ! se lămuri definitiv Puhov şi nu mai trase.

Obuzele ţiuiau jos de tot şi se spărgeau în văzduh cu mînie, împrăştiindu-se în bucăţi. Schijele pătrundeau în capul şi în trupul muncitorilor, care amorţeau pe veci, răsuciţi cu faţa în sus. Moartea îşi făcea treaba cu atîta calm, încît credinţa într-o înviere ştiinţifică a morţilor părea să fie foarte plauzibilă. Oamenii aceştia parcă nu muriseră pe veci, ci erau doar cufundaţi în nefiinţă pentru un timp mai îndelungat.

Foma Egorîci se săturase de toate. Nu credea că, după moarte, îi va mai fi redată viaţa, unde mai pui şi cu dobîndă. Şi chiar dacă ar fi crezut în asemenea lucruri, avea neclintita convingere că astăzi vor învinge neapărat muncitorii, fiindcă ei erau cei ce fabricau locomotivele şi alte obiecte ştiinţifice, în vreme ce burghezii nu făceau decît să le uzeze.

Tirul muncitorilor era tot mai surd şi mai rar. Peste rîu plutea fumul proiectilelor explodate. Fără să mai ţină seama de primejdie, Kvakov se ridicase în capul oaselor şi-şi aduna rămăşiţele de mahorcă de prin toate buzunarele. Iar Puhov aştepta să le adune, ca să-i ceară şi el de-o ţigară.

— Nici tu sanitari, nici tu doctori, nici tu doctorii, halal organizare ! spuse Kvakov, uitîndu-se la un rănit care se zbătea în delir.

Rănitul voia să ajungă tîrîş pînă la Kvakov, deschizînd ochii din cînd în cînd ; dar îi închidea mereu, neputînd să înfrîngă greutatea pleoapelor.

Scanned with CamScanner

Kvakov îi netezi cu mîna părul rar de bătrîn :

— Ce vrei, prietene ?

Omul bîigui ceva încet, cu un glas ciudat, de parcă uitase cuvintele, căznindu-se să spună ceva.

— Ei, ce vrei ? stărui Kvakov, împărtăşindu-i chinul.

Rănitul se apropie şi îşi ridică, greu, capul ud, de pe care cădeau picături mari de sudoare. Kvakov se aplecă spre el.

— Bate-mi iute un cui în ureche... îngăimă acesta şi se prăbuşi, istovit de sforţarea făcută.

Kvakov îi frecă urechea şi se întinse lîngă el, vrînd parcă să-l păzească de chinuri şi de alte răni.

Schijele de şrapnel se înfigeau în pămînt la o distanţă de un stînjen de Puhov, împroşcîndu-i obrajii cu pietriş şi bulgări de pămînt.

Din spate, se apropie de ei pe neaşteptate Afonin şi se lungi alături.

— Eşti aici, Puhov ? Blindatul lor nu mai are obuze. Pornim curînd la atac asupra haltei.

— Ia nu mai făcea pe prostul : cine ţi-a spus că nu au obuze ? Trenul nostru blindat de ce trage fără judecată ? Doar ştie unde să ţintească. Ar fi putut să-i zdrobească de mult...

Afonin nu mai apucă să răspundă ; porni undeva, în fugă, aplecîndu-se cînd trecea prin locuri descoperite.

Peste un minut, tot detaşamentul feroviarilor îşi schimbă poziţiile, trecînd în goană peste vîlcea, spre o fermă, unde se adăposti în spatele şurelor.

Puhov îl văzu din nou pe Afonin. Stătea în picioare în dosul unui hambar cu pereţii de piatră, punînd ceva la cale cu doi lăcătuşi, care ţineau în braţe cîte o pîine.

Se apropie de Afonin, ca să-i spună că acum au mare nevoie de hrană, dar, mergînd spre el, gîndurile îi zburară în altă parte. De după hambar, se zăreau calea ferată, podul şi trenul blindat al albilor. Calea ferată cobora destul de abrupt de la Poharinsk spre halta unde staţiona trenul acela blindat.

Puhov îl lăsă pe Afonin să termine vorba cu lăcătuşii, apoi îi spuse că era clipa să se gîndească la vreun vicleşug, să-i alunge pe albi, dacă numai prin luptă nu reuşeau.

— Vezi ce pantă mare coboară spre haltă ?

— Văd, răspunse Afonin.

Scanned with CamScanner

— Aha, „văd" ! Ar fi trebuit să vezi asta de mult ! se mînie Foma Egorîci. Dar Zvorîcinîi unde e ?

— Aici. Ce-ai cu el ?

În oraş, tunurile îşi dezlănţuiră deodată focul şi se auzi vuietul necontenit şi prelung al unei mari mulţimi de oameni.

— Ce-o fi asta ? se întrebă Afonin, întorcîndu-se cu faţa în direcţia larmei. Or fi năvălit albii ? Te pomeneşti că-i alungă pe ai noştri.

Puhov asculta atent. Vocile amuţiseră, dar proiectilele sfredeleau mai departe văzduhul deasupra oraşului, sfărîmînd în cădere materialul greoi şi înţepător din care erau construite casele.

Peste cinci minute, Puhov şi Zvorîcinîi porniră spre gara oraşului.

— Avem acolo ceva balast încărcat ? întrebă Zvorîcinîi.

— Există : lîngă turnătorie staţionează zece platforme încărcate ! răspunse Puhov.

— Dar n-avem locomotive, aşa că de ce ne mai ducem acolo ? spuse Zvorîcinîi din nou, cu îndoială.

— Le împingem cu braţele, deşteptule ! Apoi le pornim pe linia principală, le dăm un brînci şi le lăsăm. Pe distanţa de cinci verste cît au pînă acolo îşi iau ele singure vînt, de fac praf trenul albilor !

— Dar muncitorii unde sînt ? În doi nu le putem împinge !

— Ne rugăm de marinarii de pe blindatul nostru. Scoatem vagon după vagon, şi după aceea le cuplăm şi le repezim pe pantă ca o garnitură întreagă.

— Nu prea cred eu să ne ajute marinarii de pe trenul blindat, nu se dădea bătut Zvorîcinîi. Blindatul acoperă două fronturi deodată, trage şi în cavalerie, şi asupra podului...

— Or să ne-ajute ei, că sînt băieţi de treabă ! îl asigură Puhov.

Afonin regreta acum că primise propunerea lui Puhov. Era convins că acesta născocise povestea cu balastul ca să fugă din detaşament. El, Afonin, nu văzuse lîngă ateliere nici un fel de platforme cu nisip.

Scanned with CamScanner

Pe la amiază, lupta s-a mai potolit. Trenul blindat al albilor mai trăgea din cînd în cînd de-a lungul văii, dibuindu-i pe roşii. Blindatul acestora din urmă amuţise însă de tot.

„Acolo sînt marinari, se gîndea Afonin. Puhov ăsta o să-i bată la cap."

Cu toate acestea, nu-şi lua ochii de la calea ferată. Le spuse muncitorilor despre născocirea lui Puhov.

— Ce credeţi, zece platforme încărcate ar putea să răstoarne blindatul albilor ori ba ? îi întrebă el.

— Dacă ajunge să-şi ia viteză, îl dărîmă, nici vorbă ! răspunse mecanicul Varejkin, care condusese cîndva trenul ţarului.

Acelaşi Varejkin auzi primul pe la ora unu şi jumătate un zgomot de roţi pe şine şi-i strigă lui Afonin :

— Ia uite-te colo !

Acesta alergă într-un suflet în spatele hambarului, unde se chinci pe vine, supraveghind întreaga linie. De sus, se năpustea în ritmul vioi al roţilor, o dată cu vîntul, o garnitură de tren fără locomotivă şi se avîntă într-o clipă cu atîta viteză pe pod, încît acesta începu să vibreze.

Lui Afonin i se tăie răsuflarea, şi ochii i se umeziră fără să vrea, de extaz. Trenul dispăru pentru o clipă în desişul vagoanelor din dreptul haltei, de unde se înălţă îndată un nor de nisip. Apoi se auzi un zgomot scurt şi puternic de oţel ce se sfărîmă şi un trosnet crîncen.

— S-a făcut ! zise Afonin, recăpătîndu-şi numaidecît liniştea. Şi porni spre haltă în pas alergător, în fruntea întregului detaşament.

Goana prin nisip şi prin muşuroaiele de cartofi răscolite cu sapa era anevoioasă. Trebuie să te împingă înainte un mare entuziasm, ca să fii în stare de un asemenea efort.

Ajuns pe pod, detaşamentul o luă la pas, fiindcă toţi credeau că trenul blindat al albilor era zdrobit şi neputincios.

Ocoliră magazia de mărfuri şi ajunseră fără zgomot în mijlocul liniilor feroviare degajate. Pe linia a patra staţiona un tren blindat nevătămat, iar pe linia principală se afla un morman de furaje, nisip şi vagoane sfîrtecate, făcute zob.

Detaşamentul se năpusti asupra trenului blindat, cuprins de ultima spaimă, care se transformase într-un eroism nemărginit. O mitralieră porni să ţăcăne ca din senin, secerîndu-i pe feroviari. Cădeau unul după altul pe şine, pe pietrişul

Scanned with CamScanner

dintre linii, peste cîte un bulon ruginit, care sărise cîndva, în plin mers, de la locul lui. Şi sîngele, purtat prin vine de o inimă încordată, nu apucase la nici unul dintre ei să se domolească, aşa că trupurile şi-au mai păstrat îndelung căldura, chiar şi după moarte. Viaţa nu fusese ucisă, ci numai smulsă, întocmai ca o stîncă ruptă dintr-un munte.

Afonin avea trei gloanţe în inimă, dar zăcea acolo, încă în viaţă, cu conştiinţa nestinsă. Vedea văzduhul albastru şi şuvoiul subţire al gloanţelor trecînd prin el. Ar fi putut să urmărească fiecare glonţ în parte, cu atîta ascuţime şi atenţie anticipa ceea ce se înfăptuia.

„Mă apropii de moarte, toţi ai mei au şi murit de mult!" îşi zise el, dorind să-şi izoleze capul de inima străpunsă de gloanţe, ca să-şi păstreze mai departe conştiinţa trează.

Lumea se îndepărta de ochii săi, încet, ca o corabie albastră : întîi s-a retezat cerul, apoi a dispărut trenul blindat şi s-a stins văzduhul luminos din jur, rămînînd lîngă capul lui doar o şină. Conştiinţa se concentra tot mai mult într-un singur punct, dar punctul acela strălucea cu o luminozitate condensată. Cu cît se reducea conştiinţa cu atît mai orbitor era chipul în care pătrundeau în ea ultimele fenomene efemere. Pînă la urmă, nu mai văzu decît propriile ei limite ce se topeau treptat, îngustîndu-se din ce în ce mai mult, pînă cînd se transformară în contrariul lor.

În ochii deschişi, alburii ai lui Afonin se răsfrîngeau umbrele unui văzduh fluid şi murdar, şi aceşti ochi, ca nişte fragmente de rocă transparente, oglindeau o lume din care mai pierise o viaţă de om.

Lîngă el se liniştise pe veci şi Kvakov, scăldat într-un sînge parcă ruginiu.

Tocmai în locul acesta coborî din trenul blindat un ofiţer alb, cu numele de Leonin Maievski. Era tînăr şi inteligent ; înainte de război făcuse versuri şi studiase istoria diferitelor religii.

Se opri lîngă cadavrul lui Afonin — un trup de uriaş murdar şi puternic.

Maievski se săturase de război, nu credea în societatea omenească şi se simţea atras de biblioteci.

Scanned with CamScanner

„Să aibă într-adevăr dreptate aceşti oameni ? se întrebă el. Şi întrebarea se adresa atît lui însuşi, cît şi celor ucişi. Nu, nimeni nu are dreptate : omenirii nu i-a mai rămas decît un singur lucru : singurătatea. Ne torturăm unii pe alţii de veacuri, e timpul să ne despărţim şi să punem capăt istoriei."

Pînă în cea din urmă clipă din ziua aceasta, ultima din existenţa sa, nu a putut înţelege că e mult mai uşor să-ţi curmi firul vieţii decît să pui capăt istoriei.

Seara, tîrziu, trenul blindat al marinarilor se năpusti asupra haltei şi începu să tragă din plin în agresorii albi. Forţa aceasta inconştientă, dezlănţuită a marinarilor se consumă aproape toată în cadavre, căzute de-a curmezişul peste detaşamentul de feroviari morţi ; dintre albi n-a mai scăpat nimeni. Maievski s-a împuşcat în tren, şi deznădejdea lui fusese atît de adîncă, încît murise chiar mai înainte de a fi tras. Ultima sa durere născută din neîncredere fusese tot atît de mare ca şi nepăsarea marinarului, care, sosind la faţa locului, îşi schimbase efectele cu ale lui.

Noaptea, cele două trenuri au stat alături, pline de oameni adormiţi şi de morţi. La cei vii, oboseala triumfase asupra conştiinţei primejdiei, aşa că în halta cufundată acum în linişte nu mai exista nici o santinelă.

Dimineaţa, cele două trenuri blindate porniră spre oraş şi contribuiră la înfrîngerea şi nimicirea cavaleriei albe, care încercase timp de două zile şi două nopţi să pătrundă în oraş, fiind oprită în loc cu greu numai de detaşamentele nu tocmai puternice ale tinerilor ostaşi ai Armatei Roşii.

VIII

Puhov făcu o plimbare prin oraş. Se stinseseră incendiile, se pierduseră destule averi imobile, dar oamenii scăpaseră toţi cu viaţă.

După ce inspectă oraşul ca un bun gospodar, în seara aceea îi spuse lui Zvorîcinîi :

Scanned with CamScanner

— Războiul ne aduce numai pierderi, ar fi timpul să-l încheiem !

Zvorîcinîi se simţea oarecum complice la asasinat şi tăcu, înfruntîndu-l. Ştiindu-se om deştept, Puhov spunea că un tren blindat nu staţionează niciodată pe linia a patra, ci totdeauna pe cea principală. De vină erau numai albii, care nu cunoşteau regulile de mişcare.

— Oricît, i-am băgat în sperieţi şi le-am încurcat iţele !

— Du-te dracului ! răspunse Zvorîcinîi, exprimîndu-şi astfel părerea despre Puhov. Pe tine te mănîncă totdeauna capul, fără să ţii seama de fapte. Ai fi meritat să te punem la zid.

— Iar începi cu pusul la zid ! Ţi-am mai spus că la război se mai cere şi cap, nu numai luptă. Eu am tras în Vranghel, nu mi-a fost frică de englezi, dar voi aţi făcut panică în oraş din cauza unor călăreţi !

— Care călăreţi ? îl întrebă Zvorîcinîi, mînios şi zbuciumat. Pentru tine, cavaleria nu înseamnă decît „nişte călăreţi ?“

— Parcă asta era cavalerie ! Au fost nişte bandiţi călări ! Aţi inventat un general, pe Liubovski, şi cînd colo era doar un ataman de cazaci din gubernia Tambov. Trenul blindat l-au luat cu japca de la Balaşov, asta a fost toată socoteala. De altfel, să tot fi fost vreo cinci sute de inşi...

— Dar ofiţeri albi de unde au avut ?

— Ei, asta-i bună, ştii c-ai nimerit-o ! Apăi ăştia umblă acum teleleu pe unde nu te gîndeşti, căutînd să pornească un război nou. Crezi că eu nu ştiu ce-i de capul lor ? Sînt nişte oameni cu principii, un fel de comunişti.

— Atunci, tu crezi că ne-a atacat o bandă ?

— Chiar că bandă a şi fost ! Tu ce-ai crezut, c-a fost o armată întreagă ? Ehei, armata lor a fost pusă bine la punct în sud.

— Dar artilerie de unde au avut ? mai zise, cu îndoială, Zvorîcinîi.

— Ce om, dom'le, ce om. Ia să-mi dai tu mie un ordin cu ştampilă pe el şi-ţi adun într-o săptămînă de prin sate o sută de tunuri.

Acasă, Puhov nu mînca, nici nu bea, fiindcă nu avea ce ; se frămînta doar mereu cu tot felul de gînduri. Gerul pusese stăpînire pe întreaga fire, care capitulase pentru lunile de iarnă.

Scanned with CamScanner

Cînd s-au redeschis atelierele, pe Puhov nu a mai vrut nimeni să-l angajeze. Îi spuneau : „Eşti un ticălos, du-te de lucrează într-altă parte !“ Iar el începea să demonstreze că neizbutitul lui atac împotriva albilor fusese o problemă de inteligenţă, nu una de ticăloşie, şi deocamdată profita de prînzurile calde de la ateliere. După un timp, celula hotărî că Puhov nu era un trădător, ci doar un ţăran cam prost şi-l primiră la fostul loc de muncă. L-au silit totuşi să-şi ia obligaţia în scris că va urma cursurile serale de învăţămînt politic. Puhov semnă, deşi nu credea în posibilitatea de organizare a gîndului. Părerea aceasta şi-a şi exprimat-o la şedinţa celulei, zicînd : „Omul este netrebnic, oricît ai vrea să-l faci să se lepede de Dumnezeul cel vechi, e în stare să-şi construiască o Catedrală a Revoluţiei“.

— Ţi-o faci cu mîna ta. Pînă la urmă, Puhov, o să te atingă careva la mir ! îi spuse grav secretarul celulei.

— Nu mă atinge, că simt şi pricep toată tactica vieţii.

Iarna şi-a petrecut-o de unul singur, îndurînd destule necazuri, nu atît din pricina muncii cît din motive gospodăreşti.

Pe la Zvorîcinîi nu se mai ducea : „E un prost, îşi zicea el, crede în revoluţie ca în Dumnezeu, de-i curg şi balele de atîta osîrdie şi credinţă ! Şi doar revoluţia e lesne de înţeles — i-ai nimicit pe albi, apucă-te de fă tot felul de lucruri. Iar Zvorîcinîi despică firul de păr în patru : caută să pună o roată de locomotivă în acord cu Karl Marx, dar se usucă de prea mult învăţămînt seral şi din pricina funcţiei lui de comisar, uitînd între timp cum se fabrică o asemenea roată.“

În sinea lui, Foma Egorîci îşi zicea că nu se mai poate trăi fără rost şi de pomană, ca pe vremuri. Venise timpul unei vieţi cerebrale pe care să n-o întineze nimic. Nu era prea uşor să scapi nevătămat, în schimb se simţea nevoie de oameni ; dacă însă nu ştii să mergi în pas cu ceilalţi, vei fi trecut la capitolul „cheltuieli pentru cauza revoluţiei“, ca balastul de cale.

Dar, întorcîndu-şi capul pe pernă, Puhov îşi simţea inima dezlănţuită şi nu se pricepea să-i găsească şi ei un locşor în mintea lui.

Iarna trecea pentru el încet, de parcă se tîra printr-o crăpătură îngustă. Cu munca de la ateliere nu se prea împăca, nu că ar fi fost prea grea, dar i se părea prea monotonă.

Duceau lipsă de materiale, centrala electrică lucra neregulat, aşa că aveau timpi morţi de lungă durată.

Scanned with CamScanner

Se împrietenise cu un brigadier de la secţia de montaj, Afanasi Perevoşcikov, dar acesta se însurase şi era preocupat de treburile căsniciei, din care cauză Puhov rămăsese din nou singur. Şi atunci a înţeles că un om însurat, adică unul angrenat în căsnicie, devine un fel de rebut pentru prieteni şi pentru societate.

— Afanas, nu mai eşti om întreg, ci unul cu defect ! spunea el cu regret în glas.

— Hei, Foma, ce ştii tu ! Pînă şi un ciot, cît stă-n picioare, nu stă singur, ci alături de un altul.

Puhov se învăţase totuşi cu odaia sa şi i se părea că pereţii şi lucrurile îi duc dorul cînd zăboveşte la lucru.

Iarna începu să se mai moaie puţin, şi el îşi aduse aminte de Şarikov : bun băiat ! Dar o fi făcut el ceva submarine au ba ?

Două seri de-a rîndul a stat să-i scrie o scrisoare. Despre toate i-a vorbit : de asaltul lui cu nisip, de trenul blindat al albilor, sfărîmat chiar de la prima lovitură, despre Catedrala comunistă care fusese înălţată, în ciuda oamenilor, vara, în mijlocul pieţei, despre dorul lui de viaţa de marinar şi despre multe altele. I-a mai scris că cei de la Ţariţîn nu se învoiseră să fabrice submarine, fiindcă meşterii uitaseră cu ce să înceapă şi nu aveau nici tablă de acoperiş. Acum însă Puhov se hotărîse să plece la Baku, de îndată ce va primi de la Şarikov prin poştă un ordin de serviciu. La Baku sînt doar destule maşini din alea petroliere care stau de pomană şi ar trebui puse-n mişcare, fiindcă în Rusia sînt diesele, iar pe mare, motoare... ce se irosesc de pomană, stînd fără lucru. Pe lîngă aceasta, îndeletnicirea de marinar este mai serioasă decît orice meserie de pe uscat, iar debarcările navale, mai reuşite decît atacurile cu nisip.

Pînă a izbutit să scrie tot ce-a vrut, de trei ori a început să-l furnice mîna ; că nu văzuse o buchie scrisă de pe vremea debarcării de la Novorosiisk şi se dezvăţase de tot de caligrafie.

„A dracului de gingaşă treabă e şi scrisul !“ îşi zicea el în pauză, aşternînd apoi pe hîrtie tot ce-i trecea prin cap.

Scrise pe plic :

„Adresantului matroz de marină
Şarikov.
La Baku, flotila Caspică.“

Scanned with CamScanner

După o asemenea ispravă, dormi dus o noapte întreagă, iar a doua zi dimineaţă se duse la poştă, ca să predea scrisoarea.

— Pune-o la cutie, spuse funcţionarul. Ai doar o scrisoare simplă !

— Din cutii nu se scot scrisorile, n-am văzut niciodată ! Ia-o din mîna mea ! se rugă Foma Egorîci.

— Ce vorbă-i asta „nu se scot ?“ răspunse jignit funcţionarul. Umbli pe străzi la ore nepotrivite, de-aia nu vezi cum se scot !

Puhov îşi strecură atunci scrisoarea prin deschizătura cutiei poştale şi examină dispozitivul :

— Lua-i-ar naiba, uite că nu le scot, jur împrejur e ruginită !

Cu toate că semnase hîrtia primită de la celula de partid, nu se ducea la învăţămîntul politic.

— De ce nu frecventezi cursurile, tovarăşe ? Vrei să-ţi trimitem invitaţii speciale ? îl întrebă într-o zi, cu severitate, Mokrov, noul secretar al celulei (Zvorîcinîi fusese înlocuit din cauză că-i dăduse ajutor lui Puhov, cînd cu platformele cu nisip).

— Şi de ce le-aş frecventa, doar pot afla orice şi din cărţi ! îl lămuri Puhov cu gîndul la îndepărtatul Baku.

Peste o lună, primi răspuns de la Şarikov.

„Vino mai repede, îi scria acesta. La exploatările petrolifere e treabă cîtă vrei, însă oameni cu scaun la cap prea puţini. Secături sînt peste tot cît pofteşti, dar nu ne străduim destul să le adunăm unde trebuie. Îi aşteaptă mereu pe englezi, ca să ne scoată cuiul din inima căruţei. Lasă-i să-l scoată, că noi om merge înainte şi pe roţile din faţă. Cît despre ordinul de deplasare, nu ţi-l pot trimite, că-l întocmeşte secretarul şi tot el are ştampila, dar eu l-am arestat. Însă tu tot să vii, că la noi găseşti de mîncare.“

După ce citi scrisoarea, Foma Egorîci studie cu atenţie ştampilele : venise, într-adevăr, de la Baku. Şi se duse să se culce, fericit de răspunsul prietenului său.

De la serviciu îi dădură lichidarea uşor şi repede, cu atît mai mult cu cît el era pentru muncitori un om cam neliniştit. Nu chiar un duşman, dar un fel de vînt care bătea pe alături, pe lîngă pînzele revoluţiei.

Scanned with CamScanner

IX

Nu oricine izbuteşte să ajungă cu bine pînă la Baku. Puhov însă a ajuns : găsise întîmplător o cisternă goală, expediată de la Moscova la Baku direct şi cu mare viteză.

Priveliştile din drum nu-l uimiră : în natură se petreceau an de an aceleaşi fenomene, iar simţămintele se toceau din cauza oboselii şi a anilor, aşa că nu mai percepea prea acut diversitatea. Întocmai ca un slujbaş de la poştă, nu primea de la natură scrisori directe în mînă, ci aceasta le depozita într-un sertar întunecos, sertarul inimii năpădite de uitare, pe care-l deschidea prea rar. Deşi, înainte vreme, toată natura fusese pentru el ca un fel de mesaj urgent.

Dincolo de Rostov văzu zburînd rîndunele, păsărelele lui preferate încă din anii tinereţii. Dar acum îşi zicea : „V-am mai văzut eu pe voi, afurisitelor, măcar de-aş vedea zburînd şi altceva, nu numai păsări atît de cunoscute !“

În cele din urmă ajunse la destinaţie.

— Ai venit ? zise Şarikov, ridicîndu-şi ochii de pe nişte hîrtii oficiale.

— Prezent ! zise Puhov, începînd vorba direct de la problema care-l interesa.

În anul acela, exploatarea petroliferă sovietică din Baku aduna toţi muncitorii vechi care se rătăciseră în bezna locurilor lor natale şi pe drumurile revoluţiei.

În fiecare zi soseau aici maiştri sondori, lăcari, mecanici şi alţi oameni, asemănători unii cu alţii.

Deşi flămînziseră toţi multă vreme, erau viguroşi şi proaspeţi, de parcă fuseseră hrăniţi cu cine ştie ce mîncări săţioase.

Şarikov lucra acum în probleme legate de petrol, în calitate de comisar însărcinat cu recrutarea forţelor de muncă. Le recruta în mod raţional şi cu încredere în oameni. Se pomenea, de pildă, la administraţie cu cîte un bărbat în puterea vîrstei, un muncitor de rînd, care-i spunea :

— Am muncit zece ani la Surahanî, la lăcărit, şi-acum vreau să mă-ntorc din nou la munca mea !

— Dar în timpul revoluţiei unde-ai fost ? îl descosea Şarikov.

Scanned with CamScanner

— Ce vorbă-i asta ? Aici nu aveam ce face !

— Dar unde ţi-ai făcut fălcile astea ? Ăi fi trăit ca dezertor, pitit în vreo peşteră, hrănit de nevastă cu brînză de vaci ?

— Nici pe departe, tovarăşe ! Sînt partizan roşu şi sînt aşa zdravăn c-am stat mult la aer !

Şarikov se uita atent la el. Omul din faţa lui se simţea stînjenit.

— Fie, uite ici un talon, te duci la sonda nr. 2 şi-ntrebi acolo de Podşîvalov, ăla ştie tot.

Puhov şedea în cancelarie, uitîndu-se cu luare-aminte în jur. Se mira că lumea îşi face atîtea griji cu petrolul ăsta, pe care nu ei îl fabrică, ci-l scot de-a gata din pămînt.

— O pompă, o lingură, şi-atîta tot, îi spuse el lui Şarikov. Şi tu ai născocit aici o poveste întreagă !

— Păi, se putea altfel, caraghiosule ? Schela, frate dragă, este o măsură corespunzătoare, răspunse acesta cu vorbe ce nu erau ale lui.

„Mai ştii ! S-o fi lustruit şi el la cursuri, îşi zise Puhov. Nu se călăuzeşte în viaţă după propriul lui cap : te pomeneşti c-o să s-apuce curînd să organizeze tot ce-i pe lumea asta. Mare nenorocire."

Şarikov îl numi maşinist la un motor, care pompa ţiţeiul din sondă într-un rezervor. Era tocmai treaba care-i plăcea mai mult : maşina se rotea zi şi noapte, inteligentă, vie parcă, neobosită şi credincioasă ca o inimă. În toiul muncii, Puhov ieşea uneori afară din încăpere şi contempla soarele aprig de miazăzi, care fiersese cîndva ţiţeiul în adîncurile pămîntului.

— Să-l fierbi şi de acum înainte ! zicea, cu ochii la cer, ascultînd muzica dănţuitoare a maşinii sale ce lucra încordat.

Casă nu avea, dormea în baraca maşinii pe o ladă de scule. Zgomotul motorului nu-l supăra de loc noaptea, cînd lucra maşinistul de schimb. Oricum, sufletul îi era plin de căldură, iar liniştea nu ţi-o poţi afla cînd stai prea confortabil, căci gîndurile cele bune îţi vin nu în mijlocul confortului, ci cînd te întîlneşti şi cu evenimentele şi aşa mai departe. Tocmai de aceea Puhov nu se îngrijea prea mult de sine.

— Sînt un om de tip simplificat, îi lămurea el pe cei ce voiau să-l însoare şi să-l instaleze în căminul pentru familişti.

Scanned with CamScanner

Erau şi din aceştia : în timp ce ideologia socială nu era încă destul de dezvoltată şi omul muncii se răsfăţa cu cîte o fantezie.

Şarikov venea cîteodată cu maşina şi se uita la sonde, cum se uitase cîndva la nave. Dacă vreun muncitor îi cerea ceva, îi dădea numaidecît.

— Tovarăşe Şarikov, scrie-mi acolo ceva pînzeturi ; mi-a venit nevasta şi nu mai are ce purta în sat la ea !

— Uite colea, afurisitule ! Dar dacă aflu că te ocupi cu specula, să ştii că-ţi fac vînt de-aici ! Proletariatul este ceva cinstit. Şi scria o fiţuică, străduindu-se să tragă o semnătură atît de grozavă şi de înzorzonată, ca cel ce i-o citi numele să zică : „Tovarăşul Şarikov este un om cu carte !"

Săptămînile treceau una după alta, mîncare li se dădea destulă, şi încet-încet Puhov se întrema. Nu regreta decît un singur lucru : că mai îmbătrînise puţin, că nu mai simţea în suflet acel ceva plin de aşteptare de odinioară.

De fapt, viaţa din jurul lor era acum bună şi uşoară, tocmai de aceea el nu o băga în seamă şi nu se frămînta. Cine era Şarikov ? Un prieten. Ale cui erau petrolul din pămînt şi sondele ? Ale noastre, că noi le-am făcut. Ce era natura ? Un bun al sărmanilor. Şi aşa mai departe. Necazurile şi supărările din cauza averii şi a şefilor dispăruseră.

Cînd Şarikov veni într-o zi la ei, îi spuse din prima clipă lui Foma Egorîci, de parcă tot drumul nu se gîndise decît la asta :

— Puhov, nu vrei să te faci comunist ?

— Şi ce-i aia comunist ?

— Mă, ticălosule, mă ! Un comunist este un om inteligent, ştiinţific, iar burghezul este un prost din punct de vedere istoric.

— Atunci nu vreau.

— Şi de ce ?

— Fiindcă eu sînt prost din născare ! declară Puhov, pentru că dispunea de anumite mijloace cu care poţi la nevoie să farmeci şi să atragi oamenii şi ştia să dea oricînd un răspuns prompt.

— Mare ticălos ! zise Şarikov, rîzînd, şi porni mai departe la treburile lui de şef.

Din ziua sosirii sale la Baku, Puhov începu să se simtă foarte bine. Se scula devreme, se uita la răsăritul soarelui, la

Scanned with CamScanner

sonde şi asculta sirena vreunui vapor, cu gîndul într-altă parte. Uneori, îşi amintea de soţia care-i murise cu zile, vlăguită prea de timpuriu, şi se întrista o vreme, dar fără nici un folos.

Într-o zi se înapoia la schelă, venind de la Baku. Înnoptase la Şarikov. Se întorsese un frate de-al acestuia care scăpase din prizonierat, aşa că fusese rost de cinste. Noaptea abia se terminase. La un ceas atît de timpuriu, în ciuda spaţiului fără de hotar, te simţeai pe lumea asta ca la tine acasă, şi Puhov mergea, cuprins de un simţămînt de încîntare. De la o rafinărie îndepărtată se auzea sunetul prelung şi puternic al sirenei, anunţînd sfîrşitul schimbului de noapte.

Lumea trăia o dimineaţă nouă, toţi cunoşteau evenimentul — unii îşi arătau satisfacţia deschis, iar alţii mormăiau ceva din cauza unui vis cam tulbure.

În sufletul lui Puhov, îmbîcsit de viaţă, se năştea, tot mai luminoasă, o neaşteptată simpatie pentru oamenii care munceau de unii singuri, luptînd cu materia din lumea întreagă. Revoluţia însemna o soartă mai bună pentru oameni, ceva mai potrivit nefiind cu putinţă. Era în acelaşi timp şi ceva greu, brutal, după care urma însă o uşurare, ca după o naştere.

Pentru a doua oară în viaţa sa, el văzu din nou, după anii tinereţii, întreaga splendoare a vieţii şi frenezia naturii îndrăzneţe, grandioase, atît în linişte cît şi în acţiune.

Umbla cu plăcere, simţind, ca pe timpuri, că între trupul lui şi toate celelalte există o înrudire. Încetul cu încetul, începea să priceapă tocmai ceea ce era mai important şi mai tulburător. Se opri în loc, coborîndu-şi privirile, şi simţămîntul, încolţit întîmplător în sufletul lui, îl încercă din nou. Natura frenetică îşi continua existenţa în oameni şi în îndrăzneala revoluţiei. Tocmai aici se ascundeau îndoielile lui.

Înstrăinarea din suflet îl părăsi acolo unde se oprise şi avu deodată revelaţia căldurii locurilor băştinaşe, de parcă s-ar fi întors, copil, la măicuţa sa, plecînd de la o nevastă de care nu avea nevoie. Porni mai departe, pe drumul său, spre schelă, înfrîngînd uşor rezistenţa trupului său fericit, golit parcă de conţinutul lui.

Nu ştia nici el dacă se destramă sau se naşte.

Lumina şi căldura dimineţii se intensificau deasupra lumii, transformîndu-se treptat în puteri ale omului.

Scanned with CamScanner

În baraca lor se întîlni cu maşinistul care-şi aştepta schimbul. Moţăia uşor, pierzîndu-se pe cîte o clipă în desişurile somnului, ca să se întoarcă mereu îndărăt.

Puhov trase cu nesaţ în piept mirosul de motorină al motorului, ca pe o mireasmă, simţindu-şi viaţa pînă în străfunduri, pînă în pulsarea ei cea mai intimă.

— Frumoasă dimineaţă ! îi spuse el maşinistului.

Acesta se întinse, ieşi afară şi constată nepăsător :

— Curat revoluţionară !

1928

Scanned with CamScanner

POVESTIRI

Scanned with CamScanner

LAMPA LUI ILICI

I

Mă cheamă Dermenko [1]. Numele meu de familie se datoreşte samavolniciei boiereşti. Se spune că pe vremuri, demult, nişte strămoşi de-ai mei lihniţi de foame ar fi mîncat bucatele stricate rămase de la masa boierilor, şi de atunci li s-a zis aşa.

Satul nostru, Rogacevka, se află la vreo 60 de verste de oraş ; se-ntinde cam în piez, pe malurile Tamlîkului, ce se varsă într-alt rîu, Usman.

[1] *Dermo* — balegă, murdărie, porcărie, scîrnă (rusă).

Scanned with CamScanner

După legendă, numele rîului, Tamlîk sau Timurlîk, care înseamnă pe limba tătărească „feciorul cel mic al lui Timur", de la acesta s-ar trage. Iar acel Timur, după cum se ştie din istorie, a fost o căpetenie a tătarilor, care a cutreierat odinioară călare locurile de pe aici, hrănindu-şi caii cu iarba dulce a stepei. Usman înseamnă pe limba tătărească „frumoasă" şi se povesteşte că Timur s-a îndrăgostit de o fată frumoasă din stepă, de felul ei grecoaică, şi-a avut cu ea un fiu, anume Timurlîk, apoi a pornit să lupte împotriva seminţiilor din Balcani. Dar grecoaica s-a uscat pe picioare de dorul lui şi a pierit dimpreună cu pruncul. Timur, întorcîndu-se de la război, s-a întristat într-atît de moartea alor săi, că le-a poruncit ostaşilor lui, precum şi prinşilor, să care pămînt cu căuşul palmelor şi să înalţe doi gorgani, să le fie de amintire, el însuşi aducînd pămîntul cu paloşul.

Aceste două movile sumbre — una mai mare, şi alta mai mică — dăinuie la noi pînă astăzi. Dorul inimii lui Timur s-a ogoit de mult, dar gorganele tot mai stau acolo şi nici vîntul, nici apele nu le-au măturat de pe faţa lumii.

Ca să vezi ce-nseamnă o inimă de om !

Cînd mă uit la acele movile, mă apucă tristeţea, dar mă simt şi îndemnat să fiu cu tragere de inimă în tot ce fac.

*
* *

Rogacevka noastră se află tocmai pe locul acesta vestit şi nu e un sat prea bogat.

De la moşierul Sneghirev ne rămăsese o livadă de vreo 15 deseatine — o grădină bună cu pomi încă tineri. Cînd a trecut în folosinţa obştii, am văzut că se duce de rîpă : nici tu săpat, nici tu dat cu var, nici tu îngrijire cumsecade. Copiii din sat rupeau poamele de verzi, făcînd şi copacii praf, după care se văitau de burtă.

Pe timp de iarnă, îi mai jupuiau de coajă şi iepurii, aşa că într-un an-doi livada urma să se usuce, pierzîndu-se toate minunile rodniciei sale.

Atunci am stat aşa şi-am tot gîndit pentru toţi ceilalţi, şi iată că mi s-a luminat deodată mintea :

Scanned with CamScanner

„Ar fi bine să facem un artel de nădejde şi-nţelept, mi-am zis eu, ca să luăm de la obşte grădina în arendă. Şi de oameni potriviţi pentru el nu duc lipsă, îi ştiu de pe acum."

Mă mai purtam eu cu un vis : să ridicăm la noi, în Rogacevka, o mică centrală electrică, iar pe lîngă ea să ne-ngrijim de-o moară, de-o maşină pentru decorticat mei şi de un selector de boabe. Le-ar fi de mare folos ţăranilor. Aveam şapte mori de vînt, dar toate ale chiaburilor ; şi ne luau uium cîte patru funturi de pud, lucrînd numai pe vînt ; iar cum vara vînt nu prea e, crăpi de foame cu bucatele-n bătătură. Şi-apoi, curentul electric ar aduce-n sat şi ceva distracţii demne de luare-aminte.

Pe cînd eram în Armata Roşie, urmasem nişte cursuri le electrotehnică a curenţilor tari, iar fratele meu înclina şi el către asemenea treburi şi era om priceput pe cît îl ajuta capul. Înainte de-a intra în armată, lucrasem timp de cinci ani ca liniior la centrala electrică din oraş ; de acolo mi se şi trage interesul pe care-l am pentru orice mecanism şi tainele tehnicii, şi tot de pe atunci a început a mi se urî la ţară, găsind că sărăcia satului n-are nici un rost.

Am alcătuit, aşadar, un artel, m-am dus la adunare şi le-am spus ţăranilor aşa :

— De pe urma livezii boiereşti n-avem nici un cîştig, tovarăşi cetăţeni, doar copiii dacă se mai aleg cu cîte-o şapcă plină cu verzituri. Livada asta, după cum ştiţi, se prăpădeşte. Daţi-ne-o mai bine nouă în folosinţă. Vreme de cinci ani n-o să vă plătim, ce-i drept, nimic pentru ea, în schimb, o să facem din grădină o livadă-model şi vă durăm o centrală electrică împreună cu toate liniile şi racordurile pentru o sută de curţi, mai departe rămînînd să vă măriţi singuri reţeaua (îmi şi făcusem socoteala cam ce venit o să aducă livada şi cît o să coste centrala electrică). Pe lîngă centrală, vă mai facem o moară cu pietre pentru nouă duble, o maşină de decorticat, un selector şi site pentru făina fină de secară. Şi toată averea asta o dăm în primire cui o hotărî obştea, cel mai bine Tovărăşiei de credite, ca s-o folosească după cum se cuvine. Iar la sfîrşitul celor cinci ani, ori vă predăm şi grădina în stare desăvîrşită, ori mai prelungim arenda — cum ăţi vrea voi să faceţi atunci. Aşa am zis.

Scanned with CamScanner

Pe mine mă-ndemnau la treaba asta nu numai foloasele aduse tuturor şi asigurarea hranei mele de toate zilele, ci şi rîvna ce-o simţeam să sprijin realitatea, şi anume construcţia sovietică.

S-a iscat o mare zarvă şi s-a pornit la discutarea propunerii.

— Las-o baltă, ce te pricepi tu, mă, Efimîci, ziceau ei, la treaba asta ! Luăm foc cu toţii de la buleftrica ta...

— Şi credite de unde-o să capeţi, Frolka, şi cine se pune chezaş pentru ele, că doar obştea n-o să-ţi dea livada pe mînă fără parale ?

— Faci pe deşteptul, că ai strîns coraj la tîrg !

— Bă, nu vă daţi la el, că Frol e acu orăşean ; da, drept e, că şi mai înainte era căpăţînos nevoie mare...

— Vreme de-o sută de ani te-ai îndestulat cu gunoaie, şi-acu vrei tain de la mere...

— Îi cunoaştem noi pe născocitorii ăştia : ba vor să spurce pămîntu cu buleftrică, ba să aducă ploaie...

— Ehei ! Parcă n-aş vrea să văd şi eu una ca asta ? Da cu de-ald-ăştia nu-i nici o scofală. Aici, cred eu, ne-ar fi de trebuinţă un străin...

Atunci sări preşedintele sovietului sătesc, un om mai vîrstnic, copt la minte :

— Gura ! Mama voastră de zăpăciţi ! Şi voi, fetelor, mai daţi-le dracului de seminţe ! Kuzma, ia să laşi flecăreala şi agitaţia... Cetăţeni, de stăpînit grădina pe mai departe ca acu n-are nici un rost, că ne vine peste mînă să vedem de ea, şi Frolka o să lucreze doar în văzul tuturor. La o adicătelea, îl trimitem cît ai zice peşte la locul lui de muncă din gospodărie... Eu nu văd nici un rizic, iar de făgăduielile lui Frolka n-avem de ce ne supăra...

Către seară, ţăranii s-au înduplecat şi au lăsat livada artelului nostru, pe vreme de cinci ani. Înţelegerea s-a trecut într-un proces-verbal şi a semnat tot artelul pînă la unul, cu o scriitură ca din carte, şi cu ceva bibiluri. Ba unul dintre noi, anume Proşka Kuzneţov, s-a priceput să-şi aştearnă semnătura pe hîrtie în chip de lebădă. Preşedintele sovietului sătesc, care vedea, uitîndu-i-se peste masă, cum se munceşte cu semnătura aceea, a zis :

— Ia mai dă-o dracului şi tu, mă Prokofi, ce tot faci pe deşteptu pe hîrtia asta oficială, că doar nu ne jucăm, şi aşteaptă adunarea...

Scanned with CamScanner

II

Asta s-a petrecut în toamnă. Iarna, am dus-o cam greu : mîncare — puţină, membrii artelului — săraci, haine — te miri ce. Proşka măcar umbla, iarna-vara, cu nişte galoşi de tablă făcuţi de el ; se zicea că pe ger îi îngheaţă năduşeala pe picioare. Dar din primăvară pînă-a dat rodu-n pîrgă, n-am stat o clipă locului, că o grădină cere treabă, nu glumă.

După ce-a legat rodul şi-au început a răsări poamele, mi-a venit şi mai greu, fiindcă tot satul năvălea la noi. Cît tărăboi şi cîtă ruşine am avut zi şi noapte, nici că se poate spune. Şi nu copiii ne dădeau cel mai mult de furcă, ci gospodarii în toată firea, care umblau mereu să fure mere.

De-l prindeam pe vreunul şi-i spuneam :

— Să ne fi cerut, Foma, că-ţi dădeam de la mine.

— Apăi n-am umblat după furat, răspundea el. Am intrat aşa aci, să-mi fac rost de-o bîtă. N-am nevoie de grădina ta, chiar dacă te-ai făcut tu stăpîn pe ea ! Las-că te-alungăm noi curînd, curînd de-aici. Obştea zice c-o să fie recoltă bună, şi Frolka trebuie dat afară din averea noastră !

Într-o zi l-am prins chiar pe miliţianul satului şi pe secretarul sovietului cu doi saci doldora. Ce era de făcut ? Am dat să-i mustrŭ olecuţă, ca să le fie ruşine. Da ţi-ai găsit !

— N-am luat pentru noi, zic ei, ci pentru Casa copilului.

— Dacă-i aşa, de ce n-aţi venit întîi la noi cu o cerere ? Doar sîntem o organizaţie.

— Să taci, m-au repezit dînşii, ştim şi singuri ce-avem de făcut, şi tu să nu te bagi în treburile administrative !

Văzînd asta, Proşka (ăl de-i prinsese) i-a tras miliţianului o scatoalcă fără multă vorbă, iar secretarului i-a dat un picior în spate cu galoşul său de fier. Şi-aşa mai departe. Dar tărăşenia asta s-a cocoloşit, şi de atunci n-am mai avut de la reprezentanţii ăştia ai autorităţilor nici un neajuns.

Ne înţelesesem cu un armean de la oraş să-i vindem poamele şi aşa am început a strînge ceva bani.

La sfîrşitul toamnei, am făcut socoteala, am încheiat bilanţul şi s-a dovedit că ne alesesem cu mai mult de trei mii de ruble beneficiu curat.

Scanned with CamScanner

Ne aprovizionasem cu bucate pe-un an, mai cumpărasem cîte ceva pentru noi şi pentru grădină şi tot ne-au mai rămas trei mii.

A fost o recoltă bună, cu toate că o mai stricaseră şi viermii.

*
* *

Şi-acu, iaca, vine vremea să-nfăptuim ce făgăduisem.

Am plecat deci cu fratele meu şi cu Proşka la oraş să cumpărăm un motor. Am umblat şi-am întrebat pe unde nu te gîndeşti, dar dădeam numai de lucru cam scump.

— Scump, scump, ziceau vînzătorii, dar ce maşini, casaţie, grozave sînt, ale mai acătării.

— Nu, ziceam noi, că ne cată prea hain în pungă.

Pînă la urmă, ne-a sărit în ajutor un cetăţean de la Casa Ţăranilor. Ne-a dus la un particular, şi-n curtea ăstuia am dat de-o moară lucrînd. Am intrat. Treaba o făcea o maşină suedeză. O admisie regulată, lină, scotea gaze fără fum, antrena domol, fără zgomot, de parcă se juca, şi totul strălucea şi trăgea ca un cal de rasă. Era curată joacă, nu muncă, pe cinstea mea ! Şi mă pricep, că doar sînt şi eu electromecanic.

Am dat îndelung tîrcoale motorului.

— Cît costă maşina asta cu garnitură cu tot ? am întrebat eu. Avea şi pietre de moară, selector şi site, o maşină de decorticat, butoaie pentru păcură şi toate sculele de trebuinţă.

— Cinci mii, a zis proprietarul.

Ne-am ţinut de el vreo cinci zile, tot încercînd pietrele, demontînd maşina şi tocmindu-ne.

În sfîrşit, ne-am învoit cu trei mii cinci sute. Că doar pe lîngă cei patruzeci de cai putere mai erau şi tot felul de unelte.

Dar noi nu aveam decît trei mii două sute de ruble. Am vorbit deci cu proprietarul, şi pînă la urmă l-am înduplecat să ne mai îngăduie cu cele trei sute de ruble care ne lipseau.

De cum ne-am văzut stăpîni pe maşină şi pe moară, ne-am dus la Banca agricolă şi am amanetat pentru două mii cinci sute de ruble tot ce cumpărasem. Cu banii ăştia ne-am plătit datoria şi cu ce ne-a mai rămas am mai făcut rost de la trust de un dinam, de două motoare electrice mai mici pentru treierat, de alte felurite aparate, sîrmă, becuri, tablouri de comandă şi ce ne mai trebuia.

Apoi am început a căra tot în Rogacevka noastră. Cumpără-

Scanned with CamScanner

tura era însoţită de Proşka. Acesta, cocoţat în căruţă, băga spaima în ţăranii care-i ieşeau în drum.

— Prokop Palîci, oare să fie adevărat că dă lumină, şi pe deasupra mai şi treieră ? Eu unul zic că n-o să se mişte neam. Oricum, e fier fără viaţă...

— Ia vino-ncoa şi pune mîna pe el, îi răspundea Proşka, arătîndu-i cîte un izolator din căruţă. Hai, Matvei, atinge-l cu deştiul ! Să nu te temi, că n-o să-ţi facă decît plăcere...

— Ba să te ia dracu ! Te pomeneşti că mă mai lasă şi schilod...

— Ei, vezi ? Şi mai zici că-i fier fără viaţă ; asta-i energetică, materie cu dichis...

Tovărăşia pe credite ne-a dat o magazie, unde am depozitat toate materialele. Iar eu cu fratele meu şi cu Proşka ne-am pus pe treabă. Am adus ceva ciment şi am început a dura temeliile pentru motor şi dinam.

Dimineaţa mîncam în grădină lapte cu mere coapte, şi pînă seara nu plecam de pe şantierul centralei electrice. Cei ce se înghesuiau în magazie ne cam ţineau din lucru ; ne dădeau pe-ntrecute poveţe şi-ndrumări, şi cîteodată ne şi ajutau.

O dată, la o şedinţă a Tovărăşiei de credite în legătură cu impozitele, după ce s-a isprăvit cu toate punctele de pe ordinea de zi, am ieşit în faţă şi-am zis :

— Apăi aflaţi, cetăţeni, că nu este uşor ca doar trei oameni să dureze o centrală electrică — porunca lui Ilici şi baza socialismului. Trebuie să ne ajutaţi şi voi. Ia să aduceţi de la Ocolul silvic nişte stîlpi, să-i cojiţi şi să-i înfigeţi în pămînt de-a lungul uliţei potrivit cu îndrumarea noastră. Şi mai socot că n-ar trebui să tragem fără plată firul de lumină electrică decît în casele celor ce n-au cai şi nici altă avere, după cum se găsesc ei trecuţi în lista Comitetului de ajutor reciproc, iar ceilalţi să plătească fiecare cîte zece ruble de gospodărie.

— Drept e, Frol Efimîci, să ajutăm şi noi ! Se vede doar cît te frămînţi şi cum, de atîta osîrdie, ţi-a năpîrlit şi barba !

De-atunci, treaba s-a făcut mai cu spor : frate-meu cu mine făceam instalaţia, şi ţăranii, îndrumaţi de Proşka, plantau stîlpii pe marginea drumului, trăgeau firele şi făceau racordurile la case după o listă anume întocmită, pe cei mai bogaţi ocolindu-i : „Dacă vreţi lumină şi cai putere, plătiţi zece ruble“.

Scanned with CamScanner

Ne aprovizionasem cu bucate pe-un an, mai cumpărasem cîte ceva pentru noi şi pentru grădină şi tot ne-au mai rămas trei mii.

A fost o recoltă bună, cu toate că o mai stricaseră şi viermii.

* * *

Şi-acu, iaca, vine vremea să-nfăptuim ce făgăduisem.

Am plecat deci cu fratele meu şi cu Proşka la oraş să cumpărăm un motor. Am umblat şi-am întrebat pe unde nu te gîndeşti, dar dădeam numai de lucru cam scump.

— Scump, scump, ziceau vînzătorii, dar ce maşini, casaţie, grozave sînt, ale mai acătării.

— Nu, ziceam noi, că ne cată prea hain în pungă.

Pînă la urmă, ne-a sărit în ajutor un cetăţean de la Casa Ţăranilor. Ne-a dus la un particular, şi-n curtea ăstuia am dat de-o moară lucrînd. Am intrat. Treaba o făcea o maşină suedeză. O admisie regulată, lină, scotea gaze fără fum, antrena domol, fără zgomot, de parcă se juca, şi totul strălucea şi trăgea ca un cal de rasă. Era curată joacă, nu muncă, pe cinstea mea ! Şi mă pricep, că doar sînt şi eu electromecanic.

Am dat îndelung tîrcoale motorului.

— Cît costă maşina asta cu garnitură cu tot ? am întrebat eu. Avea şi pietre de moară, selector şi site, o maşină de decorticat, butoaie pentru păcură şi toate sculele de trebuinţă.

— Cinci mii, a zis proprietarul.

Ne-am ţinut de el vreo cinci zile, tot încercînd pietrele, demontînd maşina şi tocmindu-ne.

În sfîrşit, ne-am învoit cu trei mii cinci sute. Că doar pe lîngă cei patruzeci de cai putere mai erau şi tot felul de unelte.

Dar noi nu aveam decît trei mii două sute de ruble. Am vorbit deci cu proprietarul, şi pînă la urmă l-am înduplecat să ne mai îngăduie cu cele trei sute de ruble care ne lipseau.

De cum ne-am văzut stăpîni pe maşină şi pe moară, ne-am dus la Banca agricolă şi am amanetat pentru două mii cinci sute de ruble tot ce cumpărasem. Cu banii ăştia ne-am plătit datoria şi cu ce ne-a mai rămas am mai făcut rost de la trust de un dinam, de două motoare electrice mai mici pentru treierat, de alte felurite aparate, sîrmă, becuri, tablouri de comandă şi ce ne mai trebuia.

Apoi am început a căra tot în Rogacevka noastră. Cumpără-

Scanned with CamScanner

tura era însoţită de Proşka. Acesta, cocoţat în căruţă, băga spaima în ţăranii care-i ieşeau în drum.

— Prokop Palîci, oare să fie adevărat că dă lumină, şi pe deasupra mai şi treieră ? Eu unul zic că n-o să se mişte neam. Oricum, e fier fără viaţă...

— Ia vino-ncoa şi pune mîna pe el, îi răspundea Proşka, arătîndu-i cîte un izolator din căruţă. Hai, Matvei, atinge-l cu deştiul ! Să nu te temi, că n-o să-ţi facă decît plăcere...

— Ba să te ia dracu ! Te pomeneşti că mă mai lasă şi schilod...

— Ei, vezi ? Şi mai zici că-i fier fără viaţă ; asta-i energetică, materie cu dichis...

Tovărăşia pe credite ne-a dat o magazie, unde am depozitat toate materialele. Iar eu cu fratele meu şi cu Proşka ne-am pus pe treabă. Am adus ceva ciment şi am început a dura temeliile pentru motor şi dinam.

Dimineaţa mîncam în grădină lapte cu mere coapte, şi pînă seara nu plecam de pe şantierul centralei electrice. Cei ce se înghesuiau în magazie ne cam ţineau din lucru ; ne dădeau pe-ntrecute poveţe şi-ndrumări, şi cîteodată ne şi ajutau.

O dată, la o şedinţă a Tovărăşiei de credite în legătură cu impozitele, după ce s-a isprăvit cu toate punctele de pe ordinea de zi, am ieşit în faţă şi-am zis :

— Apăi aflaţi, cetăţeni, că nu este uşor ca doar trei oameni să dureze o centrală electrică — porunca lui Ilici şi baza socialismului. Trebuie să ne ajutaţi şi voi. Ia să aduceţi de la Ocolul silvic nişte stîlpi, să-i cojiţi şi să-i înfigeţi în pămînt de-a lungul uliţei potrivit cu îndrumarea noastră. Şi mai socot că n-ar trebui să tragem fără plată firul de lumină electrică decît în casele celor ce n-au cai şi nici altă avere, după cum se găsesc ei trecuţi în lista Comitetului de ajutor reciproc, iar ceilalţi să plătească fiecare cîte zece ruble de gospodărie.

— Drept e, Frol Efimîci, să ajutăm şi noi ! Se vede doar cît te frămînţi şi cum, de atîta osîrdie, ţi-a năpîrlit şi barba !

De-atunci, treaba s-a făcut mai cu spor : frate-meu cu mine făceam instalaţia, şi ţăranii, îndrumaţi de Proşka, plantau stîlpii pe marginea drumului, trăgeau firele şi făceau racordurile la case după o listă anume întocmită, pe cei mai bogaţi ocolindu-i : „Dacă vreţi lumină şi cai putere, plătiţi zece ruble".

Scanned with CamScanner

Cocoţat pe cîte-un stîlp, Proşka poruncea :

— Kuzka, nu vezi cum şade stîlpul tău ? Fă-l să stea drept, că doar nu-i o joardă.

— Egorka, arde-i o magistrală pe dezbrăcatelea : scoate pîslarii, că te-ncingi la picioare.

— Petruha, dă fuga şi-adu bucatele de-acasă. Zi că te-a trimis Proşka.

— Măi drăcie, cîrpacilor, da cum credeţi voi că se-ntinde o sîrmă, să se vadă aşa ca nişte hăţuri de cai ? Cum să treacă tensiunea prin ea ? Că de-ndată ce porneşte vîntul, dă jos firele. Trage vîrtos, bă mucosule, cît te ţine pipota, lucrează tehnic !

Seara ţăranii stăteau primprejur, uitîndu-se la noi.

— Tare sprinten mai e şi Proşka ăsta, ziceau unii, foc de iute ! Ian te uită c-au şi pus firele pe-o verstă ! Şi nu se supără, orice-ai spune ! De rîde el, se tăvălesc toţi de rîs...

Cînd îi amorţeau mîinile şi picioarele, Proşka se dădea jos de pe stîlp şi pornea o bătută, parcă voind să-şi scuture osteneala din oase. De-ndată ce-l vedeau, lăsau toţi lucrul şi dădeau fuga să se zgîiască. Proşka dănţuia ce dănţuia, zbiera ce zbiera şi-amuţea deodată, pironindu-şi ochii spălăciţi pe cei din jur :

— Ia treceţi la locurile voastre, electromecanici ! Ce, n-aţi mai văzut inginer pîn-acuşi ?

Şi electricienii se apucau iar, mulţumiţi, de lucru.

Seara ne odihneam, tăcuţi şi îngînduraţi. Maşinile erau montate şi străluceau de curăţenie, un vînt umed de toamnă rătăcea prin satul cu acoperişurile lui de paie, şi Prokofi încălzea mîncarea.

*
* *

În sfîrşit, iată şi ziua de 5 noiembrie. Meşterisem o stea de lemn cu nişte becuri, trăsesem de-a curmezişul străzii o ghirlandă de 30 de becuri, iar uliţa era şi ea luminată de zece felinare pe-o distanţă de o verstă.

Pe deasupra, mai instalasem în piaţa din faţa centralei şi două batoze cu motoare electrice şi adusesem grîne la treierat.

Noaptea, fără a da de veste, am pornit centrala, să vedem cum merge ; am conectat la motor dinamul, pietrele de moară,

Scanned with CamScanner

selectorul şi maşina de decorticat. Motorul a început a lucra ritmic şi fără opintiri. Uliţa s-a luminat toată, steaua cu becuri multicolore strălucea pe acoperişul casei în care se afla sediul Tovărăşiei de credite, pe-o distanţă de zece vĕrste ; peste sat şi pînă-n stepă, într-o sută de gospodării s-au aprins becurile, şi gospodarii s-au trezit speriaţi din somn, copiii s-au pus pe plîns, muierile i-au înfofolit şi-au ieşit cu ei în uliţă, însă în noaptea aceea de toamnă lumina electrică ardea şi-afară.

S-a stîrnit o fierbere grozavă. Oamenii alergau către centrală, bucurîndu-se, dar şi neliniştiţi, ameninţînd şi minunîndu-se. Îi prinsese curiozitatea şi-un simţămînt nelămurit, şi le pierise la toţi somnul.

Instalaţia noastră lucra din plin, vuind amarnic cu puterea ei tainică.

Proşka stătea dinaintea tabloului de distribuţie, urmărind aparatele din ochi, fratele meu şi cu mine alergam de la motor la moară, şi de la moară la batoze, înlăturînd neregulile şi ascultînd mersul şi răsuflarea mecanismelor.

Pe deasupra satului se vedea o lumină mare, iar dincolo de hotarele lui hurducăiau tare nişte căruţe, în fugă peste pămîntul îngheţat şi bolovănos.

Trecuse ceasul două după miezul nopţii.

Şi i-am dat o gură omului de lîngă tablou :

— Prokofi, taie păcura, conectează reostatul, deconectează satul, Tovărăşia de credite şi uliţa !

Şi Proşka a răspuns :

— Am înţeles, tovarăşe mecanic, deconectez curentul !

Lumina s-a stins pretutindeni, şi oamenii au orbit deodată în bezna nopţii, care năvălise iar peste ei.

Îmbrăcaţi pe jumătate, încremeniseră-n picioare ameţiţi cu totul, buimăciţi şi speriaţi.

— Prokofi, mută cureaua de transmisie pe şaiba de mers în gol, porneşte motorul, apoi opreşte păcura, deschide toate robinetele şi spală maşina cu aer, ca să se cureţe !

— Am înţeles, a răspuns Proşka. Fusese pesemne marinar, că prea avea mişcări îndemînatice şi sigure. Maşina a pornit în ritm vioi, apoi a fluierat ascuţit pe mai multe glasuri prin toate orificiile deschise.

— Prokofi, opreşte instalaţia, am terminat.

— Am înţeles, am oprit mecanismele, încetăm lucrul !

Scanned with CamScanner

În jur se lăsase o liniște sărbătorească, iar noi ne-am dus în livada noastră să ne odihnim.

Dar de tulburați ce eram, n-am putut dormi și-am stat așa vorbind de mecanică, pînă-n zori.

III

Și-a venit ziua inaugurării centralei electrice. Sarcina organizării acestei solemnități o luaseră asupra lor bolșevicii din celula de partid a satului. De altfel, inaugurarea s-a petrecut în chiar ziua aniversării Marii Revoluții din Octombrie.

Noi nu aveam cine știe ce sarcini : ne-am verificat doar încă o dată mașinile.

Celula de partid s-a apucat de lucru cu toată tragerea de inimă, trimițînd prin satele vecine, precum și la cei în drept de la oraș, invitații pline de însuflețire.

Era senin și se adunase lume multă, ca pe vremuri, cînd se făceau procesiuni cu sfintele moaște. Se aflau de față oficialitățile, precum și o mulțime de țărani.

Ședința sărbătorească urma să se țină în sala Tovărășiei de credite. Proșka pusese acolo cinci becuri a cîte șase sute de wați, ca să le ia ochii, și alta nu.

Se înserase. Noi trei stăteam la centrala noastră, gata de acțiune, încălzind motorul cu o lampă cu benzină. Și uite că s-apropie de mine președintele Comitetului executiv județean, tovarășul Kirsanov.

— Poftim în sală, Frol Efimîci, zice el.

— Viu îndată, zic eu, mai am o țîr' de treabă. Prokofi, Semion (ăsta era frate-meu), zic, vedeți că dacă s-o întîmpla ceva, și ne facem de rușine, vă pocnesc cu barosul ăsta-n cap ! Înțelesu-m-ați ? Mă-ntorc degrabă. Dați drumul la motor, conectați numai Tovărășia, că eu am tras heblul. Și vedeți ce sarcină arată ampermetrul, nu vă mai luați ochii de la el ! Apoi conectați totul și dați-i drumul din plin la toată

Scanned with CamScanner

instalaţia. Tu, Semion, urmăreşte cum merg batozele, moara şi toate celelalte ; să pui acolo oameni de nădejde.

Apoi m-am dus în sala Tovărăşiei. Aici era o atmosferă de sărbătoare, linişte şi-atîta lume, de şedea ca boabele de secară într-un sac. La o masă îmbrăcată în roşu se aflau personalităţile oficiale şi doi dintre ţăranii noştri, iar lîngă ei, orchestra.

Am străbătut intervalul dintre scaune şi m-am dus drept la prezidiu — preşedintele Comitetului executiv judeţean îmi făcea de-acolo semne cu mîna. M-am aşezat. Cuvîntarea de deschidere a solemnităţii a ţinut-o el. Deocamdată, pe masă era aprinsă numai o lampă cu gaz, ca să arătăm şi mai grăitor deosebirea dintre una şi alta.

Preşedintele a vorbit foarte frumos.

— Îndată, a zis el, o să s-aprindă lampa lui Ilici şi va lumina de-acum înainte acest sat sovietic în vecii vecilor, în amintirea neştearsă a marelui nostru conducător. Motorul, a urmat dînsul, alcătuieşte legătura dintre oraş şi sat ; cu cît e mai mult metal la ţară cu atît mai înaintat e şi socialismul. În sfîrşit, s-a întors el spre mine, arătîndu-mă cu degetul, constructorul electrificării, Frol Efimîci, reprezintă şi el o legătură : s-a născut ţăran, a muncit la oraş, iar de-acolo v-a adus în sat libertatea şi ştiinţa cea nouă... Declar inaugurată Centrala electrică din satul Rogacevka, purtînd numele lui Ilici !

M-am repezit într-un suflet la întrerupător şi am dat drumul la curent. Lumina s-a revărsat peste sala întunecoasă ca un puhoi : Proşka pusese la treaba asta trei mii de waţi. Toţi au închis ochii, aplecîndu-se, de parcă se revărsa peste ei un şuvoi de apă fiartă.

Orchestra a intonat *Internaţionala,* cei de faţă s-au sculat în picioare, şi fiecare a-nceput a striga ce-l tăia capul.

M-am apropiat de fereastră.

Steaua cu cinci colţuri, felinarele de pe uliţă, panglica de-a curmezişul drumului, casele, toate erau scăldate-n lumină.

Lumea a năvălit afară, să vadă ce mai era de văzut.

Apoi au mai rostit cuvîntări preşedintele sovietului sătesc, secretarul Comitetului judeţean de partid, şi la urmă a ieşit în faţă preşedintele Tovărăşiei noastre de credite.

Scanned with CamScanner

— Tovarăşi, a zis el. Ce-am descoperit noi aici ? Am descoperit lampa lui Ilici, adică a iubitului tovarăş Lenin. După cum ştiu toţi cei de faţă, el ne-a învăţat că de la o lampă cu gaz se iscă focuri mari, că ea umple casa de duhoare, strică creierul şi vatămă sănătatea, iar noi avem nevoie de cultură fizică... Ce vedem noi aici ? Vedem lampa lui Ilici, da pe iubitul nostru Ilici nu-l vedem printre noi, nu, nu-l vedem pe marele înţelept care a condus la unire veşnică cele două apogee ale revoluţiei, pe muncitor şi pe ţăran... Iar eu zic : moarte imperialismului şi intervenţioniştilor ! Moarte cîinilor ce-ar cuteza să atace măreţele noastre graniţe... Ia să-l văd aici, în sala asta, pe Şamberlin, ori pe vreun Loi-Jorgi, ca să afle şi ei ce-nseamnă porunca lui Ilici. S-ar pune pe bocit cînd ar vedea cît sînt ei, veneticii, de neciopliţi... Şi mai zic : aduceţi-vă mereu aminte de porunca nemuritorului Lenin, purtaţi în veci în inima voastră adînc întristată amintirea acestui om înţelept...

Ajuns aici, preşedintele Tovărăşiei de credite a început a lăcrăma, s-a aşezat la locul lui şi a scos punga de tutun.

A mai vorbit după aceea, spre uimirea tuturor, un ţăran de-al nostru, Feodor Fadeev.

— Cetăţeni, a zis el, în Sfînta Scriptură stă scris : „La-nceput era cuvîntul". Dar cine a auzit acel cuvînt, ori şi mai de mirare, cine l-a rostit ? Cetăţeni, eu zic că la-nceput a fost lumina, căci bucăţi de pămînt pustiu, frecîndu-se între ele, scoteau flăcări... Cetăţeni, mai adineauri am auzit vorbele pline de căldură ale conducătorilor noştri şi se dovedeşte cu adevărat că electricitatea înseamnă curăţenie şi o faptă bună...

După ce a mai vorbit aşa vreme de-un ceas, pînă la urmă, a cam încurcat-o, s-a aşezat jos şi toată seara nu şi-a mai putut veni în fire după o asemenea cuvîntare.

Cît despre mine, ce mai rămăsese din noapte am petrecut-o la centrală. Afară, oamenii se încăierau care să treiere bucatele mai întîi, minunîndu-se de puterea mare a maşinii ăşteia mici, de electromotorul nostru.

Strălucirea de jos s-a oglindit toată noaptea în norii care treceau pe deasupra satului, iar valea întunecată a Tamlîkului a fost luminată pentru prima oară noaptea, de la facerea lumii.

Scanned with CamScanner

IV

Şi-a trecut un an plin de adîncă mulţumire. Acum centrala lucra nu numai pentru o sută, ci pentru trei sute de gospodării. Moara nu mai prididea cu măcinatul, iar cooperativa, proprietară a întregii întreprinderi, scotea cîştiguri frumoase. Morile de vînt îşi trăiseră traiul, pentru că toţi măcinau la moara electrică : aici se lua uium mai puţin, moara era scutită de impozite şi lucra fără oprire, iar administratorul cooperativei era un om cumsecade, cu care ţăranii se învăţaseră repede.

Preşedintele Tovărăşiei de credite îmi spusese de cîteva ori că se cam teme ca stăpînii morilor de vînt să nu dea cumva foc centralei electrice, dar eu nu credeam c-or să cuteze.

La sovietul sătesc se socotise că în afară de foloasele trase de pe urma luminatului, a treieratului, a decorticatului şi a măcinatului, ţăranii economisiseră într-un an şase mii de puduri de grîne, pe care, de n-ar fi fost moara noastră, le-ar fi dat ca uium morarilor chiaburi. Pe deasupra, banii scoşi pe morărit n-au mai intrat în punga chiaburilor, ci în casa cooperativei, fiind şi ăsta un cîştig.

La sediul Tovărăşiei de credite pare-se că veniseră într-adevăr doi săteni şi spuseseră că un morar, proprietar al celei mai mari dintre morile de vînt, zisese la beţie că o să dea foc maşinilor noastre în august, înainte de a se porni la treieratul recoltei celei noi. Eu i-am sfătuit pe cei de la Tovărăşie să asigure, să înzestreze întreprinderea cu nişte stingătoare de foc şi să tocmească un paznic de noapte, iar pe chiabur să-l denunţe autorităţilor, iar dac-au făcut treaba asta nu ştiu.

Atita ştiu, că o dată, pe cînd dormeam (era în august şi, avînd destulă treabă în grădina noastră, eram tare obosit după ziua de muncă), a venit Proşka să mă scoale :

— Săi, Efimîci, că la Rogacevka arde ceva în flăcări ca o lumînare ; o fi centrala, că o casă nu se mistuie aşa, ăsta-i foc de gaz...

De la noi pînă-n sat era cale de-o verstă. Cînd am ajuns în fugă acolo, din clădire nu mai rămăsese nimic, toate maşinile erau cuprinse de flăcări, şi peste motor curgeau topite în şiroaie verzui piesele de alamă.

Scanned with CamScanner

Astăzi, Rogacevka are lumină electrică, uliţele sînt străjuite de felinare, iar murdăriile de muşte acoperă becurile de prin gospodării într-atît, că le-ntunecă lumina.

Proşka umblă cu tractorul, iar pe mine mă bate gîndul să plec iar la oraş şi să mă angajez la vreo centrală electrică de-acolo ca linior.

Fratele meu s-a aşezat pentru totdeauna la ţară şi creşte găini de rasă Plymouth Rock.

Dar un electromecanic din născare ce nevoie mai are el de găini ?

1927

Scanned with CamScanner

FRO

Plecase la drum lung pentru multă vreme, aproape fără speranţă de întoarcere. Locomotiva rapidului se îndepărta de gară în cînt de rămas bun, aruncîndu-şi chemarea în întinderea nemărginită a văzduhului ; cei care-i petrecuseră pe călători părăseau peronul, întorcîndu-se la viaţa lor sedentară. Un hamal cu o cîrpă de spălat pusă pe o coadă de mătură porni să cureţe peronul, aşa cum ai spăla puntea unei corăbii eşuate pe un banc.

— Loc, loc, tovarăşă ! zise el, cu ochii spre o pereche de picioare plinuţe şi singuratice.

Femeia se dădu îndărăt, la perete, lîngă cutia poştală, şi-şi pironi privirea pe orarul de ridicare a corespondenţei. Scri-

Scanned with CamScanner

sorile se ridicau des, aşa că puteai să scrii în fiecare zi. Atinse cu degetul metalul cutiei : era trainică ; sufletul închis într-o epistolă nu se afla în primejdie să se mai piardă, o dată ajuns aici.

În spatele gării se întindea noul oraş feroviar : pe zidurile albe ale caselor alunecau umbrele fremătătoare ale frunzişului copacilor, soarele amurgului de vară se aşternuse, clar şi plin de tristeţe, peste natură şi locuinţe, cernîndu-se parcă printr-un gol străveziu, lipsit de aer respirabil.

În pragul nopţii ce se lăsa peste lume, totul era atît de limpede conturat, atît de orbitor, dar în acelaşi timp şi fantomatic, încît lumea părea că nu există.

Tînăra femeie se opri, uimită de lumina aceasta stranie din jurul ei ; în cei douăzeci de ani ai vieţii sale nu-şi mai amintea să fi văzut un spaţiu atît de deşert, de strălucitor şi de tăcut. Văzduhul cristalin din jur şi nădejdea că iubitul ei se va întoarce îi toropeau inima. Chipul i se oglindea în geamul coaforului : avea o figură destul de comună, păr umflat, coafat în cute (cum se purta cîndva în secolul al XIX-lea), ochi cenuşii, adînci, cu o privire plină de o duioşie nefirească parcă, silită. Pe cel plecat îl iubea din obişnuinţă, dorindu-se iubită de el mereu, într-atît încît în trupul ei, în sufletul ei banal, plictisit, să încolţească şi să crească o a doua viaţă care să-i fie dragă. Ea ştia însă că nu era în stare să iubească aşa cum ar fi vrut, cu patimă şi credinţă ; cîteodată obosea şi o podidea plînsul, mîhnită că inima ei oboseşte.

Locuia într-un apartament nou, de trei camere. Într-una stătea tatăl său, văduv, mecanic de locomotivă, în celelalte două se instalase ea cu soţul ei, care acum plecase în Orientul Îndepărtat, ca să pună la punct şi să dea în exploatare nişte aparate electrice misterioase. Acesta se străduise din totdeauna să descopere tainele maşinilor, nădăjduind să transforme lumea cu ajutorul mecanismelor, pentru binele şi fericirea omenirii sau pentru altceva de care ea nu-şi dădea bine seama.

Bătrînul ei tată călătorea acum rar. Ca mecanic de rezervă, înlocuia pe cei ce se îmbolnăveau, lucra la rodajul locomotivelor ieşite din reparaţie ori conducea garnituri de tonaj redus pe distanţe mai mici. Cu un an în urmă i se propusese să fie scos la pensie. Fiindcă nu prea ştia ce înseamnă să fii pensionar, bătrînul se învoise, dar după patru zile de liber-

Scanned with CamScanner

tate s-a dus la semofar, s-a așezat pe o moviliță din zona de expropriere de-a lungul căii și a stat acolo pînă la miezul nopții, urmărind cu ochi plini de lacrimi locomotivele care trăgeau, greoaie, trenurile după ele. De atunci, își petrecea vremea la movila aceea în fiecare zi, ca să privească locomotivele, să-și închipuie că le împărtășește viața, și seara se întorcea acasă obosit, de parcă venea dintr-o cursă. Cum ajungea acasă, își spăla mîinile, ofta, povestea că la panta 9000 unul din vagoane pierduse sabotul de frînă, sau cine știe ce altă întîmplare, apoi îi cerea sfios fiicei sale puțină vaselină să-și ungă palma stîngă bătătorită chipurile de regulatorul pe care-l strînsese prea tare, cina, mormăia ceva și curînd adormea fericit. În dimineața următoare, mecanicul pensionar se ducea din nou la moviliță, petrecîndu-și încă o zi cu observațiile, lacrimile, închipuirile, cu izbucnirile de simpatie și frenezie ale omului singuratic, plin de entuziasm. Dacă i se părea că la locomotiva ce trecea pe dinaintea lui ceva nu prea era în ordine, ori mecanicul nu o conducea tocmai cum trebuie, îl mustra în gura mare de la postul său de observație, îndrumîndu-l : „Ai pus prea multă apă ! Deschide robinetul, secătură ! Purjează-l !“, „Fă economie de nisip, o să te-mpotmolești la urcuș, ce-l risipești în prostie ?“, „Strînge flanșele, nu irosi aburul : unde crezi că te afli, pe-o locomotivă ori într-o baie de aburi ?“ Cînd garnitura era formată neregulamentar, iar platformele goale și deci ușoare se aflau în cap și la mijlocul trenului, în primejdie de a fi strivite la o frînare bruscă, fostul mecanic de locomotivă îl amenința cu pumnul, de pe movila lui, pe frînarul din coada trenului. De trecea însă chiar locomotiva sa, condusă de ajutorul său de pe vremuri, Veniamin, bătrînul descoperea totdeauna cîte o neregulă vădită în întreținerea mașinii — ceea ce nu se întîmpla cînd era el în slujbă — și-l sfătuia pe mecanic să-l pedepsească pe neglijentul său ajutor : „Veniamincik, măi Veniamincik, trage-i una peste bot !“ striga el din singurătatea movilei sale.

Pe timp noros, lua umbrela cu dînsul, iar masa de prînz i-o aducea la moviliță singura sa fată, cuprinsă de mila lui cînd îl vedea întorcîndu-se acasă în amurg, slab, flămînd și furios din pricina dorului său nepotolit de muncă. Dar într-o zi, cu puțin înainte de începerea povestirii noastre, pe cînd bătrînul mecanic zbiera și înjura, ca de obicei, pe movila lui, s-a apropiat de el organizatorul de partid de la depoul lor, tovarășul

Scanned with CamScanner

Piskunov, l-a luat de mînă şi l-a dus la depou. Funcţionarul de acolo l-a trecut iar pe lista mecanicilor. Şi el s-a urcat în cabina unei locomotive cu focul stins, s-a aşezat lîngă cazan şi a aţipit, vlăguit de atîta fericire, cu braţul întins pe cazanul locomotivei, ca şi cum îmbrăţişa pîntecul întregii omeniri muncitoare, din care făcea din nou parte.

— Frosia, i-a spus el fiicei sale, cînd aceasta s-a întors de la gară, unde-l petrecuse la drum lung pe bărbatul ei, scoate ceva din cuptor şi dă-mi să mănînc, poate că m-or chema la noapte să mă trimită în cursă.

Aştepta mereu să i se ceară să plece-n cursă, dar asta se întîmpla rar, o dată la trei-patru zile, cînd aveau de expediat vreo garnitură de navetă, de mic tonaj, ori pentru alte treburi nu prea grele. Cu toate acestea, bătrînul se temea să nu iasă cumva la lucru nemîncat, nepregătit, mahmur şi se îngrijea necontenit de sănătatea lui, de buna sa dispoziţie şi de digestie, socotindu-se singur un element de toată nădejdea în serviciul căilor ferate.

— Cetăţene mecanic ! spunea uneori bătrînul, răspicat şi cu demnitate, vorbind cu sine însuşi, apoi, lăsînd să se aştearnă în locul răspunsului o tăcere plină de semnificaţie, părea că ascultă nişte ovaţii îndepărtate.

Frosia scoase din cuptor o oală şi-i dădu să mănînce. Soarele după-amiezii, care scălda toată locuinţa în lumină, ajungea şi la ea, îi încălzea inima, şi îi mîna sîngele în circulaţie neîntreruptă prin vine, făcînd-o să simtă că trăieşte. Se retrase în odaia sa. Pe masa de acolo avea o fotografie a soţului de pe vremea cînd era copil. Mai tîrziu nu se mai fotografiase niciodată, fiindcă pe el nu-l interesa propria-i persoană şi nu punea nici un preţ pe chipul lui. Pe fotografia îngălbenită, stătea în picioare un băieţandru desculţ, cu un cap mare de copil, îmbrăcat cu o cămăşuţă sărăcăcioasă şi cu nădragi ieftini ; în spatele lui se ridicau nişte copaci ca din basme, iar în depărtare se zăreau o fîntînă arteziană şi un palat. Băiatul se uită atent înaintea sa, într-o lume încă prea puţin cunoscută, fără să ia în seamă viaţa cea frumoasă din spate, de pe pînza fotografului. Dar viaţa cea frumoasă era chiar el, băieţaşul cu obrazul rotund, plin de sensibilitate şi sfios, un băieţaş care ţinea în mînă, în loc de jucărie, un fir de iarbă şi atingea pămîntul cu picioarele lui desculţe şi încrezătoare.

Scanned with CamScanner

Se înnoptase. Văcarul satului adusese din stepă vacile care mugeau, doritoare de odihna din grajdurile stăpînilor lor ; gospodinele trebăluiau prin curți. Încet, încet, ziua cea lungă se răcea, făcîndu-se noapte ; Frosia stătea pe întuneric, pradă simțămîntului de adîncă fericire a dragostei ei și a amintirii celui plecat. Afară, în fața geamului, pornind pe drumul cel drept plin de bucurii al spațiilor cerești, creșteau niște pini ; glasurile pierdute ale unor păsărele micuțe, pe jumătate adormite, cîntau ultimele frînturi de cîntece, paznicii întunericului, greierușii, țîrîiau întretăiat și pașnic, spunînd că totul e bine, iar ei veghează și văd.

Tatăl o întrebă dacă nu se duce la club : în seara aceea se juca o piesă nouă, urmată de o bătaie cu flori și o reprezentație organizată de responsabilii cu activitatea cultural-artistică din rezerva conductorilor.

— Nu, nu mă duc. Mi-e dor de bărbatul meu.

— De Fedka ? Las-că vine el. Trece anul, și-l vezi iar aici... Dar dacă vrei să-i duci dorul, du-i ! Pe vremuri, nu plecam decît pe-o zi, două, și pe răposata maică-ta o și apuca urîtul fără mine. Era o mic-burgheză !

— Eu nu-s mic-burgheză, dar tot mi-e urît fără el ! zise mirată Frosia. Ori poate oi fi și eu o mic-burgheză ?!

Taică-său o liniști :

— Da de unde !... Acu nu mai sînt d-astea. Au murit toate de mult. Pînă să ajungi tu o mic-burgheză, mai ai destul de trăit și de învățat : alea erau femei de treabă...

— Tată, du-te în odaia ta. Îți dau numaidecît cina, dar acum aș vrea să rămîn singură...

— Da, e vremea cinei ! încuviință acesta. Ar putea veni careva de la depou să mă cheme ! Poate s-a îmbolnăvit vreunul ori s-a pus pe băut, sau i s-o fi întîmplat cine știe ce bucluc în familie, cîte nu se-ntîmplă ! Și trebuie să mă duc îndată : mișcarea trenurilor n-o poți opri niciodată. Ehei ! Fedka al tău zboară acum cu rapidul, în drum i se aprind numai semnale verzi, i se dă cale liberă cu 40 de kilometri înainte, mecanicul taie cu privirea depărtările, electrica îi luminează mașina — totul cum se cuvine !

Bătrînul nu se mai hotăra să plece, lăsîndu-se de pe un picior pe altul. Cînd inima și mintea nu-i erau pline de locomo-

Scanned with CamScanner

tivă îi plăcea să stea de vorbă cu fata lui ori cu altcineva.

— Tată, du-te la masă ! îi porunci ea. Voia să asculte ţîrîitul greierilor, să se uite la pinii din noapte, din faţa geamului, şi să se gîndească la bărbatul ei.

— Nu mai eşti bună de nimic ! zise el încet, îndepărtîndu-se.

După ce-i dădu să mănînce, Frosia plecă. La club, petrecerea era în toi. Cînta muzica, apoi se auzi corul responsabililor cu activitatea culturală din rezerva conductorilor : *„Hai, brad, ce mai brad, brad în cucuruz bogat !“, „Trece trenul fluierînd, şi mai iute decît el, avionul zbîrnîind, pîr, pîr, se sparge gheaţa... Toată lumea se apleacă, apoi spatele-şi îndreaptă ! Haide, ce mai tura-vura, vrem şi arta şi cultura, vrem producţie mai mare !...“*

Oamenii se mişcau încoace şi încolo, vorbind înăbuşit, se străduiau să petreacă împreună cu organizatorii manifestării culturale.

Frosia merse mai departe ; acum locurile erau pustii, începeau perdelele de protecţie, plantate de-a lungul liniei principale de cale ferată. De departe, dinspre răsărit, venea un accelerat ; locomotiva funcţiona cu admisia în plin, maşina cucerea, în luptă, spaţiul, proiectînd înainte, de pe frontonul ei, lumina unui far strălucitor. Trenul acesta se încrucişase pe undeva cu rapidul care gonea spre Orientul Îndepărtat, vagoanele lui îl văzuseră pe cel drag după ce ea se despărţise de el ; tocmai de aceea privea cu atîta atenţie trenul care trecuse pe lîngă bărbatul ei după despărţirea lor. Se întoarse la staţie, însă trenul, după o oprire scurtă, pornise iar ; ultimul vagon se mistuia în negură, uitînd de toţi oamenii pe care-i întîlnise-n drum şi pieriseră în neant. Pe peron şi în clădirea gării nu găsi nici un necunoscut, nici o figură nouă : nu coborîse nimeni din accelerat şi nu avea pe cine să întrebe despre rapidul întîlnit în cale, ori despre soţul ei. Poate că cineva îl văzuse totuşi şi ştia măcar ceva de dînsul.

În gară nu se aflau decît două bătrîne, aşteptînd cursa locală de la miezul nopţii, şi omul de serviciu care, ca şi azi-dimineaţă, mătura mereu gunoaiele de la picioarele ei. „Pe ăştia îi apucă totdeauna măturatul tocmai cînd vrei să stai liniştit, cu gîndurile tale ; nu le place nimeni.“

Scanned with CamScanner

Se depărtă puţin de omul cu mătura, dar acesta se apropia încet, încet iar de ea.

— Nu ştiţi cumva, îl întrebă dînsa, ce e cu rapidul nr. 2, oare n-a păţit ceva ? A plecat azi de aici. Nu s-a comunicat la staţie nimic despre el ?

— Nu se iese pe peron decît înainte de intrarea trenului în staţie, zise măturătorul. Deocamdată nu se aşteaptă nici un tren, aşa că poftiţi înăuntru, tovarăşă ! Mereu se învîrtesc pe-aici tot felul de oameni ! Ar face mai bine să stea acasă întinşi în pat, citindu-şi ziarul ! Dar vezi că nu-s în stare ; trebuie negreşit să vină-ncoace să facă gunoi...

Frosia porni de-a lungul liniilor, pe lîngă macazuri, întorcînd spatele gării. Acolo se aflau : clădirea rotundă a unui depou pentru trenuri de marfă, un dispozitiv de alimentare cu cărbuni, nişte gropi de zgură şi o placă turnantă pentru locomotive. Lumina de pe stîlpii înalţi se revărsa în valuri peste locul acesta pe deasupra căruia rătăceau nori de aburi şi de fum ; unele dintre locomotive răsuflau cu putere prin grătare, ridicîndu-şi presiunea, spre a porni la drum, altele slobozeau aburul, răsucindu-se în vederea spălării.

Prin faţa Frosiei trecură patru femei, în mînă cu lopeţi de fier, urmate de un bărbat, şeful de echipă ori de schimb.

— Pe cine-ai pierdut, frumoaso ? o întrebă acesta pe Frosia. Ce-ai pierdut nu mai găseşti, cel dus nu se mai întoarce... Hai cu noi să ne dai o mînă de ajutor !

Frosia căzu pe gînduri.

— Dă-mi o lopată ! zise ea.

— Ia-o pe-a mea, răspunse brigadierul, întinzîndu-i-o. Voi, muierilor, le porunci el celorlalte, duceţi-vă la groapa a treia, că eu rămîn la prima...

O conduse pe Frosia la groapa de zgură în care-şi descărcau locomotivele focarele, îi porunci să s-apuce de treabă şi plecă. Acolo mai lucrau două femei, aruncînd afară zgura fierbinte. Frosia coborî lîngă ele şi începu să muncească, mulţumită că are alături două tovarăşe necunoscute. Mirosul de ars şi gazele îi îngreunau respiraţia, iar aruncatul zgurei afară din groapă era o muncă plictisitoare şi anevoioasă, fiindcă acolo, înăuntru, era strîmt, şi pămîntul încins. În schimb, se simţi uşurată. Îi plăcea aici, trăia lîngă alţi oameni, lîngă tovarăşe de muncă, deasupră-i se întindea, slobodă, uriaşa noapte luminată de stele şi de lumina electrică. Dragostea îi

Scanned with CamScanner

aţipise, potolită, în inimă ; rapidul era acum departe, iar pe poliţa de sus a vagonului necapitonat dormea iubitul ei, împresurat de vasta Siberie. Lasă-l să doarmă şi să nu se mai gîndească la nimic, iar mecanicul să scruteze depărtarea de dinaintea lui, ca să nu se-ntîmple vreun accident !

Curînd, Frosia ieşi din groapă împreună cu o altă femeie. Acum, trebuiau să încarce zgura scoasă pe o platformă. Lucrînd, se uitau una la alta, şi din cînd în cînd mai schimbau cîte-o vorbă, ca să se odihnească puţin şi să respire aer curat.

Tovarăşa Frosiei avea vreo treizeci de ani. Îi era cam frig şi-şi tot potrivea hainele sărăcăcioase, parcă vrînd să le cruţe. Abia în ziua aceea scăpase de la arest, unde stătuse patru zile, după ce fusese denunţată de un om rău. Bărbatul ei, paznic, se plimba toată noaptea, înarmat, în jurul cooperativei, pentru o leafă de şaizeci de ruble. Cînd o arestase, soţul tare se mai perpelise de mila ei şi se dusese la conducere să-i roage să-i dea drumul ; dar ea trăise, pîn-a fi pusă la poprire, cu unul care-i povestise o dată, luîndu-l gura pe dinainte (poate de frică, sau într-o clipă de oboseală), despre escrocheriile lui, şi-apoi, pesemne speriat de mărturisirea făcută, voise să se descotorosească de ea, ca să nu aibă martori împotrivă-i. Dar acum căzuse în propria-i cursă. Las-să se mai odihnească şi el oleacă, iar ea, liberă de-aci-ncolo, să trăiască liniştită cu bărbatul ei. Că de lucru au acum, găseşti să cumperi o pîine, cît despre haine, o să-şi facă ei ce le-o fi de trebuinţă, muncind împreună.

Frosia şi-a vărsat şi ea focul despre plecarea atît de departe a bărbatului său.

— Nu te necăji, se întoarce el, doar n-a murit, e numai plecat ! o consolă tovarăşa ei. Eu, cît am fost închisă, m-a doborît o tristeţe adîncă. Mi-era tare urît. Nu mai stătusem la răcoare şi nu eram deprinsă... De-aş mai fi stat înainte, nici capul nu m-ar fi durut ! Dar am fost totdeauna atît de nevinovată, că n-am avut de-a face cu autorităţile... Cînd am scăpat şi m-am întors acasă, bărbatul meu a izbucnit în lacrimi de bucurie, dar s-a sfiit să mă ia în braţe : îşi zicea că sînt o cremenală, om de seamă, dar eu eram ca şi-nainte, gata să-i fac voia. Seara, a trebuit să se ducă la servici şi eram amîndoi atît de trişti ! Şi-a luat arma, zicînd : „Hai să-ţi dau un suc de fructe“. Dar eu nu mai scăpam de amărăciunea din mine. Şi-am zis să treacă singur pe la bufet, să bea suc fără mine,

Scanned with CamScanner

iar după ce-om face rost de bani şi mi-o mai trece amarul, ne-om duce împreună acolo. După aia, am pornit încoace, pe linie, în căutare de lucru. Mi-am zis că poate se mai munceşte pe undeva la burare, la înlocuirea şinelor sau la altceva. Nu-i nimic că-i noapte, de lucru găseşti pe orice vreme. Şi-apoi m-am gîndit să mă mai aflu şi eu printre oameni, să-mi mai treacă aleanul şi să-mi găsesc iar liniştea. Şi chiar aşa. Uite c-am vorbit acum cu tine şi parcă m-aş fi întîlnit cu vreo verişoară... Hai să gătăm şi cu platforma asta, că ne plăteşte la birou, şi mîine dimineaţă mă duc să cumpăr pîine. Frosia ! strigă ea către fundul gropii — o tiză de-a Frosiei de sus. Mai ai mult ?

— Nu, răspunse aceasta, nu mai am decît un pic de zgură, nişte rămăşiţe...

— Hai afară, îi porunci nevasta pazncului. Gătăm mai repede în trei şi ne ducem împreună să ne primim plata.

În jurul lor, locomotivele se pregăteau, zgomotoase, adunîndu-şi forţele pentru drumuri lungi, sau, dimpotrivă, se răceau în vederea odihnei, zvîrlindu-şi răsuflarea afară, în văzduh.

Veni şeful de echipă.

— Ei, cum staţi, fă muieri ? Aţi terminat cu groapa ?... Aha ! bine, hai, luaţi-o spre birou, că v-ajung şi eu din urmă. Încasaţi-vă banii, şi-apoi treaba voastră ; duceţi-vă la club, ori pe la casele voastre să v-apucaţi de sporit familia. Aveţi voi destule de făcut !

La birou, femeile au semnat de primire : Efrosinia Evstafieva, Natalia Bukova şi cealaltă Efrosinie, recidivistă în materie de analfabetism, care a iscălit cu trei litere de parcă scrisese „Eva", adăugînd la urmă o seceră şi-un ciocan. A primit fiecare cîte trei ruble şi douăzeci de copeici, apoi au plecat la căminele lor. Frosia Evstafieva şi soţia pazncului, Natalia, au părăsit biroul împreună. Frosia o chemase pe noua ei prietenă acasă le ea, ca să se spele puţin şi să se cureţe.

Tatăl Frosiei dormea în bucătărie, pe cufăr, îmbrăcat chiar şi cu vestonul cel gros de iarnă, pe cap cu şapca pe care se vedea insigna locomotivei : aştepta să fie chemat din clipă-n clipă din cauza vreunei defecţiuni tehnice generale care cerea prezenţa lui de urgenţă la locul catastrofei.

Femeile îşi văzură încetişor de treburile lor, îşi pudrară puţin obrajii, apoi plecară zîmbindu-şi. Era tîrziu şi probabil

Scanned with CamScanner

că la club începuseră dansul şi bătaia cu flori. În timp ce soţul Frosiei dormea departe, într-un vagon necapitonat, fără să mai simtă nimic, fără să-şi mai aducă aminte de ea, de iubirea lui, Frosia se simţea singură pe lume, lipsită şi de fericire, şi de dor, şi ar fi vrut să danseze puţin, să asculte muzică, să se ţină de mînă cu alţi oameni. Iar cînd el se va trezi dimineaţa acolo, singur, cînd îşi va aminti de ea, poate că va izbucni şi dînsa în lacrimi.

Cele două femei au ajuns în fugă la club. Tocmai trecea cursa locală, aşa că nu era prea tîrziu, doar miezul nopţii. La club cînta o orhestră de jaz, compusă din amatori. Un ajutor de mecanic a invitat-o numaidecît pe Frosia la un vals, *Rio-Rita*.

Ea începu să danseze, pe faţă cu o expresie de fericire deplină : îi plăcea muzica, i se părea că în muzică tristeţea şi fericirea sînt strîns unite, ca şi în viaţa adevărată, ca şi în propriul ei suflet. Dansa, aproape uitînd de sine ; plutea ca într-o legănare de vis, cuprinsă de mirare, şi trupul i se mişca fără sforţare în ritmul melodiei, fiindcă sîngele îi era înfierbîntat de ea.

— Dar bătaia cu flori s-a terminat ? îl întrebă Frosia încet, cu răsuflarea întretăiată, pe cavalerul ei.

— S-a sfîrşit mai adineaori. De ce-aţi întîrziat ? zise el cu tîlc, de parcă o iubea de cine ştie cînd şi nu mai putuse de dorul ei.

— Vai, ce păcat !

— Vă place aici ?

— Da, desigur ! E atît de frumos !

Nataşa Bukova nu ştia să danseze. Stătea în picioare lîngă un perete al sălii, în mînă cu pălăria prietenei din noaptea aceea.

În pauză, în timp ce orhestra se odihnea, băură împreună două sticle de citro. Nataşa nu mai fusese la club decît o singură dată, mai demult. Se uita cu o bucurie sfioasă la încăperea aceasta curată şi împodobită.

— Ce zici, Frosia ? şopti ea. Oare în socialism or să fie toate odăile ca asta ?

— Păi, cum să fie ? Nici vorbă că aşa ! Sau chiar şi mai frumoase un pic.

— Ar fi ceva ! încuviinţă Natalia Bukova.

Scanned with CamScanner

BIBLIOTECA MUNICIPALA
CLUJ

După ce trecu pauza, Frosia dansă din nou. De data aceasta o invitase dispecerul de manevră. Orchestra cînta foxtrotul *My baby,* dispecerul îşi ţinea strîns dansatoarea, căutînd să-şi lipească obrazul de pieptănătura femeii, fără ca mîngîierea furişă s-o tulbure cîtuşi de puţin, fiindcă-l iubea pe cel plecat departe, şi bietul ei trup era acum crispat şi surd la orişice chemare.

— Cum vă numiţi ? o întrebă cavalerul la ureche, în mijlocul dansului. Mi se pare că v-aş cunoaşte, dar nu-mi amintesc de numele tatălui dumneavoastră.

— Mă cheamă Fro !

— Fro ? Nu sînteţi rusoaică ?

— Desigur că nu !

Dispecerul se gîndi o clipă.

— Dar cum vine asta ? Că doar tatăl dumneavoastră e rus : Evstafiev !

— N-are a face, şopti Frosia. Mă cheamă Fro.

Au tăcut. Cei mai mulţi stăteau în picioare pe lîngă pereţi, uitîndu-se la dansatori. Numai trei perechi se legănau în ritmul melodiei, fiindcă ceilalţi ori nu ştiau să danseze, ori se jenau. Frosia îşi plecase capul mai mult spre pieptul dispecerului ; el se uita la părul ei vaporos, pieptănat după moda veche, şi gingăşia feminină, încrederea ei îi făceau plăcere. Se simţea mîndru faţă de ceilalţi. Ar fi vrut s-o mîngîie cumva într-ascuns pe cap, dar se temea să nu se dea în spectacol. Şi-apoi, în sală se afla şi logodnica lui, care cine ştie ce era în stare să-i facă din cauza prea marei lui intimităţi cu această Fro. De teama logodnicei şi a convenienţelor se îndepărtă puţin de dansatoarea lui, dar ea i se lipi iar de piept, de cravata care se mişcă într-o parte sub apăsarea capului ei, lăsînd să i se vadă pieptul gol prin deschizătura cămăşii. Speriat şi stînjenit, dispecerul dansa, abia aşteptînd să înceteze muzica. Dar orchestra cînta tot mai înverşunat, mai cu foc, şi femeia nu-l slăbea de loc pe cel ce o ţinea în braţele lui. Şi el simţi cum pe pieptul său gol, de pe care se îndepărtase cravata, acolo unde-i creşteau smocuri de păr viril, lunecau picături gîdilitoare.

— Plîngeţi ? o întrebă el, speriat.

— Un pic, răspunse ea în şoaptă. Duceţi-mă spre uşă. Nu vreau să mai dansez.

Scanned with CamScanner

Fără să se oprească din dans, cavalerul o conduse pînă la uşă, şi Frosia ieşi numaidecît pe coridor, unde era lume puţină.

Nataşa îi aduse pălăria. Frosia porni spre casă, iar prietena ei spre depozitul cooperativei, unde era bărbatul său. Lîngă depozit se afla o curte cu materiale de construcţie, păzită de o femeie frumuşică, şi Nataşa voia să descopere dacă între soţul ei şi paznica aceea nu exista cumva vreo legătură tainică de dragoste ori simpatie.

În dimineaţa următoare, Frosia primi o telegramă dintr-o staţie siberiană de dincolo de Urali. Soţul îi scria : „Dragă Fro, te iubesc şi te visez".

Bătrînul nu era acasă. Plecase la depou să mai stea la colţul roşu de vorbă cu oamenii, să citească gazeta *Gudok*, să afle ce se mai petrecuse în timpul nopţii în sectorul de tracţiune, apoi să treacă pe la bufet şi să bea cu vreun prieten ieşit în cale un pahar de bere, pălăvrăgind puţin despre treburile lor.

Frosia nu s-a mai spălat pe dinţi, abia de şi-a dat puţină apă pe obraz, fără să se mai preocupe de înfăţişarea sa. În afară de gîndul la dragostea ei, orice ar fi făcut i se părea că e vreme pirdută ; îi pierise interesul feminin pentru propriu-i trup. Prin tavanul odăii sale, de la etajul al doilea, se auzeau mai tot timpul sunetele scurte ale unei muzicuţe ; melodia se oprea mereu, ca să fie luată de la început. În ziua aceea se trezise cu noaptea-n cap, apoi adormise iar, în urechi cu melodia simpluţă ce-i răsuna deasupra capului, aidoma trilurilor întretăiate ale unei păsărele cenuşii, de cîmp, copleşită de griji, căreia nu-i mai ajunge răsuflarea pentru cîntec, fiindcă-şi cheltuieşte toată energia în căutarea hranei. La etajul al doilea locuia un băieţaş, fiul unui strungar de la depou. Tatăl său plecase probabil la lucru, mama lui spăla rufe, şi copilul se plictisea. Frosia plecă la cursurile de telecomunicaţii şi semnalizare feroviară, fără să mănînce.

Lipsise patru zile de la şcoală, şi prietenele îi duceau pesemne dorul ; dar Frosia plecă într-acolo fără nici un chef. La cursuri i se treceau multe cu vederea, din cauza capacităţii sale de a învăţa şi a adînci problemele tehnice ; nu ştia prea bine nici ea cum de e în stare de asta, fiindcă, în general, acţiona mai mult imitîndu-l pe bărbatul ei, care absolvise două institute tehnice, şi în ceea ce priveşte mecanismele şi

Scanned with CamScanner

piesele maşinilor avea o intuiţie atît de precisă, de parcă era vorba de propriul său trup.

La început, Frosia învăţa cam prost. Nu avea nici o tragere de inimă pentru bobinele lui Pupin, pentru relee sau calculul rezistenţei unei sîrme. Dar buzele soţului ei rostiseră o dată aceste cuvinte, ba îi şi zugrăviseră, cu claritatea unei închipuiri care se realiza chiar şi în nişte maşini obscure, lipsite de interes, activitatea vie a unor obiecte pentru ea misterioase şi neînsufleţite, precum şi însuşirile ascunse ale calculului lor atît de delicat, în virtutea cărora maşinile prind viaţă. Soţul Frosiei se bucura de o excepţională capacitate de a simţi cît e de mare tensiunea, aşa cum simţi o pasiune. Însufleţea orice cu atingerea mîinii sau cu gîndul, căpătînd tocmai de aceea o reprezentare exactă a curgerii energiei prin orice dispozitiv mecanic şi simţea nemijlocit rezistenţa răbdătoare şi trudnică a metalului din trupul maşinii.

Din clipa aceea, bobinele, punţile Wheatstone, contactoarele, unităţile intensităţii luminoase deveniseră pentru Frosia noţiuni sacre, de parcă erau părticele însufleţite din trupul iubitului ei ; începea să le priceapă şi să le poarte cu grijă în minte ca pe nişte lucruri scumpe. Cînd se izbea de chestiuni mai grele, spunea cu tristeţe, la întoarcerea acasă : „Feodor, astăzi s-a vorbit de microfarazi şi de curenţi vagabonzi şi m-am plictisit". Acesta, fără să-şi îmbrăţişeze nevestica după o despărţire de o zi, se transforma pentru cîtva timp el însuşi într-un microfarad ori într-un curent vagabond. Şi Frosia aproape că vedea cu ochii lucrurile pe care mai înainte dorise mult să le înţeleagă, dar nu izbutise. Acum i se păreau noţiuni fireşti, tot atît de simple şi atrăgătoare ca ierburile multicolore de pe cîmp. Noaptea se amăra adeseori cu gîndul că nu este decît o biată femeie şi nu se poate simţi nici microfarad, nici locomotivă sau electircitate, în timp ce soţul ei putea. Şi-şi plimba încetişor degetul pe spinarea lui caldă. Însă el dormea tun. Trupul lui Feodor era totdeauna straniu de fierbinte, lui îi plăcea să-şi cheltuiască banii pe fleacuri, era în stare să doarmă, în ciuda oricărui zgomot, mînca orice fel de mîncare, bună ori proastă, nu se îmbolnăvea niciodată şi se pregătea să se ducă în China revoluţionară de Sud să se facă soldat...

Acum, Evstafieva era distrată la cursuri şi nu învăţa mai nimic. Cuprinsă de dor, copia de pe tablă în caietul ei diagrama vectorială a rezonanţei de curenţi şi asculta cu tristeţe

Scanned with CamScanner

prelegerea despre influenţa gradului de saturaţie a fierului asupra apariţiei armonicilor superioare. Feodor nu era ocolo ; aşadar, nu avea de ce s-o mai atragă telecomunicaţiile şi semnalizarea, iar electricitatea îi devenise străină. Bobinele lui Pupin, microfarazii, punţile lui Wheatstone, miezurile de fier se ofiliseră în inima ei, iar armonicile superioare ale curentului nu le pricepea cu nici un chip : în minte îi răsuna mereu cîntecelul monoton cîntat de copil la muzicuţă : „Mama spală rufele, tata e la lucru dus, nu vine curînd acasă, iară eu mă plictisesc".

Pierduse firul lecţiilor, şi în caietul de cursuri îşi nota impresiile şi gîndurile personale : „Sînt o proastă, o biată fetişcană, Fedea, întoarce-te repede înapoi şi-o să învăţ şi despre telecomunicaţii, şi despre semnalizare, şi dacă nu-nvăţ, mor, mă-ngropi şi pleci în China".

Acasă, taică-său stătea îmbrăcat, încălţat şi cu căciula în cap. Era convins că va fi chemat negreşit pentru o cursă.

— Ai venit ? o întrebă el. Se bucura totdeauna cînd apărea vreun musafir ; asculta paşii de pe scară, de parcă aştepta mereu sosirea unui oaspete neobişnuit, care să-i aducă norocul pe palmă. Să-ţi încălzesc nişte kaşa cu unt ? o întrebă el. E gata-ntr-o clipă.

Frosia refuză.

— Să-ţi prăjesc nişte cîrnaţi ?

— Nu !

El tăcu o vreme, dar apoi întrebă iar, mai timid :

— Poate bei o ceaşcă de ceai cu covrigei ? Îţi încălzesc ceaiul într-o clipită...

Fata lui tăcea.

— Ce zici de macaroanele de ieri ? Mai avem, am păstrat pentru tine...

— Lasă-mă odată-n pace ! îl repezi Frosia. Dacă te-ar trimite pe tine în Orientul Îndepărtat...

— Eh, m-am rugat eu, dar nu vor să mă ia, zic c-am îmbătrînit, că mi-a slăbit vederea, o lămuri el.

Se temea ca Frosia să nu plece prea repede în odaia ei ; ar fi vrut să mai stea de vorbă cu el şi căuta tot felul de pretexte s-o facă să mai rămînă lîngă dînsul.

— Dar buzişoarele de ce nu ţi le-ai făcut ? o întrebă el. Nu cumva ţi s-a terminat rujul ? Dacă vrei, mă reped pînă la farmacie şi-ţi cumpăr...

Scanned with CamScanner

Ochii cenuşi ai Frosiei se umplură de lacrimi. Se retrase în camera sa. Tatăl, singur acum, strînse în bucătărie, se mai apucă şi de alte treburi gospodăreşti, apoi se chirci pe vine, deschise uşiţa cuptorului, îşi băgă capul înăuntru şi se porni pe plîns deasupra tigăii cu macaroane.

Cineva ciocăni la uşa lor. Frosia nu deschise. Atunci, el scoase capul din cuptor. Toate cîrpele de bucătărie fiind murdare, îşi şterse faţa cu mîneca hainei şi se duse să deschidă.

Venise un curier de la depou.

— Iscăleşte ici, Nefed Stepanovici. Trebuie să te prezinţi astăzi la orele opt să însoţeşti o locomotivă rece pentru reparaţii capitale. O ataşează la mărfarul 310. Ia-ţi de mîncare şi ceva haine, că nu te-ntorci înainte de-o săptămînă...

Nedef Stepanovici iscăli condica, şi curierul plecă. Bătrînul îşi deschise lădiţa de fier ; îşi pregătise din ajun nişte pîine, ceapă şi o bucată de zahăr. Mai adăugă o jumătate de litră de mei cojit, două mere, se mai gîndi un pic, apoi încuie lădiţa cu un lacăt mare de tot.

Bătu apoi binişor la uşa Frosiei.

— Fetiţo, închide uşa după mine, că pornesc în cursă pe vreo două săptămîni. Mi-au dat o locomotivă din seria S, e rece, dar n-are a face.

Frosia nu ieşi numaidecît din odaie ; se duse şi încuie uşa de la intrare abia după plecarea tatălui.

„Cîntă ! De ce nu mai cînţi ?“ şopti ea, cu gîndul la băiatul de la etajul de sus, care cînta la muzicuţă. Dar copilul plecase probabil la plimbare. Era vară, ziua, lungă, şi printre pinii fericiţi în toropeala lor vîntul abia începuse a se domoli în vederea serii. Muzicantul era prea micuţ ca să-şi aleagă din lumea asta întreagă un lucru unic, căruia să-i închine o iubire veşnică, inima lui bătea slobodă şi pustie, el nu răpise încă din bunurile vieţii nimic care să fie numai şi numai al lui.

Frosia deschise fereastra, se întinse pe patul cel mare şi aţipi. Nu se mai auzea decît scîrţîitul slab al pinilor, clătinaţi de curenţii din înaltul văzduhului, şi un greieruş care începuse să ţîrîie fără să aştepte căderea nopţii.

Cînd se trezi, era încă lumină. Trebuia să se scoale şi să trăiască. Rămase cu ochii aţintiţi la cerul plin de o căldură dătătoare de viaţă, de urmele vii ale soarelui gata să apună,

Scanned with CamScanner

de parcă în el se afla fericirea născută din toate izvoarele curate ale naturii, pentru ca, venind dinafară, să pătrundă în sufletul omului.

Între două perne găsi un fir scurt de păr. Nu putea fi decît al lui Feodor. Îl privi cu luare-aminte la lumină. Era cărunt. La 28 de ani, soţul ei şi începuse să aibă cîte un firicel cărunt; ea-i numărase vreo douăzeci. Şi taică-său era cărunt, dar nu se apropia niciodată de patul lor. Mirosi perna pe care dormise Feodor: mai păstra încă mirosul capului, al trupului bărbatului, fiindcă nu spălase faţa de pernă din ziua cînd el îşi ridicase pentru ultima oară capul de pe ea. Îşi îngropă obrazul în perna lui şi încremeni aşa.

Sus, la etajul al doilea, băiatul se întorsese acasă şi cînta din nou la muzicuţă aceeaşi melodie pe care o cîntase şi dimineaţa, devreme. Ea se sculă şi strînse cu grijă firul de păr într-o cutiuţă goală de pe masa ei. Băiatul amuţi; se făcuse ora culcării, că doar a doua zi se scula devreme. Sau poate că şedea pe genunchii tatălui său care se întorsese de la lucru. Mama lui spărgea, desigur, zahăr cu cleştele, spunînd că ar trebui să mai cumpere puţină rufărie, că cea veche se stricase de tot şi se rupe la spălat. Tatăl tăcea, zicîndu-şi probabil că merge şi aşa.

Toată seara, Frosia rătăci printre liniile căii ferate, prin crîngurile învecinate şi pe cîmpul pe care dăduse secara. Trecu şi pe la groapa de zgură unde lucrase în ajun; era din nou aproape plină, însă nu muncea nimeni acolo. Nu cunoştea adresa Nataşei Bukova, fiindcă nu o întrebase în ajun. La prietenele şi cunoştinţele ei nu voia să se ducă, fiindu-i ruşine de toţi ceilalţi, fără să ştie nici ea de ce; nu putea să le vorbească altora de dragostea ei, iar altceva nu o mai interesa de loc — tot restul vieţii pierise pentru ea. Ajunse în dreptul depozitului cooperativei, păzită de singuraticul soţ al Nataşei, cu arma lui. Voi să-i dea cîteva ruble, să bea a doua zi suc cu nevastă-sa, dar nu îndrăzni.

— Treceţi, vă rog, tovarăşă, mai departe! Nu e voie să staţionaţi aici. E un depozit, loc oficial, îi spuse paznicul, cînd ea se opri, pipăindu-şi banii pe undeva, prin străfundurile scurtei sale.

Dincolo de depozit, se întindeau nişte pămînturi lăsate-n părăsire, pe care creştea o iarbă pricăjită, scurtă şi aspră. Acolo se opri, chinuită de dor, printre ierburile mărunte şi prăpă-

Scanned with CamScanner

dite, de unde pînă la stele nu părea să fie mai mult de vreo doi kilometri.

„Ah, Fro, Fro, de te-ar îmbrăţişa măcar cineva !“ îşi spunea Frosia.

S-a întors acasă şi s-a culcat numaidecît, fiindcă băiatul care cînta din muzicuţă dormea şi el de mult, iar greierii nu mai ţîrîiau nici ei. Dar ceva n-o lăsa să doarmă. Căuta să pătrundă cu privirea întunericul din jur, adulmecînd mirosurile ; perna pe care-şi odihnise cîndva capul Feodor lîngă ea nu-i dădea pace. Mai degaja şi acum mirosul pămîntiu, stins, al trupului cald şi cunoscut, care-i răscolea dorul inimii. O înveli într-un cearşaf şi o ascunse într-un dulap, după care adormi singură, ca un biet copil orfan.

Părăsi cursurile de telecomunicaţii şi semnalizare : oricum, ştiinţa aceasta n-o mai înţelegea. Stătea acasă, aşteptînd o scrisoare sau o telegramă de la Feodor, cu teama ca nu cumva poştaşul să plece cu scrisoarea, dacă nu găsea pe nimeni acasă. Au trecut însă patru zile, apoi şase, şi în afară de prima telegramă nu a mai primit nici o veste.

Tatăl ei, după ce-şi condusese locomotiva la destinaţie, se întorsese şi el din cursă. Era fericit că umblase cu trenul şi muncise, că văzuse oameni mulţi, gări îndepărtate şi asistase la tot felul de întîmplări. De acum înainte avea pentru multă vreme ce să-şi amintească, la ce să se gîndească şi despre ce să vorbească. Dar Frosia nu-l întrebă nimic, şi bătrînul începu să-i povestească singur : cum însoţise locomotiva ataşată la un tren şi cum nu dormise nopţile, ca lăcătuşii de prin staţii să nu demonteze niscaiva piese de la maşnia lui ; despre locurile unde se vînd ieftin poamele şi despre meleagurile unde le bătuse bruma. Frosia tăcea. Nici cînd Nefed Stepanovici îi povesti despre marchizetul şi mătăsurile aritificiale de la Sverdlovsk nu-i dădu mai multă atenţie. „N-o fi cumva fascistă ? se întreba el. Cum de-am făcut-o eu aşa, cu nevastă-mea ? Nu-mi aduc aminte !“

După ce mai aşteptă cîtva timp zadarnic o scrisoare sau vreo telegramă de la Feodor, Frosia se angajă poştăriţă la Oficiul poştal. Socotind că probabil epistolele se pierdeau, voia să le ducă dînsa, ca să ajungă sigur toate la adresanţi. Dorea să primească scrisorile lui Feodor mai iute decît dacă ar fi fost încredinţate unui poştaş străin, mai ştiind şi că scrisoarea, o dată ajunsă la ea, nu se mai putea pierde. Sosea la expediţie

Scanned with CamScanner

mai devreme decît ceilalţi factori, plecînd de acasă înainte ca băieţaşul de la etaj să înceapă a cînta la muzicuţă, şi lua parte voluntar la cartarea şi distribuirea corespondeţei. Citea adresele de pe toate plicurile sosite în localitate, dar nu găsea nici unul de la Feodor. Scrisorile erau pentru alţii şi nu o interesau absolut de loc. Totuşi, le ducea regulat, de două ori pe zi, pe la casele oamenilor, nădăjduind ca localnicii să găsească în ele o mîngîiere. Trecea, în zori, grăbită, pe uliţele orăşelului, cu geanta grea pe burtă, de parcă era însărcinată, ciocănea pe la uşi şi întindea scrisori şi imprimate, pe care le luau bărbaţi în izmene, femei pe jumătate dezbrăcate şi copilaşi treziţi din somn înaintea celor mari. Cerul se mai boltea încă albatsru-închis peste lume, cînd Frosia pornea la lucru, grăbită să-şi obosească picioarele, ca să ostenească şi frămîntata ei inimă. Mulţi dintre destinatarii scrisorilor, cînd primeau corespondenţa, se interesau de viaţa ei, punîndu-i fel de fel de întrebări : „Ce salariu ai ? Nouăzeci şi două de ruble ?“ — „Da, răspundea Frosia, şi cu reţinerile.“ Un abonat la revista *Krasnaia novi* i-a propus să facă o încercare şi să se mărite cu el, să vadă ce-o să iasă din combinaţia asta : poate vor fi fericiţi şi asta nu strică. „Ce zici de propunerea mea ?“ a întrebat-o el. „O să mă mai gîndesc“, i-a răspuns Frosia. „Mai bine nu te mai gîndi ! a sfătuit-o adresantul. Fă-mi într-o zi o vizită, ca să ne cunoaştem mai bine. Sînt om delicat, cult, citesc. Doar vezi şi dumneata la ce sînt abonat ! E o revistă care apare sub îngrijirea unui colegiu redacţional, oameni deştepţi, după cum s-arată, şi nu unul singur. O să fim şi noi în doi ! E chestie serioasă, şi, ca femeie măritată, o să ai mai multă autoritate ! Căci o fată nemăritată nu-i nimic, e un individ izolat, un fel de fiinţă antisocială !“

Stînd cu cîte o scrisoare ori cu un pachet pe la uşile adresanţilor, cunoscuse multă lume. Unii încercau s-o invite la cîte-o gustare, sau la un pahar de vin. Oamenii i se plîngeau de soarta lor, de traiul de toate zilele. Viaţa nu era nicăieri pustie şi nici liniştită.

Feodor îi făgăduise la plecare să-i comunice fără întîrziere adresa noului său loc de muncă, fiindcă n-o cunoştea nici el exact. Dar trecuseră 14 zile şi nu primise de la dînsul nici o veste, aşa că nu avea unde să scrie. Despărţirea o apăsa greu, ducea corespondenţa în fugă tot mai mare, cu respiraţia tot mai precipitată, ca să-şi istovească inima şi deznădejdea. Însă,

Scanned with CamScanner

într-o zi, pe cînd pornise la drum în tura a doua, s-a pomenit țipînd tam-nisam în mijlocul străzii. Nu-și dăduse seama că i se tăiase deodată respirația, că inima i se strînsese într-un spasm și scoase un țipăt prelung, cu un glas subțire și gîtuit. O văzuseră niște trecători. Cînd s-a dezmeticit, a ieșit aproape fugind afară, la cîmp, cu geanta pe după gît, pentru că-și simțea respirația atît de slabă, atît de pierită, că nu mai știa ce să facă. Acolo, s-a trîntit jos, pe pămînt, și a țipat, pînă ce i-a trecut criza.

După aceea s-a ridicat în capul oaselor și și-a potrivit rochia, zîmbind. Se simțea iar bine și nu-i mai venea să țipe.

După împărțirea corespondenței, a trecut pe la oficiul telegrafic, unde i s-a înmînat o telegramă din partea lui Feodor, cu noua lui adresă și sărutări. Abia a ajuns acasă, că s-a și apucat să-i scrie o scrisoare, fără măcar să mănînce. Nici n-a știut cum a trecut ziua, nu l-a auzit nici pe băiețașul care cînta de obicei din muzicuță înainte de culcare. Tatăl ei bătu la ușă, îi aduse un pahar de ceai, pîine albă și unt și-i aprinse lumina electrică, să nu-și strice ochii pe întuneric.

Seara, Nefed Stepanovici ațipise la bucătărie pe cufărul său. Nu mai fusese chemat la depou de șase zile și, fiindcă bănuia că-n noaptea aceea îl așteaptă o călătorie, trăgea mereu cu urechea să audă pașii curierului pe scară.

La unul după miezul nopții, în bucătărie intră Frosia, în mînă cu o foaie de hîrtie împăturită.

— Tată !

— Ce vrei, fetițo ? Mecanicul avea un somn ușor.

— Du-te cu telegrama asta la poștă, că eu sînt obosită.

— Nu mă duc, că s-ar putea să lipsesc tocmai cînd vine curierul, zise el, speriat.

— Te așteaptă el, îl liniști Frosia. Doar n-o să lipsești mult. Dar vezi să n-o citești, o dai acolo, la ghișeu.

— N-o s-o citesc, îi făgădui bătrînul. Dar ai mai scris și o scrisoare, dă-mi-o, s-o duc și pe ea.

— Scrisoarea las-o, nu te privește... Ai bani ?

Tatăl avea. Așa că luă telegrama și porni la poștă. Cînd ajunse acolo, despături hîrtia, spunîndu-și : „Ia s-o citesc eu, să nu fi scris fie-mea cine știe ce aiureli".

Telegrama era adresată lui Feodor, în Orientul Îndepărtat : „Vino cu primul tren. Soția ta fiica Frosia pe moarte complicații căi respiratorii semnat : tatăl Nedef Evstafiev."

Scanned with CamScanner

„Oho, ce ţi-e şi cu tinereţea asta!“ se gîndi Nefed Stepanovici, întinzînd telegrama prin ghişeu.

— Dar eu am văzut-o astăzi pe Frosia! zise funcţionara. S-a îmbolnăvit?

— Pesemne.

Dimineaţa, Frosia îi porunci bătrînului să se ducă iar la poştă, acum cu o cerere prin care-şi dădea demisia din serviciu din cauză de boală. Acesta s-a învoit. Tot avea el chef să treacă pe la depou.

Frosia n-a ieşit nicăieri, ci s-a apucat să cîrpească rufele şi ciorapii, să spele pe jos şi să deretice prin casă.

Peste două zile a sosit o telegramă-fulger: „Vin îngrijorat adînc tulburat nu înmormîntaţi fără mine Feodor“.

Frosia făcu socoteala exactă cînd trebuia să sosească, şi în a şaptea zi după primirea telegramei măsura peronul gării de la un capăt la altul, emoţionată şi încîntată. Expresul transsiberian intră în staţie fără întîrziere. Tătăl Frosiei era şi el pe peron, dar se ţinea mai departe de fata lui, ca să nu-i strice cheful.

Mecanicul locomotivei trase expresul în staţie cu o viteză superbă şi frînă domol şi delicat. Nefed Stepanovici, urmărind oprirea, lăcrămă un pic. Uitase pentru ce era acolo.

Din tren nu coborî decît un singur călător. Cu pălărie, cu pardesiu albastru, lung, cu ochii adînciţi în orbite strălucind de încordare. O femeie se repezi spre el.

— Fro! strigă călătorul, aruncîndu-şi geamantanul jos.

Tatăl îl ridică şi porni cu el în urma fiicei şi a ginerelui său.

Pe la jumătatea drumului, fata se-ntoarse spre dînsul:

— Tată, treci pe la depou şi roagă-te de ei să te trimită în cursă. Tot te plictiseşti tu acasă...

— Chiar că mă plictisesc, încuviinţă bătrînul. Mă duc chiar acum. Ia geamantanul.

Ginerele îşi ridică privirea la bătrînul mecanic.

— Bună ziua, Nefed Stepanovici!

— Bună ziua, Fedea! Bine-ai venit!

— Bine te-am găsit, Nefed Stepanovici...

Tînărul parcă mai voia să adauge ceva, dar bătrînul îi dădu geamantanul Frosiei şi porni spre depou.

— Dragul meu, am dereticat toată casa, zise Frosia. N-am fost pe moarte.

Scanned with CamScanner

— Am cam bănuit eu din tren că nu eşti pe moarte. N-am crezut prea multă vreme în telegrama ta...

— Atunci de ce-ai mai venit ? zise ea, uimită.

— Fiindcă te iubesc şi mi-era dor de tine, răspunse trist Feodor.

Frosia murmură mîhnită :

— Mă tem c-o să vină o vreme cînd n-o să mă mai iubeşti, şi-atunci chiar c-o să mor.

Feodor o sărută, dintr-o parte, pe obraz.

— Dacă mori, îi uiţi pe toţi, chiar şi pe mine, zise el.

Necazurile Frosiei se destrămaseră şi pieriseră toate.

— Nu. N-are rost să mor. Ar însemna că sînt pasivă.

— Firește, spuse Feodor, zîmbind. Îi plăcea cînd o auzea exprimîndu-se în stil înalt, savant.

Fro îl rugase cîndva s-o înveţe cîteva expresii inteligente, şi el îi umpluse un caiet întreg cu vorbe inteligente şi goale : „Cine a spus A, trebuie să spună şi B", „Piatra din capul unghiului", „Dacă este aşa, şi chiar că este aşa", şi aşa mai departe. Dar ea s-a temut să n-o păcălească şi l-a întrebat : „Dar de ce după litera A trebuie să spun neapărat B ? Şi dacă nu-i nevoie şi nici nu vreau ?"

Abia au ajuns acasă, că s-au şi culcat şi au adormit. Peste vreo trei ore, bătu bătrînul la uşă. Fiica lui îi deschise, apoi îl aşteptă să-şi pună de-ale gurii în lădiţa de fier şi să plece din nou. Desigur că fusese trimis într-o deplasare. Frosia închise uşa şi se culcă iar. S-au trezit tocmai noaptea. Au stat un pic de vorbă, apoi Feodor a cuprins-o în braţe, şi pînă dimineaţă n-au mai scos un cuvînt.

În ziua următoare Frosia a pregătit repede masa, i-a dat de mîncare bărbatului şi-a mîncat şi dînsa. Acum făcea treabă de mîntuială, gătea fără gust, era dezordonată, dar lor le era totuna ce mănîncă şi ce beau, numai să nu irosească timpul hărăzit drogostei în preocupări materiale, străine de ea.

Frosia i-a spus lui Feodor că de acum înainte o să studieze iar cu nădejde şi sîrguinţă, că o să înveţe multe lucruri şi-o să muncească, pentru ca toţi oamenii din ţara lor să trăiască tot mai bine.

După ce a auzit-o vorbind aşa, el a început să-i povestească de gîndurile şi proiectele lui în legătură cu transmiterea energiei la distanţă, fără fir, prin intermediul aerului

Scanned with CamScanner

ionizat, despre creşterea rezistenţei metalelor prin prelucrarea lor cu ultrasunete, despre stratosfera de la altitudinea de o sută de kilometri, unde condiţiile de lumină, căldură şi electricitate îi pot asigura omului o existenţă veşnică, înfăptuindu-se astfel visul lumii antice despre viaţa cerească, făgăduind să născocească şi să înfăptuiască, de dragul Frosiei şi al celorlolţi oameni, şi alte multe lucruri.

Ea îl asculta într-o stare de fericire deplină, uitîndu-şi întredeschisă gura ostenită. Sătui de vorbă, se îmbrăţişau, împinşi de dorinţa de a fi fericiţi numaidecît, chiar în clipa aceea, înainte ca munca lor viitoare atît de plină de sîrguinţă să aducă roadele necesare fericirii lor personale şi generale. Inima nu suferă amînări, o inimă doare, nu crede întocmai în nimic. Obosiţi de gînduri, de vorbă şi desfătare, adormeau, ca să se trezească iar, înviorați, gata să ia viaţa de la început. Ea voia să aibă copii, pe care să-i crească, pentru ca aceştia, ajunşi oameni mari, să desăvîrşească ceea ce începuse tatăl lor — opera comunismului şi a ştiinţei. El, pradă închipuirii lui înflăcărate, îi povestea Frosiei în şoaptă despre puterile misterioase ale naturii, care vor asigura bogăţia omenirii, despre transformarea radicală a bietului suflet omenesc... După care se sărutau şi se mîngîiau, şi nobilul lor vis se transforma în desfătare, înfăptuindu-se parcă în chiar clipa aceea.

Seara, Frosia ieşea pentru scrut timp din casă şi cumpăra alimente pentru ea şi bărbatul ei, pentru că amîndoi aveau din ce în ce mai multă poftă de mîncare. Au trăit astfel, fără să se despartă, patru zile şi patru nopţi. Bătrînul nu se întorsese încă din cursă. Probabil că avusese din nou de condus undeva, departe, vreo locomotivă rece.

Au mai trecut două zile, şi Frosia i-a spus lui Feodor că vor mai rămîne cîtva timp împreună, iar apoi ar fi vremea să se apuce de lucru, să reia activitatea de fiecare zi.

— Mîine ori poimîine o să începem o viaţă adevărată ! a zis Feodor, îmbrăţişînd-o.

— Poimîine ! a şoptit Fro.

În ziua a opta, cînd s-a deşteptat din somn, el era trist.

— Fro ! Hai să muncim, să trăim cum trebuie... Tu să te duci iar la cursurile de telecomunicaţii.

— Mîine ! a şoptit Fro, strîngîndu-i capul între palme.

Feodor s-a supus, zîmbind.

Scanned with CamScanner

— Ei, Fro, cînd începem ? a întrebat-o el a doua zi.

— Curînd, curînd, a răspuns ea, cu duioşie, pe jumătate adormită. Îi ţinea mîna în mîinile ei, şi el a sărutat-o pe frunte.

Într-o dimineaţă, Frosia s-a trezit tîrziu. Se făcuse de mult ziuă. Era singură în odaie şi se afla cam în a zecea sau a douăsprezecea zi de trai nedespărţit cu bărbatul ei. A sărit iute din pat şi a deschis larg fereastra. A auzit semnalul muzicuţei pe care o uitase de tot. Dar melodia nu venea de sus. Frosia se uită pe fereastră. Lîngă magazie, pe o bîrnă, şedea un băieţaş desculţ, cu un cap mare, de copil ; cînta din muzicuţă.

În casa întreagă domnea o linişte ciudată. Feodor plecase undeva. Frosia trecu la bucătărie. Acolo, pe un taburet, picotea de somn tatăl ei, cu şapca pe cap şi cu capul pe masa de bucătărie. Îl trezi.

— Cînd ai venit ?

— Ai ? răspunse bătrînul, tresărind. Azi, dis-de-dimineaţă.

— Cine ţi-a deschis uşa ?

— Nimeni, era deschisă. Feodor m-a găsit în gară. Dormeam acolo pe o bancă.

— Şi de ce dormeai în gară ? N-ai unde dormi ? se supără ea.

— Ce-are a face ? M-am învăţat acolo. M-am temut să nu vă stînjenesc...

— Lasă, lasă asta, prefăcutule ! Dar Feodor unde-i ? Cînd vine acasă ?

Tatăl se fîstîci.

— Nu mai vine. A plecat...

Fro stătea în faţa lui fără o vorbă. El se uita atent la o cîrpă de bucătărie, apoi murmură :

— A plecat de dimineaţă cu un rapid spre Orientul Îndepărtat. Zicea că poate-o s-ajungă apoi şi-n China. Nu se ştie.

— Şi ce-a mai spus ?

— Nimic. Mi-a poruncit doar să vin acasă şi să am grijă de tine. Zicea că, după ce şi-o isprăvi treburile, ori se întoarce aici, ori te cheamă pe tine la el.

— Ce fel de treburi ? îl descusu Frosia.

— Nu ştiu. Zicea că ştii tu tot. Despre comunism ori aşa ceva !

Scanned with CamScanner

Fro plecă. Se retrase în odaia ei şi se aplecă peste pervaz, uitîndu-se la băieţaşul care cînta din muzicuţă.

— Măi, băieţaş ! Vino pe la mine !

— Vin îndată, răspunse micul muzicant.

Se sculă de pe bîrnă, îşi şterse muzicuţa cu poala cămăşuţei şi porni spre casă.

Fro stătea în picioare în mijlocul odăii celei mari, în cămaşa ei de noapte. Zîmbea în aşteptarea musafirului.

— La revedere, Feodor !

Poate că era o proastă, poate că viaţa ei nu făcea nici doi bani, şi nu merita să fie iubită, nici apărată ; în schimb, ştia ea, şi numai ea singură, cum să prefacă cei doi bani în două ruble.

— La revedere, Feodor ! O să te-ntorci la mine, am să te aştept.

Micuţul musafir bătu sfios la uşa de intrare, Frosia îi dădu drumul înăuntru, se aşeză în faţa lui pe jos, îi luă mînile într-ale sale şi începu să-l admire : omuleţul acesta era, pesemne, chiar omenirea aceea despre care îi spusese Feodor cuvinte atît de dragi.

1936

Scanned with CamScanner

RÎUL POTUDAN

Iarba crescu din nou pe drumurile de ţară bătătorite în anii războiului civil, încleştarea se sfîrşise. Acum, că era pace, prin gubernii se aşternuse iar liniştea şi se afla lume puţină : unii căzuseră în lupte, alţii îşi vindecau rănile, odihnindu-se pe la neamuri, uitînd, în ceasuri lungi de somn, de greutăţile războiului. Parte dintre demobilizaţi nici nu apucaseră să se întoarcă acasă ; umblau îmbrăcaţi în mantale vechi, cu raniţa-n spinare, pe cap cu căşti de stofă ori căciuli de oaie, călcînd iarba deasă, necunoscută, la care mai înainte nu avuseseră vreme nici să se uite măcar, ori poate că nici nu creştea pe atunci, strivită pur şi simplu în picioare de cei ce mărşăluiau. Umblau, în piept cu inima amorţită şi mirată,

Scanned with CamScanner

recunoscînd din amintire ogoarele şi satele din împrejurimi, înşirate de-a lungul drumului. După chinurile războiului, după boli şi bucuria victoriei, se întorceau acum cu sufletul schimbat, ca să ia viaţa de la început, abia mai amintindu-şi cum fuseseră cu trei ori patru ani în urmă ; pentru că acum erau alţi oameni, mai bătrîni şi mai înţelepţi, mai răbdători, purtînd în suflet măreaţa nădejde a tuturor, ajunsă acum idealul vieţii lor încă limitate, fără scop limpede, nici ţel pînă la începutul războiului civil.

Către sfîrşitul verii au pornit spre căminele lor şi ultimii ostaşi demobilizaţi ai Armatei Roşii. Zăboviseră pe la detaşamentele de muncă, unde se îndeletniciseră cu tot felul de meserii necunoscute mai înainte, ducînd dorul casei ; abia acum fuseseră lăsaţi la vatră, ca să-şi trăiască viaţa lor şi a tuturora.

Pe măgura ce se întinde departe, deasupra rîului Potudan, umbla de două zile şi două nopţi, îndreptîndu-se spre casa lui dintr-o capitală de judeţ puţin cunoscută, un fost ostaş al Armatei Roşii, Nikita Firsov. Era un om de vreo douăzeci şi cinci de ani, modest, parcă mereu mîhnit, expresia feţei sale datorîndu-se probabil nu atît unei firi melancolice, cît mai degrabă unei bunătăţi discrete sau gravităţii obişnuite a tinerilor. Părul bălai, netuns de mult, îi ieşea de sub căciulă acoperindu-i urechile, ochii mari şi cenuşii aruncau priviri mohorîte şi atît de curioase asupra meleagurilor plictisitoare, calme şi tare monotone din jur, de parcă drumeţul nu ar fi fost de prin partea locului.

Pe la amiază, Nikita Firsov poposi lîngă un pîrîiaş care izvora din fundul unei vîlcele, făcîndu-şi drum spre Potudan. Drumeţul aţipi, întins pe pămînt, în bătaia soarelui, pe iarba de septembrie, sătulă să tot crească aici încă din primăvară. Scînteia vieţii ardea mocnit în el ; adormise pe locurile acelea pustii cuprinse de tăcere. Pe deasupra lui zburau gîze, pluteau funigei, un vagabond adus de întîmplare trecu peste dînsul, fără să-l atingă sau să manifeste vreun interes pentru el, ducîndu-se la treburile lui. Sus, în văzduh, plutea praful, adunat în timpul verii secetoase, tulburînd şi întunecînd lumina cerului, însă timpul mergea că totdeauna după soare, fără să-i piardă urma... Firsov tresări în somn, se trezi şi se ridică speriat în capul oaselor, respirînd greu, cu sufletul la gură, ca după o fugă şi o luptă nevăzută. Avusese un vis îngrozitor :

Scanned with CamScanner

se făcea că o vietate mică şi grasă, un fel de rozător de cîmp, hrănit cu grîu curat, îl înăbuşă cu blăniţa lui fierbinte. Dihania asta măruntă, năduşind de lăcomie şi încordare, se vîrîse adînc în gura omului adormit, ostenindu-se să-şi facă drum cu lăbuţe stăruitoare pînă în miezul sufletului său, ca să-i mistuie suflarea. Simţind prin somn că se înăbuşă, Firsov încercă să strige, să fugă, dar animalul ieşise singur din gura lui, orb, mizerabil, speriat şi el şi, tremurînd de frică, dispăruse în întunericul nopţii sale.

Călătorul se spălă pe faţă în pîrîu, îşi clăti gura şi porni grăbit la drum. Casa părintească nu mai era departe şi putea să ajungă pînă la căderea nopţii.

Spre seară, îşi văzu locul de baştină în lumina tulbure a amurgului. Era o coastă domoală, prelungă, ce se ridica treptat pe malurile rîului Potudan spre ogoarele de secară de sus. Pe spinarea acestei înlţimi se întindea un orăşel abia întrezărit acum din cauza întunericului. Şi în el nu clipea nici o lumină.

Tatăl lui Nikita Firsov dormea ; se culcase înainte de apusul soarelui, de îndată ce se întoarse de la lucru. Era singur ; nevasta-i murise mai demult, doi dintre copiii lui dispăruseră pe front în timpul războiului imperialist, şi cel din urmă băiat, Nikita, se bătea în războiul civil. „Poate că acesta s-o mai întoarce, îşi zicea tatăl, gîndindu-se la ultimul său fiu, fiindcă războiul civil se duce mai pe lîngă case şi prin curţi, şi acolo se trage mai puţin decît în cel imperialist.“ Dormea mult, din amurg pînă-n zori, căci, cînd era treaz, îl frămîntau tot felul de gînduri, amintindu-şi de lucruri uitate şi zbuciumîndu-se de dorul feciorilor pierduţi şi de amarul unei vieţi irosite fără rost. Cu noaptea-n cap pleca la atelierul de mobilă ţărănească, unde lucra de mulţi ani ca tîmplar şi, luîndu-se cu lucrul, îşi îndura mai uşor amarul, mai uitîndu-şi necazurile. Către seară însă îl apuca iar urîtul ; întors acasă, în cămăruţa lui, adormea repede, aproape speriat, şi nu se scula pînă a doua zi dimineaţa ; nici de gaz nu mai avea nevoie. În zori, muştele se plimbau pe chelia lui, ciupindu-l, şi el se trezea, se îmbrăca binişor, fără grabă, îndelung, se încălţa, se spăla, ofta, se învîrtea pe loc, deretica prin odaie, mormăind cine ştie ce, ieşea afară, se uita la vreme şi se întorcea, doar-doar şi-o părădui cumva timpul pînă ce începea lucrul la atelier.

Scanned with CamScanner

În ziua aceea adormise ca de obicei — de nevoie şi oboseală. Un greier pripăşit de mai multe veri pe prispa casei ţîrîia în ceasurile serii ; poate era acelaşi de-acum doi ani, ori poate era nepotul lui. Nikita se apropie de prispă şi bătu în fereastra tatălui său ; greierul amuţii o vreme, parcă voind să afle cine venise, ce necunoscut, care om întîrziat. Tatăl se dădu jos de pe vechiul pat de lemn, pe care se odihnise împreună cu răposata mamă a fiilor săi şi unde se născuse într-o zi şi Nikita. Bătrînul, slăbănog, era acum în izmene ; acestea, strîmte şi intrate la apă de atîta purtat şi spălat, abia îi ajungeau pînă la genunchi. Îşi lipi fruntea de geam, uitîndu-se afară la băiatul lui. Îl recunoscuse, dar se tot uita la el şi nu se mai sătura privindu-l. Apoi porni în fugă, micuţ şi firav ca un băieţaş, prin tindă, afară, în curte, ca să descuie portiţa încuiată pentru noapte.

Nikita intră în odaia lor veche, cu prichici la sobă şi cu tavanul scund, cu o singură ferestruică înspre stradă. Aici îl învălui acelaşi miros ca şi în anii copilăriei, ca şi cu trei ani în urmă cînd plecase la război ; aici, în singurul loc din lume unde era cu putinţă, se mai simţea mirosul poalelor mamei. Îşi scoase raniţa şi căciula, se dezbrăcă fără grabă de haină şi se aşeză pe pat. Tatăl rămăsese tot timpul în picioare în faţa lui, desculţ şi în izmene, fără a se încumeta încă să-i ureze bun venit, aşa cum se cuvenea, şi nici să deschidă vorba.

— Ei, ce mai e pe-acolo cu burjuii şi cadeţii ? întrebă el, în sfîrşit. I-aţi dat gata pe toţi, ori au mai rămas ?

— Aproape pe toţi.

Tatăl tăcu foarte grav, cît să-şi tragă sufletul : oricît, nimiciseră o clasă întreagă, fusese muncă mare, nu glumă.

— Apăi, ăştia sînt sleiţi de vlagă ! zise el după aceea, cu gîndul la burjui. De unde să aibă ei putere, că-s învăţaţi să trăiască pe spinarea altora...

Nikita se ridicase în picioare dinaintea tatălui. Acum era mai înalt decît el cu un cap şi jumătate. Bătrînul tăcea, sfios şi nedumerit de simţămîntul acela fierbinte de iubire pentru fiul său. Tînărul îşi puse mîna pe după capul tatălui şi-l trase la piept ; bătrînul se rezemă de el, răsuflînd pripit şi adînc, de parcă-şi regăsea, în sfîrşit, odihna.

Pe una din străzile acestui oraş, care dădea în cîmp, se afla o casă de lemn cu obloane verzi. Acolo trăise cîndva

Scanned with CamScanner

o bătrînică, văduvă, învăţătoare la o şcoală din oraş, împreună cu copiii ei : un băiat de vreo zece ani şi o fetiţă blondă, anume Liuba, de cincisprezece ani.

Cu cîţiva ani în urmă, tatăl lui Nikita Firsov îşi pusese-n gînd s-o ia pe văduvă de nevastă, însă renunţase curînd la hotărîrea lui. De două ori îl dusese cu el în vizită şi pe Nikita, pe atunci încă un băieţaş, şi acesta o văzuse acolo pe Liuba, cu faţa ei gînditoare, care stătea şi citea cărţi, fără să-i ia în seamă pe musafiri.

Bătrîna învăţătoare îl ospătase pe tîmplar cu ceai şi pesmeţi şi spusese cîte ceva despre opera de culturalizare a poporului şi despre reparaţia sobelor de la şcoală. Tîmplarul stătuse tot timpul tăcut ; se simţea stingherit, ofta, fuma şi tuşea, apoi îşi băuse timid ceaiul din farfurioară, fără să se atingă de pesmeţi, pasămite fiind sătul.

În casa învăţătoarei, în cele două odăi şi la bucătărie, se aflau scaune, şi la ferestre, perdele ; în prima cameră se vedeau un pian şi un şifonier, în cea de-a doua, din fund, paturi, două fotolii moi, îmbrăcate cu catifea roşie, iar pe rafturile din pereţi, multe cărţi, probabil nişte opere complete. Atît bătrînului cît şi fiului, interiorul acesta li se păruse tare bogat, şi după două vizite, tatăl nu se mai dusese pe-acolo. Nici nu apucase măcar să-i spună că umblă s-o ia de nevastă. Dar Nikita ar fi vrut să se mai uite o dată la pian şi la fata cea îngîndurată, care citea mereu cărţi ; tocmai de aceea îl şi rugase pe tatăl lui să se însoare cu bătrîna, ca să mai aibă prilej să se ducă pe la dînsa.

— Nu-i nimic de făcut, fiule ! i-a spus tatăl. Am carte prea puţină, ce să vorbesc eu cu ea ! Să-i chemăm la noi, mi-e ruşine, că n-avem nici vase, şi mîncarea-i ca vai de lume... Ai văzut fotoliile lor ? De-alea bătrîneşti, de la Moscova ! Dar dulapul ? Sculptat pe toată faţa şi cu garnitură ; asta da, înţeleg şi eu ! Şi-apoi, şi fie-sa — cred că ajunge studentă.

De cîţiva ani nu o mai văzuse pe bătrîna lui logodnică ; atîta doar, poate că din cînd în cînd îi mai ducea dorul ori se mai gîndea la ea.

A doua zi după înapoierea sa de pe fronturile războiului civil, Nikita s-a dus la Comisariatul Militar, ca să-l treacă în registrul de rezerviști. Apoi a cutreierat orașul atît de cunoscut, în care se născuse. Inima i se strîngea de durere, uitîndu-se la căsuţele îmbătrînite, la gardurile de nuiele şi ostre-

Scanned with CamScanner

ţele putrezite, la merii răniţi de prin curţi, unii fără viaţă, uscaţi pentru totdeauna. Pe vremea copilăriei lui, aceştia erau încă verzi, casele, fără caturi, păreau mari şi înfloritoare, locuite de oameni misterioşi şi înţelepţi, străzile erau lungi, brusturii înalţi, şi buruienile de pe maidane şi din grădinile părăginite de zarzavat i se păreau, în anii aceia îndepărtaţi, sihle pline de spaimă. Acum vedea că locuinţele micuţe ale localnicilor erau scunde şi mizerabile, că trebuiau spoite şi reparate, că buruienile de pe maidane se răriseră, nu mai creşteau năvalnic, ci tînjeau, populate doar de nişte furnici bătrîne şi răbdătoare, iar străzile, parcă grăbite, se sfîrşeau toate în cîmpia cu luminoasele întinsuri ale văzduhului ; oraşul parcă intrase la apă. Îşi zise că, poate, îşi dădea sfîrşitul de atîta îndelungată viaţă, dacă toate lucrurile atît de mari şi de tainice altădată se făcuseră atît de mici şi de plictisitoare.

Trecu încet prin dreptul casei cu obloanele verzi, unde se dusese pe vremuri în vizită cu tatăl său. Vopseaua verde a obloanelor rămăsese doar în amintire ; acum nu se mai vedeau decît nişte urme slabe, cojite de soare şi de ploi, de sub care se zărea lemnăria. Şi tabla acoperişului casei ruginise rău : probabil că ploaia pătrundea prin ea, udînd tavanul de deasupra pianului. Se uită atent pe fereastra locuinţei ; era fără perdele, şi prin geamuri se ghicea un întuneric rece şi străin. Se aşeză pe banca de lîngă portiţa casei îmbătrînite, pe care cu toate acestea o recunoştea. Se aştepta ca dinăuntru să audă totuşi puţină muzică. Dar acolo domneau tăcerea şi necunoscutul. Aşteptă o vreme, apoi se uită în curte printr-o crăpătură a gardului. Era năpădită de urzici bătrîne, prin desişul cărora o potecuţă ducea la magazie ; trei trepte de lemn urcau spre tindă. Pesemne că bătrîna profesoară şi fiica ei Liuba muriseră de mult, iar băiatul plecase voluntar pe front...

Porni îndărăt spre casă. Ziua era pe sfîrşite, curînd se întorcea şi taică-său şi atunci vor trebui să chibzuiască împreună cum să-şi rînduiască viaţa şi unde să se angajeze la lucru.

Pe strada principală oamenii se plimbau : începuseră să-şi mai vină puţin în fire după război. Strada forfotea de funcţionari, studente, ostaşi demobilizaţi în convalescenţă, adolescenţi, oameni cu îndeletniciri casnice ori meşteşugăreşti... Muncitorii ieşeau la plimbare mai tîrziu, după ce se lăsa bine

Scanned with CamScanner

întunericul. Lumea era îmbrăcată cu haine ponosite, sărăcăcioase ori cu echipament militar vechi de pe vremea burgheziei.

Aproape toţi trecătorii, pînă şi cei ce mergeau la braţ, logodiţi fiind, duceau cîte ceva pentru gospodărie. Femeile cărau cu sacoşele cartofi, uneori peşte, bărbaţii strîngeau la subsuoară cîte-o pîine pe cartelă, o jumătate de cap de vacă ori duceau grijulii în mînă cîteva măruntaie pentru ciorbă. O figură tristă vedeai rar, afară numai dacă era vreun om foarte bătrîn şi istovit. Cei mai mulţi tineri rîdeau, uitîndu-se de aproape unii în ochii altora, plini de însufleţire şi încredere, de parcă erau în aşteptarea unei grabnice fericiri fără de sfîrşit.

— Bună ziua ! auzi el salutul sfios al unei trecătoare.

Glasul acela îl mişcă şi-l bucură, de parcă ar fi fost al unui om drag, pierdut şi regăsit. Cu toate acestea, i se păru că este vorba de o greşeală, că nu-l salutase pe el. Temîndu-se că totuşi se înşela, se uită atent la trecătorii cei mai apropiaţi. Dar nu zări decît doi oameni, care se şi îndepărtaseră. Atunci îşi aruncă privirea în spate. Şi o văzu — era acum o fată mare şi înaltă, care se oprise, privindu-l, pe buze cu un zîmbet timid şi trist.

Nikita se apropie de ea, cercetînd-o atent din ochi, de parcă voia să se încredinţeze că se păstrase aşa cum o ştia, fiindcă ea rămăsese totdeauna în amintirea lui ca ceva infinit de preţios. Botinele ei austriece, legate cu o sforicică în loc de şireturi, erau tare scîlciate, iar rochiţa spălăcită de marchizet nu-i ajungea decît pînă la genunchi ; probabil că avusese prea puţin material. Privind rochiţa, lui Nikita i se strînse inima de milă ; cu astfel de rochii se îmbrăcau femeile cînd erau întinse în sicriu, şi acum, marchizetul acoperea un trup viu şi înalt, dar tare firav. Peste rochie purta o jachetă veche, rămasă probabil de la maică-sa, de pe vremea cînd era fată ; nu avea nimic pe cap, şi părul împletit într-o coadă bălaie şi groasă îi cădea pe spate.

— Îţi mai aminteşti de mine ? întrebă Liuba.

— Nu te-am uitat, răspunse Nikita.

— Nu trebuie să uiţi niciodată pe nimeni, zise ea, zîmbind.

Se uita la el cu duioşie şi parcă plină de admiraţie, cu ochii ei limpezi şi misterioşi. Nikita o privea şi el nespus de bucu-

Scanned with CamScanner

ros, dar şi îndurerat ; avea ochii adînciţi în orbite din cauza lipsurilor de fiecare zi, dar în ei întrezăreai speranţa şi încrederea.

Au pornit împreună spre casa ei. Locuia tot acolo. Mama-i murise de curînd, iar fratele, după ce-şi găsise hrana în timpul foametei la o bucătărie de campanie a unei unităţi a Armatei Roşii, se obişnuise cu soldaţii şi plecase cu ei spre sud, să lupte cu inamicul.

— Se învăţase cu kaşa de la cazan, şi acasă nu găsea aşa ceva, zise Liuba, vorbind despre fratele său.

Locuia într-o singură odaie, fiindcă nu avea nevoie de mai multe. El cercetă din ochi, cu inima strînsă, camera aceasta, unde o văzuse pentru prima oară pe Liuba, privise pianul şi mobilierul lor bogat. Acum, pianul, şifonierul cu sculpturi în lemn pe toată faţa lui dispăruseră ; nu mai rămăseseră decît cele două fotolii, masa şi patul, iar camera nu mai părea [illegible] ca interesantă sau misterioasă ca în anii adolescenţei ; [illegible] tele se decoloraseră şi pe alocuri se rupseseră, duşumelele erau tocite, lîngă soba de teracotă se afla o sobiţă mică de fier, pe care o puteai încălzi cu o mînă de surcele, ca să te mai dezmorţeşti puţin lîngă ea.

Liuba scoase din sîn un caiet maculator, apoi se descălţă şi rămase în picioarele goale. Urma cursurile unei academii de ştiinţe medicale din judeţ : pe vremea aceea, în toate judeţele se deschiseseră universităţi şi academii, fiindcă poporul voia să ajungă cît mai curînd la studii superioare ; viaţa [illegible] surdă, foamea şi nevoile prea îi istoviseră pe oameni, care năzuiau să înţeleagă rostul existenţei — e de-a serioaselea sau în glumă ?

— M-au ros, spuse Liuba, cu gîndul la botinele ei. Mai stai puţin. Eu o să mă culc, fiindcă mă chinuie foamea şi nu vreau să mă gîndesc la mîncare...

Se vîrî îmbrăcată sub plapumă şi-şi acoperi ochii cu coada ei de păr.

Nikita stătu [illegible] ceva ore tăcut, pînă ce fata se trezi din somn. Afară se înnoptase de-a binelea, şi Liuba se dădu jos din pat pe întuneric.

— Cred că prietena [illegible] mai vine astăzi, zise ea, mîhnită.

— Ai mare nevoie de dînsa ?

Scanned with CamScanner

— Chiar foarte mare. Familia ei e numeroasă, iar tatăl e militar ; din rămăşiţele de la cină, dacă sînt, îmi aduce şi mie cîte ceva... Şi după ce mănînc, ne apucăm de învăţat.

— Gaz ai ? întrebă Nikita.

— Nu, dar am căpătat nişte lemne... Facem foc în sobă, ne aşezăm pe duşumea şi citim la lumina flăcărilor.

Zîmbea, descumpănită, jenată, de parcă se gîndea la ceva trist şi crud.

— Probabil că n-o fi adormit încă fratele ei mai mare, un băiat răutăcios, spuse ea. Nu-i dă voie să-mi aducă de mîncare, îi pare rău... Dar ce-s eu de vină ? Prea mîncăcioasă nu sînt, capul e vinovat că începe să mă doară şi se duce cu gîndul la pîine, împiedicîndu-mă să trăiesc şi să-mi văd de treburi...

— Liuba ! strigă o voce tinerească de afară.

— [illegible]ia ! răspunse aceasta, întorcîndu-şi faţa spre fereastră.

Venise prietena ei ; cum intră, scoase din buzunarul scurtei patru cartofi mari, copţi, şi-i puse pe sobiţa de fier.

— Dar de histologie ai făcut rost ? o întrebă Liuba.

— De la cine ? M-au înscris pe-o listă la bibliotecă...

— Nu-i nimic, ne descurcăm noi şi fără ea. Primele două capitole le-am învăţat la facultate pe de rost. Ţi le spun eu şi tu iei note... E bine aşa ?

— Dar pînă acum ce-am făcut ? zise Jenia, rîzînd.

Nikita aprinse focul în sobă, ca fetele să poată citi, şi se pregăti să se ducă acasă.

— Acum n-o să mă mai uiţi, nu-i aşa ? îl întrebă Liuba la despărţire.

— Nu, răspunse el, nu am pe nimeni altcineva la care să mă gîndesc.

Firsov s-a mai odihnit acasă două zile, apoi s-a angajat la atelierul de mobilă ţărănească unde lucra şi tatăl lui. A intrat ca dulgher la pregătirea materialului, cu un salariu aproape de două ori mai mic decît al tatălui său. Ştia însă că este o situaţie trecătoare, pînă mai învaţă meşteşugul, după care va lucra pe loc de tîmplar şi va cîştiga mai bine.

Nu-şi pierduse deprinderea de [illegible]ment. Chiar şi în Armata Roşie, ostaşii nu se ţineau numai de război ; dacă stăteau mai îndelung în vreun cvartir sau se aflau în rezervă, săpau

Scanned with CamScanner

puțuri, reparau căsuțele sărăcimii de prin sate, plantau arbuș pe culmile rîpelor supuse eroziunilor. Că doar războiul trebuia să se isprăvească odată și viața să-și urmeze cursul, așa că era bine să te îngrijești de ea mai din timp.

Peste o săptămînă, Firsov trecu din nou pe la Liuba, dăruindu-i în dar o porție de pește rasol și o bucată de pîine — felul doi din masa lui de la cantină.

Fata se grăbea să mai învețe ceva, stînd la fereastră și citind la ultimele raze ale apusului. Nikita s-a așezat, așteptînd tăcut să se lase noaptea. Curînd, în odaie s-a așternut întunericul, și o dată cu el și liniștea pe străzile orașului. Fata s-a frecat la ochi și a închis cartea.

— Ce mai faci ? îl întrebă ea încet.

— Mulțumesc, o ducem binișor, eu și tata. Uite oleacă de mîncare, te rog s-o mănînci.

— O mănînc. Mulțumesc.

— Nu te culci ?

— Nu. Dacă mănînc, mă satur și nu mă mai culc.

El aduse din tindă cîteva bucățele de lemne și aprinse focul în sobița de fier, să-i facă lumină să poată citi. Se așeză pe jos, și pe ușița deschisă a sobei băgă surcele și bucăți de lemn mai subțiri și mai scurte, avînd grijă mai mult de lumină decît de căldură. Liuba mîncă peștele și pîinea, apoi se lăsă pe podea, la gura sobei, în fața lui Nikita și începu să învețe cu o carte de medicină dinainte.

Citea în gînd, rostind doar uneori cîte ceva în șoaptă, zîmbea și-și lua notițe într-un carnețel, cu un scris mărunt și grăbit, reținînd probabil numai lucrurile cele mai importante. El avea grijă ca focul din sobă să ardă cu flacără mare, și din cînd în cînd, nu prea des, se uita la ea, ca apoi să-și întoarcă privirile și să le țintească îndelung în foc, temîndu-se să nu o plictisească. Vremea trecea, și Nikita se gîndea, întristat, că va trebui să plece curînd acasă.

Cînd ceasul din clopotniță sună miezul nopții, o întrebă de ce nu mai venea prietena ei, Jenia.

— S-a îmbolnăvit iar de tifos, pesemne că nu mai scapă, răspunse dînsa și începu iar să învețe.

— Păcat, spuse Nikita, dar Liuba nu-i răspunse.

El și-o închipui în gînd pe Jenia, bolnavă, arzînd de febră ; ar fi putut s-o iubească și pe ea din toată inima, dacă ar fi cunoscut-o mai înainte, iar fata i-ar fi arătat puțină bunăvoință.

Scanned with CamScanner

Probabil că şi ea era frumoasă : păcat că n-o privise atunci mai bine ; fusese întuneric, şi chipul ei nu prea-i era deslușit în minte.

— Mi s-a făcut somn, spuse oftînd Liuba.

— Ai înțeles ce-ai citit ?

— Tot ! Vrei să-ți spun ?

— Nu, nu. Mai bine păstrează ce ai învățat pentru dumneata, că eu tot uit.

Mătură gunoiul din jurul sobei şi plecă acasă, la tatăl său.

De atunci, venea la ea aproape în fiecare zi ; nu a lipsit decît o dată sau de două ori, ca s-o facă să-i ducă dorul. Nu se ştie dacă ea îi simțise sau nu-i simțise lipsa, dar în serile acelea pustii, el străbătuse zece, cincisprezece verste, ocolind de cîteva ori oraşul, ca să rămînă singur, să-şi biruie dorul neostoit şi să nu se ducă la Liuba.

Cînd ajungea la ea, avea obiceiul să facă înainte de toate focul, apoi aştepta să-i spună vreo vorbă în pauza dintre lecturile ei. De fiecare dată îi aducea cîte ceva de mîncare de la cantină. La prînz, fata mînca la academie, dar le dădeau porții prea mici, şi Liuba muncea mult cu capul, învăța şi mai şi creştea pe deasupra, aşa că nu se prea sătura. Cînd şi-a primit prima leafă, Nikita a cumpărat dintr-un sat vecin nişte picioare de vacă şi le-a fiert toată noaptea pe sobița de fier, să facă piftie, în timp ce Liuba şi-a văzut pînă tîrziu de cărți şi caiete, apoi şi-a cîrpit hainele şi ciorapii, în zori a spălat pe jos, şi înainte de a se trezi vecinii, a făcut baie în curte, într-o cadă cu apă de ploaie.

Seară de seară, tatăl lui Nikita rămînea singur şi se plictisea, dar feciorul nu-i spunea unde se duce. „Acum e şi el bărbat în toată firea, îşi zicea bătrînul. Dacă era rănit sau murea în război ? Dar uite că trăieşte şi-i e bine, lasă-l să umble în voia lui !“

Într-o zi, bătrînul observă că fiul adusese de undeva două franzele pe care le învelise numaidecît într-o hîrtie, fără să-l îmbie şi pe dînsul. Apoi, ca de obicei, îşi puse şapca pe cap şi plecă, luînd cu el franzelele, ca să se întoarcă acasă tocmai noaptea tîrziu.

— Nikita, ia-mă şi pe mine, se rugă el o dată. N-o să scot o vorbă acolo, doar o să mă uit... Trebuie să fie ceva vrednic de văzut, ceva de seamă !

Scanned with CamScanner

— Lasă pe altcîndva, tată, răspunse cam stingherit fiul său. Acum ar trebui să te culci, că mîine te scoli la lucru...

În seara aceea nu a găsit-o pe Liuba acasă şi s-a aşezat pe banca de la poartă s-o aştepte. Îşi vîrîse franzelele în sîn, ca să le ţină calde pînă la venirea ei. A aşteptat, răbdător, pînă noaptea tîrziu, uitîndu-se ba la stele, ba la puţinii trecători care se grăbeau la copiii lor, lăsaţi singuri acasă ; auzea orologiul din clopotniţă măsurînd timpul, lătratul cîinilor prin curţi, şi alte felurite zgomote mai stinse, pierdute, care ziua nu se aud. Ar fi putut să stea aici, aşteptînd, pînă-n ceasul morţii.

Într-un tîrziu, Liuba îi răsări în faţă, fără zgomot, din întuneric. El se sculă în picioare, dar fata zise, izbucnind în plîns : „Pleacă mai bine la dumneata acasă", şi intră în odaia ei.

După ce mai stătu nedumerit cîtva timp afară, se duse şi el după dînsa.

— A murit Jenia, zise fata, cînd îl văzu intrînd. Acum ce mă fac ?

Nikita nu spuse nimic. Simţea în sîn franzelele calde încă, dar nu ştia dacă să le scoată, sau dacă acum nu-şi mai au rostul. Întinsă pe pat, aşa îmbrăcată cum era, fata se întoarse cu faţa la perete, plîngînd fără zgomot, aproape fără să se mişte.

El rămase multă vreme stingher, în picioare, în odaia învăluită în negurile nopţii, neîndrăznind să-i tulbure jalea. Şi fiindcă suferinţa şi durerea îi fac pe oameni nepăsători faţă de pătimirile altora Liuba nici nu-l mai lua în seamă. Scoţînd în sfîrşit franzelele din sîn, ca să le pună undeva, dar fără să găsească deocamdată un loc potrivit, Nikita îndrăzni să se aşeze pe pat, la picioarele ei.

— Nu vrei să rămîn cu dumneata ? ! zise el.

— Ce să faci ? îl întrebă ea printre lacrimi.

Fiindu-i teamă să nu spună vreo neghiobie sau s-o jignească fără voie, el căzu cîtva timp pe gînduri.

— Nimic, răspunse dînsul, să trăim aşa, cum se trăieşte de obicei, ca să nu te mai amărăşti.

— Să mai aşteptăm puţin, nu-i nici o grabă, zise ea, gînditoare şi cu chibzuinţă. Acum trebuie să vedem cum facem rost de un sicriu pentru Jenia, că ei n-au...

— Aduc eu unul mîine, făgădui el, punînd franzelele pe pat.

A doua zi ceru voie meşterului şi începu să întocmească un sicriu ; lucrătorilor li se îngăduia asta, fără să plătească materialul. Pierdu multă vreme pînă-l făcu, fiindcă nu se pricepea,

Scanned with CamScanner

dar interiorul îl lucră curat, cu multă grijă. Gîndindu-se la Jenia, îl podidiră lacrimile, care picurau pe talaş. Tatăl lui, trecînd tocmai atunci prin curte, se apropie de el şi, văzîndu-l îndurerat, îl întrebă :

— De ce eşti mîhnit ? Ţi-a murit logodnica ?

— Nu, prietena ei.

— Prietena ? Dă-o-ncolo ! Stai să netezesc eu puţin marginile sicriului, c-a ieşit cam urît, n-ai făcut lucru de precizie.

După ce-şi sfîrşi treaba, Nikita duse sicriul la Liuba, pentru că nu ştia adresa decedatei.

Toamna din anul acela se nimerise lungă şi caldă, şi toţi erau mulţumiţi. „N-a fost o recoltă grozavă de grîu, în schimb n-o să avem nevoie de lemne multe", ziceau oamenii, învăţaţi cu economia. Nikita comandase din vreme un palton pentru Liuba din mantaua lui de ostaş. Paltonul era gata, dar din cauza timpului călduros ea nu-l purta încă. Tînărul îşi continua vizitele ca totdeauna, ca să-i uşureze viaţa, iar el să-şi găsească hrana sufletească după care tînjea.

O mai întrebase o dată dacă vor trăi mereu aşa, despărţiţi, sau se vor uni, şi ea-i răspunsese că pînă-n primăvară n-o să-şi poată gusta fericirea, fiindcă trebuia să termine cît mai repede studiile, şi-apoi se va vedea. Nikita se mulţumea cu aceste făgăduieli îndepărtate, el nu cerea o fericire mai mare decît aceea pe care o găsise la ea ; nici nu bănuia că există ceva mai bun pe lume, dar inima i se înfrigurase de atîta îndelungă aşteptare şi nesiguranţă. Îl frămîntau îndoielile — nu ştia dacă Liuba are nevoie de el, aşa sărac cum era şi cu carte puţină, un soldat demobilizat. Fata îl privea uneori zîmbind, cu ochii ei luminoşi, în care distingeai nişte puncte negre, mari şi ciudate, şi chipul îi era plin de bunătate.

Într-o zi, pe cînd o învelea cu pătura înainte de a pleca acasă, izbucni în lacrimi, dar ea îl mîngîie pe cap, spunînd : „Hai, hai, nu te mai frămînta atît, că doar n-am murit".

Nikita alergă acasă la tatăl lui, să se ascundă acolo şi să se mai dezmeticească, hotărît să nu mai treacă pe la Liuba vreo cîteva zile. „Am să citesc, şi-a zis el, o să duc o viaţă adevărată şi-o s-o uit ; n-o să mă mai gîndesc la ea, nu vreau să mai aud de ea. Parcă cine ştie ce-ar fi de capul ei ! Doar pe lumea asta sînt milioane şi milioane de femei, mult mai frumoase decît dînsa. Ba ea e chiar urîtă !"

Scanned with CamScanner

A doua zi nu s-a mai sculat din culcuşul său aşternut pe podea. Înainte de a pleca la lucru, bătrînul i-a pipăit fruntea, zicînd :

— Ai fierbinţeli, culcă-te-n pat. Zaci ce zaci şi te faci bine... În război n-ai fost rănit de loc ?

— Nu, n-am fost.

Către seară, nu mai ştia nimic de sine. La început, întrezărea ca prin vis tavanul, cu două muşte întîrziate, în pragul morţii, care se aciuaseră acolo să se mai încălzească şi să-şi prelungească viaţa, dar încetul cu încetul, tavanul şi muştele treziră în el o stare de tristeţe şi scîrbă, de parcă-i intraseră în creier ; nu izbutea cu nici un chip să le alunge, să nu se mai gîndească la ele ; ideea asta fixă creştea şi se întindea mereu, parcă măcinîndu-i oasele capului. Închise ochii, însă muştele se plimbau acum prin creierul lui. Sări din pat, ca să le gonească de pe tavan, dar căzu iar neputincios pe pernă : i se păru că aceasta mai avea încă mirosul mamei lui care dormise aici, lîngă tata, şi cu gîndul la ea adormi.

După patru zile, Liuba îi descoperi locuinţa şi veni la el pentru prima oară, într-o amiază ; prin casele muncitorilor nu era nimeni : femeile plecaseră la cumpărături, copiii mai mici se răspîndiseră prin curţi şi poieni. Se aşeză pe pat lîngă el, îi netezi fruntea şi-l şterse la ochi cu un colţ al batistei sale, întrebîndu-l :

— Hai, spune, ce te doare ?

— Nimic.

Febra mare îl purta ca pe valuri, departe de oamenii şi lucrurile din jur. Ochii i se împăienjeniseră, abia şi-o mai amintea pe Liuba şi-i era atît de teamă să nu o piardă în bezna minţii lui nepăsătoare. Se agăţă cu mîna de buzunarul paltonului ei, făcut din mantaua lui militară, ţinîndu-l dîrz, ca un înotător obosit, care încearcă să se caţere pe un mal abrupt, ba dîndu-se la fund, ba agăţîndu-se iar de el. Boala se străduia să-l prăbuşească dincolo de zarea pustie şi strălucitoare, pe întinsul unei mări, ca să se odihnească acolo pe valurile ei lenevoase şi greoaie.

— Pesemne că-i o gripă, lasă că te vindec eu, spuse Liuba. Poate o fi şi tifos, dar nu-i nimic, nu mi-e frică !

Îl luă de umeri şi-i ajută să se aşeze pe pat, cu spatele rezemat de perete. Apoi îl îmbrăcă repede şi hotărîtă cu paltonul ei, găsi pe undeva un fular de-al tatălui, îl legă cu el la cap

Scanned with CamScanner

și-l încălță cu niște pîslari trîntiți pe sub pat, în așteptarea iernii. Cu un braț îl apucă de mijloc, îi porunci să umble și-l scoase în stradă, înghețat de frig. Găsiră o birjă, îl urcă în ea, și porniră.

— Ehe, oamenii ăștia de astăzi parcă-s niște mortăciuni, zise birjarul, vorbind cu calul său, pe care-l îndemna mereu din hățuri să meargă în trap mărunt.

În odaia ei, Liuba îl dezbrăcă pe Nikita de haine, îl culcă în pat și-l înfofoli cu tot ce avea : cu pătura, cu un covoraș ponosit și cu un șal vechi, rămas de la maică-sa.

— De ce să boleşti acasă la tine ? zise ea, mulțumită, învelindu-i cu pătura trupul fierbinte. N-are nici un rost ! Taică-tău e la lucru, și tu zaci singur-singurel cît e ziulica de lungă, fără nici un ajutor, ducîndu-mi dorul.

Pe Nikita îl chinuia întrebarea : de unde-o fi luat ea bani să plătească birjarul ? Poate că-și vînduse ghetuțele austriece ori cartea, după ce o învățase întîi toată pe de rost, ca să nu mai aibă nevoie de ea ; sau poate i-o fi dat birjarului bursa ei pe-o lună-ntreagă...

Zăcu toată noaptea, aproape fără cunoștință. Uneori își dădea seama unde se află și-o vedea pe Liuba făcînd foc în sobă și gătind, apoi pierdea noțiunea realității, urmărindu-și fără voia lui vedeniile dezlănțuite de creierul închis în strîmtoarea fierbinte a țestei.

Temperatura creștea. Din cînd în cînd, Liuba îi pipăia fruntea și-i lua pulsul. Către miezul nopții îl făcu să bea apă caldă, pe care mai înainte o fiersese, apoi își scoase rochia și se băgă în pat, lipindu-se de bolnav, care dîrdîia, scuturat de friguri, ca să-i dea căldura de care avea neapărată nevoie. Îl cuprinse cu brațele, iar el se ghemui înfrigurat lîngă ea, lipindu-și obrazul de pieptul ei, ca să simtă cu toată ființa sa viața altei ființe, mai puternice, mai bune, și să-și uite chinurile și trupul răvășit și înghețat. Nu voia să moară, nu fiindcă și-ar fi regretat viața, ci pentru că se bucura de apropierea Liubei și de o altă viață. De aceea o și întrebă în șoaptă dacă o să se însănătoșească ori o să moară — era doar învățată, trebuia să știe.

Liuba își puse palmele calde pe obrazul lui, spunînd :

— O să te faci curînd sănătos... Oamenii se prăpădesc fiindcă bolesc singuri și n-are cine să-i iubească, dar tu ești acum cu mine...

Pînă la urmă, Nikita se încălzi și adormi.

Scanned with CamScanner

După vreo trei săptămîni s-a făcut bine. Afară ninsese, în jurul lor se aşternuse liniştea. Plecă îndărăt la tatăl lui. Nu voia s-o stinghereascâ. Ea trebuia să-şi termine întîi academia, să adune cît mai multe cunoştinţe, că era săracă. Tatăl se bucură de întoarcerea băiatului, cu toate că-l mai văzuse între timp, fiindcă se dusese pe la el cam la fiecare trei zile, cu mîncare şi cu cîte o mică atenţie pentru Liuba.

Nikita îşi începuse din nou lucrul la atelier, şi seara venea la Liuba. Iarna trecea fără întîmplări deosebite : el ştia că în primăvară ea o să-i fie soţie, şi pentru el va începe atunci o viaţă lungă şi fericită. Uneori, fata îl aţîţa, îl necăjea în joacă, fugind de el prin odaie, şi cînd Nikita o prindea, o săruta uşor pe obraz. De obicei, ea nu-l lăsa să se atingă de ea.

— O să te saturi de mine, avem înaintea noastră toată viaţa, zicea dînsa. Nu sînt chiar atît de atrăgătoare cum crezi !

În zilele libere, se plimbau pe potecile iernatice, afară din oraş, sau mergeau îmbrăţişaţi pe gheaţa rîului Potudan încătuşat de somn — departe, în jos, pe albia lui de vară. Nikita se lungea pe burtă şi urmărea apa în curgerea ei lină pe sub gheaţă. Se întindea şi ea alături şi, lipiţi unul de altul, urmăreau cu ochii tainica alunecare a undei, gîndindu-se cît de fericit era rîul că se duce spre mare, şi apa de sub gheaţă va curge pe lîngă ţărmurile unor ţări îndepărtate, unde acum creşteau flori şi cîntau păsări. Apoi Liuba îi spunea lui Nikita să se ridice numaidecît în picioare, fiindcă acesta nu era îmbrăcat decît cu o pufoaică veche a tatălui său, prea scurtă ca să-i ţină de cald, şi putea răci.

Petrecură astfel răbdători, ca doi prieteni, aproape toată iarna, cît a fost ea de lungă, cu presimţirea fericirii lor viitoare şi atît de apropiate. Potudan tînjise şi el toată iarna sub stratul de gheaţă ; semănăturile de toamnă dormeau sub zăpadă, şi somnul firii îl liniştea şi-l consola pe Nikita Firsov, gîndindu-se că nu numai inima lui zăcea înmormîntată în aşteptarea primăverii. În februarie, cînd se trezea dimineaţa, asculta încordat, doar o auzi bîzîitul noilor muşte, apoi ieşea afară şi se uita la cer şi la copacii din grădina vecinului : oare nu începuseră să vină primele păsări migratoare din ţările străine ? Dar copacii, ierburile, larvele de muşte mai zăceau încă în somn adînc.

Pe la jumătatea lui februarie află de la Liuba că examenele de absolvire începeau în ziua de 20, fiindcă era mare nevoie

Scanned with CamScanner

de medici, şi poporul nu putea să mai aştepte. Pînă la sfîrşitul lunii examenele se vor încheia — acum zăpada putea să dăinuie, şi rîul să curgă pe sub gheaţă şi pînă-n iulie ! Inimile lor se vor bucura mai înainte de renaşterea naturii.

Nikita se hotărî să plece din oraş, ca să-i treacă timpul mai uşor pînă la unirea lui cu Liuba. Porni aşadar la drum împreună cu o brigadă de tîmplari de la atelierul lui, să repare mobilierul sovietelor săteşti şi al şcolilor de la ţară.

În această vreme, tatăl său le făcu pe îndelete, în vederea nunţii, un dulap mare, ca cel pe care-l avusese în casa ei Liuba, pe cînd maică-sa era oarecum logodnica bătrînului. Sub ochii lui, viaţa se repeta pentru a doua sau chiar pentru a treia oară. Gîndindu-se la trecut, bătrînului tîmplar îi părea rău, dar vedea că nu se mai poate schimba nimic. Aşa că încărcă oftînd dulapul într-o sanie şi-l duse acasă la logodnica fiului său. Pe alocuri, zăpada bătută de soare se topea, dar bătrînul era încă destul de viguros şi, opintindu-se, tîra sania pînă şi peste trupul negru al pămîntului. În sinea lui îşi spunea că ar fi putut să se însoare chiar el cu Liuba, dacă nu se încumetase s-o ceară de nevastă pe maică-sa ; dar se simţea stînjenit, mai cu seamă că fata asta fragedă n-ar găsi belşug în casa lui şi nici cu ce s-o răsfeţe nu avea, ca să-i cîştige bunăvoinţa, ceea ce-l făcu să socoată că viaţa nu era de loc bine rînduită. Uite, chiar şi băiatul său : abia s-a întors de pe front, că pleacă iar de-acasă, şi de data asta pentru totdeauna. Pînă la urmă, el, bătrînul, o să fie silit să ia pe lîngă dînsul chiar şi o miloagă de pe stradă, nu ca să-şi încropească o viaţă de familie, ci doar ca să fie o fiinţă vie acolo, aşa ca un fel de arici îmblînzit, ori ca un iepure domestic. Chiar şi dacă i-ar face viaţa grea şi ar răsturna rînduiala casei, tot i-ar trebui aşa ceva, că altfel nu se simte om în rîndul oamenilor.

După ce i-a dat Liubei în primire garderobul, a întrebat-o cînd să vină la nunta lor.

— Păi, de cum s-o întoarce Nikita. Eu sînt gata, i-a spus aceasta.

Atunci bătrînul a pornit în miez de noapte în sat, cale de douăzeci de verste, la fiul său, care făcea bănci pentru o şcoală sătească. L-a găsit dormind pe jos într-o odaie pustie. L-a trezit şi i-a spus că venise vremea să se întoarcă în oraş, că se poate însura.

Scanned with CamScanner

— Tu du-te, că isprăvesc eu băncile în locul tău, a zis el.

Nikita şi-a pus căciula-n cap şi, fără să mai aştepte zorile, a pornit pe jos pe drumul de întoarcere. Jumătatea aceasta de noapte a umblat singur, prin locuri pustii ; vîntul hoinar rătăcea pe cîmp, fără rost, bătîndu-l din faţă ori din spate, domolindu-se cînd şi cînd în liniştea vreunei vîlcele de pe lîngă drum. Pe povîrnişuri şi pe ogoare mai înălţate pămîntul era reavăn şi negru, zăpada se trăsese mai în vale şi mirosea a ape primăvăratice şi a ierburi veştede, mărturie a toamnei trecute. Dar acum toamna era uitată, se pierduse departe, în urmă ; pămîntul, sărac şi slobod, se pregătea să le nască pe toate de la început, plăsmuind fiinţe care nu trăiseră încă. Nikita nu se grăbea să ajungă la Liuba ; îi plăcea să rătăcească prin umbrele nopţii pe glia tînără, fără amintiri, care-i uitase pe toţi cei ce se sfîrşiseră pe ea şi nu ştia ce va naşte în căldura apropiatei veri.

Către dimineaţă, ajunse la casa Liubei. Pe acoperişul atît de binecunoscut şi pe soclul de cărămidă al casei se aşternuse o chiciură uşoară. Probabil că fata dormea acum liniştită în patul ei cald, şi el trecu mai departe, nevoind să-şi trezească mireasa şi s-o facă să iasă în frig afară numai pentru plăcerea lui.

În seara aceleiaşi zile Nikita Firsov şi Liubov Kuzneţova s-au cununat la sovietul judeţean, apoi s-au întors în camera Liubei, neştiind ce să facă. Nikita se simţea cam stînjenit că se putea bucura de o fericire atît de mare, că fiinţa de care avea nevoie mai mult decît de orice pe lume voia să-şi împartă viaţa cu el, de parcă găsise într-însul cine ştie ce comoară tainică. Îi luă mîna şi o ţinu multă vreme, desfătîndu-se cu căldura ei ; simţea în palme bătaia inimii ei plină de dragoste şi se gîndea la misterul nepătruns care-o făcea pe fata aceasta să-i zîmbească şi să-l iubească. El, da, el ştia foarte bine de ce-i era dragă.

— Hai să mîncăm întîi ceva, i-a spus ea, retrăgîndu-şi mîna dintr-a lui.

În ziua aceea făcuse puţină mîncare : după absolvirea academiei, căpătase o alocaţie suplimentară de alimente şi bani.

Oarecum stingherit, el se îndestulă din felurile bune de mîncare, pregătite de nevasta lui. Nu-şi amintea să-i fi dat cineva vreodată să mănînce aproape degeaba, nu se dusese niciodată în vizită pe la alţii, aşa, doar de plăcere, ca să se îmbuibe pe socoteala lor. Liuba se ridică prima de la masă.

Scanned with CamScanner

— Vino ! spuse ea, deschizîndu-şi larg braţele.

Sculîndu-se la rîndu-i în picioare, el se lipi sfios de ea, temîndu-se să nu vatăme ceva în trupul atît de diferit de al lui şi atît de gingaş. Liuba îl cuprinse cu braţele, încurajîndu-l, dar el o rugă : „Stai, aşteaptă puţin, iubita mea, de-ai şti cum mă înjunghie inima !“ Şi Liuba îl lăsă.

Afară se întunecase, şi Nikita se pregătea să aprindă focul, ca să fie lumină în odaie, dar nevasta lui zise : „Nu mai am nevoie de lumină, am isprăvit cu învăţătura, şi astăzi este ziua nunţii noastre“. Atunci el pregăti patul pentru noapte, în vreme ce ea se dezbrăca în faţa lui, fără să se sfiască. Dar Nikita s-a dus după şifonierul făcut de tatăl său, unde s-a dezbrăcat în grabă, ca apoi să se culce lîngă ea.

A doua zi el s-a sculat în zori. A măturat prin odaie, a făcut focul, ca să fiarbă ceaiul, a adus din tindă o găleată cu apă de spălat ; după ce a terminat toate acestea, nu mai ştia de ce anume să se apuce — Liuba dormea încă. Se aşeză pe scaun, cam întristat : acum, o să-l alunge probabil la tatăl lui, spunîndu-i să nu se mai întoarcă niciodată, fiindcă trebuie să ştii să faci dragoste, iar el, Nikita, nu era în stare s-o chinuiască numai aşa, pentru plăcerea sa. Şi-apoi, întreaga lui putere era în inimă, de acolo i se urca în gît şi se pierdea toată.

Liuba se trezi din somn şi, văzîndu-l aşa întristat, spuse zîmbind :

— Nu te necăji, nu merită. Să vezi ce bine o să ne potrivim noi doi.

— Vrei să spăl pe jos, se rugă el, că-i cam murdar la noi ?

— Bine, spală, se învoi ea.

„Ce milă mi-e de el, ce neajutorat îl face dragostea pe care mi-o poartă ! îşi zicea fata, stînd în pat. Mi-e drag şi-l voi iubi mereu, chiar de-ar fi să rămîn pe veci fată mare ! Mă voi învăţa cu asta. Sau poate că odată şi odată mă va iubi mai puţin, şi atunci va fi şi el bărbat adevărat.“

El se tîra pe jos în patru labe, spălînd duşumeaua, şi Liuba glumea, rîzînd de el.

„Iată-mă şi femeie măritată !“ îşi spuse dînsa bucuroasă, întinzîndu-se, în cămaşă, pe deasupra păturii.

După ce deretică odaia, Nikita mai şterse cu o cîrpă udă toată mobila, apoi încropi apa rece din găleată cu apă caldă şi trase ligheanul de sub pat, pentru ca nevasta lui să se poată spăla.

Scanned with CamScanner

Îşi băură împreună ceaiul, Liuba îşi sărută bărbatul pe frunte şi plecă la spital, spunîndu-i că se întoarce pe la ora trei. Acum, singur, îşi pipăia uşor fruntea, acolo unde-l sărutase nevasta. Nu s-a dus la lucru — şi nu ştia de ce. Poate unde i se părea că viaţa e pentru el o ruşine, că n-are rost să mai trăiască. De ce să-şi mai cîştige pîinea ? Şi-o duce şi el traiul cum o putea pînă s-o sfîrşi de ruşine şi de jale.

Cotrobăind prin casa lor după provizii, găsi cîte ceva şi pregăti pentru prînz o tocană de vacă. După ce termină, se întinse pe pat, cu faţa în jos, socotind cît îi mai rămîne pînă la dezgheţ, ca să se înece în Potudan.

— Mai aştept pînă s-o sparge gheaţa. Nu mai e mult ! îşi spuse el cu glas tare, ca să se liniştească. Şi aţipi.

Liuba aduse de la serviciu două ghivece de flori de iarnă primite în dar de la medici şi surori, o dată cu felicitările lor. Faţă de ei se arătase plină de mister şi importanţă, ca o adevărată femeie măritată. Surorile şi infirmierele nemăritate o invidiau, iar o fată de la farmacia spitalului a întrebat-o foarte serioasă dacă este adevărat că dragostea e fermecătoare, iar căsătoria din dragoste, o neasemuită fericire. Ea i-a răspuns că e absolut adevărat şi chiar ăsta şi este rostul vieţii.

Seara, cei doi soţi au stat de vorbă. Auzind-o pe Liuba spunînd că s-ar putea să aibă copii şi ar trebui să se gîndească din vreme la asta, Nikita i-a făgăduit să facă la atelierul lui, în afara orelor de lucru, mobila necesară : o măsuţă, un scaun şi un leagăn.

— Revoluţia s-a aşezat pe temelii trainice, acum e bine să ai copii, a zis el. Nefericiţi n-or să mai fie niciodată !

— Ţie ce-ţi pasă, tu nu te gîndeşti că eu nasc ! a spus Liuba, supărată.

— Şi-o să te doară ? a întrebat-o el. Dacă te doare, mai bine să nu-i faci, ca să nu te chinuieşti...

— Nu-i nimic, o să rabd durerea, şi gata.

Cînd s-a lăsat noaptea, Liuba, ca să aibă loc mai mult, a lărgit patul cu două scaune alăturate şi i-a spus lui Nikita să se culce de-a curmezişul. Acesta s-a supus şi a amuţit : iar noaptea, tîrziu, a plîns prin somn. Ea, care s-a zvîrcolit mult pînă să adoarmă, l-a auzit plîngînd şi i-a şters încet obrazul cu un colţ al cearşafului, iar cînd s-a deşteptat dimineaţa, el nu-şi mai amintea nimic de mîhnirea lui din timpul nopţii.

Scanned with CamScanner

Aşa şi-a urmat cursul viaţa lor în comun. Liuba îşi îngrijea bolnavii de la spital, Nikita lucra mobile ţărăneşti. În orele libere şi duminica, el robotea prin casă şi prin curte, deşi soţia lui nu-l ruga s-o facă. Ea nu ştia prea bine cui aparţine casa. Cîndva fusese a mamei sale, apoi devenise proprietatea statului, dar statul uitase de ea. Nu venise nimeni niciodată să se intereseze în ce stare se află ori să încaseze chiria. Dar pentru Nikita faptul acesta nu avea nici o importanţă. De îndată ce s-a împrimăvărat, îşi procură vopsea verde prin nişte cunoştinţe ale tatălui său şi vopsi acoperişul şi obloanele. Cu tot atîta sîrguinţă repară magazia cea veche din curte, poarta şi gardul, şi acum se pregătea să sape un beci nou, pentru că cel vechi se cam surpase.

Potudan pornise iar la drum. Nikita se ducea de două ori pe zi să se uite cum curge apa rîului, dar atîta vreme cît Liuba îl mai răbda pe lîngă ea, se hotărî să nu moară ; îşi zicea că o să aibă destul timp să-şi facă seama cînd ea s-o sătura de el, fiindcă rîul n-avea să îngheţe curînd. De obicei, robotea prin curte dinadins fără grabă, ca să nu stea în odaie cu nevasta şi s-o plictisească prea tare. După ce-şi termina treaba, lua în poala cămăşii lut din beciul cel vechi, intra în casă şi se aşeza pe jos, începînd să plăsmuiască din lut tot felul de obiecte şi chipuri omeneşti, fără vreo asemănare sau vreun rost — făcea nişte alcătuiri moarte închipuind munţi din care ieşea un cap de animal sau o rădăcină de copac ; şi rădăcina, deşi părea că nu are în ea nimic deosebit, era atît de întortocheată şi de încîlcită, cu braţe crescute unele într-altele, parcă măcinîndu-se şi chinuindu-se între ele, că după ce le priveai îndelung te prindea somnul. Modelîndu-şi figurinele, Nikita zîmbea în neştire, fericit, iar Liuba cîrpea rufe lîngă el, pe podea, şi fredona cîntece auzite cîndva, mîngîindu-l din cînd în cînd, ori netezindu-i părul sau gîdilîndu-l. În clipele acestea, lui i se strîngea inima, potolită ; nu ştia dacă mai tînjeşte după altceva mai adînc, mai ales, ori dacă viaţa nu era cumva aşa, îngrădită, cum o avea el acum. Însă nevasta îl privea cu ochii ei obosiţi, plini de o bunătate răbdătoare, de parcă bunătatea şi fericirea deveniseră pentru ea o muncă anevoioasă. El îşi strica jucăriile, prefăcîndu-le din nou într-o grămadă informă de lut, şi-o întreba dacă n-ar trebui să facă foc în sobă, ca să pună la încălzit apa pentru ceai, sau să se repeadă pe undeva după vreo treabă.

Scanned with CamScanner

— Nu-i nevoie, spunea zîmbind Liuba. Le fac eu pe toate...

Şi Nikita îşi dădea atunci seama că viaţa este mare, poate mai mare decît ar fi el în stare s-o suporte, că nu se concentrase toată în inima lui ce bătea să se spargă, că părea mai demnă de luare-aminte, mai puternică şi mai scumpă într-altă fiinţă, pe care nu o putea ajunge. Lua găleata şi pornea să aducă apă de la puţul oraşului, unde era mai curată decît în cisternele de pe străzi. Nici o muncă nu-i ogoia suferinţa şi se temea de apropierea nopţii, ca în anii copilăriei. După ce scotea apa, trecea cu găleata plină pe la tatăl său.

— De ce nu v-aţi cununat ? l-a întrebat acesta într-o zi. V-aţi luat pe furiş, după moda sovietică ?

— Las-că ne cununăm noi mai tîrziu, a zis fiul. Acum să lucrăm împreună o măsuţă, un scăunel şi un leagăn. Vorbeşte mîine cu meşterul să ne dea ceva material... S-ar putea să avem curînd un copil !

— Bine, lucrăm, se învoi acesta. Dar nu cred c-o să aveţi curînd copii, n-ar fi timpul...

Peste vreo şapte zile, Nikita a terminat toată mobila de trebuinţă unui copil ; rămăsese la atelier seară de seară, după orele de lucru, şi muncise de zor. Tatăl le-a finisat cu grijă pe toate, şi după aceea le-a vopsit.

Lucruşoarele acestea Liuba le-a aşezat într-un colţ ; pe măsuţa viitorului lor copil a pus cele două ghivece de flori, iar pe speteaza scaunului a atîrnat un prosop nou, brodat. Recunoscătoare pentru dragostea lui faţă de ea şi de copiii ce trebuiau să vină, şi-a îmbrăţişat soţul, sărutîndu-l pe gît şi lipindu-se de el ; a rămas aşa multă vreme, încălzindu-se lîngă omul iubit, ştiind că mai mult nu putea face. Nikita stătea tăcut, cu braţele de-a lungul trupului, tăinuind ceea ce se petrecea în inima lui, pentru că nu voia să pară puternic în neputinţa sa.

În seara aceea, el s-a săturat curînd de somn şi s-a trezit puţin după miezul nopţii. A stat întins îndelung în bezna tăcută, ascultînd bătaia orologiului : douăsprezece şi jumătate, unu, unu şi jumătate — de trei ori cîte o bătaie. Prin geam se vedea cum văzduhul se tulbură uşor, fără să se lumineze încă, şi doar întunericul prinse a se mişca, golindu-se treptat de conţinutul său ; şi toate lucrurile din odaie, împreună cu mobila cea nouă de copil, au început a se întrezări după sfîrşitul aces-

Scanned with CamScanner

tei nopți întunecoase, părînd jalnice și obosite, de parcă cereau ajutor. Liuba se mișcă sub pătură, suspinînd ; poate că nu dormea nici ea. Și Nikita încremeni, ascultînd cu încordare. Dar ea nu se mai mișcă și respirația i se liniști. El se simțea bine, știind-o întinsă alături, vie, atît de trebuincioasă inimii sale, fără să-și dea seama în somn că el, soțul ei, e treaz. Numai de-ar fi ea sănătoasă și fericită, că lui nu-i trebuia ca să trăiască decît s-o știe că există. Ațipi liniștit, consolat de somnul ființei dragi de lîngă dînsul, apoi se deșteptă iar.

Liuba plîngea încetișor, abia de-o auzeai. Își trăsese pătura peste cap, suferind pierdută și înăbușindu-și durerea, ca să moară acolo, fără zgomot. Cînd se întoarse spre ea, Nikita o văzu ghemuită sub pătură, mică și nenorocită, frămîntîndu-se și respirînd întretăiat. El tăcea. Nu poți să alini orice durere ; sînt dureri care trec numai după istovirea inimii, alunecînd într-o lungă uitare sau prinsă în vîrtejul grijilor de fiecare zi.

Înainte de revărsatul zorilor, Liuba se liniști. După ce mai așteptă cîtva timp, Nikita ridică binișor un colț al păturii și se uită la nevasta sa. Dormea liniștită, călduță și potolită, cu lacrimile zvîntate...

Ridicîndu-se din pat, se îmbrăcă fără zgomot și ieși în stradă. O dimineață timidă se dezghioca din hău. Un cerșetor trecu prin mijlocul străzii cu traista plină. Firsov se luă după dînsul, ca să aibă și el un țel. Cerșetorul ieși afară din oraș și porni pe șoseaua principală, spre Kantimirovka, unde se țineau de cînd lumea tîrguri mari și locuiau oameni cu dare de mînă. E drept că cerșetorilor li se dădea rar pe acolo cîte ceva, așa că erau nevoiți să colinde satele mai îndepărtate și mai sărace, ca să-și cîștige existența ; în schimb, în Kantimirovka, lumea huzurea ducînd o viață puțin obișnuită ; aici puteai să-ți petreci zilele în tîrg, uitîndu-te la mulțimea de oameni și desfătîndu-ți măcar o vreme inima.

Nikita sosi la Kantimirovka pe la amiază, o dată cu cerșetorul. Acesta din urmă, înainte de a intra în oraș, se așeză pe marginea unui șanț, își deschise traista și mîncă ceva împreună cu Nikita, pe care-l pofti la masă. În oraș se despărțiră, fiindcă cerșetorul trebuia să-și vadă de treburile lui, pe cînd Nikita nu avea nici un țel. Rămas singur, el se duse în piață, se lăsă jos, în umbra din spatele unei tarabe, și Liuba, greutățile vieții și propria-i ființă îi dispărură din minte.

Scanned with CamScanner

Paznicul pieţei locuia acolo de douăzeci şi cinci de ani şi o dusese totdeauna bine împreună cu baba lui, care, deşi era o femeie voinică, nu avusese niciodată copii. Negustorii şi cooperativele îi dădeau mereu tot felul de resturi de carne şi de alte alimente necorespunzătoare normelor în vigoare ; cumpăra în preţ de cost pînzeturi şi ştofe, precum şi felurite obiecte de gospodărie, ca aţă, săpun şi altele. Mai demult făcuse şi el un pic de negustorie, vînzînd ambalaje vechi şi depunîndu-şi banii la casa de economie. Ca paznic, era dator să mături gunoiul din piaţă, să spele sîngele de pe tejghelele măcelăriilor, să cureţe closetul public, iar noaptea să păzească tarabele şi localurile comerciale. Din toate acestea însă nu făcea decît să se plimbe noaptea prin piaţă, îmbrăcat cu un cojoc gros, toată munca grea şi murdară lăsînd-o pe seama vagabonzilor şi a cerşetorilor care dormeau în piaţă. Nevasta lui arunca aproape totdeauna la gunoi ciorba cu rămăşiţele de carne din ajun, aşa că el putea să pună oricînd un om sărman să cureţe closetul în schimbul mîncării. Soţia lui se ţinea de el să nu facă treburile grele şi murdare, spunîndu-i că are barbă căruntă şi nu e un simplu paznic, ci supraveghetor.

Dar parcă poţi învăţa un vagabond ori un cerşetor să muncească zi de zi numai pe mîncare ? Aştia fac treabă o dată, înfulică ce li se dă, mai cer un supliment şi-apoi dispar pe undeva, prin judeţ.

În ultima vreme, cîteva nopţi de-a rîndul, paznicul fusese nevoit să alunge din piaţă un om. Cînd îl scula în pumni, acesta se ridica în picioare şi pleca, fără să spună nimic, ca să se aşeze ori să se culce din nou pe undeva, prin spatele vreunei tarabe mai îndepărtate. Pierduse o noapte întreagă în căutarea acelui om fără adăpost, însufleţit de pofta pătimaşă de a chinui, de a batjocori o fiinţă obosită şi străină... Aruncase de vreo două ori cu băţul după el şi-l nimerise în cap, dar în zori acesta scăpase, probabil părăsind pentru totdeauna piaţa. A doua zi dimineaţa dădu iar peste el : de data aceasta dormea pe scîndurile de deasupra haznalei, în spatele closetelor, sub cerul liber. Ţipă la dînsul, omul deschise ochii, dar îl privi doar, fără să spună o vorbă, ca să aţipească iar nepăsător. Paznicul se gîndi că o fi mut. Îl îmboldi cu vîrful bastonului şi-i făcu semn să-l urmeze.

El stătea într-o locuinţă a statului, curată, alcătuită dintr-o bucătărie şi o cameră ; acolo, îi dădu mutului să mănînce nişte

Scanned with CamScanner

ciorbă rece şi sleită dintr-o oală, după care îi porunci să ia din tindă mătura, lopata, un făraş şi o găleată cu var, ca să cureţe closetul public. Acesta îl privi cu ochii săi tulburi, fără expresie, făcîndu-l pe paznic să creadă că mai e şi surd... Totuşi luă din tindă toate sculele şi cele ce mai erau de trebuinţă, după cum i se dăduse ordin, ceea ce dovedea că avea auzul bun.

Nikita îşi făcu treaba conştiincios, şi cînd paznicul veni în control, găsi că lucrase destul de bine şi-l duse la locul de priponire a cailor, poruncindu-i să strîngă şi să scoată bălegarul cu roaba.

Acasă, paznicul îi spuse nevestei să nu mai arunce rămăşiţele de la prînz şi cină, ci să le adune într-o ulcică, pentru ca să le dea mutului.

— Te pomeneşti c-o să-mi ceri să-l culc şi-n casă ? zise ea.

— Ba nu, asta n-ar avea nici un rost ! O să doarmă afară. Lasă-l să stea acolo să pîndească hoţii, dacă aude ceva, că nu-i surd, să mă vestească... Dă-i şi tu un ţol, că-şi găseşte el un locşor unde să-se-ntindă...

Nikita trăi multă vreme în piaţa din Kantimirovka. Dezobişnuindu-se mai întîi să vorbească, începu să gîndească, să-şi amintească şi să se frămînte mai puţin. Numai din cînd în cînd i se strîngea inima, dar suferea răbdător, fără să se lase furat de gînduri, şi suferinţa se pierdea treptat şi pierea. Se învăţase cu piaţa : forfota oamenilor, larma glasurilor, întîmplările de fiecare zi nu-i lăsau vreme să se gîndească la propria lui soartă şi la nevoile sale de hrană ori de odihnă, şi nu-l mişca nici măcar dorinţa să-l vadă pe tatăl său. Muncea necontenit ; chiar şi noaptea, cînd îl cuprindea somnul pe cîte-o ladă goală din mijlocul pieţei scufundată în tăcere, paznicul venea şi-i poruncea să doarmă iepureşte, să tragă mereu cu urechea la orice zgomot. „Cine ştie ce se mai poate întîmpla, zicea acesta. Uite, nişte pungaşi au rupt deunăzi două scînduri de la o ladă şi au mîncat un pud de miere fără pîine..." Se scula o dată cu zorile şi pornea grabnic să termine curăţenia pieţei înainte de venirea oamenilor ; ziua, abia de avea vreme să mănînce, fiindcă ba trebuia să încarce bălegar din grămada de gunoi într-o căruţă comunală, ba să sape o groapă nouă pentru lături şi murdării, ba să aleagă nişte lăzi vechi, pe care paznicul le primea fără nici un ban de la negustori şi le vindea apoi

Scanned with CamScanner

prin sate scîndură cu scîndură — astea toate pe lîngă alte multe lucruri ce se cereau făcute.

În vară, Nikita a fost arestat şi băgat la închisoare sub bănuiala că furase nişte mărfuri de vopselărie de la filiala unei cooperative de consum sătești din piaţă. Dar în urma anchetei fusese pus în libertate. Omul tăcut şi istovit rămăsese absolut nepăsător la toate învinuirile ; iar judecătorul de instrucţie nu descoperise în firea şi munca lui modestă, ca ajutor al paznicului, nici o urmă de lăcomie ori înclinare spre distracţii sau petreceri — nici în închisoare nu-şi mînca toată porţia. Omul legii îşi dădu seama că Nikita nu cunoaşte preţul bunurilor personale sau obşteşti, iar la dosarul lui nu se aflau dovezi care să-l acuze. „N-are rost să spurcăm închisoarea cu încarcerarea unui astfel de om !“ hotărî el.

După o deţinere de cinci zile Nikita se întoarse iar la piaţă. În lipsa lui, paznicul obosise rău muncind, aşa că se bucură cînd îl văzu apărînd printre tarabe. Îl duse acasă şi-l ospătă cu ciorbă proaspătă, fierbinte, tulburînd astfel ordinea şi spiritul de economie din gospodăria sa. „Nu mă sărăceşte el, dac-o mînca o dată ! îşi spuse bătrînul, ca să se liniştească. De-acu încolo îl trec iar la rămăşiţe reci din ajun !“

— Du-te şi strînge gunoaiele de pe lîngă băcănii, îi porunci el lui Nikita, după ce acesta îşi mîncă ciorba.

Şi tînărul porni din nou la munca lui. Acum nu mai avea decît o foarte vagă conştiinţă de sine şi gîndea puţin, doar la ceea ce-i trecea întîmplător prin cap. Pînă-n toamnă era de aşteptat să piardă cu totul conştiinţa propriei sale existenţe, iar zbuciumul lumii din jurul lui să nu mai lase în spiritul său nici o urmă. Să creadă oamenii că trăieşte şi el, dar în realitate nu se va afla printre ei decît cu trupul, cu mintea sărăcită de cuprinsul ei, fără simţăminte, de parcă ai trăi în căldura unei case, la adăpost de o durere cumplită...

Într-o seară, curînd după ieşirea lui din închisoare, către sfîrşitul verii, cînd nopţile se făcuseră mai lungi, Nikita se pregătea să încuie ca de obicei uşa closetului, cînd auzi o voce dinăuntru :

— Nu te grăbi cu ferecatul, flăcăule ! Ori şi de aici se fură ?

Nikita aşteptă să iasă omul. Şi apăru tatăl său, cu un sac gol sub braţ.

Scanned with CamScanner

— Noroc, Nikita ! zise el, izbucnind în plîns amar, şi, fiindu-i ruşine de lacrimile lui, nu le şterse, ca să nu pară că le ia în seamă. Şi noi care te credeam mort !... Aşadar, trăieşti ?

Nikita îl îmbrăţişă pe omul gîrbovit şi slab de dinaintea sa. Inima lui, golită de simţăminte, tresări.

S-au dus împreună în piaţa pustie şi s-au adăpostit pe locul de trecere dintre două tarabe.

— Am venit să cumpăr nişte crupe, că-s mai ieftine pe la voi, zise tatăl. Dar am cam zăbovit pe drum, şi piaţa s-a închis... Ei, îmi petrec şi eu noaptea aici, mîine cumpăr ce mi-e de trebuinţă şi pornesc îndărăt spre casă... Dar tu ce faci prin partea locului ?

Nikita ar fi vrut să-i răspundă, însă de atîta tăcere scotea greu sunetele din gură şi-şi pierduse deprinderea de a vorbi. Tuşi, apoi spuse şoptit :

— Fac ce pot. Liuba mai trăieşte ?

— S-a aruncat în rîu. Însă au văzut-o nişte pescari la timp, au scos-o afară şi şi-a venit în fire. A zăcut şi-n spital, dar s-a pus pe picioare.

— Şi-acum trăieşte ? întrebă, tot încet Nikita.

— Pîn-acuşi n-a murit încă. Scuipă des sînge. Se vede că s-o fi îmbolnăvit cînd a dat să se înece. Şi-a ales şi timp cam prost — tocmai se stricase vremea, şi apa se răcise...

Drept cină bătrînul a scos din buzunar un codru de pîine şi l-a împărţit cu fiul său. Nikita nu spunea nimic. Tatăl aşternu pe jos un sac şi se pregăti de culcare.

— Ai loc lîngă mine ? De nu, culcă-te tu pe sac, că eu mă întind pe pămînt. Nu răcesc, că-s bătrîn...

— Dar de ce a vrut Liuba să se înece ? întrebă în şoaptă Nikita.

— Ce-i cu tine, te doare gîtul ? se miră bătrînul. Las-că-ţi trece ! Apăi, s-a necăjit tare din pricina ta şi ţi-a dus dorul, asta a fost... O lună-ntreagă a tot rătăcit în sus şi-n jos pe malul Potudanului, cale de-o sută de verste. Credea că te-ai înecat şi-o să-ţi găsească trupul pe undeva, să te mai vadă o dată. Şi tu, poftim, erai aici. Nu-i frumos...

Nikita se gîndea la Liuba, şi inima i se umplu din nou de durere şi forţă.

— Apăi, tată, zise el, tu rămîi aici, că eu mă duc la ea.

— Du-te. O să umbli bine pe răcoare. Mîine mă-ntorc şi eu, şi-om sta de vorbă...

Scanned with CamScanner

Nikita porni în goană pe drumul judeţean, pe care la ora aceea nu era ţipenie de om. După cîtva timp obosi şi merse mai încet, dar apoi o luă iar la fugă peste ogoarele întunecate, prin aerul uşor şi slobod.

Către miezul nopţii bătu la fereastra Liubei şi-şi plimbă mîna pe obloanele pe care le vopsise cîndva în verde, şi acum, pe întuneric, păreau albastre. Lipindu-şi obrazul de geam, în lumina slabă a odăii, văzu cearşeaful de pe pat atîrnînd în jos, precum şi mobila de copil, pe care o lucrase cu tatăl lui. Era tot acolo. Ciocăni mai tare, acum în cercevea, dar Liuba nu răspunse nici de data aceasta şi nu se apropie de fereastră, ca să-l recunoască.

Atunci sări peste portiţă şi intră în tindă, apoi în casă. Uşile nu erau închise : cel ce locuia acolo nu se temea de hoţi.

Liuba stătea în pat, învelită pînă peste cap cu pătura.

— Liuba ! o chemă el încet.

— Cine e ? întrebă aceasta de sub pătură.

Nu dormea. Poate că stătea trează, de frică ori chinuită de boală, iar bătăile în fereastră şi glasul lui Nikita le auzea ca prin vis.

El se aşeză pe marginea patului.

— Iartă-mă, Liuba.

Ea îşi scoase capul de sub pătură.

— Vino repede lîngă mine ! se rugă fata cu vocea ei duioasă de pe vremuri, întinzînd braţele spre el.

Se temea să nu dispară pe neaşteptate ; îi luă mîinile şi-l trase spre dînsa.

El o îmbrăţişă cu puterea celui ce vrea cu înflăcărare ca fiinţa dragă să se aciueze în sufletul care tînjea după ea. Dar se dezmetici curînd, ruşinîndu-se, şi întrebă temător :

— Nu te doare ?

— Nu, nimic nu mă doare.

O dori toată, ca să-i aline dorul, cuprins de o putere crudă şi vrednică de milă. Dar din dragostea şi intimitatea lui cu ea nu-i fu dat să afle o bucurie mai mare decît aceea pe care o cunoştea. Simţea doar că inima lui îi stăpîneşte acum tot trupul, împărtăşindu-şi sîngele cu desfătarea — sărmană desfătare, dar totuşi necesară.

Liuba îl rugă să facă foc în sobă, fiindcă mai era mult pînă la ziuă. Să fie lumină, căci tot nu mai voia să doarmă, ci să aştepte zorile, privindu-l pe el, Nikita.

Scanned with CamScanner

Dar în tindă nu mai erau lemne. Atunci, el ieşi în curte, smulse două scînduri din peretele magaziei, le sparse, le făcu surcele şi aprinse focul în sobiţa de fier. Cînd flăcările se înteţiră, deschise uşiţa să se reverse lumina afară. Liuba se dădu jos din pat şi se lăsă pe podea în faţa bărbatului ei, unde era mai multă lumină.

— Nu-ţi pare rău ? Nu ţi-e urît să rămîi acum cu mine ? îl întrebă ea.

— O, nu, răspunse el. M-am şi învăţat să mă simt fericit lîngă tine.

— Înteţeşte focul, mi-e tare frig.

Era îmbrăcată numai cu o cămăşuţă de noapte veche, şi trupul ei slăbit îngheţase în răcoarea şi întunericul acestui ceas de toamnă tîrzie.

1937

Scanned with CamScanner

ÎN ZORII TULBURI AI TINEREŢII

I

Părinţii îi muriseră de tifos exantematic în vremea războiului civil — amîndoi în aceeaşi noapte. Olga, pe atunci numai de paisprezece ani, rămăsese singură, fără neamuri şi fără ajutor, în orăşelul de lîngă staţia de cale ferată, unde tatăl ei lucrase ca şef de manevră. După ce vecinii au ajutat-o să-i înmormînteze, ea a mai zăbovit cîteva zile în casa lor, acum pustie şi fără de stăpîn, alcătuită dintr-o odaie şi o bucătărie. A spălat podelele din cele două încăperi, a dereticat prin casă, apoi s-a aşezat pe un scăunel : nu ştia ce să facă, nici cum să trăiască mai departe. O bătrînă din vecini i-a adus într-o cană oleacă de tocăniţă, pentru ca micuţa orfană, slăbuţă şi mult prea mică pentru vîrsta ei, să mănînce ceva. Şi Olga a mîncat

Scanned with CamScanner

tot, fără să lase nimic. După plecarea bătrînei, s-a apucat de spălat rufe : o cămaşă de-a mamei şi nişte izmene de-ale tatălui, tot ce-i mai rămăsese de pe urma celor duşi. Seara, s-a culcat în patul în care dormiseră noapte de noapte tatăl şi mama ei şi unde zăcuseră pînă-n ceasul morţii. A doua zi s-a sculat de dimineaţă, s-a spălat, a făcut patul şi-a măturat prin odaie, spunînd : „Iar trebuie să trăiesc !“ cum obişnuia să zică maică-sa. Pe urmă a intrat în bucătărie şi a început să trebăluiască acolo, de parcă gătea, ca răposata. Deşi nu avea alimente, a pus o oală goală pe vatra cuptorului, a luat o cociorvă şi, sprijinindu-se în ea, a rămas aşa nemişcată lîngă cuptor, suspinînd mîhnită, cum făcea şi cea care-i dăduse viaţă. După aceea, a şters toate vasele, le-a strîns în sertarul mesei, s-a uitat la ceasul din perete şi a ridicat greutatea pendulului în sus, pînă la cadran, gîndindu-se : „Oare tata s-o-ntoarce la vreme de la servici, ori întîrzie ? Dacă stă să formeze garnitura, nici vorbă că întîrzie.“ Aşa vorbea de obicei mama Olgăi, spunîndu-i soţului „tată“. Fetiţa orfană gîndea şi se purta ca ea, fiindcă i se părea că aşa îi vine mai uşor să trăiască singură. Făcea treburile gospodăriei la fel ca mama, repeta cuvintele ei, oftînd a jale, şi se frămînta la bucătărie fără să scoată o vorbă, părîndu-i că maică-sa nu murise şi că o simte alături.

Cînd s-a lăsat seara, a aprins lampa, care mai avea pe fund puţin gaz turnat cîndva de tatăl ei, şi a pus-o pe pervazul ferestrei. Aşa îşi aştepta mama soţul pe vreme de noapte. Apropiindu-se, tatăl tuşea de departe şi-şi sufla nasul în stradă, ca să audă nevasta şi fiica lui că se întoarce acasă. Dar acum pe uliţă rar se mai isca vreun zgomot, oamenii se împrăştiaseră pe la ţară, unde găseau mai uşor de mîncare, ori zăceau prin odăile lor, prăpădiţi şi bolnavi ; prin cîte-o gospodărie pieriseră chiar toţi. Olga a aşteptat pînă la căderea întunericului să vină cineva, oricine, în lipsa tatălui ei, dar nimeni nu şi-a mai adus aminte de copilul orfan, nimeni, nici măcar bătrîna sa vecină, pentru că fiecare îşi avea necazurile şi grijile lui. Aşa că s-a culcat în patul părinţilor şi a adormit, singură.

A mai rămas acasă două zile, iar după încă o noapte s-a dus la gară. Un neam de-al ei, o mătuşă, trăia undeva, departe, într-o capitală de gubernie de pe Volga. Cu doi ani mai înainte, le făcuse o vizită, şi Olga se gîndea la ea ca la o femeie bogată şi bună. Era soră cu maică-sa, chiar şi semăna cu ea,

Scanned with CamScanner

şi fetiţa abia aştepta să ajungă acolo, ca să trăiască pe lîngă dînsa şi să-şi mai ogoiască dorul de mamă. În pragul morţii, maică-sa spusese că dacă ea, copilul ei, va scăpa cu viaţă, să se ducă la mătuşa aceasta, ca să nu rămînă singură pe lume ; că o s-o hrănească, o s-o iubească şi-o s-o dea la şcoală. Şi copilul îşi aminti de vorbele ei şi-i ascultă sfatul.

Gara era pustie. Războiul cu burghezii se strămutase spre sud. Pe linia de lîngă peron se afla o singură locomotivă, mică şi veche, şi două vagoane goale, de marfă. Ajutorul de mecanic, care-i cunoscuse părinţii şi ştia că muriseră, o văzu de sus, din cabina lui, şi o strigă să vină la el. Ea a urcat scăriţa pe maşină. Mecanicul a dezlegat o basma roşie cu de-ale gurii şi a scos patru cartofi copţi, pe care, după ce i-a încălzit pe cazan, a pus niţică sare, şi doi i-a dat Olgăi, iar pe ceilalţi i-a mîncat el. Fetiţa ar fi vrut s-o ia cu dînsul ; s-ar fi obişnuit în casa lui. Dar mecanicul nu i-a spus nimic, i-a dat doar să mănînce, apoi şi-a strîns basmaua roşie, acum goală, şi a pus-o deoparte. Avea şi el copii şi nu ştia dacă o să poată hrăni încă o gură.

Olga a stat cu dînsul pînă la căderea serii, cînd a intrat în gară un tren lung, cu vagoane de marfă încălzite, pline cu ostaşi de-ai Armatei Roşii.

— Acum plec, mă duc la mătuşă-mea, a zis ea. Aşa mi-a lăsat mama cu limbă de moarte.

— Atunci du-te, a răspuns mecanicul.

Fata a coborît de pe locomotivă şi a pornit spre trenul militar. Uşile vagoanelor erau larg deschise şi aproape toţi soldaţii ieşiseră afară ; unii se plimbau pe peron, uitîndu-se la castelul de apă, la casele de lîngă gară şi la ogoarele ce se întindeau în depărtare. Patru ostaşi cărau în găleţi de tablă zincată ciorbă de la bucătăria staţiei. Olga s-a apropiat de ei şi s-a uitat în găleţi : mirosea plăcut a carne şi a mărar, dar mîncarea asta nu era pentru ea, ci pentru soldaţii care plecau la război şi trebuiau să fie puternici. Ea nu avea dreptul să mănînce din ciorba asta.

Lîngă unul din vagoane stătea un ostaş pe gînduri ; nu era nerăbdător să se aşeze la masă, părea că-şi mai trage puţin sufletul, de drum şi de război.

— Nene, mă luaţi şi pe mine cu voi ? se rugă Olga. Mă aşteaptă mătuşa...

— Stă departe de aici ?

Scanned with CamScanner

Fata îi spuse numele oraşului, şi omul zise că era într-adevăr departe, iar drumul pînă acolo pe jos cam greu de făcut, pe cînd cu trenul ar putea ajunge chiar a doua zi dimineaţa.

Între timp, se apropiară de vagon doi soldaţi cu o găleată de ciorbă, urmaţi de alţi cîţiva, cu pîine, tutun, cu o cratiţă de kaşa, săpun, chibrituri şi felurite provizii.

— Uite, fetiţa asta se roagă s-o ducem pînă la mătuşă-sa, le spuse ostaşul celor ce se apropiau. Cred că ar trebui s-o luăm...

— Apăi să vină sănătoasă ! rîse unul dintre ei, care avea două pîini la subsuoară. De mireasă nu-i coaptă, că-i cam mititică, dar ca soră ar fi tocmai potrivită...

O suiră în vagon, îi dădură o lingură şi o felie mare de pîine, şi orfana se aşeză în mijlocul lor, să mănînce ciorbă din găleata curată, de zinc. Curînd, unul dintre ei băgă de seamă că fetiţa se serveşte greu stînd pe jos şi o îndemnă să se pună-n genunchi, ca să poată lua mai bine cu lingura grosul de pe fund şi să vadă unde înoată grăsimea şi unde se află carnea.

După cină, porni şi trenul. Pe Olga o culcară pe raftul de sus, unde era mai cald şi mai linişte, învelind-o cu două mantale, ca să nu simtă răcoarea nopţii şi a dimineţii.

II

Au trezit-o a doua zi, tîrziu. Trenul se oprise într-o gară mare ; de departe se auzeau fluierăturile unor locomotive străine, iar soarele părea să nu fi răsărit din partea din care se ridica în zori în orăşelul ei, ci dintr-alt loc. Soldaţii i-au dăruit o jumătate de pîine şi o bucată de slănină, apoi au coborît-o în braţe din vagon.

— Aici stă mătuşă-ta, i-au spus ei. Du-te la dînsa, învaţă carte şi să creşti mare — o s-apuci vremuri mai bune.

— Dar nu ştiu unde locuieşte, a zis ea de jos. Stătea acolo singură, cu fustiţa ponosită, desculţă, cu pîinea la subsuoară.

Scanned with CamScanner

— O găseşti tu, i-a spus ostaşul cel gînditor. Îţi arată lumea.

Fata nu se îndura să plece ; ar fi rămas bucuroasă în vagon cu ei, să-i însoţească oriunde. Se şi obişnuise în preajma lor şi ar fi vrut să mănînce în fiecare zi ciorbă cu carne.

— Hai, du-te-acum, o grăbiră soldaţii.

— Aţi spus c-o să apuc o viaţă mai bună. Dar cînd ? întrebă fetiţa. Se temea să se despartă de ei atît de iute şi să se ducă la o mătuşă de care nici nu ştia unde stă.

— Mai rabdă şi tu, a zis omul cel gînditor. Acum avem destule pe cap : trebuie să-i batem mai întîi pe albgardişti.

— O să rabd, se învoi Olga. Atunci, la revedere. Uite că plec la mătuşă-mea.

Nu a găsit-o decît tocmai pe seară. Îi întreba pe toţi ce-i ieşeau în cale, mai ales pe cei care păreau oameni mai cumsecade, însă nimeni nu ştia unde stă Tatiana Vasilievna Blaghih. Pîinea i-a oprit-o un trecător, care i-o ceruse să muşte o dată din ea, însă o luase toată şi plecase zicînd că specula e interzisă. Atunci, ea s-a pus pe dată să înfulice cît mai repede toată slănina, ca să nu i-o ia cine ştie cine şi a intrat într-o curte să ceară apă. O femeie în vîrstă i-a adus o cană cu apă, spunînd că de pomană nu are ce să-i dea.

— Nu, nu cer de pomană, am venit la mătuşa mea.

— Şi cine-i mătuşa ta ? a întrebat-o femeia, bănuitoare.

Fata i-a spus. De ce, nu se ştie, dar femeia a oftat şi i-a arătat pe unde s-o ia :

— O apuci la dreapta. După colţ, pe stînga, o să vezi o casă, a treia, cu obloanele nevopsite. Acolo stau soţii Blaghih, iar copii nu au.

— Nu au ?

— Nu, copiii n-au vrut să vină pe lume în casa unor oameni ca ei.

Olga a găsit casa mică, de lemn, cu obloanele nevopsite, a intrat în curtea năpădită de buruieni şi a bătut la uşă. Din tindă s-a auzit un mormăit nemulţumit, apoi nişte paşi, şi uşa s-a deschis : fusese ferecată cu zăvorul, ca pentru noapte. Tatiana Vasilievna a ieşit afară desculţă, cu capul gol, şi a cercetat fetiţa din ochi. Aceasta o privea, convinsă că se află, în sfîrşit, în faţa femeii bune şi vesele de care-şi amintea din copilărie, de cînd venise la ei acasă. Dar mătuşa s-a uitat la ea nepăsătoare, de loc bucuroasă că-i vine o orfană pe cap :

Scanned with CamScanner

— Ce-i cu tine ?

— Mi-a spus mama să vin. Ea şi tata au murit, şi eu am rămas singură pe lume. Ei... s-au prăpădit, mătuşă !

Tatiana Vasilievna s-a şters la ochi cu un colţ al şorţului :

— Cei din neamul nostru nu prea trăiesc mult. Uite, parcă eu nu par sănătoasă ? Dar o să mă duc şi eu curînd... Ehei, nu mi-a fost mie scris să-mi petrec multe zilişoare pe lumea asta.

Olga a privit-o cu ochi mari. I se părea bună, văzînd-o cum o jeleşte pe sora ei şi se înduioşează de propria-i soartă.

— Uite-aşa, viaţa-i atît de grea, că nici să ne bocim morţii n-avem vreme, urmă Tatiana Vasilievna, oftînd. Du-te deocamdată puţin în stradă şi stai acolo, că abia am apucat să spăl duşumelele şi să fac curat în casă — nici n-am unde să te primesc.

— O să stau în curte, pe iarbă...

Dar mătuşa se supără :

— N-ai ce căuta în curte ! Avem găini, care nici aşa nu prea ouă, şi dacă te mai învîrţi şi tu pe-acolo, abia că le mai sperii. Pe iarbă nu-i voie să calci, că o cosim pentru iepurii de casă... Ia-o pe cărăruie şi du-te-n stradă !

Olga ieşi în stradă. În mijlocul drumului se afla o stivă de şine de fier vechi şi ruginit, printre care se vedea că iarba tot crescuse şi se ofilise, şi acum răsărise iar. Se aşeză pe ea chiar în faţa ferestrelor casei, să aştepte acolo să se usuce duşumelele, s-o cheme mătuşa înăuntru şi să-i dea ceva de mîncare.

Dar nu se mai zărea nici un trecător, căruţele ţăranilor dispăruseră şi ele pe drumurile de ţară, nici camionagiii care cărau de la gară saci cu mei cojit nu se mai vedeau : se lăsase noaptea. Fetiţei îi îngheţaseră picioarele, fiindcă era desculţă ; le strînse sub ea şi aţipi pe şinele care se făceau tot mai reci. Într-un tîrziu, deschise ochii şi văzu ferestrele luminate ; în lungul şi în latul străzii se instăpînise o noapte înfricoşătoare, tăcută, noaptea anilor copilăriei, populată de fiinţe tainice, abia bănuite în întuneric, de teama cărora oamenii se ascund prin case şi-şi ferecă uşile cu lacăte de fier. Porni în fugă spre casă, dar găsi portiţa încuiată. Bătu în geamul luminat. Un bărbat fălcos, între două vîrste, cu o barbă neagră şi deasă, trase perdeaua, zgîindu-se afară. Înghiţea în grabă un dumicat, parcă temător să nu-i ia careva îmbucătura din gură, căutînd să pătrundă întunericul cu nişte ochi atît de mici, încît păreau blînzi

Scanned with CamScanner

ca ai unui animal. În spatele lui se vedea Tatiana Vasilievna strîngînd grăbită pîinea şi vasele de pe masa aşternută pentru cină.

Olga se îndepărtă de la fereastră. Curînd se deschise portiţa, şi mătuşa scoase capul afară :

— De ce ai bătut ? Credeam c-ai plecat de mult...

— Am obosit aşteptînd să mă chemaţi în casă. Mi-e frică singură, afară...

— Bine, vino.

În bucătărie şi-n odaie era curat, ordine, linişte şi mirosea frumos, ca în casele oamenilor cu stare. „N-o s-o duc mult aici, se gîndi fata. Or să zică mereu : «Murdăreşti tot».“ Soţul Tatianei Vasilievna, care-o privise pe Olga pe fereastră, se aşezase din nou la masă, ca să-şi termine cina.

— Pe noi ne-a ferit Dumnezeu de copii şi uite că au neamurile grijă să ni-i trimită pe-ai lor pe cap, zise stăpîna casei oftînd. Asta, Arkaşa, e nepoată-mea, i-au murit părinţii. Acu vezi de-o hrăneşte, îmbrac-o şi-ncalţ-o !

— Halal bucurie ! zise bărbatul nepăsător, de parcă gîndea cu glas tare. Dă-i acolo ceva de mîncare şi să rămînă în noaptea asta la noi... Să nu ne tragă cumva la răspundere pentru ea !

— Şi ce-o să-i aştern ? exclamă femeia. N-am nimic de prisos : nici rufărie, nici pătură, nici măcar o faţă de pernă curată.

— Dorm şi pe tare, şi de-nvelit, mă învelesc cu rochiţa, zise Olga.

— Las-o să doarmă la noi, îi porunci Arkadi Mihailovici nevestei sale. Şi să nu faci pe nebuna, că te pedepseşte puterea sovietică.

Tatiana Vasilievna îl privi întîi cam nedumerită, dar apoi izbucni :

— Cum să mă pedepsească ? ! Puterea ta sovietică o crede că toţi oamenii sînt nişte tovarăşi îngeri ; cînd colo, ei aduc copii pe lume şi dau ortul popii ; aşa că puterea ta sovietică să-i hrănească singură.

— O s-o şi facă, spuse bărbatul, apăsat, mestecîndu-şi kaşa cu unt.

— „O s-o şi facă !“ îl îngînă ea. Cine o să-i poată hrăni pe toţi, dacă oamenii îi nasc în neştire ! Las-că ştiu eu cum se descurcă puterea sovietică, m-apucă şi mila !...

Scanned with CamScanner

— Nu mi-e a mînca, mi-e somn, zise Olga, aşezîndu-se pe o ladă, cu faţa întoarsă, ca să nu vadă strachina cu kaşa de pe masă, de dinaintea stăpînului casei.

Unchiul îşi şterse lingura, o puse lîngă strachină şi-i spuse fetei :

— Şezi colea şi mănîncă ce-a mai rămas.

Aceasta se aşează şi începu să mănînce încet kaşa de mei, adunînd-o de pe fundul strachinii.

— Şi ziceai că nu ţi-e foame, că vrei să dormi, spuse mătuşa, punînd grăbită pe ladă o pernă pe care nu-şi mai luă vreme s-o înfăţeze, numai ca nepoata să se ducă mai repede la culcare.

— Încă un pic, răspunse fata. Mai luă o dată o jumătate de lingură de kaşa, o linse cu grijă şi o puse binişor jos. Uite că nu mai mănînc, îi spuse ea mătuşii.

— Te-ai şi săturat ? o întrebă Tatiana Vasilievna, îmbunată.

— Nu, dar mi s-a tăiat pofta.

— Atunci întinde-te şi te odihneşte. C-o să stingem numaidecît lampa ; n-are rost să ardem gazul de pomană.

Olga s-a culcat, s-a făcut ghem, ca să-i fie mai cald, şi a adormit pe lemnul tare, de parcă se odihnea pe patul cel mai moale, fiindcă alt loc pe lume nu mai avea.

III

Stăpînii casei s-au trezit cu noaptea-n cap. Unchiul era mecanic de cale ferată şi pleca în cursă cu un marfar. Nevasta lui îl îndestulase din belşug cu merinde de drum : o bucată de slănină, pîine, un pahar de mei cojit, să-şi facă o fiertură caldă, şi patru ouă răscoapte. Mecanicul îmbrăcă o scurtă călduroasă şi-şi luă căciula, să nu răcească în bătaia vîntului.

— Şi cum o s-o ducem de-acum încolo ? îl întrebă Tatiana Vasilievna încet.

— Cum adică ?

Scanned with CamScanner

— Păi, nu vezi ? zise mătuşa, arătînd-o pe Olga. Uite cum doarme proaspăta noastră comoară !

— Ţi-e neam, fă ce ştii cu ea, dar să am linişte-n casă.

După plecarea lui, femeia se aşează cu obrazul în palmă lîngă nepoata adormită, vorbind necăjită, în şoaptă :

— Poftim, vine şi se lăfăieşte fără ruşine ! Las-că unchiul şi mătuşa au ei avere destulă : îi dau de mîncare, o-ncalţă, o-mbracă şi-o mai şi înzestrează şi o mărită ! Adicătelea, poftiţi de mă primiţi plocon — desculţă, dezbrăcată, numai c-o fustiţă pe mine, flămîndă şi nespălată, un biet copil orfan... Poate-o da Dumnezeu să crăpaţi cît de curînd, mătuşică şi unchiule, ca să rămîn eu stăpînă aici ; şi-o să am eu grijă să părăduiesc într-o clipă ce-aţi adunat voi cu mare trudă. Ei bine, drăguţă, mai bine să te ia pe tine dracul, că eu n-o să te las nici să ştergi măcar praful de pe ce-i al meu, şi bucăţica mea o să-ţi rămînă-n gît !... Bărbatului ce-i pasă : e toată ziua la lucru, e drept, pe vînt şi pe frig, dar eu, eu stau jos cît e ziulica de lungă pînă noaptea, tîrziu ? Şi poftim, dumneaei vine la toate de-a gata : primiţi-mă cu dragoste, daţi-mi de mîncare... Olga, ia scoală ! strigă ea deodată cu glas tare. Dormi, de parc-ai fi moartă de oboseală, a sunat de mult ceasul scularii. Din cauza ta nu mă pot apuca de nici o treabă !

Fata şedea nemişcată, cu faţa la perete, ghemuită covrig, cu genunchii la gură, cu mîinile pe burtă şi cu bărbia înfiptă-n piept, ca să se încălzească cu propria-i suflare. Era învelită cu rochiţa ei ponosită, cenuşie, care-i rămăsese scurtă ; acum o acoperea toată numai fiindcă stătea ghemuită, dar ziua, picioarele ei slabe de adolescentă erau descoperite pînă aproape de genunchi, şi mînecile îi ajungeau doar pînă la coate.

— Ia te uită cum se lăfăieşte ! zise mătuşa supărată.

— Nu dorm.

— Atunci de ce stai culcată ? Cînd să deretic prin casă ! ?

— Ascultam ce spuneaţi.

Mătuşa se înfurie :

— Copil, copil, dar se vede că eşti dată dracului !

Olga se ridică şi-şi potrivi rochiţa mototolită. Mătuşa tăcu o vreme, apoi zise :

— Du-te şi te spală, eu o să pun samovarul. Ţi-o fi foame !

Fetiţa nu-i răspunse. Nu ştia ce să mai creadă, nici cum să se poarte.

Scanned with CamScanner

La ceai, Tatiana Vasilievna îi dădu cîţiva pesmeţi negri şi o jumătate de ou răscopt, iar cealaltă jumătate o mîncă ea. După ce termină, copilul adună de pe faţa de masă toate fărîmiturile de pesmeţi şi le zvîrli în gură.

— Tot nu te-ai săturat ? Nici dracul nu te satură pe tine ! Te pomeneşti că, dacă plec de-acasă, te pui să-mi scotoceşti dulapurile, ca să aduni fărîmituri, şi să-ţi bagi nasul prin oale... Şi eu care voiam să mă duc la piaţă, cum să te las singură-n casă ?

— Plec îndată, nu rămîn aici.

Mătuşa zîmbi, mulţumită.

— Bine, pleacă, pesemne că ai unde să te duci... Cînd ţi-o fi dor de noi, mai treci să ne vezi. Aşa-i mai bine.

— Cînd mi-o fi dor, viu, îi făgădui Olga şi plecă.

Strada era luminată de soarele cald al dimineţii. Se apropia toamna, pe ici pe colo, frunzele începuseră să se îngălbenească. Fetiţa trecea pe dinaintea caselor din oraşul acesta mare şi necunoscut, dar privea locurile străine şi tot ceea ce-i cădea sub ochi fără nici o bucurie, îndurerată de purtarea mătuşii ; însă durerea aceasta nu o supărase şi nici n-o îndîrjise, o făcuse doar nepăsătoare. Acum nu o mai interesa nimic, de parcă viaţa încremenise deodată. Mergea pe lîngă tot felul de trecători şi nu i se întipărea nimic în minte. Pe zidul galben al unei case erau nişte anunţuri şi afişe. O mulţime de oameni se opreau dinaintea lor şi le citeau. Le citi şi ea. Se anunţa că se caută muncitori, arătîndu-se categoria de salarizare din sistemul tarifar de şapte categorii, şi că la Universitate se primesc studenţi cu drept de bursă şi cămin. Fata s-a dus la Universitate, fiindcă dorea să locuiască într-un cămin şi să înveţe ; cît îi trăiseră părinţii, urmase şcoala primară, pe care o terminase.

În cancelaria Universităţii nu a găsit pe nimeni, plecaseră toţi la cantină. Doar un paznic bătrîn stătea pe un scaun, mîncînd bucăţele de pîine muiate în cvas, pe care le scotea cu degetele dintr-o cană de tinichea. El îi spuse că n-o să fie primită la Universitate, fiindcă era prea tînără şi avea prea puţină ştiinţă de carte, aşa că mai întîi trebuie să înveţe lucruri bune şi frumoase într-o şcoală inferioară.

— Dar eu vreau să locuiesc la cămin.

— Nici o bucurie, răspunse bătrînul. Rămîi la părinţii tăi, că la ei o să-ţi fie mai bine.

Scanned with CamScanner

— Moşule, dă-mi şi mie cîteva înghiţituri din mîncarea ta, se rugă Olga. Uite, nu mai ai decît un piculeţ şi tot n-o să te saturi cu el. Şi-apoi, ai pescuit mai toate bucăţelele...

Bătrînul îi întinse căniţa :

— Bine, ia. Eşti micuţă şi ţi-ajunge, poate că tu te saturi. Dar a cui eşti ?

Olga răspunse mîncînd :

— A nimănui, a mea, şi-atîta tot.

— Ia te uită ce copil ! A ei, şi-atîta tot ! repetă bătrînul. Atunci, bucatele mele de ce le mănînci ? Ar trebui să te hrăneşti singură-singurică din ce găseşti, să-ţi petreci viaţa pe cîmp...

Olga îi înapoie căniţa :

— Termină tu ce-a mai rămas... Şi urmă : Vezi, deocamdată mie nu-mi dă nimeni slujbă !

IV

Cînd s-au întors funcţionarii de la cantină, aflînd ce e cu Olga, s-au hotărît s-o ajute. Şeful de birou a scris o adresă cu rugămintea ca fetiţa orfană, fiică de muncitor, să fie primită la cursurile de pregătire pentru personalul inferior al căii ferate, cerînd să i se asigure şi cele necesare traiului. Bătrînul paznic a condus-o la şcoală chiar în seara aceea, iar directorul administrativ i-a dat deocamdată în cămin un pat şi un dulap, lîngă alt pat asemănător dintr-o odaie mică, spoită cu var. Pe acelaşi coridor se aflau mai multe alte camere ocupate de elevi.

Directorul i-a înmînat un formular pentru îndeplinirea formelor de înmatriculare, pe care trebuia să-l completeze pînă a doua zi dimineaţa, cînd venea directorul de studii.

Olga s-a obişnuit repede cu colegele de la cămin şi cu noua sa viaţă, simţindu-se curînd în largul ei. Dimineaţa şi seara învăţa într-o clasă pregătitoare, înfiinţată pe lîngă cursuri, iar la amiază avea o pauză pentru prînz şi odihnă. Aflînd că este

Scanned with CamScanner

lipsită de mijloace şi nu-şi poate plăti mîncarea de la cantină, directorul a hotărît să i se avanseze bursa cu două săptămîni mai devreme şi să i se dea o pereche de ghetuţe, rufărie, aţă de cusut, două perechi de ciorapi, o scurtă şi tot ceea ce i se cuvenea după regulament.

Tristeţea şi teama de viaţă care o cuprinseseră la moartea părinţilor şi după noaptea petrecută în casa mătuşii, precum şi din cauză că nu voia să ştie nimeni de dînsa, nu o mai chinuiau. Acum era convinsă că o iubeşte cineva, pentru că i se dădeau haine, bani şi hrană, de parcă părinţii săi înviaseră din morţi şi trăia din nou acasă, lîngă ei. Aşadar, oamenii, puterea sovietică socoteau că e trebuincioasă şi că fără ea le-ar fi mai greu.

Olga învăţa cu mare sîrguinţă, cu sufletul împăcat şi fericit ; numai uneori dorul neogoit de părinţi îi strîngea inima. Simţea nevoia s-o iubească un om, măcar unul singur, aşa cum o iubiseră tatăl şi mama ei, nu numai oamenii în general, ce-i asigurau acum hrana şi învăţătura, dar pe care nu-i cunoştea bine.

Cînd se trezea în mijlocul nopţii, uita că se află într-un cămin ; i se părea că alături, în întunericul odăii, dorm în patul lor vechi mama şi tatăl ei, că aude cum şuieră o locomotivă ce manevrează-n gară şi cum, departe, latră cîinii care păzesc averile stăpînilor îngrămădite prin cămări. Dar după ce ochii i se mai învăţau cu întunericul, o întrezărea dormind pe prietena şi vecina ei de cameră, Liza, o fetiţă de cincisprezece ani. Aceasta avea totdeauna un somn liniştit, odihnitor, parcă respirînd domol cu întregul ei trup, poate legănîndu-se în visurile ei de fată, în presimţirea viitoarei sale fericiri. De dincolo de zidurile groase ale vastei lor clădiri pătrundea pînă la ea vuietul îndelung al oraşului, care părea să se îndepărteze mereu, ca să se işte iar din freamătul nopţii şi din agitaţia oamenilor.

În clasă stătea lîngă Liza, orfană şi ea de tată ; acesta pierise în războiul imperialist, iar maică-sa, o femeie încă tînără, se recăsătorise cu administratorul unei cantine, şi prinsă de vîrtejul unei vieţi îmbelşugate şi zgomotoase, precum şi de o muncă obştească, uita de fetiţa ei. Dar Liza îndrăgise acum alţi oameni, în locul mamei pierdute găsise la cămin prieteni, aflase cine este Lenin şi ce înseamnă revoluţia. Şi orice umbră de tristeţe, pricinuită de lipsurile din viaţa ei de orfană, pierise

Scanned with CamScanner

din sărmana-i inimă necăjită, fiindcă pînă atunci nu avusese parte decît de urîtul vieţii şi de foame, îndurate laolaltă cu maică-sa în singurătatea odăii lor, lîngă cuptorul pe care dormeau şi găteau uneori şi mîncare, dacă făceau rost de mei cojit şi de cîteva surcele. Apoi, mama ei plecase la noul ei soţ, uitînd cîteodată să-i aducă fiicei sale măcar şi o bucată de pîine...

Colegele, căminul, învăţătura, cercurile de amatori şi mîncarea pe care o găsea gata pregătită la cantină erau cu totul altceva decît jalea de acasă şi neîntrerupta grijă a zilei de mîine, ce-i oboseau sufletul de copil.

La început, Olga nu înţelegea de ce i se dă de mîncare şi trăieşte în curăţenie şi căldură, de ce, pe lîngă învăţătură, nu o sileşte nimeni să muncească şi i se cere numai să gîndească, să studieze, să asculte muzică seara la club, cînd se cînta din armonică, să citească nişte cărţi în care se descria viaţa. Se temea să nu o alunge cineva şi de acolo, fiindcă deocamdată nu aveau pentru ce s-o iubească, să-i dea de mîncare şi să cheltuiască pentru ea cu atîta încredere bunurile poporului. Cu toate că nu se temea de lipsuri, nici de nopţi petrecute pe unde s-o nimeri, i-ar fi părut rău să renunţe la viaţa fericită şi voioasă de la cămin, la simţămîntul de libertate şi la convingerea propriei sale valori, pe care le căpăta treptat citind cărţi şi ascultîndu-i pe profesori la cursuri. Nu, nu mai dorea să trăiască aşa ca înainte, cînd era nevoită să tacă şi să-şi ascundă simţămintele ; acum voia să cuprindă în inima ei tot ceea ce nu putuse cunoaşte pe vremuri.

La o serată dată cu prilejul aniversării Marii Revoluţii din Octombrie, a auzit pentru prima oară în viaţa sa muzică executată la un pian care fusese adus de la Palatul Muncii ; o asculta încîntată şi au podidit-o lacrimile, pentru că tot ceea ce se petrecea era atît de frumos, şi viaţa făgăduia să nu mai fie plictisitoare şi cenuşie, ci frumoasă ca în basme, aidoma cu presimţirile unei inimi de copil sau adolescent. Liza stătea lîngă ea, şi a întrebat-o :

— Oare de aici o să ne trimită acasă ? Că eu nu mai am casă. Cine face toate astea pentru noi ?

— Lenin, a răspuns Liza. El va avea întotdeauna grijă de noi.

— Dar de ce ?

Prietena ei a privit-o mirată :

Scanned with CamScanner

— De ce ? Fiindcă ne iubeşte, fiindcă noi sîntem oamenii de mîine, comunismul... Fără noi, nu i-ar fi bine nimănui.

Olga a căzut pe gînduri ; nu o înţelegea.

— Şi cum va fi asta, comunismul ? ! Trebuie să ne străduim, nu ? !

— Lenin ştie cum o să fie ! i-a răspuns Liza cu uşurinţă.

Olga s-a uitat la portretul lui Lenin. „E bătrîn, şi-a zis ea, ca tata. Noi, aici, mîncăm pîine multă, hainele le rupem repede. Uite, nu mai departe decît ieri s-au adus la şcoală cinci căruţe de lemne. Ar trebui să creştem şi să învăţăm cît mai iute, ca să muncim şi noi." Era micuţă şi cam firavă, şi ea ştia asta. „Numai de n-aş muri, se frămînta dînsa. Pînă mai ieri-alaltăieri au bîntuit tifosul şi gripa. Lenin cheltuieşte cu noi ultimul ban şi te pomeneşti că ne îmbolnăvim deodată şi murim, fără să fi înfăptuit nimic şi fără să-l fi văzut măcar o dată."

Noaptea, îşi trăgea plapuma peste cap şi se gîndea la ea şi la ceilalţi, închipuindu-şi-l pe Lenin ca pe un părinte în viaţă, cel mai mare dintre toţi părinţii — tatăl ei şi al tuturor oamenilor buni şi săraci. Gîndul acesta îi dădea un simţămînt de fericire curată şi temeinică, de parcă tot pămîntul cu frămîntările lui i se înfăţişa deodată luminat şi pur, risipindu-i teama că o să-şi piardă adăpostul şi pîinea cea de toate zilele. Doar Lenin n-o s-o oropsească niciodată, lăsînd-o iar singură pe lume, fără speranţă şi rude. Îi plăcea să se gîndească la o orînduire dreaptă, în care totul să fie la locul cuvenit şi uşor de înţeles, fiindcă aşa viaţa era mai bună şi mai fericită.

V

De obicei, elevii mai slabi şi mai anemici, dacă cereau, primeau la prînz de la cantină, ca supliment, o farfurie de supă sau de kaşa. În primele zile, Olga luase şi ea de multe ori suplimentul cuvenit, ca să se sature de tot, dar de cîtva timp renunţase la el şi o privea nemulţumită pe Liza, care totdeauna

Scanned with CamScanner

repeta felul doi. Olgăi îi părea rău să se părăduiască hrana aceasta a tuturor, a republicii, dorea să rămînă cît mai multă pîine pentru ostaşii Armatei Roşii şi pentru muncitori, pentru toţi cei care erau în clipa aceea mai folositori decît ea.

Dar peste cîteva luni, spre primăvară, aprovizionarea cantinei lor cu alimente a încetat pe neaşteptate, şi o dată cu ea, şi plata bursei pentru elevii şcolii. Mai tîrziu s-a dovedit că asta se întîmplase din cauza unor ofiţeri albi care lucrau la Comitetul de aprovizionare gubernial şi la secţia financiară, precum şi a celor ce le încredinţaseră astfel de posturi în administraţia sovietică.

În a treia zi de nemîncare, Liza a izbucnit în lacrimi, dar Olga nu a plîns. S-a dus de dimineaţă la etajul al doilea al unei case unde locuiau mai mulţi chiriaşi şi le-a cerut gospodinelor de lucru, lipsind în ziua aceea de la şcoală. Dar acestea se străduiau să se descurce singure, ca să facă economie; numai Polina Eduardovna, o femeie voinică, a pus-o să spele podelele apartamentului ei, fiindu-i greu să facă treaba asta singură, deoarece era prea grasă. Pentru munca sa, Olga a căpătat un funt de pîine, două bucăţi de zahăr şi cîţiva bănuţi.

Întorcîndu-se la cămin, a aşteptat să vină Liza de la şcoală şi a împărţit cu ea pîinea şi zahărul. Aceasta a mîncat, însă, rămînînd flămîndă, s-a întunecat iar la faţă.

— Ce-aţi învăţat astăzi ? a întrebat-o Olga.

— Nu a fost nimic deosebit.

Olga s-a încruntat.

— Pînă om primi bursa, a zis ea, o să te duci la cursuri şi pentru mine. Eu mă-ngrijesc de mîncare pentru amîndouă şi o să copiez lecţiile de la tine, pregătindu-mă seara...

— Dar tu ce ai de gînd ?

— Mă duc să spăl podelele pe la oameni, să le dădăcesc copiii. Treburi sînt destule peste tot, a zis tristă Olga. Tu să-nveţi, şi eu o să fac rost de mîncare.

— Mi-e foame. Pîinea şi bucăţica de zahăr de la tine nu m-au săturat.

— Las-că-ţi mai aduc nişte pîine, i-a făgăduit Olga, ieşind din odaie.

S-a dus la mătuşa sa, dar s-a temut să bată în uşă. S-a aşezat pe stiva de şine din stradă, în faţa ferestrelor ei. Şinele cele ruginite, cine ştie ale cui, se aflau tot acolo, şi ea le mîn-

Scanned with CamScanner

giie, zîmbind bucuroasă, de parcă dăduse cu ochii de o veche cunoştinţă. A stat aşa mult timp, şi mătuşa s-a uitat de două ori la dînsa pe fereastră, ceea ce a făcut-o să-i vină şi mai greu să intre în casă, deşi, fiind iarnă, dîrdîia de frig.

Seara, Tatiana Vasilievna a ieşit la portiţă şi a strigat-o :

— Vino, ce ai încremenit acolo ? ! Hai să înfuleci nişte tocană...

Olga a intrat înăuntru şi a mîncat tocană dintr-o strachină micuţă de tablă. Arkadi Mihailovici nu era acasă, şi Tatiana Vasilievna o grăbea să termine mai repede, pentru că voia să plece în oraş. În nerăbdarea ei, uitase să-i dea şi puţină pîine, pentru care venise, de fapt, nepoata, cu gîndul s-o ducă Lizei.

După ce o ospătă astfel, fără pîine, Tatiana Vasilievna spuse deodată :

— Mai stai puţin, nu pleca aşa de repede, şi-şi şterse ochii, parcă înlăcrămaţi, cu un colţ al şorţului.

Îi povesti apoi că trebuie să dea fuga cît de curînd la cantina feroviarilor, fiindcă soţul ei cum iese din schimb, se spală puţin şi-o şi ia glonţ spre cantină, unde se ţine, la bătrîneţe, de o ospătară, Maruska Vihreva, şi trebuie să vadă ce-i cu tărăşenia asta...

— Mătuşico, să-mi dai o bucăţică de pîine, mai mare.

Aceasta o privi o vreme pe gînduri, fără să scoată o vorbă.

— Bine, du-te şi ia-ţi, spuse ea în sfîrşit, supărată, cu gîndul la necazurile ei. Tot nu mai am eu parte de viaţă... Vai de capul meu !

Apoi începu a se boci, căinîndu-şi soarta, casa rămasă pustie şi văitîndu-se de purtările bărbatului, în timp ce fata deschise dulapul cu alimente şi scoase o pîine de casă. Mătuşa o urmărea din ochi, tăcută, dar cînd o văzu că taie pîinea în două şi ia una din jumătăţi, scoase un ţipăt şi se porni şi mai rău pe plîns.

— S-a zis cu viaţa mea, murmură ea. Cui să-i mai dau eu de mîncare, pe cine să mai alint, pe cine să mai aştept acasă !

Nepoata îi făgădui s-o viziteze iar curînd şi-şi luă rămas bun — era grăbită.

— Măcar tu să mai vii pe la mine, o rugă Tatiana Vasilievna. Uite în ce hal am ajuns, nu mai sînt om...

Liza era la cămin, lipsise de la ultima oră de curs. Olga, după ce-i întinse pîinea şi-i porunci să mănînce, începu să în-

Scanned with CamScanner

veţe la obiectele din ziua aceea, ca să nu rămînă în urmă. Prietena ei îi povesti, mîncînd, ce se mai petrecuse prin clasă, dar fusese distrată la curs şi nu ştiu s-o lămurească ce înseamnă un număr periodic.

— Trebuie să te străduieşti mai mult, îi spuse Olga. De ce tragi chiulul la lecţii ? Şi cînd eşti la curs, la ce te gîndeşti ? Vai de căpăţîna ta !

— Ce te priveşte pe tine ! zise Liza supărată, dar apoi întrebă, oftînd : Dar mîine ce mîncăm ?

— Ce-am mîncat şi azi. Fac eu rost. Însă vorba că noi sîntem oamenii viitorului nu se potriveşte cu faptele tale ; uite, tu te temi că mori din orice şi nu eşti în stare nici măcar să ţii minte ce-i aia un număr periodic... Oamenii dinainte, de pe vremea burgheziei, aşa erau — se văicăreau mereu, temîndu-se şi de umbra lor, şi nu trăiau decît vreo patruzeci, cincizeci de ani... Noi însă trebuie să scăpăm cu viaţă, că pe noi ne iubeşte Lenin !

Liza puse pîinea deoparte, zicînd :

— N-o să se mai întîmple. Hai să ne facem lecţiile. Am vorbit şi eu aşa, de foame, că-mi ghiorăiau maţele...

— Şi, mă rog, în afară de maţe nu mai ai nimic ? spuse Olga supărată. Pe undeva trebuie să ai şi o conştiinţă !

Prietenele s-au aşezat la măsuţă să-şi facă lecţiile, şi lampa a mai luminat încă multă vreme frunţile lor îngîndurate, aplecate peste caiete, sub care acţiona raţiunea, alimentată de sîngele inimii lor. Dar au adormit amîndouă, fără să ştie cum, şi cînd s-au dezmeticit, s-au întins în pat cu un zîmbet fugar şi s-au scufundat în somnul odihnitor al copilăriei.

A doua zi dimineaţa, Olga s-a dus din nou să caute de lucru, să procure hrană pentru ea şi pentru Liza, care frecventa deocamdată singură cursurile, învăţînd pentru amîndouă.

Negăsind altceva, s-a angajat la un om rămas văduv de timpuriu, care nu avea cui să lase copilul în grijă. Pe băieţaş, în vîrstă de vreun an şi jumătate, îl chema Iuşka, şi Olga trebuia să stea cu el cam nouă, zece ore pe zi, pînă cînd se întorcea tatăl pe seară de la uzină ; fata primea pentru munca ei hrană şi un salariu stabilit conform tarifului pentru lucrătorii din alimentaţia publică.

Îl îndrăgi pe Iuşka. Era un băieţaş cu capul mare, cu părul de culoare închisă, care urmărea atent şi voios, cu ochii lui ce-

Scanned with CamScanner

nuşii şi limpezi, tot ce se petrecea în cameră ; nu avea obiceiul să plîngă şi trecea fără ţipete şi supărare peste micile lui necazuri. Copilul acesta o atrăgea mai cu seamă cu însuşirea pe care o avea de a-i da înapoi tot ce căpăta în dar de la ea, adăugînd şi ceva pe deasupra, orice-i cădea în clipa aceea sub mînă în pătuţul lui sau pe jos, unde se juca şi umbla în patru labe. Dacă Olga îi aducea, de pildă, vreo jucărie, să zicem o zornăitoare veche, băiatul îi dăruia plin de recunoştinţă butoiaşul de lemn cu care tocmai se juca, mai oferindu-i şi biberonul cu tetină cu tot, ori altceva din lucruşoarele lui. Copilul nu mînca niciodată pînă ce ea nu împărţea mîncarea cu el, fiecare luînd, pe rînd, cîte o lingură.

Olga a rămas în slujba de dădacă vreme de o lună, ducîndu-i în fiecare seară Lizei cîte ceva din porţia ei de mîncare, apoi nu a mai fost nevoită să lucreze : elevii şi-au primit iar bursa, împreună cu toate restanţele, şi cantina a fost aprovizionată din nou. Dar nici pe Iuşka n-o lăsa inima să-l părăsească, aşa că trecea aproape în fiecare zi pe la el în pauza dintre lecţii, la prînz, ori seara, după terminarea cursurilor.

De copil îngrijea acum altă dădacă, o femeie bătrînă, dar Iuşka pe Olga o iubea mai mult, şi cum o vedea îşi întindea mînuţele spre dînsa.

Tatăl lui Iuşka, mecanic dieselist, în vîrstă de vreo 30 de ani, privea fata gînditor, cînd îi dădăcea şi-i mîngîia copilul, murmurînd : „Ce rău îmi pare, îmi pare îngrozitor de rău !“ Era trist că Olga nu putea să-i fie niciodată mamă adoptivă lui Iuşka, şi întorcea faţa de la ei, uitîndu-se pe fereastra care i se părea aburită din cauza lacrimilor nestăvilite ce-i împăienjeneau ochii.

Bătrîna dădacă nu-i plăcea Olgăi. Ea ar fi ales cu mult mai multă grijă femeia căreia să-i încredinţeze copilul : pînă la urmă i-a găsit un loc într-o creşă şi l-a convins pe tată să dea băieţelul acolo. La început, acesta a şovăit : nu-i venea să creadă că dădacele de la stat, sindicaliste, cu salariu tarifar, puteau să le înlocuiască pe mamele copiilor, dar fata l-a făcut să înţeleagă că şi ea era tot o dădacă sovietică, deci a statului, şi primise un salariu conform tarifului. Iar omul, după îndelungă chibzuinţă, îl dădu pe Iuşka la creşă.

Scanned with CamScanner

VI

După ce Olga şi Liza au absolvit cursurile de trei ani, au trebuit să-şi facă practica la calea ferată. La plecare, fata şi-a luat rămas bun de la Iuşka, vărsînd lacrimi amare. Băieţaşul, care se obişnuise de mult să-i zică „mamă", s-a agăţat cu mînuţele de ea şi nu i-a mai dat drumul pînă în clipa despărţirii...

Olga avea acum şaptesprezece ani, iar Liza optsprezece. Ştiindu-se că sînt prietene, au fost trimise la stagiu în acelaşi loc, ca să nu se plictisească şi să lucreze mai cu tragere de inimă.

Aşa s-au pomenit ele în mica staţie de cale ferată Serga, din apropierea oraşului unde-şi făcuseră studiile. Urmau să facă practică de magaziner, cantaragiu, impiegat de mişcare, ba chiar să se deprindă şi cu conducerea cîte unei locomotive de manevră.

Era-n miezul verii, în apropierea staţiei nu se afla nici o aşezare omenească, şi şeful staţiei le-a cazat într-un vagon de marfă, amenajat pentru transportul de trupe, tras pe o linie de garaj mai îndepărtată.

Celor două prietene li s-a îngăduit, după dorinţa lor, să lucreze pe locomotiva gării, o maşină veche, seria O.V., şi acum îşi petreceau zilele lungi de vară pe ea. Mecanicul, un om mai vîrstnic, era în concediu şi-i ţinea locul ajutorul lui, Ivan Podmetko, un flăcău tomnatic, tăcut, trecut de treizeci de ani, iar cele două fete lucrau ca ajutoare ale lui. Podmetko le învăţa cum îl tăia capul, arătîndu-le cum nu trebuie să lucrezi pe o locomotivă.

— Uitaţi-vă-ncoace, vedeţi ? Acum maşina stă. Dar eu dau drumul la abur, spunea el, deschizînd regulatorul, şi locomotiva iată că nu se urneşte din loc.

Fetele trebuiau să ghicească ce nu era în ordine.

— Admisia e prea redusă, întoarce schimbătorul de mers, îi spunea Olga.

— Aşa-i, zicea Podmetko, zîmbind. Iar dacă acum accelerez maşina şi-o reped înainte, şi-apoi trag deodată de schimbător, lăsînd regulatorul deschis de tot, ce se-ntîmplă ?

Scanned with CamScanner

— Dacă nu deschizi robinetele de purjare, rupi capacele de la cilindri, îndoi tija pistonului sau nenoroceşti bielele, răspundea Olga.

— E o chestiune pe care-o pricepe orice toantă, zicea ajutorul de mecanic, încuviinţînd din cap. Dar cazanul ştiţi cum să-l ardeţi ? V-arăt eu... Însă asta se-nvaţă cu timpul ; deocamdată duceţi-vă şi faceţi locomotiva oglindă, apoi spălaţi-vă şi voi. Forfotiţi pe maşină ca nişte nespălate, şi murdăria înseamnă frecare şi nenorocire ! Priviţi-mă pe mine şi luaţi aminte !

După ce au lucrat trei luni pe locomotivă, Liza a fost trimisă la biroul şefului de staţie, ca să înveţe tainele mişcării trenurilor, conform graficului, iar Olga, la magazie, ca ajutoare de cantaragiu, spre a cunoaşte în amănunţime tot ce priveşte manipularea mărfurilor, una din principalele activităţi ale căilor ferate.

După ce-şi terminau practica la sfîrşitul toamnei, cele două eleve urmau să se întoarcă îndărăt la şcoală, să-şi dea examenele şi să capete repartiţia într-o slujbă permanentă. Nu prea era de aşteptat să fie numite în acelaşi loc, aşa că se apropia vremea despărţirii. Şedeau de multe ori seara în vagonul-locuinţă, cu picioarele atîrnînd în afară, vorbind despre măreaţa viaţă care le aşteaptă. Stepa se desfăşura dinainte-le aproape pierdută în întuneric pe măsură ce se lăsa noaptea din ce în ce mai rece, şi tot mai mare, mai tristă, dar bună şi fermecătoare, ca şi viitorul tinereţii lor. Presimţirile şi închipuirile făceau să li se strîngă inima şi se pomeneau îmbrăţişîndu-se, pline de încredere în viitor.

Într-o dimineaţă, în zori, cu puţin înainte de a părăsi pentru totdeauna staţia Serga, Olga s-a trezit neliniştită din somn. Liza dormea alături, cu pătura cenuşie, cazonă, luată dintr-un vagon de dormit, trasă peste cap. La ele era cald şi linişte, ca totdeauna ; izbutiseră în timpul îndelungatei veri să creeze în jurul lor o atmosferă plăcută. Acum, în adăpostul lor cald şi întunecat pătrundeau de departe chemările unei locomotive — chemări pline de alarmă, zdrenţuite parcă de vînt şi viteză. Olga îşi dădu numaidecît seama că ele o deşteptaseră din somn. Sări în picioare şi-şi trezi prietena :

— Scoală-te... nu-l ţin frînele.

Scanned with CamScanner

Își luă veșmintele de pe scăunel și se îmbrăcă înfrigurată. Locomotiva își trimise iar de departe șuierele. Ascultă atentă strigătul de ajutor al mașinii.

„Nu, se gîndi ea, anunță că i s-a desprins garnitura..."

Deschise ușa rulantă, sări jos din vagon și porni în goană spre stație ; nu mai avea timp s-o aștepte pe Liza : las-o să mai doarmă ea și singură, în zori, bine învelită.

În fața gării, pe linia a treia, se afla o locomotivă singuratică. În afară de mașină și de clădirea stației, de jur împrejur nu se vedea nimic ; stepa se întindea și ea, luminoasă și pustie. Mecanicul, un om între două vîrste, și ajutorul său, Ivan Podmetko, se uitau de pe locomotivă în direcția de unde se apropia trenul. Așteptau să vadă ce se-ntîmplă, dacă garnitura se rupsese într-adevăr în două. De obicei, în afară de trenurile poștale, toate celelalte treceau prin stația Serga fără să oprească.

În timpul nopții fusese de serviciu șeful stației. Acum, acesta stătea pe peron, cu chipiul în mînă, atent la semnalele trenului ce se apropia coborînd o pantă lungă.

Olga se repezi spre el.

— Ați auzit ? S-a desprins garnitura !

— Am auzit, răspunse acesta supărat și, cuprins deodată de întristare și mînie, izbucni, după obiceiul oamenilor bătrîni și obosiți : De ce trebuia să se-ntîmple asta tocmai în timpul serviciului meu ? ! N-am și eu dreptul să mă odihnesc ?...

Olga tăcea. Se uita în direcția de unde se apropia vertiginos catastrofa. Speriat, șeful de stație nu-și lua nici el ochii din zare.

Șinele de cale ferată urcau departe în linie dreaptă, dincolo de stație, un povîrniș destul de înalt și lung, iar de sus, pe panta aceasta, gonea o locomotivă cu admisia deschisă în plin.

Din cînd în cînd se auzea șuierul de alarmă care semnaliza desprinderea garniturii și cerea cale liberă.

Șeful de stație spuse, uitîndu-se cu atenție la Olga :

— Este un tren militar !... Trebuie să luăm cît mai repede o hotărîre !

— Comandați ! răspunse Olga.

— Stai puțin, zise el grăbit și îngrijorat. Trebuie să mă gîndesc !

Scanned with CamScanner

— Timpul trece, lăsaţi că ştiu eu ce am de făcut...

Coborî pe peron, traversă liniile în fugă pînă la locomotiva de manevră, se prinse cu mîna de bara scăriţei ce ducea în cabină şi, întorcîndu-se spre şeful staţiei, strigă : „Înştiinţaţi staţia următoare şi daţi cale liberă !", apoi se sui grăbită pe locomotiva care fîsîia paşnic şi surd.

Semaforul de ieşire din staţie era închis. Şeful dispăru de pe peron, cu ochii la el.

— Suflorul ! porunci scurt Olga. Ce păziţi aici ?

Ivan Podmetko răsuci fără o vorbă robinetul suflorului, deschise uşiţa focarului şi începu să arunce în el lopeţi mari de cărbuni. Flăcările nu mai apucau să iasă pe coş ; supte de aer, răbufneau prin portiţa deschisă în limbi lungi, negre şi roşii, spre interiorul cabinei.

— Vii cu mine ? îl întrebă Olga pe mecanic, un om calm şi stăpîn pe locomotivă.

Acesta căzu pe gînduri, mîngîindu-şi smocul de păr de pe bărbie.

— E panta cam mare, zise el apoi, ne facem praf... Şi dincolo de Serga, spre Volga, e tot pantă. Numai aici, în staţie, e o bucăţică de loc drept. Am familie mare...

Şeful de staţie deschise semaforul. Locomotiva trenului militar şuiera acum foarte aproape.

— Atunci dă-te jos şi vezi-ţi de copii, că noi plecăm ! zise Olga.

Podmetko încărca grăbit focarul.

— Şi tu ? îl întrebă fata.

— Viu cu tine. Dă-i drumul. Eu n-am copii !

Şeful de staţie ieşi pe peron, ţinînd în mîna întinsă un fanion galben, desfăşurat, ceea ce însemna : mers prevăzător, după împrejurări. Trenul, greu, se auzea tot mai aproape, hurducăind pe roţile sale de oţel, în timp ce locomotiva urla din nou, prevestind catastrofa.

Mecanicul maşinii de manevră coborî tăcut şi porni fără grabă de-a lungul liniilor, parcă după o treabă obişnuită în legătură cu locomotiva lui.

Şeful de staţie dispăru din ochii Olgăi, ascuns de garnitura sosită între timp. Întîi, trecu în goana mare locomotiva, trăgînd după ea vreo trei, patru vagoane, care urlau şi scrîşneau, jucînd nestăpînite pe arcuri, cu uşile larg deschise. „Unde-o

Scanned with CamScanner

fi Liza ? E posibil oare să doarmă şi să nu audă nimic ! ?" se întreba Olga. Prin uşile deschise ale garniturii apărură o clipă nişte ostaşi ai Armatei Roşii, care luptau cu toată vigoarea tinereţii lor să înfrîneze caii ce se zbăteau şi, înspăimîntaţi de viteză şi de legănarea violentă, îşi sfărîmau cu copitele închisoarea, zvîrlind aşchii din scîndurile rupte ale pereţilor.

Locomotiva şi vagoanele trecură, şi pe peron nu rămase decît bastonul aruncat din cabină. Şeful de staţie îl ridică de jos, scoase din el un bilet şi citi : „S-au desprins cam douăzeci-treizeci de vagoane. Fug de coadă, rog daţi cale liberă şi preveniţi staţiile. Mecanic A. Blaghih."

Şeful de staţie sări de pe peron, străbătu liniile şi înmînă biletul Olgăi.

Aceasta îl luă, îl citi şi-şi aruncă privirile în direcţia de unde venise locomotiva cu partea din faţă a garniturii.

Din zare, coada trenului se îndrepta în zbor vertiginos spre ei, crescînd clipă de clipă. Deocamdată nu se vedea decît partea frontală a primului vagon, un perete orb, teşit, care se mărea văzînd cu ochii.

Olga nu găsi nici un loc în care să pună biletul şi-l vîrî în gură, apoi întoarse înainte pîrghia schimbătorului pînă la refuz, împinse regulatorul, deschizînd aburul, şi maşina porni.

După aceea trase regulatorul spre ea, îl împinse înapoi, făcînd locomotiva să se smucească ; aburul ţîşni pe coş, grăbit şi gîfîind.

Locomotiva de manevră părăsise staţia, cu toate acestea, pentru orice eventualitate, şeful ridică semnalul de oprire, un disc roşu, ţinînd mîna cealaltă cu palma întoarsă spre tren. Însoţită de simfonia unei viteze de nestăvilit, pe dinaintea lui trecu vijelios coada trenului, alcătuită din douăzeci-treizeci de vagoane — mare parte din ele, platforme descoperite. Pe acestea se aflau, învelite cu prelate, piese de artilerie uşoară, bucătării de campanie şi alte bunuri militare. Alături şedeau liniştiţi soldaţii, cîntînd cîntece ostăşeşti. Numai comandantul lor se ţinea cu mîna de bara unui vagon cu frînă, tăcut, cu ochii în gol, şi, după cum observă şeful de staţie într-o străfulgerare, frînele vagonului erau strînse pînă la refuz ; dar era imposibil ca această singură frînă să oprească goana fantastică a întregii garnituri pe pantă.

Şeful se repezi fără întîrziere în biroul de mişcare, ca să comunice serviciului de exploatare ceea ce se petrece.

Scanned with CamScanner

Locomotiva Olgăi se legăna violent din cauza vitezei, dar fata nu reducea nici aburul, nici admisia. Ea arunca din cînd în cînd cîte-o privire la nivelul apei, la manometru şi în spate, de unde, pe măsura înaintării pe pantă, venea cu o viteză mereu crescîndă, apropiindu-se tot mai mult, garnitura desprinsă. Podmetko încărca neobosit cărbuni în focar, ca să menţină presiunea necesară în cazan şi să ia avans. Dar, aruncînd o privire în urmă, începu să se descurajeze : vagoanele se apropiau nestăvilit.

— Dacă nu izbutim să le oprim, ne facem praf, spuse el. S-a sfîrşit cu noi.

— Sări jos ! zise Olga.

— Şi tu ?

— Rămîn aici.

Podmetko deschise larg uşiţa focarului şi porni să arunce iar cărbuni în foc, o lopată după alta :

— Rămîn şi eu. Ne-om descurca.

Maşina Olgăi atinsese acum viteza limită ; bielele roţilor aproape că nu se mai vedeau din cauza rapidităţii mişcării. Fata îşi dădea bine seama de situaţia ei. Garnitura înainta mai iute, micşorînd tot mai mult distanţa faţă de locomotiva care fugea de ea.

— Ivan ! strigă dînsa. Răscoleşte mai repede-n focar, ai înăbuşit focul cu cărbunii, ce faci ?

Podmetko puse mîna pe ranga de fier şi o vîrî în flăcările dezlănţuite. Dar depărtarea dintre locomotivă şi garnitură era tot mai mică. „Voi muri într-adevăr peste puţin ? se întreba Olga. Nu, nu vreau !“

În urechi îi răsună deodată cîntecul ostaşilor de pe platformele descoperite ale trenului ce se apropia turbat din urmă. „Nu, nu voi muri !“ hotărî ea. Se aplecă mult în afară, pe fereastra cabinei, şi văzu că o aşteaptă clipe foarte grele : vagoanele, în rostogolirea lor nebună, vor zvîrli locomotiva ei uşoară de pe terasament. Se întoarse către Podmetko.

— Sări ! Încă o clipă şi ne zdrobeşte !

Ivan şovăi cîteva secunde.

— Trebuie să scoatem apa, ca să înaintăm mai repede. Trase pîrghia robinetului de purjare a cilindrilor, apoi, apucîndu-se de bara scării, dispăru undeva jos : probabil că sărise pe nisipul terasamentului, să-şi scape viaţa.

Scanned with CamScanner

Văzîndu-se părăsită şi de Podmetko, fata şopti : „Doamne, Dumnezeule !“ cum spunea pe vremuri răposata maică-sa. Dar nu mai avu timp să se gîndească la nimic. Simţi o izbitură puternică, şi locomotiva se năpusti înainte, ca o fiinţă vie şi conştientă. Olga se uită pe fereastră, în spate : „Ce s-a-ntîmplat ! ?“ Şi urmă o a doua lovitură, năprasnică, în plin. „Săraca de tine ! zise ea speriată, cu glas tare. Acum n-o să-i mai auzi cîntînd.“ Închise regulatorul, dădu drumul nisipului sub roţi, readuse schimbătorul în poziţia iniţială, deschise larg supapa regulatorului, ca să dea drumul la tot aburul, şi trase pîrghia frînei pînă la refuz. Maşina se opri o clipă brusc, poticnindu-se. Fata slăbi îndată frîna pneumatică, apoi, lansînd locomotiva în mers înapoi, se opinti în garnitura care o izbise din spate ; dar forţa de inerţie a vagoanelor ce năvăliseră asupra-i nu se anihilase încă şi ea împinse tenderul locomotivei cu toată puterea în cabina în care se găsea numai mecanicul. Înţelegînd ce se petrece, Olga se făcu mică pe locul ei : „Bărbatul mătuşii e vinovat, secătura de Blaghih, Arkadi Mihailovici, el a lăsat să se rupă garnitura. Am avut între dinţi biletul lui, ce l-oi fi făcut ? Unde-i Liza, tot mai doarme ?“

O strivi aproape. Simţi că se înăbuşă, că o putere străină o lipeşte de trupul de oţel al cazanului încins.

Locomotiva de manevră nu a fost nici măcar aruncată de pe linie, numai tenderul a intrat în maşină, peste cazan ; în schimb, toată garnitura a scăpat fără nici o stricăciune, în afară de dispozitivele de cuplare ale vagonului din faţă, care se izbiseră de locomotivă. Acum, tot trenul staţiona paşnic pe terasamentul înalt, într-un cîmp luminat de soarele unei dimineţi calme. Comandantul şi ostaşii au sărit jos, pe pămîntul acoperit de iarbă, şi s-au apropiat de locomotivă. În cabină au descoperit zăcînd, adormită sau moartă, numai o femeie. Comandantul şi ajutorul lui au demontat acoperişul cabinei, au scos femeia afară, şi soldaţii au coborît-o de acolo pe braţe.

Apoi, îndepărtîndu-se puţin, comandantul a ordonat :

— Patru inşi rămîn aici ! Ceilalţi pornesc în fugă, îndărăt, spre staţie. Primii patru duc rănita pe braţe, apoi o trec altor patru oameni, iar aceştia, altora şi aşa mai departe ! Executarea.

Într-o jumătate de oră, soldaţii au dus-o pe Olga pe braţe, înapoi, la staţia Serga. Împreună cu ea a sosit şi comandantul

Scanned with CamScanner

trenului militar, care o însoţise în tot timpul transportului. Acesta a stabilit legătura cu Comandamentul regiunii militare, şi prin telegrafistul căii ferate a raportat despre cele întîmplate : mecanicul, rănit la cap şi la piept ; soldaţii, nevătămaţi, inventarul, neatins ; dacă garnitura desprinsă ar fi continuat să-şi mărească viteza, înaintînd fără frîne, ar fi deraiat negreşit de pe şine la curba de dinaintea podului de peste Volga, sau chiar pe pod ; garnitura ar fi putut, de altfel, să se sfărîme şi la staţia de dincolo de pod, din partea cealaltă a fluviului, unde urma să dea năvală trenul. De la Regiunea militară s-a anunţat că vor trimite numaidecît a ambulanţă sanitară cu doi medici şi cu toate cele necesare pentru primul ajutor ; maşina va porni pe şosea şi va ajunge la destinaţie mai iute decît o locomotivă specială.

Comandantul se aplecă spre Olga, care era întinsă pe canapeaua din camera telegrafistului :

— Pe cine doriţi să vedeţi ? Trimitem îndată să-i cheme. Rude, prieteni ?

— Numai pe Iuşka, spuse fata.

— Bine, răspunse comandantul, făcînd semn telegrafistului să se pregătească de transmisiune. Dar cine-i Iuşka ?

— Un copil.

Comandantul se miră puţin de tinereţea mamei, dar nu spuse nimic.

Olga a zăcut multă vreme, cu răbdare, dar s-a făcut bine şi mai trăieşte şi astăzi.

1938

Scanned with CamScanner

O FURTUNĂ DE IULIE

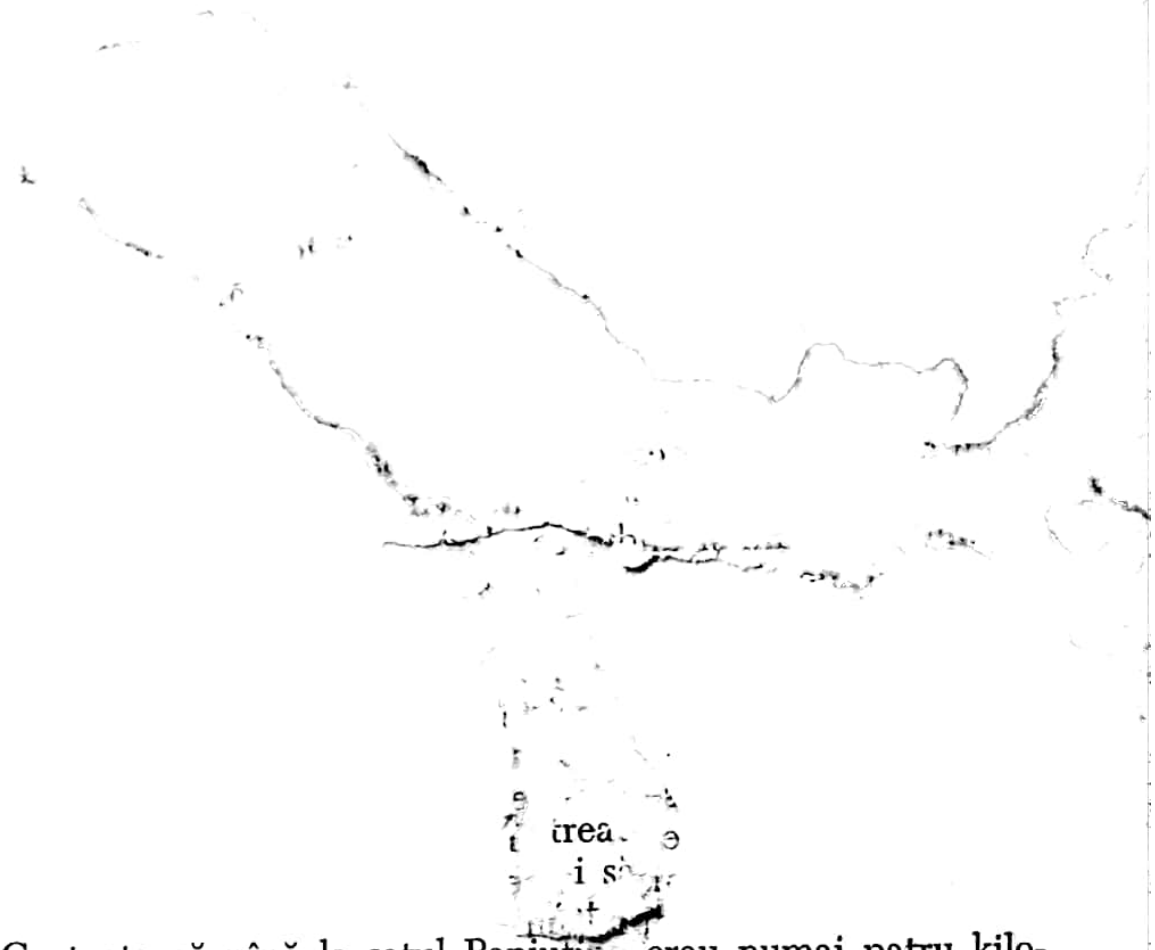

Cu toate că pînă la satul Paniutin erau numai patru kilometri, Nataşa, o fetişcană de nouă ani, şi micul ei frăţior Antoşka, de la colhozul „Viaţa în comun", au mers multă vreme ; dar în anii copilăriei, lumea pare mare... Cînd frăţiorul, obosit, îi arunca priviri rugătoare, Nataşa îl lua în braţe, însă după cîtva timp îl lăsa iar jos, să mai meargă şi pe picioruşele lui, fiindcă băieţelul era durduliu şi greu ; trecuse de patru ani, şi-l ducea tare anevoie.

Pe cele două părţi ale drumului larg, de iulie, creşteau lanuri înalte de secară, cu spicele spre pămînt, de parcă obosiseră de vara prea îndelungată. Nataşa privea holdele cu teamă : de nu s-ar arăta cine ştie cine din desişul lor, unde fără doar şi poate că trăia şi se ascundea careva...

Scanned with CamScanner

Cerul senin, pîclos şi palid din pricina arşiţei de amiază i se părea fetiţei mohorît şi înfricoşător. Amintindu-şi de nopţile cu cerul plin de stele de deasupra casei şi a curţii lor din colhoz, unde trăia cu părinţii ei, îşi zicea că noaptea este cu mult mai atrăgătoare şi mai frumoasă. Noaptea, în colhoz, nu auzi decît cîntecul greierușilor buni şi blînzi, orăcăitul broaştelor din iaz, răsuflarea pe nări a taurului din grajdul vacilor, şi nimic din toate astea nu te sperie.

Îl luă bine de mînă pe Antoşka şi porni în goană cu el de-a lungul ogorului, ca să ajungă să vadă mai repede casele din satul Paniutino, unde locuiau bunicii lor. Însă băieţaşul obosi curînd, se trînti în praf şi începu să plîngă, şi fiindcă Nataşei nu-i trecu prin minte să-i dea drumul mînuţei pe care o ţinea strîns într-a ei, îl tîrî o vreme după dînsa. Dar îl luă din nou în braţe, îl mîngîie şi se sui cu el în vîrful unei movile. Secara de aici era mai mică din pricina pămîntului sărac şi puteai să vezi vălurelele întunecate ale vîntului alergînd departe peste lanuri, precum şi unduirea clară a aerului încins revărsîndu-se peste fîşiile de grîne ce nu se mai aplecau sub suflarea văzduhului.

Îşi aruncă privirile în jur — unde-o fi Paniutino ? — şi de după lanurile mai îndepărtate văzu răsărind aripile morii, ca în clipa următoare să se cufunde iar şi să piară. Fetiţa oftă uşurată : „Uite că [illegible] moara ; oare bunicul o fi dus şi el acolo vreun sac d[illegible]gu[illegible] Doar ştie că-i vin nepoţeii şi s-ar cuveni să le facă n[illegible]Petr[illegible]le din făina cea nouă ; cea veche o fi terminat-o, şi-a[illegible]aluat bun nu mai iese din ea, şi blinelele nu sînt tot atît de pufoase şi fragede ca cele din făină proaspăt măcinată."

Adulmecă văzduhul. Mirosea a paie, a lapte, a pămînt încins, a tată şi a mamă. Cunoştea şi iubea miresmele acestea şi porni cu frăţiorul în braţe mai departe. Băieţaşul o luase de gît şi adormise cu capul pe umărul ei.

Intrară mai adînc, pe drumul dintre lanurile de secară. Deodată, Nataşa scoase un ţipăt şi se opri. Din desişul lanului îi întîmpină un moşneguţ necunoscut, slab şi spîn ; înalt doar cît Nataşa, avea în picioare opinci făcute din coajă de tei, purta nădragi bătrîneşti de pînză groasă, cu petice de postav cazon, şi în spate ducea o coşniţă cu ştevie şi urzici bune de ciorbă. Zărindu-i, moşul se opri. Se uită la fetiţă cu ochii lui

Scanned with CamScanner

spălăciţi şi buni, care văzuseră de mult tot ce se poate vedea pe lumea aceasta, îşi scoase de pe cap căciula de pîslă de casă şi, făcîndu-le o plecăciune, merse mai departe. „Nu mi-e frică de el, îşi zise Nataşa. Dacă s-atingea de noi, îi trăgeam una, de n-o putea duce. Ar fi murit pe loc... Pare nemîncat şi neputincios — n-o fi de pe-aici !"

Cînd trecură pe lîngă dînsul, moşneguţul îi cercetă şi el cu privirea. Feţişoara Nataşei, ochii ei cenuşii, gînditori şi atenţi, guriţa întredeschisă de copil, obrăjorii plini şi părul bălai, decolorat de soare şi uscat de vîntul cîmpiei, îi atrăseseră luarea-aminte. „Frumoasă ţărăncuţă o să fie !" îşi zise el. Se uită mai atent şi la băieţaşul din braţele fetiţei. „Seamănă cu soru-sa, gîndi moşneagul. A obosit, şi acum doarme. Ce să facă şi el ? !" şi bătrînul porni mai departe, cu ochii ţintă la gunoaiele pămîntului şi la iarba mărunţică de pe drum.

Curînd, moşul se întinse mulţumit pe pămînt, lîngă un lan de secară, şi-şi puse coşniţa cu verdeţuri sub cap. Nu avea rost să umble prin arşiţa asta ; dusese, după cum se cuvenea, hîrtia încredinţată la colhozul „Viaţa în comun", şi-acum se simţea obosit. De altfel, avea vreme, că doar ziua de vară e lungă ş-o ajunge el destul de curînd acasă.

Bunicii Nataşei locuiau într-o căsuţă de lemn din marginea satului Paniutino. Bunica, Uliana Petrovna, întorcea mereu capul spre poartă : ce-o fi cu nepoţeii ei ? Cu vreo două zile în urmă, îi poruncise poştăriţei să ţea că negreşit pe la fata ei de la colhoz, să-i spună din partei să lase nepoţeii să mai stea o vreme şi la Paniutino. „O fi uitat de verba mea, îşi zicea Uliana Petrovna, cu ochii la drumul pustiu şi încins de soare dintre lanurile de secară. Şi doară pentru o zi i se socoteşte o zi şi jumătate, aşa înlesnire i se face ! Şi ce treabă are ? Măătură colbul drumului cu poalele fustei, asta-i toată treaba ei... Oare nu s-ar cuveni să mă plîng de ea la soviet ? Ducă-se pe pustii, umble sănătoasă !" Şi bunica închise portiţa.

Din zori umpluse coptorul cu paie, aluatul cel alb îl pusese la dospit de cu seară, şi acum fusese nevoită să scoată de două ori din el, din oala cea mare, într-o strachină de lut, că peste noapte crescuse şi se revărsa afară. Pregătise totul, nu-i mai rămînea decît să se apuce de făcut blinele, dar musafirii cei mici nu soseau. Moşul plecase de dimineaţă să prindă peşte-n iaz şi dus a rămas. O sta acum la fierărie şi-o îndruga cu fierarul verzi şi uscate.

Scanned with CamScanner

Bunica frămîntă, grijulie, aluatul ; era timpul să facă blinele, altfel putea să se treacă şi să se acrească. Şi ce alta putea să gătească ea pentru nepoţei ? Nu-şi închipuia ceva mai ales pe lume decît ospăţul pe care-l pregătea.

Bunicuţei nici nu-i trecea prin gînd să născocească ceva mai bun, mai gustos ; ea la asta se pricepea pentru ospătarea rubedeniilor : să facă aluat şi să coacă pîine ori blinele. Nu înţelegea cum s-ar putea trăi mai bine, şi nici nu avea nevoie de mai mult decît să se adune cu toţii cît mai des în casa ei, fata şi ginerele să fie sănătoşi, iar nepoţeii să crească fericiţi.

Uliana Petrovna aprinse paiele din cuptor, dar în clipa aceea auzi cîntînd în curte un cocoş străin, care sărea mereu gardul de la vecin să-l bată pe cocoşul ei. Ţinînd la avutul său, Uliana Petrovna puse mîna pe mătură şi porni să-l alunge pe tîlhar. După ce-l goni din curte, se uită iar pe uliţă şi pe drumul dinspre ogoare, doar-doar o vedea pe cineva. Dar drumul era pustiu, numai aerul încins unduia pe pămînt, casele vechi şi cunoscute se înşirau tăcute de-a lungul uliţelor, nişte găini de-ale vecinilor scormoneau, pline de praf, în făgaşul drumului, şi bunicăi i se făcu deodată urît, de parcă nu privea lumea în miezul zilei, ci pe o beznă de nepătruns.

Închise portiţa şi se duse să-şi facă blinelele. Chiar de la început le nimeri minunat. Şi nu era de mirare : cîte blinele din astea nu făcuse la viaţa ei ! Parcă se rumeneau singure şi te rugau să le bagi în gură, de la foc, numai că nu avea cine să le mănînce. Uliana Petrovna gusta totdeauna ultima din bucatele gătite de ea. Lua toate bucăţelele, toate resturile de cocă de prin copaie şi le cocea, ca să nu piardă bunătate de hrană. Pentru ea, orice mîncare era la fel de bună.

Auzi o bătaie slabă în geamul dinspre uliţă.

„O fi vreo cerşetoare, se gîndi ea. Cu toate că nu prea mai umblă ele acuşi. I-aş da o blinea, colea, că acu, n-ai ce zice, avem recolte bogate."

Luă tigaia de pe foc, să nu se ardă blineaua, şi se duse la fereastră. Nepoţica ei, Nataşa, în spinare cu frăţiorul care se ţinea cu mînuţele de gîtul ei, se uita pe geam. Antoşka dormea cu capul lui mare pe umărul surioarei, care se cocoşase toată sub greutatea lui. Cu o mînă prinsese mînuţele băieţaşului, ca să nu se desfacă de după gîtul ei, iar cu cealaltă îl ţinea de un crac al pantalonului, să nu i se bălăbănească picioarele în aer şi să alunece jos. Rezemîndu-i picioarele de

Scanned with CamScanner

prispa casei şi liberîndu-şi o mînă, fetiţa mai bătu o dată încetişor în geam.

— Bunicuţo, strigă ea, deschide, am venit să te vedem.

Bătrîna luă aminte că Nataşa, pe măsură ce creşte, se face tot mai frumuşică şi mai îngîndurată, aducînd tot mai mult cu ea, bunica, pe vremea cînd era fată. Înduioşată de minunea aceasta a vieţii, care-i repeta chipul în nepoţica ei, pentru ca oricine-o vedea-o pe Nataşa să-şi amintească de Uliana Petrovna, chiar şi după moartea ei, spuse, mîngîiată şi mulţumită :

— Vai de capul vostru, puişorii mei ! Ia intraţi mai repede în casă.

De cum intrară, se pregăti să-l culce pe Antoşka în pat, dar băieţaşul se întinse şi deschise ochii.

— Bunicuţo, zise el, fă-ne nişte blinele. Că am umblat, de ne-am frînt...

— Păi, sînt gata de mult, răspunse bătrîna. Stai colea, pe laviţă, să-ţi fac în grabă altele proaspete, că cele dinainte s-au răcit.

— Să ne dai şi nişte lapte covăsit, se rugă Nataşa, să-l mîncăm cu blinele.

— Îndată, îndată... uite-acuşi isprăvesc cu ce am pe cuptor şi mă duc la beci, zise bunica. Apoi vă pregătesc şi nişte gogoşele, încălzesc ceaiul, şi cînd o veni bunicul, dau la masă. Am pus de-aseară să se facă nişte cvas, am avut grijă şi de răcituri ; ce mai vreţi ?

— Mai vrem dulceaţă de fragi şi ciuperci.

— Bine, drăguţa mea, cum să nu ! zise Uliana Petrovna, pornind să aducă bucatele, mulţumită că are de toate, precum şi pe cine să ospăteze.

În casă mirosea a pămînt încins, a blinele coapte, săţioase şi a fum, iar pe fereastră se vedea soarele revărsîndu-şi lumina peste iarba necunoscută a satului străin.

— Ia nu-ţi mai trage atîta nasul, îi spuse Nataşa lui Antoşka. Doar eşti la bunica în vizită. Hai să te şterg...

Antoşka se supuse ; şi acum nu-şi mai trăgea nasul, ci răsufla doar binişor, stînd pe laviţă, lîngă masa deocamdată goală. Nataşa aruncă o privire prin odaia luminoasă a bunicii. Era curată şi plictisitoare ; două muşte grase se zbăteau la geam ; deasupra mesei, aşternute cu o faţă de masă brodată, ca de sărbătoare, atîrna o lampă mare de petrol.

Scanned with CamScanner

Fetiţa se aşeză pe un scaun şi începu să se uite cu atenţie la modelele de pe faţa de masă ; nu aveau acasă aşa ceva, dar nici nu le trebuia, că maică-sa spăla masa şi o rîcîia cu un cuţit în fiecare zi. Era şi la ei destul de curat şi de frumos... Cocoşii din curte porniră să cînte unul, altul, apoi toţi deodată, şi oloştile să cotcodăcească, adunîndu-şi puii. Pe drum se stîrni o pală de vînt, mînînd colbul din urmă.

— Nataşa, mă mănîncă muştele, vino-ncoa, o strigă Antoşka din odaia de alături.

— Las-să te mănînce, viu acuşi.

Se duse la fereastră şi-şi lipi obrazul de geam ; voia să desPe uliţă ceva cunoscut, familiar, fiindcă în colhozul lor ştea tot : gardurile de nuiele, iarba şi copacii. Dar sub fereastra bunicii nu creştea decît o tufă micuţă, cu frunzele acoperite de praf, abia mişcîndu-şi crenguţele, istovită de arşiţă şi secetă şi trăind parcă-n vis, ca moartă, străină şi tristă, neavînd nevoie de nimeni şi nefiind nimănui de nici un folos.

— Du-mă acasă, vreau la mămica, se rugă Antoşka.

Nataşa se întoarse la frăţiorul ei. Îl găsi stînd tare plictisit pe acelaşi loc.

— Vreau la noi acasă, zise el. Nu-mi trebuie blinele, mănînc mai bine kaşa, că a fiert mama aseară...

Nataşa luă o blinea rece de pe prichiciul cuptorului şi o vîrî în sîn.

— Parcă văd că te-apucă foamea pe drum ; totdeauna îmi ceri de mîncare la timp nepotrivit, îi spuse ea fratelui, luîndu-l în braţe.

Bunica se mai afla încă în beci. Uşa joasă de la gîrlici, acoperită cu muşchi, rămăsese deschisă. Nataşa se apropie de ea, căutînd din ochi s-o descopere pe bătrînă, dar înăuntru era întuneric şi nu se vedea nimic. Bunica mormăia în beznă vorbe neînţelese ; pesemne zicea că nu vrea să moară, dar oricum se mai afla pe lume.

Ca să nu facă zgomot cu portiţa (care pe deasupra, cînd se deschidea, mai şi scîrţîia jalnic, de parcă o durea ceva), fetiţa îşi strînse fratele la piept şi porni pe o cărăruie spre locul semănat cu cartofi, şi de-acolo, trecu pîrleazul şi ieşi în ogorul de secară.

Secara creştea încet. În tăcerea şi arşiţa zilei, spicele se aplecau spre pămînt, ca adormite. Soarele se întunecă ; Nata-

Scanned with CamScanner

şa îşi ridică privirea spre cer, apoi o plimbă pe cîmpul necunoscut. Un fulger îndepărtat spintecă mînios tăria. De dincolo de satul Paniutino venea un vîrtej de praf, purtînd parcă-n spinare un nor greoi şi leneş ; se auzi un tunet, întîi surd şi aproape paşnic, dar apoi bubuitul lui se rostogoli, crescînd mereu, şi se apropie atît de ameninţător, că fetiţa simţi o dureroasă strîngere de inimă.

Se afundă în lan, să se ascundă acolo împreună cu Antoşka. Întîi voi s-o ia la goană, pieziş, prin secară, către drum şi să pornească pe el, fugind de nori spre casă, la părinţii ei ; dar se răzgîndi, ca să nu calce-n picioare grînele, şi o luă pe marginea ogorului. Băieţelul văzuse frămîntarea din zare : norul, vîrtejul şi fulgerul şi se strînsese la pieptul surioarei, ascunzîndu-şi căpşorul la gîtul ei fierbinte, cum făcea cu mama lui.

Ieşind în drum, fetiţa porni în fugă spre casă. Picioarele băieţaşului se bălăbăneau, lovind-o fără voia lui, dar, ţinîndu-se strîns de gîtul ei, se străduia să fie cuminte ; de altfel, altceva nici nu putea face. Nataşa se grăbea din răsputeri, stăpînită de un singur gînd — să-l ducă pe Antoşka acasă înainte de a-i prinde furtuna pe cîmp. Secara nu se clintea încă, deocamdată n-o ajunsese vîntul ; poate că n-o să se întîmple nimic, poate că norul cel înfricoşător se va risipi în zarea depărtată. Băieţaşul tăcea, întrebîndu-se speriat ce-o să păţească acum, totuşi norul şi fulgerul îl interesau şi ar fi vrut să se întîmple ceva de spaimă, şi el să se uite, dar să nu moară. Îşi aruncă privirile peste umărul surioarei, înapoi, spre sat. Căsuţa bunicii se mai vedea încă, puteau să se întoarcă îndărăt, dar îşi închise ochii, înfricoşat : acolo, departe, chiar lîngă curtea bunicii, secara se aplecase deodată, apoi se culcase cu totul la pămînt, ajunsă de furtună.

— Iute, Nataşa, bagă-mă undeva la adăpost, strigă el supărat. Nu vezi ce se petrece ? ! Parcă eşti nebună !

— Las-că ajungem noi acasă şi-o să vezi tu ce bătaie îţi trag, îi făgădui fetiţa.

— Ce să mai ajungem, că ne omoară trăsnetul ! şopti Antoşka. Hai mai iute, mergi prea-ncet ! Ia-o la fugă ! Vijelia îi ajunse din urmă, împroşcîndu-i cu nisip, pămînt, frunze, fire de iarbă şi gunoaie aduse din sat. Nataşa se adăposti într-un lan de secară împreună cu frăţiorul ei şi se aşeză jos. Dar vîntul culca secara atît de tare, că fata vedea uneori casa bunicii, satul şi tot ce se mai arăta în depărtarea cîmpului şi a cerului.

Scanned with CamScanner

O dată cu vijelia, prin norul fierbinte de praf, porni să bată piatra, izbind cu furie lanul, pămîntul şi copiii. Fetiţa se întinsese peste Antoşka, să-l apere cu trupul ei, ascunzîndu-i capul în braţele sale şi lipindu-se cît mai strîns de el. Capul şi spatele îi stăteau în bătaia pietrei, dar nu scotea o vorbă, ştiindu-l pe băieţel la adăpost ; ba acesta începuse chiar să se mişte, uitîndu-se la ţărîna de la rădăcinile secarei din arătura veche.

Piatra conteni, şi în locul ei începu o ploaie răcoroasă, cu picături mari. Antoşka se plictisi, stînd la adăpost ; voia să vadă ce se petrece în jurul lui, să-l ude ploaia.

— Lasă-mă să scot capul afară.

— Stai cuminte, că te trăsneşte.

— Ba nu mă trăsneşte, zise el, ieşind din adăpostul lui.

Nataşa se aşeză jos, luîndu-şi fratele pe genunchi şi acoperindu-i capul cu mîinile, ca să-l ferească de ploaie şi de vînt. Ridicîndu-se în picioare pe genunchii ei, băieţelul se uită în jur, mijindu-şi răbdător ochii din pricina vijeliei, a spicelor şi a picăturilor de ploaie ce-i biciuiau obrazul. Cerul negru, scund, trecea în fugă, iar şi mai jos, norii plumburii atîrnau nemişcaţi, lăsînd spre pămînt plete lungi de ploaie, abătute de furtună spre golul dintre nori, asemenea laţelor unei bătrîne cerşetoare ; şi norii îşi schimbau în clipe alcătuirea trupului, pierind de dinaintea ochilor băieţaşului. El ar fi vrut să vadă ce se mai întîmplă, dar Nataşa îi porunci să se lipească de ea, ca să se poată apleca peste dînsul, să-l apere. Antoşka n-o băga în seamă, privind mereu cerul şi pămîntul, dar spicele de secară îi luau vederea şi-şi rugă surioara să-l ridice sus, în braţe, ca să se uite mai bine.

Nataşa îi şterse capul ud cu mîneca rochiţei şi-i dădu una la spate.

— O să răceşti. Ia te uită ce drac de copil ! I s-a făcut să se uite la furtună ! Te spun eu mamei şi-o să-ţi dea una după ceafă.

Antoşka tocmai voia să răspundă că mama lui nu-i dă niciodată una după ceafă, dar amuţi — o rafală de vînt culcă deodată tot lanul de secară atît de mult, că-i deschise vederea pînă hăt-departe. În lumina albăstrie a furtunii, sub bătaia vîntului, alerga spre el iarba speriată, cuprinsă de fiori : văzu satul bunicii şi fîneaţa din spatele acestuia, de dincolo de rîu.

Deodată, ploaia se opri. Vîntul se domoli şi se aşternu liniştea. Grea de ploaie, secara nu s-a mai ridicat. Antoşka se uită

Scanned with CamScanner

iar spre casa bunicii — şi o zări pe bătrînă. Ieşise în cerdacul înalt dinspre curte al căsuţei, uitîndu-se în jur. O îngrijora dispariţia nepoţeilor. „Oare să se fi plictisit la mine ? îşi zicea ea. Dar nu se poate, că doar abia au picat, nu era încă vremea plecării ! S-or fi dus prin sat şi-or să se-ntoarcă îndată. Numai de nu i-ar prinde ploaia. Ia te uită ce-ntuneric se făcu ! Ia să-mi chem eu găinile, să stea mai bine-n şopron", se hotărî Uliana Petrovna, însă un trăsnet o sili să se chircească deodată la pămînt — mai trăsni o dată, de două ori, de trei ori şi atît de aproape, încît uşa cam şubredă a casei se deschise şi se trînti apoi singură-n ţîţîni ; bătrîna şezu nemişcată pe vine, pînă cînd tunetul se domoli cu totul, stingîndu-se treptat tot mai departe şi mai departe.

Antoşka văzuse fulgerul răsărind din negura norului şi muşcînd pămîntul ca un şarpe. Dintru-nceput se năpustise în jos, departe, dincolo de sat, ca apoi să se tragă îndărăt, în slăvi, şi de-acolo să doboare dintr-o lovitură un copac singuratic din mijlocul uliţei de lîngă o fierărie, o căsuţă afumată de lemn. Copacul se prefăcu într-o clipă într-o flacără albastră, de parcă înflorise, apoi se stinse, pierind ca şi fulgerul din el.

Secara culcată la pămînt, ajunsă de trăsnet, porni să se mişte. Bătrîna se aşeză în cerdac, lăsînd trebăluiala de prin curte, şi băieţelul rîse de bunică-sa, pe care o apucase frica.

După trăsnet se porni un ropot de ploaie deasă, toate de pe drum se întunecară, şi bunica nu se mai vedea de după negura foşnitoare a ploii. Dar la lumina unui fulger, Antoşka zări din nou secara şi satul, precum şi o trîmbă neagră de fum străbătută de limbi roşii de foc ridicîndu-se domol de sub acoperişul fierăriei celei vechi, fără putere, stinse mereu de şuvoaiele de ploaie. Îşi zise că fulgerul, după ce ucisese copacul, nu murise, ci trecuse prin rădăcinile acestuia pînă la fierărie, unde se prefăcuse iar în foc.

Luîndu-şi frăţiorul în braţe şi strîngîndu-l tare la piept, Nataşa ieşi cu el din lanul de secară şi dădu în drum ; se gîndi să se repeadă iute înapoi, la bunică, să-l adăpostească acolo pe Antoşka de ploaie şi de trăsnet ; dar ploaia se mai potolise, nu mai cădeau decît picături rare, aerul se încinsese iar şi li se făcu urît şi prea cald lîngă satul acela străin. Fetiţa se opri şi-şi lăsă fratele jos.

Acum, acoperişul fierăriei ardea în flăcări vii, focul zvînta scîndurile ude şi apoi le mistuia. Oamenii dăduseră fuga să

Scanned with CamScanner

stingă incendiul, unii cu găleţi de apă, alţii cu topoare, se auzea scîrţîitul roţii de la fîntîna cea mai apropiată şi cîţiva săteni stăteau liniştiţi pe lîngă curţile lor, gîndind pesemne că focul va fi stins de norul cel mai mare, care abia acum se apropia de satul Paniutino, încărcat de ploaie şi furtună ; deocamdată se afla de partea cealaltă a rîului, greoi şi liniştit, scăpărînd fulgere, ale căror tunete nu se auzeau încă.

Lipindu-se de surioara lui, băieţelul începu să plîngă, speriat. Îl înfricoşaseră focul de la fierărie şi norul negru ca noaptea, venind de dincolo de rîu, stîrnind din nou furtuna care va bîntui pămîntul, încercînd să omoare vreun copac şi să dea foc casei lor vechi din colhoz.

Nataşa îşi aruncă privirile în jur. Norul era încă departe, aşa că avea vreme să ajungă cu Antoşka acasă.

— Ia şi-mbucă, îi spuse ea, scoţînd din sîn blineaua rece şi întinzînd-o fratelui.

Acesta se sui în spinarea surioarei, o cuprinse cu o mînă pe după gît şi porni să mestece blineaua pe care o termină curînd ; fetiţa însă fugea fără odihnă spre casă, căutînd să nu se prăbuşească sub greutatea lui.

Alerga prin întunericul adus de norul cel negru, pe drumul străjuit pe laturi de secara tăcută ca de două ziduri. Antoşka privea spicele plecate spre pămînt ; înţelegea că ele erau pîinea ce creşte, cel mai de seamă bun din lume, care dă viaţă oamenilor. Tatăl lui spunea totdeauna : „Secară să fie, că celelalte se găsesc ele — şi gazul, şi hainele, şi cărţile cu poze".

Dar întunericul şi norul îi ajunseră curînd din urmă şi-i învăluiră. Ploaia se porni iar, şi după fiecare scăpărare mînioasă de fulger, după orice tunet, curgea tot mai deasă şi mai repede. Acum, văzduhurile negre revărsau un adevărat torent de apă, şfichiuind pămîntul cu atîta putere, că-l scormonea şi-l răsturna, de parcă voia să are cîmpia.

Ploaia deasă tăia respiraţia fetiţei. Îl mută pe Antoşka din cîrcă în braţe, ca să-l plouă mai puţin, şi trăsnetul să cadă întîi pe ea, şi-şi continuă fuga.

Desişul ploii de dinaintea ei era tot mai greu de străbătut, înainta anevoie, trudnic, uneori la pas, de parcă se pomeniseră deodată în mijlocul unei păduri întunecoase, aspre şi duşmănoase, care le sfîşia carnea pînă la os.

Scanned with CamScanner

Răpăitul ploii acoperea pînă şi bubuiturile tunetului, dar fulgerele tot se mai vedeau. Uneori erau atît de multe, încît îşi contopeau strălucirea într-o pălălaie prelungă, care lumina însă numai spinările norilor întunecaţi de pe cer, umplîndu-i şi mai mult de frică.

Nataşa abia se mai ţinea pe picioare şi se aşeză jos la marginea lanului de secară, strîngîndu-şi din toate puterile la piept frăţiorul ud leoarcă, pentru ca să scape măcar el cu viaţă, bucurîndu-se de căldură lîngă dînsa, chiar de-ar fi ca ea să moară. Dar o străfulgeră un gînd — dacă moare Antoşka şi numai ea scapă cu viaţă ? Gîndul acesta o făcu să scoată un ţipăt puternic, ca o femeie în toată firea, ca s-o audă cineva şi să-i ajute ; i se păru mai rău şi mai trist ca orice să rămînă ultima pe lume.

După ce stătură cîtva timp în ploaie, băieţaşul zise :

— Hai să ne facem o groapă şi să ne ascundem în ea, să ne scăpăm viaţa. Uite, aici e nisip... Să nu mai plîngi, că mi-e frică fără tine...

Începură să-şi sape cu mîinile o groapă la marginea ogorului, unde pămîntul era mai afînat. După ce făcură o groapă mică, ploaia, puternică, porni s-o sape singură mai departe, spălînd şi scoţînd afară pămîntul nisipos, în puhoaie — nu, acolo nu se puteau ascunde.

Şi-au rămas ghemuiţi în bătaia ploii, pe pămîntul gol, acoperindu-şi capul cu mîinile.

— Ce ţi-a venit să mă duci la bunica ? zise Antoşka. Mai bine stăteam acasă, mi-e drag să stau acasă... Eşti o haimana !

— Ia mai tacă-ţi gura ! îl repezi Nataşa. Cine a vrut să plecăm cît mai iute îndărăt ? Nici n-am apucat să mănînc blinele.

— Mă prinsese urîtul acolo, zise umil băieţelul.

Un fulger scăpără şi se cutremură de cîteva ori chiar lîngă ei, undeva, prin secara culcată. Înfricoşaţi de tunetul care trebuia să urmeze, copiii se cuprinseră dinainte în braţe, lipindu-se strîns unul de altul : Antoşka, la pieptul Nataşei, aceasta, de umărul lui, ca să nu mai vadă nimic. Dar prin ropotul ploii tunetul nu mai răsună atît de înfricoşător.

— A trecut iar pe-alături, zise Antoşka.

Uzi leoarcă, îi cuprinsese de multă vreme frigul şi se strîngeau unul lîngă altul, să se mai încălzească.

Scanned with CamScanner

— Care eşti ăla, mă ? întrebă deodată chiar lîngă ei o voce străină şi răguşită.

Nataşa îşi ridică ochii. În genunchi, aplecat peste ei, stătea moşneagul cel slab şi necunoscut, pe care-l întîlniseră în drumul lor spre bunici. Ca să se apere de ploaie, îşi pusese coşniţa în cap, după ce pesemne că aruncase ştevia şi urzicile.

— Sînteţi obosiţi sau înspăimîntaţi ? o întrebă el pe Nataşa, apropiindu-se şi mai mult de copii, ca să-l audă.

— Ne-a prins frica, răspunse fetiţa.

— Păi, cum să nu vă prindă frica ? zise omul. Că-i de speriat de cît toarnă, fulgeră şi bubuie. Eu nu mă tem la anii mei şi la prostia mea, dar voi trebuie să vă temeţi, c-aşa-i bine.

— Ne-am învăţat cu frica, zise Nataşa, şi-acum nu ne mai temem. Dar tu cine eşti şi de unde vii ?

— Vin de departe, răspunse moşneagul. De-aici să tot fie vreo douăzeci de verste. Auzit-ai tu de crescătoria de vite „Victoria" ? Ei, de ea ţiu eu, am slujba de curier în probleme de vite de reproducţie. Sînt gata oricînd să mă duc unde mă trimite, ori să fac ce mi se porunceşte. Astăzi am fost pe la colhozul „Viaţa în comun", că mi s-a dat poruncă să mă duc să le spun să-şi ia de la noi un tăuraş de reproducţie. Li se cuvine unul. Să trimită oameni după el.

— Şi-ai spus ? întrebă Nataşa.

— Am spus. Şi-acu, iaca, mă-ntorc la mine-n gospodărie.

Antoşka se ridică în picioare, cercetînd din ochi cu luare-aminte pe moşneagul cel mititel şi străin, care stătea în genunchi pe pămîntul ud, cu coşniţa-n cap. Ploua cu băşici, şi fulgerele scăpărau acum undeva, departe, de unde tunetele nu mai ajungeau pînă la ei.

— Hai, du-te, că noi, la colhoz, avem de mult nevoie de un taur.

Moşneagul se ridică-n picioare şi începu să se pregătească de drum lung. Îşi legă iar bine coşniţa în spate şi-şi scoase căciula din cap.

— Apăi, copii, cum o să ajungeţi voi acasă ? zise el. Drumul e desfundat, pămîntul e gras şi clisos şi te pomeneşti că ploaia se porneşte iar...

Îndesă căciula lui pe capul băieţaşului, apoi se aplecă pînă la pămînt, poruncindu-i să se urce în coşniţă şi să se ţină bine. Antoşka se căţără îndată în coş, unde se simţea la adăpost şi bine.

Scanned with CamScanner

— Şi unde vrei să-l duci ? sări Nataşa, gata să-şi înfigă ghearele în obrazul moşului. Cine ţi-a poruncit să-l iei ?

— Păi, unde să-l duc ? La părinţii lui, auzi vorbă ! La colhozul vostru. Şi pe tine te duc.

Moşul se mai aplecă o dată, o ridică şi pe Nataşa în braţe şi porni cu ei prin ploaie, spre colhozul „Viaţa în comun".

— Să nu te temi, îi şopti fetiţa fratelui ei, care şedea comod în coş, cu faţa la dînsa. N-o să-l scap din ochi.

— E tare, nu-i slab ca tine, zise Antoşka.

Bătrînului i se umflaseră vinele la gît, se cocoşase rău, ploaia şi sudoarea îi scăldau obrazul şi trupul, dar umbla răbdător, cu mersul lui obişnuit, prin noroi şi prin apă.

Copiii tăceau, căutînd să descopere de departe casa lor din colhoz. Nataşa se cam temea să nu găsească ograda pîrjolită de trăsnet. Cruţîndu-şi puterile, bătrînul nu spunea nici el nimic, numai o dată şopti, parcă rostindu-şi tare gîndurile :

— Tot e bine că n-a fost piatră. Cîteodată e cît oul de porumbel şi i-ar fi lovit rău pe copilaşii ăştia.

Acum cernea mărunt şi des, dar vijelia se potolise. Curînd, Nataşa zări prin ploaie gardul casei de la marginea colhozului lor şi zîmbi plină de bucurie. Aşadar, nu se-ntîmplase nimic, n-a fost nici foc, altfel ar vedea oameni acolo. Sau casa poate că fusese mistuită de flăcările stinse acum ? Şi fetiţa se întristă din nou.

Dar uite, salcia de lîngă casă e-n picioare, şi acoperişul lor de paie, şi coşul cu un cocoşel de fier în vîrf sînt la locul lor... Nataşa îşi îndepărtă obrazul de acela al lui Antoşka şi-l şterse binişor de ploaie cu mîneca rochiţei.

Lîngă casa părintească, sări jos din braţele moşului, dar bătrînul îl duse pe băieţel pînă-n tindă.

În odaia părinţilor, aşteptînd să treacă ploaia, se adunase o mulţime de lume. Tatăl Nataşei ospăta oamenii cu ceai şi cu pîine albă, şi-n faţa lor, zaharniţa era plină cu bucăţi de zahăr. Printre ei se afla şi preşedintele colhozului, Egor Efimovici Provotorov, bunicul, precum şi un necunoscut, probabil un om fără nici o treabă.

Mama Nataşei îi dezbrăcă pe copii şi-i primeni, zicînd că n-o să-i mai lase niciodată să se ducă la bunica. Moşneagul, după ce-şi storsese un pic apa din haine în tindă, se aşezase la masă, în odaie, şi acum bea ceai, povestind ce se petrecuse.

Scanned with CamScanner

Egor Efimovici îl cunoştea, fiindcă bătrînul trecuse cu puţin timp înainte pe la el, să-i ducă ştirea cu taurul.

— Cum vine asta ?! zise Egor Efimovici, întorcîndu-se spre tatăl Nataşei. Afară-i vijelie, plouă cu găleata, fulgeră şi tună, şi tu îţi trimiţi copiii la Paniutino ?

— Cînd au plecat, era vreme frumoasă, răspunse acesta încet.

— Numaidecît după plecarea lor a început ploaia şi furtuna, urmă Egor Efimovici, şi nu se ştia de copii, dacă ajunseseră din vreme la bunica lor ! Ca să vezi ! Noi stăm aici aproape de două ceasuri la palavre şi tu nu ţi-ai adus măcar o dată aminte de ei.

— Ce să mai vorbim de pomană ! zise înciudat tatăl. Doar n-au păţit nimic. S-au întors sănătoşi.

— Asta aşa este, încuviinţă preşedintele, uitîndu-se la copiii care stăteau acum lîngă uşă cu ochii la musafiri. Mama îi îmbrăcase cu haine uscate şi curate, şi-acum erau iar mulţumiţi. Halal şi de bunicul lor, bătrîn zăpăcit, urmă preşedintele. Ştia că-i vin nepoţeii şi-a pornit pe vreme de ploaie la ginerească să bea ceai şi şade aici, fără să-i pese de copii...

Bunicul Nataşei tăcea, ca şi toţi ceilalţi.

— Am venit cu noaptea-n cap, aici, la cooperativă, răspunse după o vreme bunicul, cu gînd să cumpăr un cîrlig de prins crapi ; ba mai aveam şi ceva treabă pe la curelarul vostru, care-mi vine cuscru... La noi, la prăvălia universală, nu găseşti cîrlige de nici un fel, peştele hălăduieşte-n rîu, şi uneltele mele de pescuit nu mai fac două parale. Credeam c-oi găsi ceva la cooperativa voastră...

— Ei, acuşi au trecut toate, zise împăciuitor Egor Efimovici. Ia înapoiază-mi tu hîrtia aia către crescătoria de vite, pe care ţi-am dat-o adineauri, urmă el, întinzînd mîna spre tatăl Nataşei.

Acesta îi înmînă, cam sfios, hîrtia, zicînd :

— Ia seama, Efimovici, că-i un taur de reproducţie, trebuie să ştii să umbli cu el. Ori din pricină că i-am lăsat pe copii în ploaie nu mai ai încredere în mine nici cu privire la taur ?

— Deocamdată n-am, răspunse preşedintele, n-am încredere-n tine.

Scanned with CamScanner

— Atunci cine-l aduce ? Nu cred să se mai găsească vreunul în tot colhozul, în afară de mine, care să-şi ia răspunderea asta.

— Poate că mă descurc cu dumnealui, zise preşedintele, făcînd un semn cu capul spre bătrînelul de la crescătorie, care-şi sorbea ceaiul îndulcit cu zahăr.

— Dreptul tău, încuviinţă tatăl. Ia te uită ce vigilent eşti ! Te-a prins grija pentru cadrele tinere ? Dar vezi că taurul e una, şi copiii, alta.

— Ai dreptate, zise preşedintele, băgînd actul în buzunar, după ce-l citise din nou de la început pînă la sfîrşit. Copii nu mai poţi cumpăra, şi ţi se frînge inima de ei, pe cînd taur, dacă ai bani, poţi să cumperi oricînd unul...

— Măi, măi, ian te uită cum vine treaba ! zise deodată, cu însufleţire, moşneguţul de la crescătorie şi, dîndu-şi far furioara de ceai deoparte, zvîrli din nebăgare de seamă în gură încă o bucăţică de zahăr.

Plictisiţi de vorbele celor mari, Nataşa şi Antoşka ieşiră pe prispă.

Abia dacă mai picura. Se lăsase liniştea întunericului, frunzişul şi ierburile atîrnau obosite, adîncite în somnul din care urmau să se scoale abia a doua zi. Doar departe, departe de tot, peste ogoare străine şi întunecate, mai fulgera încă, de parcă norul cel ostenit picotea şi el, ba închizînd, ba deschizînd ochii.

— Mîine să mergem iar la bunica, zise Antoşka, întorcîndu-se spre surioara lui. Nu mai mi-e frică. Îmi place furtuna.

Aceasta nu-i răspunse. Era atît de mititel şi mort de oboseală, că nu-i venea să-l mai certe.

Mama deschise uşa casei şi-i chemă la masă. Le făcuse nişte cartofi cu ouă şi smîntînă. Să mănînce micuţii, să mai prindă puteri !

1938

Scanned with CamScanner

NEVASTA MECANICULUI

Se întorsese acasă, la soţia lui, grav şi trist. Fusese în cursă pe viscol şi ger timp de aproape douăzeci şi patru de ore, dar nu se simţea obosit, fiindcă era obişnuit cu munca de cînd se ştia.

La început, nevasta nu-l întrebă nimic. Îi aduse un ştergar şi un lighean cu apă caldă să se spele, apoi scoase ciorba fierbinte din cuptor şi aprinse samovarul.

Cinară tăcuţi. El îşi mînca fără grabă ciorba de varză, încălzindu-se, dar obrazul mohorît nu i se însenina de loc.

— Ce-i cu tine, Piotr Savelici ? îl întrebă încet nevasta. I s-a întîmplat ceva ? Vreo meteahnă ori stricăciune ?

Scanned with CamScanner

— I se-ncinge bolţul...

— Care bolţ ? zise ea, îngrijorată. Se încingea şi-acum două ierni. E tot ăla, ori altul ?

— Altul. La roata a treia din stînga. Tot drumul m-am chinuit ; m-am temut mereu să nu fi slăbit manivela, că bolţul se mişcă-n mers. Cine ştie ce-o mai fi şi-acolo !

— Sau poate, Piotr Savelici, s-o fi strecurat vreun gunoi la bielă sau la tijă, îşi dădu cu părerea nevasta. Să-l fi pus pe ajutorul tău să filtreze uleiul, ori să fi-ncercat chiar tu. Data viitoare o să-ţi dau o cîrpă curată. Că altminteri nu-i rost...

El puse lingura de lemn pe o felie de pîine şi-şi şterse mustăţile cu mîna lui mare de muncitor bătrîn.

— Nu îngădui eu ulei prost, Ana Gavrilovna. Dacă-i prost, mai curînd îl mănînc eu cu păsat. Cînd e vorba de maşină, pun totdeauna uleiul cel mai curat şi din belşug. Aşa că să nu vorbim cu păcat !

— Cu toate astea, bolţul se-ncinge ! îl dojeni ea. Şi-apoi, se-ncinge cît se-ncinge, şi pînă la urmă cade şi-ţi nenoroceşti maşina !

— Cît oi trăi şi-oi fi mecanic de locomotivă, la mine nu cade nimic, nici în mers, nici în staţionare.

— Ce vorbă-i asta „nu cade nimic !", se mînie Ana Gavrilovna. Să zici bogdaproste c-ai apucat să frînezi la timp garnitura, că altfel cine ştie cîţi orfani ai fi lăsat pe lume, că doar era un personal, personalul 27 bis... Hai, mănînc-acolo toată ciorba, că nu mai ţine...

Piotr Savelici oftă şi mîncă toată ciorba din oală.

— Roţile de locomotivă nu sar niciodată de pe osie, spuse el după aceea. E doar aşa, o părere greşită. Lui Ivan Matveevici i-a slăbit un bandaj în mers. Şi un bandaj, Ana Gavrilovna, nu-i chiar roată. Nici gînd. Ivan Matveevici n-a avut nici o vină. Maşina tocmai ieşise din reparaţie cu bandajul montat de mîntuială.

— Şi la tine nu s-ar fi putut întîmpla să slăbească ? îl descusu ea.

El se gîndi ce se gîndi şi hotărî :

— La mine, nu cred. Nu s-ar fi întîmplat ! Aş fi mirosit eu defecţiunea.

— Ei vezi ! Tocmai asta am vrut să spun şi eu ! întări mulţumită Ana Gavrilovna.

Scanned with CamScanner

— Ce vorbă-i asta ? se miră el. Eu am împlinit astă-toamnă şaizeci şi doi de ani, şi tu n-ai decît cincizeci şi patru şi tot îmi spui „ei vezi“... Ia fă-mi tu patul. Nu mi-e somn, dar vreau să mă-ntind puţin.

Ana Gavrilovna se apucă să aştearnă patul, pentru amîndoi.

— Las-c-o să adormi tu, zicea ea, bătînd repede pernele, ca să stea mai umflate şi să fie mai moi pentru somn. De ce să nu dormi ? Trebuie să te odihneşti, că-i fi obosit după atîta muncă. Doar nu-i glumă, eşti mecanic de locomotivă. Uite, întinde-te ici şi dormi. Avem o pilotă moale, plapumă caldă, în casă e linişte, ce mai vrei ?

— Nu mai vreau nimic, Ana Gavrilovna, zise împăciuitor mecanicul. Atîta numai, mă frămînt că locomotiva mea are un bolţ cam beteag... Şi afară e noapte, întuneric, schimbul meu conduce o garnitură de mare tonaj ; oare s-o gîndi el la ce trebuie, sau se uită numai aşa, înainte, ca o bufniţă ?

Ana Gavrilovna, care aşternuse patul, căzu şi ea pe gînduri, dar se însenină curînd la faţă.

— Nu te amărî, Piotr Savelici, poate că nu se întîmplă nimic. Se încălzeşte şi bolţul ăsta cît s-o încălzi la început, apoi se dedă şi nu se mai încinge. Doar şi fierul se-nvaţă unul cu altul, rabdă...

— Care fier ? Ce tot îndrugi ! sări el indignat. De treizeci de ani trăieşti cu un mecanic de locomotivă şi tot nu ştii carte ! Parc-ai fi fochist la o baie de aburi...

Ea nu mai zise nimic ; ştia cînd trebuie să se smerească dinaintea lui şi cînd poate să-l dăscălească.

Se culcară, şi acum stăteau întinşi şi tăcuţi. Piotr Savelici trăgea mereu cu urechea, să vadă : oare nu se înteţeşte vîntul, nu se dezlănţuie iar viscolul, care abia se potolise ? Dar deocamdată era linişte şi pace. Pendula din perete, de deasupra patului, ticăia încetişor, umbrele triste ale nopţii se scurgeau pe dinaintea ferestrei în întîmpinarea îndepărtatei dimineţi, şi în jur se lăsase tăcerea timpului.

Familia lui Piotr Savelici nu era mare. Se alcătuia din trei persoane — el, nevasta şi o locomotivă din seria E, pe care lucra.

Nu avuseseră multă vreme copii, apoi, cu ani în urmă, li se născuse un fecior, dar trăise puţin, murise de-o boală de-a copiilor, şi de-atunci de alţi prunci n-au mai avut parte. Acum,

Scanned with CamScanner

din amintirea părinților se șterse pînă și chipul băiatului mort ; îl învăluise timpul cu umbrele lui, alungîndu-l pe meleagurile uitării...

Piotr Savelici ciuli urechile. Noaptea se scurgea în liniște, dar undeva, în tindă ori afară, trosni încetișor un lemn — de ger. Se făcuse pesemne chiciură, și vizibilitatea scăzuse ; interesant, dar greu să conduci pe-un timp ca ăsta o locomotivă care trăgea, legată de cîrligul tenderului, o garnitură de mare tonaj. Cu mecanicul de schimb al lui Piotr Savelici lucra ca ajutor un flăcăiaș, anume Kondrat. Cîți ani o fi avînd ? Vreo nouăsprezece, douăzeci ? Poate tot atîția cîți ar fi avut și feciorul lor, dacă ar mai fi trăit.

Piotr Savelici se ridică în coate, răscolit de o presimțire, de o teamă surdă, lipsită de orice gînd limpede. O înveli pe nevastă-sa cu plapuma, ca să nu se trezească, se dădu jos din pat și începu să se îmbrace. Dar Ana Gavrilovna se trezise chiar de la prima lui mișcare. Era obișnuită să-și urmărească soțul, mereu cu gîndul la el, zi și noapte, simțind deslușit în nări mirosul slab de locomotivă pe care-l răspîndeau părul și hainele lui cînd era acasă, ori văzîndu-l în închipuirea ei, dacă se afla în cursă.

— Unde naiba te duci ? îl întrebă ea. Viscolul s-a potolit, bolțul ăla de la locomotivă o să se dea pe brazdă. De ce să te frămînți tu pentru toți ? Acolo mai sînt și alții în afară de tine !

— Sînt ei destui, dar eu unul nu sînt acolo, o lămuri el răbdător. Iar lipsa mea se simte !

— Ca să vezi ! zise ea, domolită. Fără tine nu merge nimic pe lumea asta ! Va să zică, mîine vrei să porneşti în cursă, așa, pe nedormitelea ? Bi-ine ! Pleacă și nedormit, poate intri în coada vreunui alt tren, ori îți faci locomotiva zob. Te bagă la răcoare și eu o să mor de dorul tău... Așa terminăm măcar cu totul dintr-o dată !

— Ia nu-ți mai face inimă rea de pomană. În cursa de astăzi a plecat ca ajutor Kondrat, băiat tînăr, cum s-ar zice, copilandru, și s-apropie vremea să pornească pe drumul de-ntoarcere...

— Ei, și ce-ți pasă de Kondrat, de flăcăul ăsta ?

— Îmi pasă, zise Piotr Savelici, pregătindu-se de drum, îmi pasă, că la întoarcere trebuie să-nfrunte patru urcușuri lungi. Acolo trebuie să ai grijă de cazan în așa fel, încît oricît ai merge, oricît ai trage, să nu scadă presiunea în el și nici să nu

Scanned with CamScanner

coboare prea mult nivelul apei. Aşa trebuie să-ţi întreţii cazanul ! Acum înţelegi ?

— Parc-ar fi cine ştie ce mare lucru de înţeles ! Locomotiva trebuie să meargă fără oprire, şi dac-ai scăpat din ochi aburul, porneşte să gîfîie şi se opreşte...

— Ei, măi-măi, uite c-ai nimerit-o, dar nu tocmai : cum să gîfîie ? Dar Kondrat nu-i în stare să-şi ţină cazanul după trebuinţa tracţiunii. Maşina-i e dragă, însă n-o cunoaşte nici pe departe cum ar trebui. Şi, ca s-o cunoşti numai pe ea, nu-i destul. Trebuie să ai în vedere şi toată natura : cum e vremea, care-i situaţia pe linie, dacă-i ger ori arşiţă, după cum neapărat se cuvine să cunoşti pe de rost şi toate urcuşurile şi să ştii cum se simte maşina ta în ziua aceea...

— Lasă-i să se descurce şi singuri ! hotărî ea. Abia ai prins şi tu să te-ncălzeşti puţin, şi gata, uite că te-ai şi dat jos din pat ! O să degeri afară.

— M-oi încălzi pe lîngă cazan, îi făgădui el. Curînd, porneşte trenul de lucru şi mă duc cu el să-mi întîmpin locomotiva la halta a patra de încrucişare : e acolo un urcuş, că rămîi locului. Şi-ntinde garnitura, gata s-o rupă.

— Ia-ţi măcar ceva de-ale gurii, că nu mai ai astîmpăr ! se rugă de el nevasta.

— Oi lua o gustare la bufetul gării, zise Piotr Savelici. Tu dormi liniştită, la căldură.

— Parcă poţi să dormi cînd ai de-a face cu de-alde voi ? ! Afurisiţi bătrîni, nu ne mai lăsaţi în pace...

Dar Piotr Savelici şi ajunsese în tindă şi trăgea cu zgomot zăvorul, pornind prin noaptea de iarnă. El nu se supăra pe nevastă-sa.

S-a întors acasă abia a doua zi seara. Cu el a venit şi un tînăr sfios, ajutorul de mecanic Kondrat.

Ana Gavrilovna îi aruncă o privire pătrunzătoare şi atotştiutoare, apoi aşternu masa fără să scoată o vorbă.

— Treceţi la spălat, muncitori soioşi, îi pofti ea. N-ar trebui să vă dau de mîncare ; se vede cît de colo c-aţi nenorocit maşina... Umblaţi cu garniturile de mare tonaj, ca nebunii, de vuiesc şinele. Ehei, de-aţi conduce mai binişor, mai cu luare-aminte, aţi avea şi voi locomotive sănătoase, ca nişte copilaşi dolofani, îndestulaţi din belşug cu d-ale gurii — dar vouă v-a trebuit supapă grea de tot ! Să ţină mai multă presiune.

Scanned with CamScanner

Piotr Savelici şi Kondrat tăceau. Ce să răspundă unui om străin de problemele mecanicii ? S-au spălat şi s-au aşezat la masă, tăcuţi şi posomorîţi. Kondrat mînca sfios, puţin, ca în vizită. Piotr Savelici, în schimb, mînca destul de bine, cu poftă.

— Ia, ia mai cu nădejde ! îi spuse el lui Kondrat. Mîncarea îţi mai alină şi necazul, are şi ea sufletul ei, şi cînd o-nghiţim, intră şi sufletul ăsta-n noi...

— Păi mănînc, Piotr Savelici.

— Ia, ia mai cu spor, îl îndemnă iar mecanicul. Pe urmă te duci la culcare. Ana Gavrilovna, vezi de fă patul pentru fecior.

La început, femeia înlemni şi-i amuţiră vorbele pe limbă, dar apoi se mai dezmetici un pic.

— Care fecior ? întrebă ea.

— Kondrat, o lămuri Piotr Savelici. Noi n-avem copii, şi el e orfan de amîndoi părinţii. O să ne-mpăcăm ; el să fie al nostru, şi noi ai lui. Asta-i socoteala ! Aşterne-i pe divan şi lasă gura !

Ana Gavrilovna începu să aştearnă patul lui Kondrat, vorbind singură, în şoaptă : „Locomotiva şi-a făcut-o praf, şi-acum mi-l mai aduce şi pe flăcăul ăsta pe cap ca fiu ! Nu s-astîmpără, moşul, tot umblă să-mi facă griji !“

Piotr Savelici o auzea, dar nu spunea nimic.

— Şi cu locomotiva noastră ce-i ?

Bătrînul îşi drese glasul, stingherit.

— A intrat în reparaţie ! zise el. Bolţul cel cu beteşug a ieşit din locul lui, în focar a-nceput să curgă, nisiparul a rămas fără nisip... Garnitura s-a oprit şi s-a întins la urcuş, iar ăştia doi, Kondrat cu mecanicul lui, au tot silit maşina să meargă-nainte şi s-a-ntîmplat ce s-a-ntîmplat, de pornit însă n-au pornit...

— Ca să vezi ! strigă Ana Gavrilovna. Halal fiu, Kondrat ăsta al tău !

— Cum de n-ai auzit tu bolţul ? îl întrebă, ameninţător, Piotr Savelici pe Kondrat. Că înainte de-a ieşi din lăcaşul lui, o fi ţipat şi-o fi gemut destul.

— A fost supus la efort prea mare, zise Kondrat. Şi-apoi era un zgomot, de nu mai auzeai nimic...

— Va să zică aşa ! spuse Piotr Savelici. Ei bine, lasă că acuşi te-am luat de fiu şi-o să te învăţ eu. Că-ntr-altfel nenoroci toate locomotivele !

Scanned with CamScanner

Ana Gavrilovna pricepu gîndul bărbatului. Ghemui plapuma la căpătîiul divanului, aşternu un cearceaf pentru Kondrat, întinse plapuma deasupra şi înfoie perna între palme, ca să-i fie mai moale băiatului, să doarmă şi mai tihnit, dacă-i vorba să-l ia de suflet, iar, cu vremea, s-o deprinde şi inima să-l iubească.

După ce Kondrat se întinse în pat şi, adormind, porni să sforăie, Piotr Savelici stătu multă vreme în picioare lîngă el, împreună cu Ana Gavrilovna, cercetîndu-i din ochi faţa tînără, obosită şi încrezătoare, gura întredeschisă şi ochii închişi, adînciţi în orbite.

— Ţi-e dragă locomotiva, zise, în sfîrşit, bătrînul mecanic. Pe deasupra, mă mai iubeşti şi pe mine — cîteodată. Acu, să-l iubeşti şi pe el.

Bătrîna lui soţie tăcea.

— Cînd am văzut cum au schilodit şi-au nenorocit locomotiva, urmă Piotr Savelici, cu ochii la nevastă-sa, l-am făcut pe mecanic de două parale, şi lui Kondrat îmi venea să-i rup urechile, dar m-am răzgîndit şi mi-am zis : dă-i pace, înfiază-l şi creşte-l, şi-o să iasă din el un mecanic pe cinste... Apoi, amintindu-şi de ceva, bătrînul adăugă : Acu am stat de vorbă, şi-ajunge. Pune nişte aluat la crescut, să faci mîine dimineaţă cîteva clătite pentru Kondrat. Trebuie hrănit cumsecade.

— Mai bine aş face nişte blinele, Piotr Savelici, zise ea.

Şi mecanicul nu s-a-mpotrivit.

1940

Scanned with CamScanner

O LUME ATÎT DE FRUMOASĂ ŞI ATÎT DE APRIGĂ

I

Alexandr Vasilievici Malţev de la depoul feroviar din Tolubeev era privit ca cel mai bun mecanic de locomotivă.

Deşi avea numai vreo treizeci de ani, dobîndise certificatul de mecanic categoria întîi şi conducea de multă vreme trenuri accelerate. Cînd în depoul nostru a intrat cea dintîi locomotivă puternică din seria „I.S.“, pentru trenurile de persoane, s-a luat măsura foarte potrivită ca ea să fie încredinţată lui Malţev. Ajutor al acestuia era un om mai în vîrstă dintre lăcătuşii de la depou, anume Feodor Petrovici Drabanov, care însă şi-a dat curînd examenul de mecanic şi a plecat să lucreze pe o altă locomotivă ; în locul lui am fost

Scanned with CamScanner

trecut eu, ca ajutor, în brigada lui Malţev. Şi pînă atunci lucrasem ca ajutor de mecanic, dar pe o maşină de tip mai vechi şi de mai mică putere.

Numirea mă bucurase. Locomotiva „I.S.", pe vremea aceea singură de acest fel în sectorul nostru de tracţiune, mă entuziasma chiar şi numai prin aspectul ei : cu cît o priveam mai mult, mă cuprindea o mai mare şi mai înduioşătoare bucurie, ca aceea pe care o avusesem în copilărie, cînd citisem pentru prima oară versurile lui Puşkin. Pe lîngă aceasta, dorisem de mult să lucrez în brigada unui mecanic cu greutate, ca să deprind pe lîngă el arta de a conduce accelerate de mare tonaj.

Alexandr Vasilievici a primit vestea numirii mele în brigada lui liniştit şi nepăsător ; părea să-i fie totuna cine-i este ajutor.

Înainte de a pleca în cursă, am verificat ca de obicei toate subansamblurile maşinii, i-am încercat toate mecanismele principale şi auxiliare, apoi m-am liniştit, socotind locomotiva gata pentru cursă. Alexandr Vasilievici observase cum lucrez, fiindcă mă urmărise cu ochii, dar a mai făcut şi el verificarea încă o dată, de parcă nu avea încredere în mine.

Lucrul acesta s-a repetat şi mai tîrziu, aşa că mă obişnuisem să-l văd amestecîndu-se mereu în atribuţiile mele, fără să spună însă nimic, deşi asta mă cam necăjea. De obicei însă, de îndată ce porneam la drum, îmi uitam necazurile. Luîndu-mi ochii de la aparatele de control ale locomotivei lansate în cursă, părăsind supravegherea funcţionării subansamblului cilindrului din partea stîngă şi a drumului din faţa mea, îmi furişam privirea spre Malţev. Conducea garnitura cu o încredere şi îndrăzneală de adevărat maestru, cu concentrarea unui artist inspirat, înglobînd în trăirile sale lăuntrice toată realitatea exterioară pe care tocmai de aceea o şi domina. Se uita înainte parcă absent, fără să se gîndească la nimic, dar ştiam că vede tot drumul din faţa sa şi tot peisajul ce năvălea vijelios în întîmpinarea noastră ; chiar şi o vrăbiuţă, măturată de pe terasament de vîntul stîrnit de locomotiva care se înfigea în spaţiu, pînă şi această vrăbiuţă îl făcea să-şi întoarcă pentru o clipă privirea după ea, parcă întrebîndu-se ce se va întîmpla cu păsărica aceea după trecerea noastră : încotro va zbura ?

Scanned with CamScanner

Nu întîrziam niciodată din vina noastră ; dimpotrivă, eram adesea reţinuţi în staţiile intermediare, pe care ar fi trebuit să le străbatem fără oprire, deoarece aveam avans în timp, şi cu ajutorul acestor opriri eram readuşi la grafic.

Lucram de obicei în tăcere. Alexandr Vasilievici, fără să-şi întoarcă vreodată capul spre mine, ciocănea doar cînd şi cînd cu o cheie în cazan, atrăgîndu-mi atenţia asupra vreunei neregului în regimul de lucru al maşinii sau pregătindu-mă pentru o bruscă schimbare a acestui regim, făcînd apel la vigilenţa mea. Pricepeam totdeauna indicaţiile fără cuvinte ale tovarăşului meu mai vîrstnic şi munceam cu mult sîrg ; cu toate acestea, mecanicul se purta mereu cu mine, ca şi cu fochistul-ungător, într-un chip străin, distant, controlînd întotdeauna, la orice oprire, presele de ungere manuală, gradul de strîngere a bolţurilor la ansamblurile bielelor, cutiile de unsoare ale osiilor conducătoare şi aşa mai departe. Dacă verificam şi gresam vreo piesă în frecare de faţă cu el, o mai verifica şi gresa şi dînsul în urma mea, de parcă socotea că nu făcusem lucrul cum trebuie.

— Alexandr Vasilievici, am verificat capul ăsta de cruce, i-am spus eu o dată, cînd s-a apucat şi el să controleze piesa după mine.

— Vreau să-l mai văd şi eu, a zis Malţev, zîmbind cu o tristeţe care m-a mirat.

Mai tîrziu am înţeles de ce era trist şi se purta mereu atît de nepăsător. Îşi simţea superioritatea faţă de noi, fiindcă avea pentru maşină o înţelegere mai mare, mai multă agerime şi nu-i venea să creadă că eu sau oricare altul ar fi în stare să fure taina darului său, să-şi însuşească capacitatea de a vedea dintr-o dată atît vrabia de pe terasament cît şi semnalul din faţă, dîndu-şi seama în acelaşi timp şi de toate amănuntele drumului, şi de tonajul trenului, şi de efortul locomotivei. Înţelegea, desigur, că l-am fi putut întrece în ceea ce priveşte tragerea de inimă şi sîrguinţa, dar nu-şi închipuia că am fi în stare să ţinem la locomotivă mai mult decît el şi să conducem trenurile mai bine decît el, zicîndu-şi că mai bine nici nu se putea. Tocmai de aceea se şi simţea atît de trist în mijlocul nostru ; marele său talent îl apăsa, aşa cum te apasă singurătatea, şi el nu ştia cum să ne explice asta, ca să-l putem înţelege.

Scanned with CamScanner

Într-adevăr, noi nu-i puteam înţelege măiestria. I-am cerut o dată îngăduinţa să conduc trenul, şi el a trecut pe locul ajutorului, lăsîndu-mă să străbat vreo patruzeci de kilometri. Am condus, dar după douăzeci de kilometri întîrziasem cu patru minute, iar ieşirile de pe pantele mai lungi nu izbuteam să le iau cu o viteză mai mare de treizeci pe oră. Apoi a condus el : urca pantele cu o viteză de cincizeci de kilometri pe oră, în curbe locomotiva mergea lin, nu aşa ca la mine, şi a scos curînd întîrzierea pe care-o provocasem.

II

Am lucrat ca ajutor al lui aproape un an — din august pînă-n iulie. În ziua de 5 iulie, Malţev a făcut ultima sa cursă ca mecanic la un rapid...

Preluasem un tren de persoane, pe optzeci de osii, care înainte de a intra pe mîna noastră întîrziase pe parcurs cu patru ore. Impiegatul de mişcare l-a rugat stăruitor pe Alexandr Vasilievici să reducă pe cît posibil întîrzierea trenului, măcar la trei ore, căci altfel i-ar fi greu să dea drumul unei garnituri goale pe linia alăturată. Malţev i-a făgăduit să scoată ceva din întîrziere şi am pornit la drum.

Era ora opt seara, dar ziua lungă de vară nu se sfîrşise încă, şi soarele strălucea pe cer cu tot atîta putere ca în plină dimineaţă. Alexandr Vasilievici mi-a cerut să menţin tot timpul presiunea din cazan abia cu o jumătate de atmosferă sub limită.

După treizeci de minute am ieşit în stepă, pe un relief lin şi liniştit. Malţev ridicase viteza pînă la 90 de kilometri pe oră şi nu o micşora de loc, dimpotrivă, pe drum drept şi pe pante mai mici, atingea suta. La urcuşuri forţam combustia pînă la limita posibilă, silindu-l pe fochist să încarce cărbunii şi cu lopata, ca să vină în ajutorul dispozitivului

Scanned with CamScanner

de încărcare a focarului, fiindcă altfel scădea presiunea aburului.

Malţev îşi mîna maşina cu regulatorul împins pînă la refuz şi cu admisia în plin. Zburam acum în întîmpinarea unui nor ameninţător, răsărit în zare. Partea norului dinspre noi era luminată de soare, dar pe dinăuntru îl sfîşiau fulgere îndîrjite şi năprasnice : paloşele fulgerelor străpungeau zările tăcute de sus în jos şi noi goneam turbaţi spre pămînturile depărtate, parcă grăbindu-ne în ajutorul lor. Priveliştea părea că-l pasionează pe Alexandr Vasilievici : se aplecase mult în afară, pe fereastră, privind înainte, şi ochii lui, deprinşi cu fumul, cu flăcările şi cu necuprinsele întinderi, străluceau de însufleţite. Îşi dădea seama că efortul şi vigoarea maşinii noastre se puteau compara cu furtuna dezlănţuită şi poate se simţea mîndru la gîndul acesta.

În curînd, un vîrtej de praf porni vijelios prin stepă în întîmpinarea noastră. Aşadar, furtuna mîna şi norul ameninţător drept spre noi. În jurul nostru se întunecase, pămîntul uscat şi nisipul stepei şuierau şi scrîşneau, izbind trupul de fier al locomotivei ; pentru că nu mai aveam vizibilitate, am pornit turbogeneratorul pentru iluminat şi am conectat farul frontal al locomotivei. Respiram anevoie din cauza vîrtejului de praf fierbinte care năvălea în cabină cu o putere îndoită datorită mişcării potrivnice a locomotivei, gazele din focar ne tăiau răsuflarea, umbrele serii se lăsaseră deodată peste noi. Maşina şuiera, croindu-şi drum prin bezna tulbure şi înăbuşitoare după dîra de lumină zvîrlită de farul frontal. Viteza scăzuse la şaizeci de kilometri. Noi ne vedeam de treabă, uitîndu-ne înaintea noastră ca într-un vis urît.

O picătură mare de ploaie izbi pe neaşteptate parbrizul şi se zbici într-o clipă, sorbită de suflarea fierbinte a vîntului. O lumină albastră îmi fulgeră deodată, orbitoare, chiar pe dinaintea ochilor şi mă cutremură pînă-n adîncul inimii. M-am apucat cu mîna de robinetul injectorului, dar durerea din inimă a pierit numaidecît şi am aruncat o privire spre Malţev. Se uita înainte, conducînd locomotiva, fără să se fi schimbat măcar la faţă.

— Ce-a fost asta ? l-am întrebat eu pe fochist.

— Un fulger. Era să ne trăsnească, dar a trecut pe-alături.

Malţev ne-a prins vorbele din zbor.

Scanned with CamScanner

— Care fulger ? a întrebat el tare.

— A trăsnit adineauri, a răspuns fochistul.

— N-am văzut, a zis Malţev, întorcîndu-şi din nou faţa de la noi.

— N-ai văzut ? ! a repetat uimit fochistul. Lumina a fost atît de tare, de credeam că sărise cazanul în aer, şi el n-a văzut nimic !

Mi-am exprimat şi eu îndoiala că ar fi fost un trăsnet.

— Dar tunetul de ce nu s-a auzit ? am întrebat eu.

— Am trecut de tunet, m-a lămurit fochistul. Tunetul se aude totdeauna după fulger. Pînă să se rostogolească, pînă să cutremure văzduhul, pînă una alta, noi am şi trecut de el. Călătorii poate că l-au auzit, fiindcă sînt mai în urmă.

Apoi am intrat într-o ploaie torenţială, dar am ieşit curînd din ea, şi acum străbăteam o stepă împăcată, învăluită în umbrele nopţii, deasupra căreia se odihneau, nemişcaţi, nişte nori cuminţi, sleiţi de oboseală.

Se întunecase de tot, şi în jur domnea o noapte calmă. Trăgeam în piept mirosul pămîntului reavăn, miresmele ierburilor şi ale grînelor sătule de ploaie şi de furtună, şi zburam înainte, căutînd să prindem vremea din urmă.

Am observat că Malţev nu mai conducea locomotiva tot atît de bine ca înainte : derapam la curbe, viteza ba întrecea suta de kilometri pe oră, ba se micşora pînă la patruzeci. Gîndindu-mă că o fi foarte obosit, nu spuneam nimic, deşi e foarte greu să menţii regimul optim al focarului şi al cazanului cînd mecanicul se comportă astfel. Peste o jumătate de oră urma să ne oprim, ca să luăm apă, şi la popasul acela Alexandr Vasilievici putea să mănînce şi să se odihnească puţin. Scosesem pînă atunci patruzeci de minute din întîrziere, şi pînă la sfîrşitul cursei puteam să mai scoatem pe puţin o oră.

Dar mă îngrijora oboseala lui Malţev, şi acum mă uitam cu mare atenţie înainte, supraveghind linia şi semnalele. Pe latura mea, sus în stînga, se afla atîrnat un bec electric care lumina mecanismul bielei. Vedeam clar cum funcţionează intens, dar sigur ; într-un tîrziu lumina becului a scăzut în intensitate şi ardea palid, ca o lumînare. Mi-am întors privirea spre cabină. Becurile ardeau şi acolo, poate numai cu un sfert de intensitate, atît de slab, încît abia luminau aparatele. Mi s-a părut ciudat faptul că Alexandr Vasilievici nu

Scanned with CamScanner

ciocănise cu cheia în clipa aceea, ca să-mi atragă atenţia asupra acestei nereguli. Era clar că turbogeneratorul nu mai avea turaţia cerută şi că tensiunea scăzuse. M-am apucat deci să reglez turbogeneratorul şi am meşterit mult la el, fără ca tensiunea să se ridice.

Deodată, peste cadranele aparatelor şi pe tavanul cabinei, lunecă un reflex tulbure de lumină roşie. Am privit afară.

În faţa noastră, în întuneric — nu-mi puteam da seama dacă era departe ori aproape — în curmezişul liniei unduia o dîră de lumină roşie. Nu mă dumiream ce anume era, dar am înţeles ce trebuia să fac.

— Alexandr Vasilievici ! am strigat eu dînd trei semnale de oprire.

Sub bandajele roţilor noastre explodau petarde. M-am repezit spre Malţev care-şi întoarse faţa spre mine, privindu-mă cu nişte ochi liniştiţi şi goi. Acul kilometrajului indica o viteză de şaizeci de kilometri pe oră.

— Malţev ! Călcăm peste petarde ! am strigat eu, întinzînd mîna spre comenzi.

— La o parte ! a exclamat el, cu ochii strălucind în reflexul luminii neclare a becului de deasupra vitezometrului.

Într-o clipă, frînă brusc şi trase de schimbătorul de mers. Proiectat deodată de peretele cazanului, auzeam cum gem bandajele roţilor muşcînd din şine.

— Malţev, am spus eu, trebuie să deschidem robinetele cilindrilor, altfel nenorocim maşina.

— Nu-i nevoie ! N-o nenorocim, a răspuns el.

Ne-am oprit. Am pompat cu injectorul apa în cazan şi m-am uitat afară. În faţă, pe linia noastră, abia la vreo zece metri, era oprită o locomotivă, cu tenderul spre noi. Pe tender se afla un om în mînă cu un vătrai încins la capăt pînă la roşu, pe care îl agita din răsputeri, încercînd să oprească rapidul. Locomotiva lui împingea din urmă un marfar oprit între staţii.

Cu alte cuvinte, în timp ce eu încercam să repar turbogeneratorul şi nu mai supravegheam linia, depăşisem semnalul galben al semaforului, apoi şi pe cel roşu, probabil fără să ţinem seama de nici unul din semnalele revizorilor de linie. Cum de nu le văzuse însă Malţev ?

— Kostea ! m-a strigat pe nume Alexandr Vasilievici.

M-am apropiat de el.

Scanned with CamScanner

— Kostea, ce-i colo, în faţa noastră ?

I-am explicat.

— Kostea... Mai departe conduci tu. Am orbit.

A doua zi, am readus garnitura în staţia noastră şi am predat locomotiva la depou, fiindcă bandajele de la două perechi de roţi erau uşor deplasate. Am raportat şefului depoului cele petrecute şi l-am condus pe Malţev, de braţ, la locuinţa lui. Era foarte abătut şi nu voise de loc să meargă la şeful depoului.

Cu puţin înainte de a ajunge la casa lui de pe o uliţă năpădită de ierburi, m-a rugat să-l las singur.

— Nu se poate, Alexandr Vasilievici, doar eşti orb !

Dar el m-a privit cu nişte ochi limpezi şi îngînduraţi.

— Acum văd. Du-te acasă... Văd foarte bine, uite-o pe nevastă-mea care-mi iese înainte.

Într-adevăr, în poarta casei aştepta o femeie cu capul gol, soţia lui Alexandr Vasilievici, şi părul ei negru lucea în bătaia soarelui.

— Are ceva pe cap ? l-am întrebat eu.

— Nu, a răspuns Malţev. Acum, care din noi doi e orb, tu sau eu ?

— Ei, dacă vezi, ia seama, am zis eu, îndepărtîndu-mă.

III

A fost dat în judecată şi a început ancheta. Judecătorul de instrucţie m-a întrebat ce cred despre întîmplarea cu rapidul. Am răspuns că Malţev nu are nici o vină.

— A orbit din cauza unei descărcări electrice foarte apropiate, i-am răspuns eu. A fost şocat, nervii care comandă vederea fiindu-i atinşi... Nu ştiu să mă exprim prea bine.

— Înţeleg, a zis anchetatorul, te-ai exprimat foarte bine. Asta e posibil, dar nu corespunde realităţii. Doar Malţev a recunoscut singur că nu a văzut fulgerul.

— Dar eu şi fochistul l-am văzut.

Scanned with CamScanner

— Asta înseamnă că a trăsnit mai aproape de voi doi decît de Malţev, a raţionat anchetatorul. Dar atunci de ce nici unul dintre voi nu a fost şocat, nu şi-a pierdut vederea şi numai mecanicul Malţev a suferit un traumatism al nervilor vizuali şi a orbit ? Ce părere ai despre asta ?

N-am ştiut ce să răspund, dar, după un timp de gîndire, am spus :

— Malţev nu putea să vadă fulgerul.

Anchetatorul m-a privit uimit.

— Da, da, nu putea să-l vadă. A orbit într-o clipă, din cauza undei electromagnetice care precede lumina fulgerului. Lumina este numai efectul descărcării, nu cauza ei. Cînd fulgerul a produs lumina, Malţev şi orbise, şi prin urmare nu a putut s-o vadă.

— Foarte interesant ! a spus, zîmbind, anchetatorul. Dacă Malţev ar fi şi acum orb, aş clasa dosarul. Dar ştii că acum vede tot atît de bine ca noi doi !

— Vede, am confirmat eu.

— În timp ce conducea rapidul cu o viteză enormă, drept asupra ultimului vagon al trenului de marfă, era orb sau nu ? a continuat anchetatorul.

— Era.

Anchetatorul m-a privit atent.

— Atunci de ce nu ţi-a încredinţat dumitale conducerea locomotivei sau, cel puţin, nu ţi-a dat dispoziţia să opreşti trenul ?

— Nu ştiu.

— Ei vezi ? Un om matur, stăpîn pe toate facultăţile sale senzoriale şi mintale, conduce locomotiva unui rapid, duce la moarte sigură sute de oameni, scapă de catastrofă printr-o întîmplare şi se justifică, spunînd că ar fi fost orb. Ce înseamnă asta ?

— Dar ar fi pierit şi el ! am exclamat eu.

— Probabil. Totuşi mă interesează mai mult viaţa a sute de oameni decît a unuia singur. Poate că avea motive să-şi dorească moartea ?

— Nu avea nici unul.

Anchetatorul şi-a pierdut orice interes pentru mine. Mă socotea prost şi-l plictiseam.

Scanned with CamScanner

— Ştii tot, afară de ceea ce este mai important, a zis el, gînditor şi tărăgănat. Poţi pleca.

M-am dus drept acasă la Malţev.

— Alexandr Vasilievici, l-am întrebat eu, pentru ce nu mi-ai cerut ajutorul cînd ai orbit ?

— Pentru că vedeam, mi-a răspuns el. Nu aveam nevoie de tine.

— Ce vedeai ?

— Totul : linia, semnalele, grîul de pe cîmp, felul în care funcţiona maşina în partea dreaptă, vedeam tot...

Nu mai ştiam ce să cred.

— Atunci cum de ai ajuns acolo ? Ai trecut de toate semnalele şi mergeai drept asupra celuilalt tren...

Fostul mecanic de categoria întîi a căzut, trist, pe gînduri, apoi a spus încet, de parcă medita cu glas tare :

— Eram obişnuit să văd lumină şi-mi închipuiam c-o văd, însă în clipa aceea nu o vedeam decît în minte, în fantezia mea. În realitate, îmi pierdusem vederea, fără să ştiu... Nu am crezut nici în existenţa petardelor, deşi le auzisem explodînd : îmi spuneam că mă înşelase auzul. Iar cînd ai declanşat semnalul de alarmă şi ai strigat, am zărit în faţă un semnal verde. În clipa aceea nu-mi dădeam seama.

Acum îl înţelegeam, dar nu pricepeam de ce nu i-a spus judecătorului că după ce orbise îşi închipuise încă multă vreme că vede lumea reală. Şi l-am întrebat pentru ce n-o făcuse.

— Păi, i-am spus.

— Şi el ?

— A zis : „Este vorba de o închipuire a dumitale. Poate că şi acum îţi închipui cine ştie ce. Dar eu trebuie să stabilesc fapte, nu închipuiri sau susceptibilităţi. Nu am posibilitatea să controlez dacă aceste închipuiri — în cazul că au existat — au existat numai în capul dumitale. Asta o spui dumneata, dar realitatea este că era cît pe-aci să provoci o catastrofă."

— Aici are dreptate.

— Ştiu, încuviinţă mecanicul, dar şi eu am dreptate, nu sînt vinovat. Şi acum ce-o să se mai întîmple ?

Nu i-am putut da nici un răspuns.

Scanned with CamScanner

IV

A fost închis. Eu am lucrat mai departe ca ajutor, dar cu un alt mecanic, un bătrîn foarte prevăzător, care frîna cu un kilometru înainte de semnalul galben, iar cînd ne apropiam de semafor, şi semnalul devenea verde, bătrînul începea să-şi tîrască din nou garnitura înainte. Nu-mi plăcea cum lucrează şi-mi era dor de Malţev.

În iarnă m-am dus în capitala de regiune ca să-l văd pe fratele meu, student, care locuia la căminul Universităţii. Printre altele, acesta mi-a povestit că la Laboratorul de fizică al Universităţii există o instalaţie Tesla pentru provocarea fulgerelor artificiale. Şi în legătură cu această instalaţie mi-a venit o idee, de valoarea căreia nu-mi dădeam încă bine seama.

Cînd m-am întors acasă, am chibzuit îndelung la ideea aceasta şi am ajuns la convingerea că e bună. L-am rugat deci în scris pe judecătorul de instrucţie, care condusese cercetările, să-l supună pe deţinutul Malţev unei experienţe, pentru a se constata ce acţiune are asupra lui o descărcare electrică. În cazul în care s-ar dovedi la el o deosebită sensibilitate a psihicului sau a organelor sale vizuale faţă de acţiunea apropiată a unor descărcări electrice bruşte, procesul urma să fie revizuit. I-am arătat judecătorului unde se află instalaţia Tesla şi cum s-ar putea efectua numita experienţă.

Acesta nu mi-a răspuns multă vreme, pînă cînd, în sfîrşit, mi-a comunicat că procurorul regional încuviinţase efectuarea expertizei propusă de mine la Laboratorul de fizică al Universităţii.

Peste cîteva zile, am fost chemat printr-o înştiinţare. M-am dus la anchetator, foarte emoţionat, fiind convins de fericita soluţionare a procesului Malţev.

Judecătorul mi-a răspuns la salut, dar a rămas mult timp tăcut, citind fără grabă o hîrtie, cu o expresie de tristeţe în ochi. Privindu-l, mi-am pierdut speranţa.

— I-ai făcut un prost serviciu prietenului dumitale, a spus el.

Scanned with CamScanner

— De ce ? Condamnarea rămîne-n picioare ?

— Nu ! A fost pus în libertate. Dispoziţia a şi fost dată şi cred că la ora aceasta Malţev trebuie să fie acasă.

— Vă mulţumesc. M-am ridicat în picioare, ca să-mi iau rămas bun.

— Noi însă nu-ţi mulţumim. Ai dat o sugestie proastă : Malţev a orbit din nou...

Am căzut pe scaun, copleşit de vestea aceasta, cu răsuflarea tăiată şi cu gura uscată.

— Experţii l-au dus pe Malţev pe întuneric, fără să-l prevină, lîngă instalaţia Tesla, a spus judecătorul. S-a conectat curentul, s-a produs un fulger şi s-a auzit o bubuitură. Malţev a mers mai departe liniştit, dar nu mai vedea, ceea ce s-a constatat pe cale obiectivă printr-o expertiză medico-legală.

Judecătorul a băut puţină apă şi a adăugat :

— Acum nu mai vede lumea decît în închipuire... Eşti tovarăşul lui de muncă, ajută-l.

— Poate că-şi va recăpăta vederea, am spus eu, nădăjduind încă, aşa cum s-a întîmplat atunci, pe locomotivă...

Judecătorul s-a gîndit o clipă :

— Nu prea e de crezut. Atunci suferise un prim traumatism, acum ne aflăm la o recidivă. A fost traumatizat un centru rănit mai înainte.

Nemaiputîndu-se stăpîni, judecătorul s-a ridicat în picioare şi a început să se plimbe surescitat prin încăpere.

— Mă simt vinovat... Nu trebuia să te ascult... am insistat, ca un idiot, să se facă expertiza ! Am pus în primejdie vederea omului, şi el nu a suportat încercarea.

— Nu aveţi nici o vină, nu aţi pus nimic în primejdie, am încercat eu să-l consolez. Ce e mai bine ? Să fii liber şi orb, ori să vezi, dar să stai nevinovat la închisoare ?

— Nu am ştiut că voi fi nevoit să dovedesc nevinovăţia unui om, nenorocindu-l, a spus judecătorul. Este un preţ prea mare.

— Sînteţi judecător de instrucţie, am spus eu, şi trebuie să ştiţi despre un om orice, chiar ceea ce nu ştie nici el însuşi.

— Înţeleg ce vrei să spui şi ai dreptate, a zis încet judecătorul.

— Să nu vă faceţi sînge rău. De rîndul acesta au acţionat factori dinlăuntrul omului, în timp ce dumneavoastră i-aţi cău-

Scanned with CamScanner

tat în afara lui. Dar v-aţi recunoscut greşeala şi v-aţi purtat cu Malţev ca un om cu suflet ales. Vă stimez.

— Şi eu te stimez pe dumneata. Ştii, cred că ai fi un bun ajutor de judecător de instrucţie.

— Vă mulţumesc, dar am altă ocupaţie, sînt ajutor de mecanic pe o locomotivă de rapid.

Am plecat. Nu eram prieten cu Malţev, care nu fusese niciodată binevoitor şi atent cu mine. Dar voiam să-l scap de o soartă amară, îndîrjindu-mă împotriva fatalităţii care-l distruge pe om la întîmplare şi cu indiferenţă ; mi se părea că fatalitatea acţionase după un calcul misterios, insesizabil, nenorocindu-l tocmai pe Malţev şi nu pe altul, de pildă, pe mine. Ştiam că în natură nu există astfel de calcule, cum le înţelegem noi, oamenii, în sensul lor matematic, dar vedeam că se petrec anumite lucruri ce dovedesc existenţa unor împrejurări vitrege, fatale pentru o întreagă viaţă, distrugînd oameni aleşi, cu suflete mari. Hotărîsem să nu mă dau bătut ; simţeam înlăuntrul meu o forţă inexistentă în natură sau în destinul nostru, o forţă deosebită, numai a omului. Şi, îndîrjit, m-am hotărît să mă lupt cu fatalitatea, deşi nu ştiam nici eu prea bine ce trebuia să fac.

V

În vara următoare mi-am trecut examenul de mecanic, şi acum lucram în transportul local de călători, conducînd o locomotivă seria „S.U.“. Cînd trăgeam locomotiva la garnitura care aştepta pe peronul gării, îl vedeam aproape totdeauna pe Malţev şezînd pe o bancă vopsită. Rezemîndu-şi mîinile de un baston, pe care-l ţinea între picioare, îşi întorcea spre locomotivă faţa plină de pasiune şi sensibilitate, cu ochii orbi, goi, respirînd cu nesaţ mirosul de ars şi de unsoare şi ascultînd cu luare-aminte funcţionarea ritmică a pompei de aer. Nu-l puteam consola şi plecam, lăsîndu-l acolo.

Vara trecea, şi eu lucram pe locomotivă. Pe Alexandr Vasilievici îl vedeam de mult ori nu numai pe peronul gării, dar

Scanned with CamScanner

şi pe stradă, pipăindu-şi drumul, în pas încet, cu bastonul. Slăbise şi îmbătrînise în ultima vreme. Nu ducea lipsă de nimic, fiindcă primea pensie, soţia lui lucra şi copii nu aveau, dar dorul de muncă şi viaţa lui lipsită de activitate îl măcina, iar suferinţa aceasta nepotolită îl făcuse să slăbească. Uneori, stăteam de vorbă cu el, dar îmi dădeam seama că convorbirea noastră despre lucruri fără importanţă şi binevoitoarele mele încurajări, cum că un orb este şi el un om cu aceleaşi drepturi şi aceeaşi valoare ca ceilalţi, îl plictisesc.

— Cară-te de-aici ! mă repezea el, cînd încercam să-l consolez.

Dar şi eu eram îndrăcit şi, într-o zi, cînd îmi poruncise ca de obicei să mă car, i-am spus :

— Mîine la 10,30 plec în cursă. Dacă stai cuminte, să ştii că te iau şi pe tine.

Malţev a consimţit.

— Bine. Am să stau cuminte. Dar să mă laşi să pun mîna pe ceva. Măcar pe schimbătorul de mers : n-o să-l mişc.

— Cred şi eu că n-o s-o faci ! m-am răţoit eu la el. Dacă-l mişti, apoi să ştii că-ţi bag în mînă un cărbune aprins şi nu te mai iau cu mine cît oi trăi.

Orbul a tăcut ; ardea de dorinţa să se suie iar pe locomotivă, aşa că s-a supus tuturor condiţiilor mele.

A doua zi l-am poftit să treacă de pe banca sa vopsită pe locomotivă, şi am coborît în întîmpinarea lui, ca să-l ajut să se urce în cabină.

După ce am pornit, l-am instalat pe locul meu de mecanic, o mînă i-am pus-o pe schimbător, cealaltă, pe frîna automată, şi i-am acoperit mîinile cu ale mele. Conduceam eu, dar şi mîinile lui lucrau. Malţev şedea tăcut, supunîndu-se ordinelor pe care i le dădeam, desfătîndu-se cu mişcarea locomotivei, cu vîntul ce-i biciuia faţa şi cu munca. Se concentrase, uitîndu-şi tristeţea de infirm. Pe chipul lui slăbit apăru lumina blîndă a bucuriei omului pentru care faptul că simţea maşina era o adevărată fericire.

Drumul de întoarcere l-am parcurs în acelaşi fel : Malţev, pe locul mecanicului, iar eu, în picioare, aplecat şi ţinîndu-mi mîinile peste ale lui. S-a deprins repede să lucreze astfel şi atît de bine, încît nu era nevoie decît să apăs puţin pe mîna lui şi intuia cu precizie ceea ce-i ceream. Fostul maestru al maşinii se străduia să-şi înfrîngă infirmitatea şi, în lipsa vă-

Scanned with CamScanner

zului, să intuiască lumea dinafară prin alte mijloace, ca să-şi justifice existenţa prin muncă.

În sectoarele liniştite chiar mă îndepărtam de el şi supravegheam linia de pe locul ajutorului.

Şi iată-ne aproape de Tolubeev ; eram pe punctul de a ne încheia cursa cu bine, după grafic. Dar, pe ultimul sector, în faţa noastră a apărut deodată semnalul galben al unui semafor. Fără a reduce viteza cu prea mult înainte, înaintam spre semafor. Malţev şedea liniştit, cu mîna stîngă pe schimbător ; mă uitam la dascălul meu, cu inima plină de o speranţă tainică...

— Închide aburul ! mi-a poruncit Malţev.

Copleşit de emoţie, n-am răspuns.

Atunci, el s-a ridicat de la locul lui, a întins mîna spre regulator şi a închis aburul.

— Văd o lumină galbenă, a zis el, trăgînd de pîrghia frînei.

— Nu cumva îţi închipui numai că vezi lumina ? l-am întrebat. El şi-a întors faţa spre mine şi a izbucnit în lacrimi. Drept răspuns l-am luat în braţe şi l-am sărutat.

— Condu locomotiva pînă la capăt, Alexandr Vasilievici, acum vezi lumea întreagă !

A dus maşina pînă la Tolubeev, fără ajutorul meu. Cînd am ieşit din schimb, m-am dus cu Malţev acasă la el ; în seara şi în noaptea aceea nu l-am părăsit.

Mă temeam, de parcă ar fi fost copilul meu, să-l las singur, fără apărare, la cheremul unor forţe ostile şi neaşteptate din lumea noastră atît de frumoasă şi atît de aprigă.

1941

Scanned with CamScanner

BABA DE FIER

Frunzele copacului foşneau, şi printre ele cînta vîntul cel hoinar. Micuţul Egor şedea sub copac, ascultînd glasul frunzelor, murmurul vorbelor blînde.

Copilul voia să ştie ce-i spune vîntul, ce înseamnă cuvintele lui, şi întreba, întorcîndu-şi obrazul spre dînsul :

— Cine eşti tu, şi ce zici ?

Vîntul tăcea o clipă, de parcă stătea să-l asculte, apoi începea să murmure iar, domol, clătinînd frunzele şi îngînînd aceleaşi cuvinte.

— Cine eşti tu ? îl mai întrebă o dată Egor, cînd nu văzu pe nimeni.

Scanned with CamScanner

Dar nu mai auzi glasul nimănui ; vîntul se dusese, iar frunzele aţipiseră. Egor mai aşteptă ce mai aşteptă să vadă : oare nu se mai întîmplă nimic ? Şi se lăsă amurgul. Razele aurii ale soarelui înserării luminară copacul cel bătrîn şi tomnatic, şi băiatului i se făcu urît. Venise vremea să se ducă acasă, la cină, apoi să doarmă, în noapte. Dar pe el nu-l bucura somnul ; îi plăcea să rămînă treaz necontenit, ca să vadă mereu ceea ce trăia şi după ce el nu mai era acolo, şi-i părea rău că noaptea, fiind nevoit să închidă ochii, nu mai vedea stelele, care străluceau mai departe pe cer, singure, fără dînsul.

Ridică de jos un gîndăcel, care umbla prin iarbă ducîndu-se spre casa lui, ca să se culce, şi se uită la faţa micuţă şi nemişcată a acestuia, la ochii lui negri şi blînzi, ce-l priveau şi pe el, Egor, şi lumea din jur.

— Cine eşti tu ? îl iscodi băiatul.

Gîndăcelul nu răspunse. Dar Egor înţelese că gîza aceasta mică ştie ceva ce nu ştie el, că se preface numai că-i mică, şi s-a preschimbat dinadins în gîndac şi tace, dar nu e gîndac de-adevăratelea, ci altcineva, nu se ştie cine.

— Minţi ! spuse Egor, întorcînd gîndacul cu burtica în sus, ca să vadă cine este el cu adevărat.

Gîndacul tăcea, mişcîndu-şi furios picioruşele aspre, ca să se apere de om, de care nu voia să ştie nimic. Mirat de dîrzenia şi vitejia lui, Egor prinse drag de el ; dar se încredinţă şi mai tare că nu era un gîndac, ci cineva cu mult mai de seamă şi mai deştept.

— Minţi, tu nu eşti gîndac, îi şopti el drept în faţă, cercetîndu-l cu o curiozitate pătimaşă. Nu te mai preface, că tot aflu eu cine eşti. Mai bine spune drept.

Gîndacul porni să-şi mişte dintr-o dată toate picioruşele şi mînuţele, ameţindu-l. Atunci, băiatul curmă discuţia.

— Lasă, lasă, cînd o să pui şi tu mîna pe mine, n-o să-ţi spun nici eu nimic. Şi-i dădu drumul să zboare la treburile lui.

Întîi, mica vietate se avîntă în văzduh, dar apoi se lăsă pe pămînt şi porni iar pe jos. Egor simţi pe neaşteptate că se plictiseşte fără el. Ştia că n-o să-l mai vadă niciodată şi, chiar dacă l-ar vedea, tot n-o să-l recunoască, fiindcă în sat erau atît de mulţi gîndaci ! Iar acesta o să trăiască pe undeva şi-o să moară, şi toţi or să-l uite, numai el, Egor, o să-şi mai amintească de neştiutul gîndăcel.

Scanned with CamScanner

Din copac căzu o frunză veştedă. Crescuse acolo, venind din pămînt, se uitase îndelung la cer, şi acum se întorcea iar din cer în pămînt, aşa cum te întorci acasă după un drum lung. Pe ea se tîra încet un vierme înfometat şi palid.

„Cine o mai fi şi ăsta ? ! se minună Egor, privind viermele. N-are nici ochi, nici cap, la ce s-o fi gîndind ?“ Puse mîna pe vierme şi-l luă cu el acasă.

Între timp, se înnoptase de-a binelea, prin izbe se aprinseseră lumini ; oamenii se întorseseră de la cîmp şi se strînseseră laolaltă, fiindcă peste tot se lăsase întunericul.

Acasă, mama îi dădu să mănînce, apoi îl culcă, învelindu-l cu pătura peste cap, ca să nu se teamă auzind prin somn zgomotele înspăimîntătoare ce răzbat uneori încoace dinspre cîmp, pădure ori vîlcele. Egor se făcu mic sub pătura lui, deschizîndu-şi pumnul stîng, în care ţinuse tot timpul viermele găsit.

— Cine eşti tu ? îl întrebă el din nou, apropiindu-l de obrăjorii săi.

Viermele aţipise, nu se mişca de loc în palma desfăcută. Mirosea a rîu, a pămînt reavăn şi a iarbă ; era micuţ, curat şi blînd, pesemne un pui de vierme, ori, poate, un bătrînel mic şi slab.

— Oare de ce trăieşti tu ? zicea Egor. Ţi-e bine ori ba ?

Viermuşorul, simţind noaptea şi tînjind după linişte, se făcuse ghem în palmă. Dar lui Egor nu-i era somn, ar fi vrut să mai stea treaz, să se mai joace cu cineva, ori să se uite pe fereastră să vadă că se crapă de ziuă, să ştie dacă poate să se scoale din pat. Însă afară era noapte, o noapte lungă, abia la începutul ei, atît de lungă, că nu puteai s-o dormi toată ; iar dacă te prinde somnul, tot te trezeşti mai înainte de revărsatul zorilor, în ceasul de spaimă, cînd nimeni nu e treaz, nici oameni, nici ierburi, iar cel ce se deşteaptă este totdeauna singur-singurel pe lume, fiindcă nimeni nu-l vede şi nici nu se gîndeşte la el.

Viermele stătea nemişcat în palma lui Egor.

— Hai să ne jucăm — eu să fiu tu, iar tu să fii eu ! zise el. Atunci aflu cine eşti, iar tu te faci ca mine, om, şi o s-o duci mai bine.

Dar viermele nu părea că vrea să cadă la-nvoială ; pesemne că adormise, fără să se mai întrebe cine era Egor.

Scanned with CamScanner

— M-am săturat să tot fiu Egor, vorbea singur băiatul. Aş vrea să mai fiu şi altceva. Scoală-te, viermuşorule. Hai să vorbim : tu să te gîndeşti la mine, şi eu, la tine...

Auzindu-l vorbind, maica lui s-a dus la el. Nu se culcase încă. Trebăluia prin casă, isprăvind ceea ce nu terminase ziua.

— De ce nu dormi şi tot mormăi acolo, caraghiosule ? zise dînsa, îndoindu-i pătura sub picioare. Dormi. Doar ştii că pe întuneric umblă pe cîmp Baba de fier în căutarea celor ce nu dorm, ca să-i ia cu dînsa.

— Cine e, mamă ? o întrebă Egor.

— E de fier şi e nevăzută, îşi duce viaţa în întuneric, seamănă în juru-i spaimă şi îngheaţă inima oamenilor...

— Dar cine e ?

— Păi, cine o cunoaşte, micuţule ? Tu să dormi, să nu te temi de ea, poate c-o fi vreo biată băbuţă calică.

— Şi unde stă ? o iscodea Egor.

— Cutreieră vîlcelele în căutare de ierburi ; roade oase şi, cînd moare cineva, se bucură, fiindcă vrea să rămînă pe lume numai ea ; şi trăieşte mereu, mereu, vrînd să apuce clipa cînd toţi vor fi murit, şi ea, Baba de fier, să poată rătăci singură pe pămînt. Ei, haide, acum dormi, că prin curţi nu vine. Uite, încui şi uşa...

Mama plecă de lîngă băieţel. Egor ascunse viermele sub pernă, ca să doarmă la căldură şi să nu-i fie frică de nimic.

— Mamă, dar tu cine eşti ? o întrebă el.

Dar mama nu răspunse. Îşi zicea că Egor o să mai vorbească ce-o să mai vorbească şi-o să adoarmă — se şi vedea că pică de somn.

„Dar eu cine sînt ? se întreba Egor fără să găsească răspuns. Doar sînt şi eu cineva, nu se poate să nu fiu nimic."

În odaie se aşternuse liniştea. Mama s-a culcat, tatăl dormea mai demult. Egor îşi încordă auzul. Din cînd în cînd, afară scîrţîia gardul lor de nuiele, clătinat de arţarul care crescuse alături. Egor băgase de seamă că arţarul se legăna un pic chiar şi pe vremea cea mai liniştită ; parcă se întindea după ceva, ori, poate, se străduia să crească mai repede, ori să se urnească din loc ca să plece şi, din pricina lui, gardul scîrţîia fără contenire, văitîndu-se că nu-i dă pace. Cît de plictisitoare trebuie să fie viaţa cînd eşti copac şi trăieşti într-una în acelaşi loc !

Scanned with CamScanner

— Mamă, strigă Egor încetişor, scoţîndu-şi capul de sub pătură. Ce este arţarul ?

Dar mama adormise şi nimeni nu-i răspunse. Îşi pironi ochii în întuneric ; fereastra dinspre ogorul de mei era luminată uşor de noapte, ca şi cum dincolo de ea se afla o apă încremenită şi adîncă. Băiatul se ridică pe pat în capul oaselor, întrebîndu-se ce s-o fi petrecînd acum pe cîmpul înecat în negură şi cine o fi pornit la drum, mergînd pe-acolo singur, cu un codru de pîine în boccea ? Nici vorbă că pe drumul pustiu umblă acum cineva, cineva care nu se teme de nimic. Cine-o fi ?

De departe se auzi un suspin prelung şi un geamăt, apoi totul se prăbuşi în tăcere. Egor îşi aţinti privirea pe fereastră ; prin geam se ghicea aceeaşi lumină tulbure a pămîntului cufundat în întuneric. Zgomotul dinainte, tînguitor ca un geamăt, se auzi iar : poate era vreo căruţă, undeva, departe, ori Baba de fier trecea prin vîlcele, supărată că oamenii trăiesc mereu, născîndu-se într-una, şi ea n-o să mai apuce clipa să rămînă singură pe lume. „O să mă duc şi-o să le aflu pe toate, hotărî Egor. Ce s-o fi petrecînd noaptea, cine o fi baba aceea?“

Îşi trase nădragii pe el şi ieşi, desculţ, afară.

Arţarul îşi mişca ramurile, gata să pornească la drum, brusturii se frecau de gard, şi vaca rumega de zor în grajd. În curte, nimeni nu dormea.

Pe cer ardeau stelele. Erau atît de multe, că păreau aproape ; tocmai de aceea nu ţi-e frică într-o noapte cu stele, după cum nu ţi-e frică nici ziua, printre florile cîmpului.

Egor trecu de ogorul de mei, de floarea-soarelui, aţipită şi şoptitoare, şi porni spre rîpă, luînd-o pe un drum părăsit şi uitat.

Era o rîpă veche, veche de tot, pe care apele nu o mai surpau şi se acoperise de buruieni şi tufişuri. Bătrînii şi bătrînele satului îşi luau de acolo nuielele de trebuinţă, din care, iarna, împleteau coşuri stînd prin casele lor.

După ce trecu de desişul de buruieni şi de tufe şi ajunse în fundul rîpei, băiatul dădu de un întuneric şi o linişte mai mari decît sus, pe pămînt. Aici nu se clintea nici un firicel de iarbă, nici o frunză. Şi i se făcu frică.

— Stele, uitaţi-vă la mine, şopti Egor. Mi-e frică singur.

Dar din fundul rîpei nu se mai vedeau decît trei stele, care clipeau în adîncul hăului, departe, parcă mereu mai departe, stingîndu-se în beznă.

Scanned with CamScanner

Egor pipăi iarba, văzu o pietricică, apoi clătină o tufă de brusture, la fel cu cea din curtea lui, şi-i mai veni puţin inima la loc. Îşi zise că dacă toate acestea trăiau aici şi nu le era frică, poate să rămînă şi el. Curînd, zări o văgăună micuţă săpată în coasta rîpei de cei ce luau lut şi se vîrî în ea. Voia să aţipească măcar un pic, fiindcă obosise să tot stea treaz şi să umble cît era ziulica de lungă.

„Cînd o trece pe aici Baba de fier, o strig", îşi spuse el, închizînd ochii şi ghemuindu-se în văgăuna lui, ca să se apere de răcoarea nopţii.

În jurul lui se lăsă o linişte neclătinată de nimic, amuţiseră toţi şi toate, norii de pe cer înghiţiseră stelele, iar iarba se apleca în jos, ca moartă.

Deodată, din fundul pămîntului, se auzi o tînguire ca un suspin de părere de rău al celor ce-şi dăduseră suflarea. Egor prinse prin somn tînguirea grea şi deschise ochii. Deasupra lui văzu înălţîndu-se trupul întunecat al unui om mare şi nelămurit din cauza nopţii negre din jur, care putea să fie, dar putea şi să nu fie.

— Cine eşti ? întrebă Egor. Eşti o babă ?

— Da, o babă.

— Dar eşti de fier ?... Am treabă cu Baba de fier.

— Şi ce ai tu cu mine ? zise Baba de fier.

— Vreau să te văd, să aflu cine eşti şi ce rost ai, răspunse Egor.

— O să-ţi spun cînd ăi muri, murmură baba.

— Spune-mi şi mor, se învoi Egor, luînd în mînă un bulgăraş de lut, ca să-l lipească de ochii babei şi s-o biruie.

— Vino mai aproape să-ţi şoptesc la ureche. Bătrîna se mişcă pentru prima oară şi sunetul cunoscut şi trist ca de fier scîrţîitor, ori ca de oase uscate ce se freacă unul de altul, se auzi din nou. Vino lîngă mine să-ţi spun tot şi-o să mori. O ! Dar eşti mic, mai ai mult de trăit şi-ar trebui să aştept mult moartea ta ! Fie-ţi milă de mine, că sînt bătrînă.

— Spune-odată cine eşti, stărui Egor. Să nu-ţi fie frică de mine, că nici mie nu mi-e frică de tine.

Bătrîna se îndoi de şale, apropiindu-se de el din ce în ce mai mult. Băiatul se lipi cu spatele de pămînt, uitîndu-se cu ochi mari la bătrîna de fier care se apleca spre dînsul. Cînd

Scanned with CamScanner

fu aproape de tot, iar între ei nu mai rămăsese decît o geană de întuneric, Egor strigă deodată :

— Te cunosc, ştiu cine eşti. N-am nevoie de tine, te omor ! Îi aruncă în obraz un pumn de lut, apoi se trînti cu faţa la pămînt şi rămase nemişcat.

Şi, stînd aşa încremenit, auzi deasupra lui glasul Babei de fier :

— Nu mă cunoşti, n-ai apucat să mă vezi decît ca prin ceaţă. Dar eu o viaţă-ntreagă o să-ţi aştept moartea şi-o să umblu să te pierd, pentru că nu te temi de mine.

„Ba mă cam tem, dar o să mă-nvăţ şi-mi trece", îşi zise Egor, căzînd într-un somn adînc.

Se trezi, simţind o căldură cunoscută. Îl purtau nişte braţe puternice şi moi. Întrebă :

— Cine eşti ? Baba ?

— Dar tu cine eşti ? zise maică-sa.

Copilul deschise ochii, însă îşi strînse din nou pleoapele. Lumina strălucitoare a soarelui îneca tot satul, arţarul din curtea lor şi pămîntul întreg. Deschise iar ochii şi văzu că-şi rezema capul de gîtul mamei sale.

— De ce ai fugit în rîpă ? îl întrebă mama. Te-am căutat din zori. Taică-tău s-a dus la cîmp tare îngrijorat.

Egor îi povesti că se luptase în rîpă cu Baba de fier, dar nu a apucat să-i vadă bine faţa, pentru că aruncase în ea cu lut.

Maică-sa căzu pe gînduri, apoi îl lăsă jos din braţe, uitîndu-se la el ca la un străin.

— Umblă pe picioarele tale, luptătorule... Ai visat.

— Nu, am văzut-o de-adevăratelea, spuse Egor. Sînt pe lume bătrîne de fier.

— Poate că sînt, zise mama şi-l luă cu ea acasă.

— Mamă, şi cine e ea ?

— Nu ştiu, am auzit şi eu de ea, dar nu am văzut-o. Oamenii zic că ar fi ursita, ori nenorocirea noastră, care bate drumurile. Cînd o să te faci mare o să afli.

— Ursita, murmură Egor, fără să prindă prea bine înţelesul acestui cuvînt. Oho, să mai cresc eu puţin şi să vezi cum pun mîna pe bătrîna aia de fier...

— Pune mîna pe ea, micuţule, zise mama. Acum hai să-ţi prăjesc nişte cartofi.

Scanned with CamScanner

— Hai, se învoi Egor. Mi s-a făcut foame, că babele astea sînt cîteodată tare puternice. Am obosit rău de tot.

Au intrat în tinda casei. Acolo, pe jos, se tîra viermele cel cunoscut, care se întorcea din patul lui Egor acasă la el, în pămînt. „Hai, du-te, mutule ! se supără Egor. Vezi cum eşti ? Nu mi-ai spus cine eşti. Lasă, nu-i nimic, că tot o să aflu eu mai tîrziu. Şi despre babă o să aflu tot, mă fac şi eu un moş de fier."

Se opri în tindă, pe gînduri : „Mă fac cu tot dinadinsul de fier, ca s-o sperii pe babă. Las-să crape de frică. Şi după aceea n-o să mai fiu de fier, nu, nu, vreau să fiu iar băiatul mamei."

1941

BIBLIOTECA MUNICIPALA
— CLUJ —

Scanned with CamScanner

CUPRINS

Nuvele

7 Stăvilarele de la Epifan
43 Slobozia surugiilor
95 Un om ascuns

Povestiri

177 Lampa lui Ilici
191 Fro
225 Rîul Potudan
244 În zorii tulburi ai tinereții
270 O furtună de iulie
285 Nevasta mecanicului
292 O lume atît de frumoasă și atît de aprigă
307 Baba de fier

Scanned with CamScanner

Redactor responsabil : NATALIA STĂNESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

Dat la cules 17.01.1968. Bun de tipar 24.05.1968. Apărut 1968. Tiraj 12.140 ex. broșate. Hîrtie scris II A de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 18,48. Coli tipar 20. A. nr. 19.928. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 47—32=59.

Tiparul executat sub comanda nr. 80.059 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scîntii nr. 1, București — Republica Socialistă România

Scanned with CamScanner